Ştefan Berciu

IPOTEZE JUDICIARE

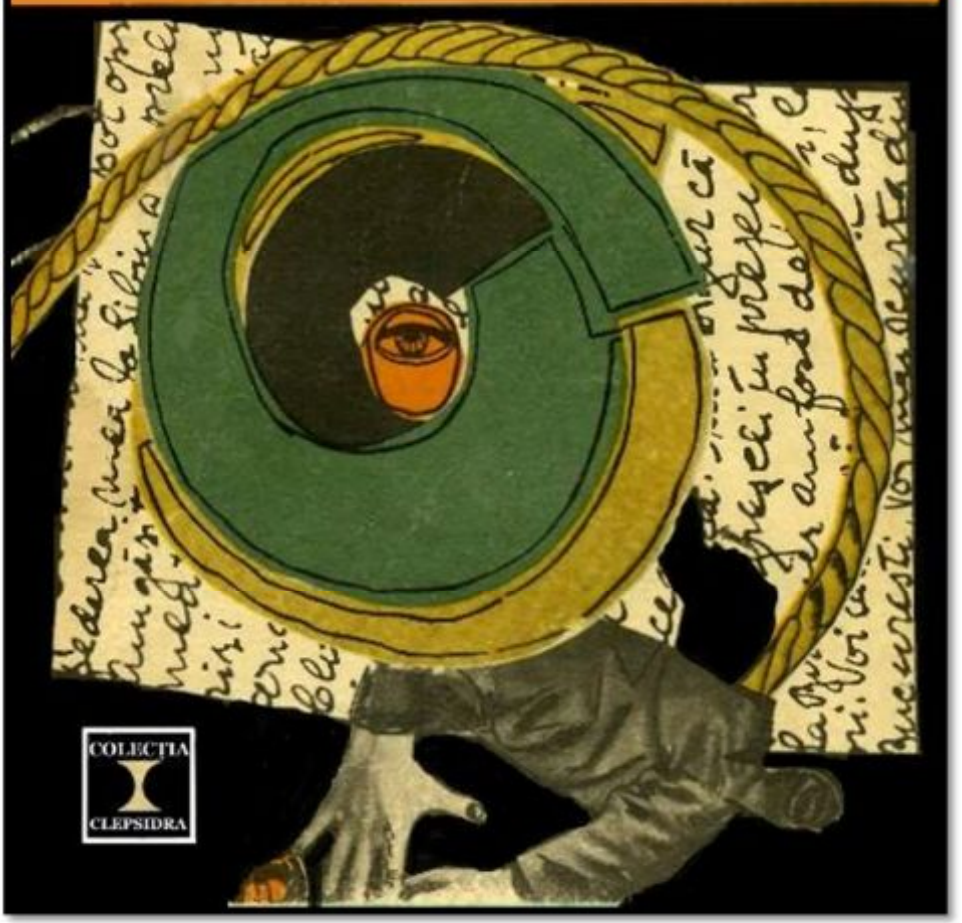

Ştefan Berciu

IPOTEZE JUDICIARE

Editura Eminescu
Colecţia Clepsidra
Bucureşti, 1971

Ştefan Berciu
© 1971, « Ipoteze judiciare »
Editura Eminescu
Colecţia Clepsidra

IJ[1] I

Procesul unui hoţ romantic

O după amiază de caniculă şi de mare forfotă pe sala paşilor pierduţi. Pe uşa care purta inscripţia „Colegiul 2 Penal” era afişat doar un singur proces. Preşedintele tribunalului amânase celelalte trei procese pentru zilele următoare, iar această hotărâre de ultimă oră stârnise, dacă nu vâlvă, cel puţin interesul avocaţilor şi chiar al martorilor care se prezentaseră pentru cazurile care ar fi trebuit judecate tot în acea zi.

Pe o bancă, situată de partea cealaltă a coridorului care leagă marea sală de anticamera colegiului 2 penal, stătea un singur bărbat înconjurat de aproximativ douăzeci de persoane. Cel ce şedea îşi sprijinea bărbia tremurândă pe dosul palmelor care strângeau crispat măciulia unui baston gros.

Cei din jur îl priveau cu un soi de îngrijorare, dar nu îndrăzneau să şi-o manifeste în alt fel decât fie să-l mângâie, fie să-i şoptească vreo câteva cuvinte de îmbărbătare.

[1] IJ = Ipoteze Judiciare (!!)(n. hy.)

— V-aţi aşezat pachet, pachet în jurul meu şi n-am aer, strigă într-un târziu bătrânul. La o parte! Vreau aer!

— Aşa-i, unchiule, încuviinţă grăbită o fetişcană de vreo cincisprezece ani şi toţi cei care se găseau în faţa lui se aliniară la perete.

Dar când spaţiul dinaintea lui se mări, un observator atent ar fi băgat de seamă că nu aerul era ceea ce-i lipsea bătrânului, ci cu totul altceva; bărbia îi tremura şi mai tare, mâinile strângeau şi mai crispat bastonul, iar ochii lui aveau o fixitate stranie şi erau aţintiţi spre capătul coridorului. Nedumeriţi, cei din jurul lui îi urmăreau privirile. Cineva îndrăzni să-i mângâie claia de păr alb şi aspru dar el se scutură şi făcu un gest care ar fi vrut să însemne un urlet: „lăsaţi-mă în pace!" Se scurseră câteva secunde în care respiraţia bătrânului părea să se fi curmat. Într-un târziu se ridică precipitat, făcu un semn că n-are nevoie de ajutorul nimănui şi, cu greu, se sprijini de baston în aşa fel încât să pară că stă drept de tot. La capătul culoarului apăruse un bărbat trecut de cincizeci de ani, cu o statură de uriaş, urmat de zece sau cincisprezece tineri, venind spre grupul în care se afla bătrânul.

Chipul uriaşului era de o sluţenie rar întâlnită. Adus de spate, cu nişte braţe disproporţionate, extrem de lungi, cu mersul legănat, aproprierea lui o înfricoşă teribil pe fetişcana prevenitoare cu unchiul ei. Uriaşul se opri în faţa bătrânului şi-l privi lung. Schiţă un zâmbet şi în ochii lui se aprinseră două scântei.

Îşi ridică privirea şi-i salută pe cei din jur. Apoi îl aţinti din nou pe bătrân, dar de astă dată cu atâta căldură, încât spaima fetişcanei dispăru.

Străinul, punându-şi braţul pe umărul bătrânului, îi spuse aproape şoptit: „Acuma nu mai aveţi pentru ce să vă temeţi".

— Credeţi? îngăimă bătrânul.

— Da, răspunse uriaşul.

Apoi plecă urmat de suită.

Bătrânul îl petrecu cu privirea. Nu mai tremura. Întinse bastonul cuiva din spatele său şi-i spuse că-l poate arunca.

— Unchiule, îndrăzni să-ntrebe într-un târziu fetişcana grijulie, cine-i uriaşul?

— Dumnezeu!

— Domnule avocat, tare mult aş vrea să scap... să fiu liber... liber... spuse Victor Mareş avocatului Tiberiu Ciubotă. Vedeţi dumneavoastră, eu ştiu că v-a angajat domnul doctor Ulmu, că vrea să mă scape de pedeapsă pentru că mă ştie nevinovat... Adică, o vină am... evident... am furat... Adică... evident, nu; aparent, doar...

— Dar cum? se grăbi să-l întrerupă avocatul.

— Da, într-adevăr... cum? Dar ei, vreau să spun judecătorii... procurorul... ei vor înţelege asta?

— O să-i fac să înţeleagă. Asta e meseria mea: să aduc o fărâmă de lumină acolo unde întunericul pare să se fi instaurat definitiv. Dar ce-i cu dumneata? Tremuri? Aşa! Nu-mi place. Mâine, înainte de proces, să faci bine şi să iei un deconectant. Trebuie să fim tari şi pentru asta trebuie să ne păstrăm calmul. Noapte bună, domnule Victor Mareş.

— Noapte bună, domnule avocat.

Sala de judecată a colegiului 2 penal se umpluse până la refuz. Se scoseseră până şi băncile din boxa acuzaţilor unde rămăsese doar un singur scaun. În fundul sălii stătea – parcă ascuns de lume – bătrânul de pe culoar. Dintre toţi însoţitorii acceptase lângă el doar pe nepoţica grijulie, pentru care părea să aibă o afecţiune specială.

Cineva, aşezat cu două rânduri în faţa bătrânului, se adresă unei doamne – din spatele lui – întrebând cine este apărătorul.

— Nu ştiu, n-am auzit de el... Un oarecare Tiberiu Ciubotă, spuse femeia zâmbind.

— Nu-i un *oarecare*, strigă pe neaşteptate bătrânul. Este un mare avocat, un foarte mare avocat şi... Şi este fiul meu.

Puţinele lui cuvinte strigate fură îndeajuns ca modesta lui persoană să ajungă în centrul atenţiei întregii săli.

— Nu mă îndoiesc, preciză jenată doamna care nu auzise încă despre celebritatea avocatului Tiberiu Ciubotă. Şi eu sunt avocat, dar nu lucrez în capitală: ci la Galaţi. Mă aflu întâmplător aici... ştiţi, pentru un proces al întreprinderii unde sunt angajată... şi...

— Înţeleg, înţeleg, bolborosi bătrânul, potolindu-se.

Din primele rânduri se ridică un bărbat tânăr. Se îndreptă spre banca bătrânului.

— Bună ziua, spuse el, înclinându-se.

— Bună ziua!...

— Am fost coleg cu Tiberiu... Doar doi ani... Apoi am părăsit facultatea şi m-am apucat de politehnică... Anul acesta am terminat...

— Cum îţi zice?

— Vlad... Vlad Ciorică... Nu m-aţi cunoscut... Din cinci în cinci mă abat pe la tribunal... să-l văd pe tata. E grefier... Astăzi, ca niciodată, tata părea deosebit de preocupat. Mi-a spus că se

judecă un singur proces iar completul de judecată va fi prezidat – în mod cu totul excepţional – chiar de preşedintele tribunalului.

— De ce? De ce chiar de preşedinte? strigă bătrânul cu glasul sugrumat de furie. Cine este acest preşedinte care vrea să-i pună beţe în roate băiatului meu?

Şi furia i se transformă în plâns neputincios, fără suspin, fără gemete, ci doar o înşiruire tristă de lacrimi.

— Dar n-aveţi pentru ce să vă întristaţi, interveni eu blândeţe inginerul. Tata spune că este o mare cinste pentru Tiberiu că însuşi preşedintele Tribunalului prezidează complotul de judecată. Asta înseamnă că Tiberiu este deosebit de apreciat. Tata lucrează aici de peste douăzeci şi cinci de ani şi puteţi avea încredere în ceea ce spune.

— Da? Aşa socoate el? se grăbi bătrânul să întrebe.

— Desigur. Asta-i o mare cinste, repetă inginerul, ne mai ştiind cum să-l liniştească.

— Atunci e-n ordine! exclamă fericitul tată. Perfect, mai adăugă el şi îşi tampona lacrimile pe furiş. Ştii, în ce mă priveşte, n-am nici cea mai mică emoţie. Atâta doar, el să nu se emoţioneze.

— Tiberiu? Ha! Ha, ha, ha! râse forţat tânărul. Acum o jumătate de oră l-am întâlnit în biroul tatii răsfoind un dosar.

— Ştie! Ştie că însuşi preşedintele îl va înfrunta?

— Cum să nu? Chiar făcea haz de asta. „Cazul, zicea el, cazul pe care-l apăr este foarte simplu şi nu înţeleg de ce au suspendat toate procesele pentru ziua de astăzi”.

— Aşadar, părea liniştit?

— Chiar foarte liniştit.

Mulţimea din faţa bătrânului se ridică de pe bănci. Vru să facă şi el la fel ca toţi ceilalţi dar picioarele îi tremurau prea tare. Se ridică doar pe jumătate, se sprijini cât putu de bine în baston, dar nu reuşi. În sală apăru completul de judecată. După câteva secunde preşedintele făcu un semn şi asistenţa îşi reluă locul, aşezându-se.

Preşedintele declară şedinţa deschisă şi procurorul citi actul de acuzare.

Era vorba de faptul că Victor Mareş, cu două-trei săptămâni mai înainte, intrase într-un magazin de stat unde furase o brăţară aurită în valoare de 218 lei.

Avocaţii prezenţi din întâmplare în sala de proces – ori rămaşi din simplă curiozitate, se priviră nedumeriţi. Miza procesului şi simplitatea cauzei care avea să se judece, contrastau flagrant cu importanţa pe care i-o acorda tribunalul.

— Doar faptul că apărătorul ar putea fi un mare maestru şi ar putea susţine şi proba – în ciuda oricăror evidenţe – necesitatea achitării, poate explica prezenţa preşedintelui de tribunal în complet, spuse un avocat mai vârstnic.

— Dar suspendarea celorlalte procese, ce altceva ar putea-o motiva?

Cât timp procurorul citi actul de acuzare, Preşedintele nu slăbi din priviri pe acuzat, cu mici excepţii, când ochii săi alunecau pe mâinile tânărului apărător.

Preşedintele era scund, complet chel, cu obrajii viu coloraţi într-un roşu aprins, avea urechile mari, ochii mici, de culoarea oţelului, alergând mereu dintr-un punct în altul, chiar şi atunci când priveau acelaşi obiect ori acelaşi om,

— Acuzat! tună vocea de bas a preşedintelui, recunoşti fapta care...

— Mă opun! strigă avocatul Tiberiu Ciubotă.

Asistenţa încremeni.

Un avocat bătrân se adresă vecinei sale de bancă, exclamând: „E nebun!" Un altul pronostica faptul că procesul este pierdut dacă apărătorul „se pune în beţe" cu preşedintele.

— Vă atrag atenţia asupra conduitei dumneavoastră faţă de tribunal, spuse răspicat preşedintele.

— Vă cer scuze pentru conduita mea şi vă asigur că mi-am însuşit observaţia dumneavoastră, dar ţin să vă amintesc faptul că ieri dimineaţă v-am cerut o audienţă de lucru, m-aţi primit, v-am supus spre aprobare o cerere prin care solicitam ca acuzatul să fie întrebat şi să răspundă numai prin mine. Şi aţi aprobat, considerând ca întemeiate motivele noastre.

— E rândul meu să vă cer scuze.

— Le primim, răspunse prompt avocatul, înclinându-se ireverenţios atât completului de judecată, cât şi asistenţei care izbucni în hohote de râs. Doar în fundul sălii, ghemuit, bătrânul se frământa, spunându-şi: „N-aş fi crezut... n-aş fi crezut... Asta înseamnă că poate... că poate..."

— Halal fecior, tăticule, strigă un tânăr care stătea în picioare, sprijinit de peretele din fundul sălii.

Bătrânul întoarse capul spre admiratorul fiului său şi încercă să-i desluşească trăsăturile feţii dar îi fu cu neputinţă din pricina păienjenişului ce i se aşternu peste ochi. De altfel, nici nu dorea prea mult să-l vadă pentru că, la drept vorbind, îi era destul să-l audă, pe el, pe alţii, pe toţi. Acuma nu-şi mai dorea nimic. Greul de care s-a temut mai bine de doi ani fusese învins. Era încredinţat că totul va merge bine numai că, pe undeva, într-un colţ al sufletului său, mai sălăşluia un mic ghimpe de îndoială, dar înţepătura asta nu voia s-o ia în seamă cu niciun preţ.

După şirul de întrebări şi răspunsuri tradiţional-procedurale, Tiberiu îşi începu pledoaria.

Cu glasul care mai păstra încă elanuri adolescentine, cu un timbru plăcut, vibrând de emoţie, dar cu tonul hotărât al celui care crede în ceea ce spune, tânărul avocat părea să fi început destul de bine.

— El a intrat în magazin pentru că lucrurile din vitrină l-au transpus la poarta unui palat de basm. Poetul din el a mers cu imaginaţia atâta de departe, încât a vrut să se înfrupte din mirajul palatului din aur şi rubine. Nu avuţia palatului l-a atras, ci măreţia, şi, dacă voi reuşi să vă conving de faptul acesta, înseamnă că veţi înţelege că nu aveţi în faţa dumneavoastră un tâlhar, ci un poet. Victor Mareş a cerut vânzătorului un obiect, apoi altul şi altul... şi pe toate le-a admirat, le-a mângâiat şi le-a restituit; mai mult, chiar din declaraţia vânzătorului rezultă că acuzatul a cerut voie ca obiectele ce i-au fost prezentate să le aşeze cu mâna lui în cutiile din care fuseseră scoase. În sfârşit, acuzatul a cerut o brăţară, o brăţară aurită ce semăna foarte mult cu una cântată de el în mai multe din poeziile sale. A cerut voie s-o privească la lumina soarelui şi i-a privit strălucirea pojghiţei de aur cu bucuria cu care copiii săraci privesc luciul pantofilor noi pe care n-au apucat încă să-i poarte.

— Nu-i tot una, interveni procurorul.

— Spuneţi asta pentru că nu-l cunoaşteţi, pentru că nu i-aţi citit poeziile, pentru că nu vreţi să ştiţi decât lucrurile exacte; dimensiunile sufletului omenesc nu încap în nicio ecuaţie terestră ori cosmică şi, spre regretul meu, cunoştinţele mele sunt prea modeste ca să vă pot indica aparatul capabil să măsoare sensibilitatea şi imaginaţia unui om, mai ales a unui om tânăr, de numai nouăsprezece ani, ca Victor Mareş.

Asistenţa fremăta. Avocatul cel vârstnic şopti din nou vecinei sale de bancă: „E nebun, e de o agresivitate nemaipomenită; e pur şi simplu obraznic!”

— Dar a fugit din magazin furând brăţara, sesiză preşedintele.

— Nu. Aici vă înşelaţi.

— Vreţi să spuneţi că acuzatul n-a furat?

— Întocmai.

— Mă rog, puteţi spune ce doriţi, dar vreau să-mi răspundeţi precis: a fugit din magazin luând cu el brăţara?

— Da.

— O plătise?

— Nu.

— Ei bine, vă mărturisesc sincer că în decursul celor 25 de ani, de când sunt judecător, este pentru prima dată că aud: furtul nu e furt.

— În cazul nostru e vorba de o aparenţă, o aparenţă foarte subtilă şi pentru ca să o sesizaţi, este nevoie doar de un singur lucru: să fiţi binevoitori! Vă rog, tovarăşe preşedinte, şi prin dumneavoastră întreg completul de judecată şi pe dumneavoastră, tovarăşe procuror; vă rog! Trebuie să înţelegeţi că aici e vorba numai de o aparenţă.

Vecina de bancă a avocatului mai vârstnic spuse tânărului de lângă ea: „Îţi place cum a întors-o?”

Din spatele bătrânului i se spuse cuiva, destul de tare: „E şmecher, clănţăul, i-a luat la. Sentiment”. Pe o bancă situată alături de aceea pe care şedea bătrânul, o băbuţă se adresă – probabil – fiului ei: „Văzuşi, Marine? Ăsta trebuia s-o apere pe Silica. Acuş-acuş îl vezi şi pe preşedinte hohotind de plâns”.

„... şi când a văzut-o, a trecut pragul magazinului, a privit lung în urma ei şi apoi a fugit în neştire vrând s-o ajungă dar a pierdut-o din vedere, la o răscruce de drumuri. Fata, onorată instanţă, era aidoma celei pe care el o cântase în multe din versurile lui. A vrut să-i dea brăţara.”

— De ce n-a adus-o înapoi? interveni procurorul.

— Pentru că nu mai ştia de unde a luat-o. Odată ajuns în stradă, lumea de fantasm dispăruse. S a trezit din nou în lumea de toate zilele pe care o cunoaşte doar din bucătăria unde o soră mai pricopsită îi îngăduie să doarmă şi din bruftuluielile psihice care i-au zdrobit încrederea în oameni; în toţi oamenii, pentru că până astăzi, aici, în faţa dumneavoastră, a avut nenorocul de a nu fi întâlnit oameni adevăraţi.

— Ce a făcut cu obiectul? întrebă procurorul parând că nu vrea să se lase impresionat.

— Îl avem, răspunse prompt Tiberiu Ciubotă şi se grăbi să depună brăţara pe masa procurorului.

Procurorul era şi el tânăr. Nu părea să fi împlinit încă treizeci de ani. Înalt, foarte slab, cu obrajii supţi şi tenul măsliniu. Avea o mustaţă groasă ce-i dădea gurii un contur de asprime. Bărbia mare, teşită la bază, părea tăiată cu dalta. Ochii liniştiţi priveau cu interes urmărind fiecare gest al apărătorului şi al acuzatului. Dacă-l priveai atent, puteai observa un joc ciudat, mascat cu o fină subtilitate, în tot ceea ce spunea şi făcea. Întreba dur, intervenea prompt, dar părea că nu duce lupta până la capăt. Asta, însă, dacă erai foarte, foarte atent.

— Da... se pare că asta este... mormăi procurorul examinând brăţara.

— Înseamnă că în mintea acuzatului s-a petrecut o confuzie... o gravă confuzie... dacă în intenţia sa – am presupune – că n-a stat furtul, spuse preşedintele.

„Poltron![2] Poltron! exclamă cu ciudă avocatul mai vârstnic. „A câştigat, unchiule”, izbucni fetişcana grijulie, dar bătrânul părea că n-o aude. Pentru întreaga asistenţă devenise limpede că avocatul Tiberiu Ciubotă a convins tribunalul să-l achite pe

[2] Persoană care nu are curaj sau simţul onoarei; (om) laş, fricos. (n. hy.)

clientul său dar, spre stupefacţia tuturor, Tiberiu spuse: „Mă opun!"

— La ce? întrebă preşedintele. La ce vă opuneţi? Propriei dumneavoastră argumentări?

Bătrânul, încremenit de spaimă, încetă să mai tremure.

Tânărul din spatele lui îi strigă: „A încurcat-o, tăticule!", iar avocatul care-l invidiase pe Tiberiu cu câteva clipe mai înainte, spuse vecinei sale: „Vezi... Vezi unde duce lipsa de experienţă?!" Şi apoi adăugă, cu afectată compasiune: „Bietul băiat!"

— Dacă din tot ce am spus s-a înţeles o singură clipă că fac apel la mila tribunalului faţă de un iresponsabil, atunci mă opun chiar propriei mele pledoarii. V-am solicitat înţelegere şi nu milă, pentru că în faţa dumneavoastră este un om care aşteaptă, demn, omenescul oamenilor şi nu, umilit, pomana gratitudinii cuiva. Dacă era iresponsabil, dacă în mintea lui s-ar fi produs confuzia despre care aţi vorbit, atunci am fi scos un certificat medical şi procesul n-ar mai fi avut loc, sau chiar dacă ar fi avut loc, eu n-aş fi acceptat să-l susţin. Clientul meu este un om mai aparte, este un poet al faptelor lui, unele dintre faptele lui, pot fi mai aparte, dar în niciun caz ele nu îmbracă aspectul iresponsabilităţii. Asta am vrut să spun, să susţin, să explic şi să vă conving. Dacă n-am reuşit să mă fac înţeles, vina o port numai eu, iar dumneavoastră, dacă refuzaţi să credeţi – precizez, nu să acceptaţi – în omenescul pe care Victor Mareş îl aşteaptă de la dumneavoastră, atunci cer onoratei instanţe să accepte lipsa unuia dintre elementele constitutive ale infracţiunii de furt şi anume *intenţia*, şi să-l achite. Dar dumneavoastră, tovarăşe preşedinte, care ieri dimineaţă aţi citit împreună cu mine o parte din scrierile clientului meu, care-l cunoaşteţi cât de cât, nu vă cer numai asta; dumneavoastră vă cer totul: omenescul tuturor oamenilor.

Spre surprinderea asistenţei, un grup de vreo zece-cincisprezece tineri care păreau studenţi, se porniră să aplaude. Ceilalţi se contaminară. După câteva clipe preşedintele se ridică. Asistenţa făcu la fel şi completul de judecată părăsi sala, pentru a delibera.

— „... în numele poporului...”

Şi aici preşedintele ridică privirea asupra lui Tiberiu, evident, şi în numele omenescului tuturor oamenilor, apoi, coborând privirea pe foaia de hârtie, continuă să citească:

— „...Tribunalul consideră pe Victor Marş nevinovat” (din nou ochii preşedintelui părăsiră rândurile scrise, privindu-l pe Tiberiu) şi nu iresponsabil (apoi continuă să citească) şi-l declară achitat”.

Preşedintele puse hârtia pe masă, îşi tampona fruntea cu o batistă enormă şi se adresă acuzatului.

— Tinere, îţi dau un sfat: controlează-te mai atent şi... să-mi aduci toate poeziile dumitale. Auzi? Vreau să le citesc: pe toate. Şi dumitale, tovarăşe apărător, spuse preşedintele, pironindu-l pe Tiberiu cu ochii lui de culoarea oţelului, nu ţi-ar strica – poate, acelaşi sfat. Nu-ţi trebuie, n-ai nevoie de atâta agresivitate. Talentul dumitale oratoric, spiritul de dreptate de care eşti pătruns, cunoştinţele şi capacitatea profesională la care (şi aici preşedintele nu se putu abţine să nu zâmbească complice) se mai adaugă o mare încredere în propriile dumitale puteri şi, evident, trebuie să recunosc, un farmec personal, sunt suficiente calităţi... Îţi mulţumesc pentru ajutorul care ni l-ai dat şi... îngăduie-mi să te felicit.

Când ajunse spre uşa pe unde urma să părăsească sala de judecată, procurorul strigă:

„Mareş, nu uita să aduci poeziile”.

IJ II

Crima

În dimineaţa zilei care urmă procesului soldat cu triumful avocatului Tiberiu Ciubotă şi achitarea lui Victor Mareş, doctorul Vasile Ulmu se deşteptă mai târziu ca de obicei.

De când se ştia pe lume, niciodată nu putuse dormi mai târziu de ora şase dar emoţiile din ziua procesului îi pricinuiră o noapte de insomnie şi abia pe la orele patru, spre ziuă, reuşi să aţipească. Când deschise ochii, storurile erau trase şi cu greu putu desluşi cine se afla la picioarele lui, ghemuit şi sforăind uşor. Se ridică, se aşeză pe marginea patului, privi ghemotocul sforăitor, îl mângâie cu veneraţia cu care atingi o icoană şi se sperie când avu impresia că băieţelul a tresărit. „Doamne, dumnezeule!" exclamă doctorul Ulmu, astăzi e ziua lui şi se năpusti asupra copilului, smulgându-l din aşternut, sărind cu el în braţe şi strigând nişte versuri improvizate, alandala:

Ce băiat mare avem
Astăzi are zece ani

Ce băiat mare suntem
Zece ani... avem!

Şi poate ar mai fi continuat ţopăiala şi improvizaţia dacă braţele puternice ale copilului nu i-ar fi înlănţuit gâtul şi dacă obrajii lui n-ar fi fost acoperiţi de mângâierile şi sărutările ghemotocului cu suflet pe care-l ţinea în braţe.

Se trântiră pe covor, luptându-se şi strigând cât îi ţinea gura şi, ca de obicei, „Goliat" trebuia să fie răpus de... Teodor. La sfârşitul luptei, învingătorul punea un picioruş pe pieptul puternicului învins care săruta talpa încălţărilor mari cât un pumn şi întreba:

— Ce-mi ceri în schimbul vieţii? şi, aproape invariabil, Teodor poruncea:

— Repetă după mine: sunt cel mai frumos tată din câţi au fost vreodată.

Cu doi-trei ani în urmă, când doctorul Ulmu a auzit porunca asta pentru prima dată, nu ştia ce să creadă, gândea că poate bunicuţa l-a învăţat dar cu timpul se convinse că n-a avut dreptate. Alteori, învingătorul poruncea să repete după el că este cel mai puternic tată, că este cel mai bun tată dar, pe lângă asta, trebuia să spună că este şi cel mai frumos.

În dimineaţa aceea, porunca învingătorului sună astfel:

— Vreau să fii primul om din lume care să mi spună „La Mulţi Ani!"

— La mulţi ani, băiatul *tatii.* la... şi glasul i se curmă.

— Îţi poruncesc să repeţi! continuă jocul Teodor.

În prag, bunicuţa, care asistase la tot jocul, încercă să-şi ascundă emoţia şi strigă:

— Dar tu nu mai isprăveşti odată? E ceasul şapte şi nu laşi omul să se ducă la muncă... Eee!

— Şapte!? se prefăcu foarte îngrijorat doctorul. Auzi! Şapte şi nici măcar nu v-am fiert laptele, mai spuse el şi sări de sub piciorul asupritorului.

— Păi da, spuse bunicuţa; lui ce-i pasă? Vacanţă, plimbare, joacă... Crede că toţi au timp pentru de-al de astea.

— Dar ce altceva mai ştii decât să mă cerţi?

— Poate că oi mai şti şi altceva...

— Ce?

— Că pe la cinci dimineaţa te-ai furişat în camera lui Vasile... că mai toată noaptea ai vorbit cu câinele... şi...

— Şi? Şi mai ce?

— Şi că tare mult ai vrea tu un joc dintr-alea cu ţevi şi şuruburi multe din care se fac maşini, trenuri, avioane... vapoare...

— Bunicuţo!

— Lasă-lasă...

— Bunicuţo! strigă Teodor şi se năpusti la pieptul ei.

— Mai întâi să mănânci şi pe urmă... om vedea.

— Mamă... bunicuţo... dă-i-l acuma.

— Aşa vrei tu?

— Nuu... te rog... te rog, dacă vrei dumneata...

— Bine, bine, dar îmbracă-te repede că maşina a şi sosit.

— Imediat, bunicuţo, strigă Vasile şi alergă spre camera de baie.

Când reveni, în sufragerie nu mai era loc să pui piciorul. Masa, scaunele, duşumeaua, bufetul, marginea ferestrei, apărătoarea caloriferului, într-un cuvânt totul fusese invadat de piesele şi sculele dezmembrate din jocul mecanic pe care Teodor îl primise în dar de la bunicuţa, Acuma stătea pe duşumea aplecat asupra unei scheme care explica construcţia unui vapor. Vasile privi câteva secunde, înmărmurit, la haosul care se instalase în sufragerie, în mai puţin de zece minute. Apoi, când îl

văzu pe Teodor cu câtă seriozitate examina schema vaporului şi concentrarea lui trădată de încruntarea sprâncenelor, răsfrângerea buzei inferioare şi arătătorul mâinii drepte apăsându-i fruntea, doctorul Ulmu izbucni în râs. Teodor tresări.

— Pleci?

— Da...

— Tăticule, ia-mă cu tine.

— Am foarte multe treburi şi vreau să le termin cât mai repede.

— O să fiu cuminte... o să stau unde-ai să-mi spui...

— Dar ce-ţi veni, bărbate? încercă doctorul să glumească.

— Aşa...

— Ce-nseamnă „aşa”?

— Nu ştiu cum să-ţi explic... Voiam să fim împreună astăzi, toată ziua...

— Hai!

Niciunul dintre ei nu ştia că aveau să mai fie împreună doar aproape şase spre zece ore.

— La mulţi ani, Tudorică! îi strigă Moş Martin, şoferul care-l ducea şi-l aducea pe doctorul Ulmu de la clinica de neuropsihiatrie de aproape doisprezece ani.

— Mulţumesc, Moş Martin, îi răspunse băiatul şi-l sărută pe amândoi obrajii.

— Dragu’ moşului, iacă... na... ţine drăcovenia asta de care m-o pomeni dom’ profesor când i-a fi lumea mai dragă.

— Un pistol cu apă! izbucni Teodor, privind lacom jucăria pe care şoferul o scoase dintr-un buzunar interior al hainei lui de piele,

— Ba, poţi băga într-însul şi cerneală.

— Aşa, aşa, Moş Martine, învăţă-l! se prefăcu mintos doctorul.

— Da' ce, crezi că eu nu ştiam?

— De unde?

— Ascultă, bărbate, cu ce crezi tu că ţi-am pătat eu, anul trecut, pătura? Cu câteva picături care s-ar fi scurs din stiloul defect? Haida-de! Nu, bărbate! Cu tuş negru aruncat din pistolul lui Gelu.

— Şi de ce nu mi-ai spus până astăzi?

— Păi... aşa... ca să te crezi mare în ochii tăi; n-ai spus tu că de vină era stiloul? Te-am lăsat să crezi. Şi-apoi, ce nevoie aveam să mă complic?

— Îl auzi, Martine? Îl auzi? strigă doctorul încântat

— Îl aud, dom' profesor... mormăi şoferul făcând cu ochiul lui Teodor.

Apoi suspină.

De fapt, nu ăsta era numele şoferului. Aşa îl poreclise Teodor, când era mult mai mic, pentru că înfăţişarea lui Martin n-o puteai asocia decât cu a unui urs. Era scund, gras, cu braţe puternice şi foarte păroase, cu mersul greoi şi legănat.

Pe vremea aceea Teodor abia învăţase să meargă iar când doctorul le-a făcut cunoştinţă, copilul a exclamat „Moci Ma'tin"

„Un urs singuratic", spuse cândva doctorul Ulmu bunicuţei, când îi vorbise despre şofer. „Un butucănos care nu ştie, ori nu vrea să vorbească cu nimeni. Locuieşte singur, îşi găteşte, îşi spală singur şi, pare-se, unica lui bucurie este să îngrijească cei câţiva pomi şi nişte răsaduri de flori pe care le are în curte".

— Ei, Vasile, murmurase atunci bătrâna, cine ştie ce apă neagră o fi trecut peste sufletul lui. Poate că ţie ţi-o fi spus, că de... ţie îţi spun oamenii toate suferinţele lor şi apoi tu poţi şti ce-i în sufletul omului şi fără ca el să-ţi spună.

— Crezi dumneata asta despre mine? râsese doctorul.

— Cred; cred fiindcă aşa simt şi p-ormă, fiindcă aşa spune lumea.

— Care lume, bunicuţo?

— Ei, asta-i acuma! se înfuriase bătrâna. Vrei să mă faci să umblu cu vorba de colo, colo, hai?

— Nu, dar cunoşti atât de puţină lume care are treburi cu mine...

— Nici nu ştii tu, Vasile, pe câţi i-am cunoscut, numai de când stăm împreună. Uite, doamna Podea, vecina de alături care-i povesteşte lui Teodor păţanii cu haiduci şi tâlhari; adică tu îţi închipui că a răbdat-o inima să nu-mi spună...

— Ce? se grăbi el să-ntrebe.

— Iaca, nu-ţi spun. Şi n-am să-ţi spun nici despre artista aia frumoasă... Mioara Dobre, ce-am vorbit... Adică ce mi-a spus despre tine; şi nici despre ursul ăsta singuratic, cum îi zici tu lui Martin, şi nici despre alţii pentru care ai făcut minuni cum poate nici sfânta Paraschiva n-a făcut; doamne, iartă-mă! se grăbi ea să se-nchine.

Doctorul râsese din toată inima, o sărutase pe frunte şi se dusese în camera lui de lucru.

Îşi închipuia el cam ce ar fi putut spune Martin.

Martin nu putea uita că doctorul Ulmu i-a încredinţat un post pe o maşină a salvării atunci când mulţi oameni spuneau că nu i-ar da pe mână nici măcar un tumbărău de gunoi. Şi i-a mai încredinţat şi cheile casei, odată, de mult, când bunicuţa şi Teodor erau la munte şi el îşi uitase acasă ochelarii pe care-i

purta numai la citit. Mai mult, Ulmu i-l încredinţase chiar pe Teodor şi Martin ştia ceea ce însemna copilul pentru „dom' profesor" cum îi spunea el doctorului. Şi asta tot într-o zi însorită de vară ca aceea, în care Teodor împlinea zece ani.

— După ce-l ducem pe dom' profesor, trecem pe la vizuina moşului? îl întrebă Martin pe Teodor.

— Nu, se grăbi să răspundă băiatul, întrerupându-şi jocul cu pistolul cu apă. Astăzi vreau să rămân tot timpul cu tata.

— Bine faci, răspunse şoferul, numai că ar trebui să iei seama cum eşti îmbrăcat şi pe urmă să-mi spui dacă ai ce căuta în biroul lui dom' profesor.

Teodor se examină o clipă şi apoi aruncă o privire în care doctorul citi un amestec de ruşine şi frica de a nu-l împiedica să-l însoţească. Vasile râse din toată inima şi băiatul, la început timid, apoi din plin, izbucni în hohote de râs, sărind şi tropăind în aşa hal, încât Moş Martin fu nevoit să oprească maşina, deşi nu mai aveau nicio sută de metri până la poarta spitalului. Teodor plecase de acasă în pijama.

Doctorul, cuprins de un acces de teribilism infantil – cum avea el însuşi să caracterizeze „fenomenul" peste câteva ore – veni acasă cu Teodor, folosind un autobuz plin de călători.

Martin, la început nu vru să creadă că „profesorul" ar fi în stare de aşa ceva, dar când acesta îi propuse să-i însoţească, îl privi lung, zâmbi şi spuse: „La urma urmei, toţi suntem oameni" şi plecă cu Teodor de mână.

Pe drum se opriră la un mare magazin de jucării unde Teodor urma să-şi aleagă ceva pe gustul lui.

Mirajul lumii extraordinare, în care păpuşile vorbesc, ursuleţii dansează, muzicuţele cântă singure, trenurile pornesc, şuieră şi se opresc doar la apăsarea unui buton, îl făcu pe Teodor să se desprindă de mâinile celor doi bărbaţi şi să înainteze ca hipnotizat printre minunile care i se înfăţişau.

Treptat, paşii lui Teodor se îndreptară spre un tren electric; o jucărie complicată, cu zeci de curbe, treceri de nivel, semafoare colorate, tuneluri, o miniatură a unui adevărat traseu feroviar.

Fruntea copilului se încreţi, buza inferioară i se răsfrânse, ochii mari, deschişi, căutau să cuprindă şi să priceapă tot.

— Îl vrei? şopti tatăl.

— ...

— Auzi?

— Ce? răspunse Teodor, tresărind.

— Te-am întrebat dacă îl vrei.

— E foarte frumos... interesant... dar...

— Dar?

— Trebuie să coste foarte mulţi bani.

— Ei, om vedea noi dacă avem destui...

— Nu rău...; să mă mai gândesc.

— Bine. Cum vrei.

Copilul se depărtă din nou de cei doi bărbaţi, căutând un unghi care să-i ofere o perspectivă mai completă asupra traseului machetă.

— Are şi semnale sonore? întrebă Teodor pe un vânzător care se tot aţinea prin preajma lui.

— Desigur; un semnal ca acela produs de sirenă, altul fluierat...

— Dar sonerii?

— Bine-nţeles! Cele de la macazuri şi de la telefoane.

— Telefoane?

— Da, confirmă vânzătorul, arătându-i patru telefoane la cabinele de comandă.

— Perfect! Am să-l iau.

— Aaa... îmi pare foarte rău, dar a fost vândut încă de ieri.

— Cui? întrebă naiv, copilul.

— Unui băiat... Teodor Ulmu.

Din partea opusă a machetei, doi bărbaţi izbucniră în râs.

La numai câteva minute după plecarea din clinică a doctorului Ulmu, tânărul Victor Mareş îl căută. Atât sora Aneta cât şi medicul de gardă din acea zi aveau să declare peste douăzeci şi patru de ore că fostul pacient Mareş ceruse insistent să-l vadă pe „şef". „I-am spus că Ulmu plecase mai devreme pentru că avea de rezolvat nişte treburi familiale şi că va reveni abia în ziua următoare. Mareş s-a întristat. Apoi, tristeţea i s-a transformat în mânie şi, spre surprinderea celor de la camera de gardă, a dat năvală în biroul pe care Ulmu îl împărţea cu vechiul său prieten şi colaborator, doctorul Nicolae Rovinaş.

Rovinaş fusese un student mediocru, pe când Ulmu strălucise în toată cariera sa. În ultima vreme, însă, lucrurile păreau să se fi schimbat. Fostul student mediocru avea sub tipar o lucrare de mare importanţă, în jurul căreia se stârnise mult interes atât în ţara, cât şi în străinătate.

Deşi erau de aceeaşi vârstă, Rovinaş părea cu cel puţin zece ani mai tânăr decât Ulmu. Înalt, aproape cât „şefu", dar frumos şi distins, cu o voce de tenor al cărei timbru cald era o încântare, „Nae", cum îi spuneau prietenii, părea un om sortit succesului. Prevenitor cu toată lumea, grijuliu – până la exagerare – cu

pacienţii, constant în prietenie şi calm în orice situaţie, doctorul Rovinaş se deosebea foarte mult de Ulmu care, în faţa unei nedreptăţi ori a unui neadevăr, ajungea în pragul violenţei.

Surprins de intrarea lui Mareş, doctorul Rovinaş tresări. Îl privi atent şi îşi dădu seama că purtarea fostului pacient al clinicii nu prevestea nimic bun.

— Bună ziua! şopti doctorul, căutând astfel să-i sugereze vizitatorului reintrarea pe făgaşul uzanţelor sociale. Mareş nu răspunse.

„Avea o fixitate stranie în priviri, care m-a îngrijorat nespus", urma să declare Rovinaş. „Privea la masa de lucru a lui Ulmu de parcă l-ar fi văzut acolo".

„Eram în pragul uşii", – declară sora Aneta a doua zi, şi „m-a înduioşat purtarea fostului nostru pacient. S-a apropiat de biroul şefului, i-a mângâiat cristalul, apoi a îmbrăţişat spătarul scaunului şi l-a sărutate

„Am insistat să restabilesc o relaţie normală între mine şi el... vreau să spun... mi-am dat seama că se afla în pragul unei noi crize; i-am spus din nou bună ziua!"

„Nu m-a crezut când i-am spus că doctorul Ulmu plecase mai devreme ca de obicei. Nu ştiu dacă acesta a fost sentimentul pe care-l încerca. Ori pur şi simplu nevoia de a-l întâlni atunci, în clipa aceea, îi umbrise judecata până într-acolo încât să nu poată crede?, precizează medicul de gardă, doctor Nino Vicol.

„Mi-a cerut adresa doctorului Ulmu", spuse Rovinaş. „A insistat, m-a implorat, dar m-am temut. Niciodată nu poţi şti ce se ascunde sub asemenea rugăminţi. Şi-apoi, Ulmu era prea fericit în ziua respectivă... Am insistat să-mi spună ce doreşte să obţină de la Ulmu. Ştiam cât de mult l-a ajutat. A refuzat să-mi facă orice fel de mărturisiri. Când a sărutat spătarul scaunului pe care şedea Ulmu, m-am cutremurat. În lunga mea experienţă

văzusem foarte multe cazuri când, sub masca adoraţiei, se ascundea perfect faţa crimei. Poate i-aş fi dat adresa dar gestul ăsta m-a pus pe gânduri. Din nou l-am întrebat ce nevoie l-a adus şi dacă-i pot fi de vreun folos. S-a repezit la uşă şi a închis-o. Atunci am crezut că-mi va spune, dar n-a făcut altceva decât să repete, aproape ameninţător, că vrea să ştie unde locuieşte doctorul Ulmu. „Când a ieşit din biroul doctorului Rovinaş, fostul nostru pacient era furios, a mărturisit medicul de gardă. A spart geamul dulapului cu medicamente, a urlat, ne-a insultat şi din nou ne-a rugat – pe mine şi pe sora Aneta – să-i spunem unde locuieşte doctorul Ulmu.

„Înainte să iasă din camera de gardă a deschis încă o dată uşa biroului în care se afla doctorul Rovinaş şi a strigat că nu-i rămâne altceva de făcut decât să-l urmărească pe el" mărturisi sora Aneta.

„Recunosc, a declarat Rovinaş, am făcut o mare greşeală spunându-i că Ulmu nu trebuia tulburat pentru că serba ziua copilului său. Atunci Mareş m-a întrebat dacă particip şi eu la petrecere şi, la gândul că dorea să ştie dacă-l întâlnesc pe Ulmu mai înainte decât avea el posibilitatea s-o facă, pentru a-i comunica ce dorea, i-am răspuns afirmativ."

Locuinţa doctorului Ulmu era situată la parterul unui bloc cu numai trei etaje, în apropierea cheiului Dâmboviţei.

De jur-împrejur casa era mărginită de un loc viran pe care, în timpul verii, atât Ulmu cât şi alte două familii care aveau copii, îl amenajau dându-i înfăţişarea unui mic parc de joacă.

Blocul se afla la capătul unei alei, pietruită cu prundiş, lungă de aproximativ cincizeci de metri şi lată doar de vreo doi.

Casa era străjuită de o poartă masivă, din fier forjat. Poarta nu se închidea niciodată.

La parter erau trei apartamente: două aşezate lateral şi al treilea chiar în faţa porţii imobilului.

În cel din dreapta locuia Ulmu. Alături un domn trecut de şaizeci de ani, Miltiade Dragomirescu-Olt, un om care avusese multe încurcături, datorită celor mai felurite afaceri – nu prea curate şi care era dispus să mărturisească oricui, oricând şi oriunde, dispreţul şi chiar ura faţă de semenii săi.

Apartamentul situat în partea opusă celui locuit de Ulmu, era ocupat de familia Tripşa, al cărei mic vlăstar, Gelu, era coleg şi prieten cu Teodor. Adevăratul şef al acestei familii era doamna Nineta Podea, fostă dactilografă – timp de peste douăzeci de ani – la o secţie de poliţie; asta până prin anul 1938, când fusese îndepărtată din serviciu pentru „colaborarea cu fantezie şi idei personale în redactarea actelor de procedură penală" – cum calificase un inspector contribuţia ei în unele anchete. „Un idiot", se plângea ea uneori doctorului Ulmu. „Şi idioţii sunt invidioşi. Auzi, dumneata! Să-l supere personalitatea unui subaltern!" Ulmu zâmbea întotdeauna şi, câteodată, când timpul îi îngăduia, se prefăcea a fi uitat povestea înlăturării ei din serviciu, iar doamna Podea relua firul întâmplărilor povestind de fiecare dată alt caz la dezlegarea căruia contribuise – în funcţie de ultimul roman poliţist pe care-l citea – dar sfârşind întotdeauna la fel de mânioasă pe inspectorul care-i frânase afirmarea personalităţii.

Şi bunicuţa o asculta şi căuta s-o înţeleagă dar se grăbea să se închine şi să-l roage pe dumnezeu să ierte doamnei Nineta Podea gândurile negre care o îndemnau să hulească.

În dimineaţa marii sărbători din casa doctorului Ulmu, patru femei pregăteau de zor ospăţul pentru seară: bunicuţa şi doamna Podea se ocupau de meniul celor mari, iar domnişoara Mioara Dobre – „actriţa aia frumoasă" cum îi spunea bunicuţa – şi doamna Amalia Jivan, de meniul celor mici.

— Vasile, eu am trăit şi am văzut multe în viaţa mea, îi spunea într-o seară bunicuţa, când erau doar ei doi singuri acasă; Teodor avea să vină de la lecţia de vioară abia peste o oră.

— Mă iei pe departe, murmurase doctorul prefăcându-se absorbit de preparatul cafelei.

— Am trăit şi am văzut multe, mamă, dar cum te pierde din ochi fata asta frumoasă, n-am văzut, spusese bunicuţa despre actriţă.

— Ce tot spui? bombănise Ulmu, urmărind cafeaua care începuse să fiarbă.

— Ascultă, Vasile, zisese bătrâna aproape în şoaptă, la urma urmei oi avea şi tu dreptul la o fărâmă de bucurie... aşa, pentru sufletul tău.

— Am un copil.

— Copilul o să crească, eu o să mă duc... şi tu... tot singur o să rămâi, aşa cum te-am cunoscut. Ar trebui, dragul mamii, să-i vezi privirea cum îţi petrece paşii când se-ntâmplă de vine pe-aici şi tu pleci... Se uită după tine cum se uită Dik (câinele lui Teodor) după băiat când pleacă la şcoală.

— Ţi-o fi spus să pui o vorbă bună.

— Dacă ar fi făcut aşa ceva nu ţi-aş mai fi spus niciodată nimic.

— Ai fi făcut mai bine.

— Văd eu că te-am supărat, dar...

— Nu, nu m-ai supărat, se grăbise Ulmu s-o liniştească. Chiar de loc. Poate că ai dreptate, se precipită el, numai că mie... ştii... îmi este teamă...

— Teamă, Vasile? Ţi-e, teamă?

— Vezi, mamă, dumneata mă crezi puternic şi bun şi drept şi dracu' să mă ia... şi-ţi închipui că eu ştiu tot ce se petrece în sufletul oricărui om... Dar eu sunt un slut şi dumneata nu vrei să vezi asta, eu sunt un neputincios faţă de întreaga răutate omenească pe care nu pot s-o vindecă strigă el. Eu nu ştiu ce se întâmplă în sufletul meu şi oamenii vor să le vindec pe ale lor... Fac şi eu ce pot, mamă, şi fac atâta de puţin pentru oameni... pentru răutatea care-i macină. Auzi? Auzi de ce-mi este frică?

— Aud, murmură bătrâna.

— Dacă n-o să se poarte frumos cu dumneata, cu băiatul... Dacă n-o să vrea ori n-o să poată să vă iubească?

— Omul bun iubeşte pe toată lumea, reuşise bătrâna să mai spună.

— Dar eu, strigă doctorul, eu n-am dreptul să-i dau copilului meu o mamă vitregă.

— Tu? răsunase glasul – neaşteptat de dur – al bunicuţei.

— Iartă-mă!

Cafeaua dăduse de mult în foc.

Pregătirile pentru cei mici continuam mult după ora prânzului şi cea mai îngrijorată de reuşita prăjiturilor era Doamna Amalia Jivan, pentru că ea le şi făcuse.

Doamna Jivan fusese călugăriţă de la vârsta de nouăsprezece ani până la cincizeci şi părăsise mănăstirea de peste cincisprezece ani, când fu declarată nebună.

În fapt, duhul cel rău începuse să-i bântuie spiritul în urma unui tratament de pedeapsă pe care „superioara" i-l aplicase mai bine de patru ani pentru că maica „econom" o reclamase că de la o vreme greşea aluatul tortului destinat stareţei. În decursul acelui îndelungat timp de pedeapsă, doamna Jivan nu avea voie să vorbească nimănui şi nimeni nu avea voie să-i răspundă, dacă s-ar fi întâmplat cumva să păcătuiască prin a pune vreo întrebare. Ea trebuia să salute pe toate celelalte călugăriţe, chiar şi pe cele mai tinere, iar acestea aveau obligaţia să nu-i răspundă. Somnul nu şi-l mai făcea în chilie şi masa o lua în curtea de gunoi, fără să aibă voie măcar să folosească propriul ei tacâm.

Doctorul Ulmu luptase din greu, aproape doi ani, cu pacienta sexagenară care se încăpăţâna să-şi continue supliciul nemeritat şi dincolo de zidurile sihăstriei. Reuşise foarte mult, dar pacienta refuza – de cele mai multe ori – să colaboreze cu el. Uneori îl cuprindea disperarea la gândul că nu-i un supraom şi că nu va putea reuşi să transmită energie unui corp inert, dragostea de viaţă unui suflet mort şi convingere unei voinţe paralizate. Şi totuşi, reuşise mult, chiar foarte mult.

Trecuseră mai bine de opt luni de când doamna Jivan părăsise clinica şi se ocupa de gospodăria unui nepot care locuia la Brăila, dar în fiecare lună îl vizita pe doctor, costul trenului suportându-l jumătate nepotul ei, jumătate – Ulmu.

Îl vizita în fiecare lună şi-i făcea prăjituri. Aşa o rugase el. La început a plâns, i-a spus că o să greşească, a motivat că a uitat şi aşa mai departe. Asta, cu vreo două săptămâni înainte să părăsească spitalul. Doctorul a lăsat-o în pace câteva zile. Apoi, într-o dimineaţă, cu vreo două trei-ore înaintea vizitei, când încă

nu se crăpase de ziuă, Ulmu trimise sora de gardă s-o cheme pe doamna Jivan la el în birou.

Mai mult speriată decât intrigată, doamna Jivan se trezi în faţa unui tablou viu al deznădejdii. Doctorul era ciufulit, neras, cu cravata într-o parte, gulerul cămăşii desfăcut, capul sprijinit într-un pumn şi privirea pierdută undeva, în gol.

— Ia loc, doamnă, Jivan.

Amalia rămase pironită în pragul biroului.

— Te-am rugat să stai, şopti el fără s-o privească.

Amalia făcu câţiva paşi spre birou şi sora îi apropie un scaun.

— Soră, lasă-ne singuri.

Când uşa se închise în urma sorei Aneta, directorul suspină şi gemu.

— Ce s-a întâmplat?

— Necazuri.

— Şi Dumnezeu m-a ales pe mine să te ajut?

— Nu ştiu dacă Dumnezeu a făcut asta; deocamdată, eu te-am ales.

— Fac orice pentru dumneata numai să nu vorbeşti cu păcat pentru că atunci am să te urăsc, cu tot binele pe care mi l-ai făcut.

— Ştiu că nu mă iubeşti; crezi că am uitat când ai vrut să mă omori cu scaunul pentru că sunt necredincios? Hm! – făcu Ulmu şi zâmbi amar. Dar acuma nu despre asta e vorba.

— Ştiu eu că pe dumneata nu te interesează dragostea oamenilor.

— Acuma e rândul meu să-ţi spun: vorbeşti cu păcat!

— Poate, se ruşină doamna Jivan.

Apoi:

— Cu ce te pot ajuta?

— Avem o vizită la spital; o delegaţie de medici din Elveţia. Probabil vor mânca la masă cu pacienţii.

— Am înţeles; de-asta ai venit aşa, cu noaptea-n cap? Să nu bat câmpii... să nu te fac de râs? Ai de gând să-mi prezinţi fişa şi apoi pe mine, fălindu-te? Iată cazul! Poftiţi, vedeţi, minunaţi-vă! Ui taţi-vă bine: asta e realizarea mea!

— Ce mult mă urăşti!

— Asta vrei?

— În doi ani de când ne cunoaştem, m-ai văzut vreodată făcând aşa ceva?

— Nu...

— Ai auzit pe cineva spunând că l-aş fi pus într-o asemenea situaţie?

— Nu...

— Atunci?

— Nu ştiu... Hai, spune-mi dumneata despre ce e vorba.

— Acuma nu mai poate fi vorba de nimic.

— Dar ai vrut ceva... ceva... de la mine.

— Da; am vrut să-ţi cer un ajutor.

— Ţi-l dau.

— Nu; crede-mă, după cele ce-ai putut să-mi spui, înseamnă că nu-l merit. Eu când ajut, cred în cinstea şi în nevoia omului din faţa mea. Dumneata n-ai nicio vină. Eşti încă victima unei optici deformate. Dumneata crezi în icoane, eu cred în oameni. Niciunul dintre noi n-aveam vreo vină. Atâta doar, îmi pare rău că deşi suntem oameni, nu ne putem înţelege; fiecare vorbeşte în graiul lui.

— Ai să găseşti ajutorul ăsta... în altă parte?

— Nu ştiu... nu cred. Şi-apoi, ce te priveşte? Te poţi înapoia în salon.

— Nici nu mă gândesc.

— Doar n-ai să-mi faci binele cu de-a sila.

— Dacă trebuie...

— Ei, asta-i nemaipomenit. Auzi, să-ţi fugă bucătarul să ai oaspeţi, să vrei să apelezi la o prietenă, ca să te scape de ruşine, făcându-ţi un tort, să fii acuzat de cine ştie ce mârşăvie, mai înainte chiar de a-ţi formula rugămintea, şi apoi...

Doctorul Ulmu rostise ultima frază stând cu spatele la interlocutoarea sa. Tresări şi se întrerupse din sporovăială când uşa se trânti cu putere. Doamna Jivan dispăruse din birou.

La prânz, bolnavii mâncară tort, iar bucătarul profită de o zi de permisie.

Cu o oră înainte să-l viziteze pe doctorul Ulmu, adică pe la ceasurile şapte seara, Victor Mareş se ridică cu greu de la masa unde băuse mult rom. Poate că ar mai fi rămas acolo şi poate chiar ar mai fi băut încă, în ciuda faptului că începuse să-l doară capul şi că o senzaţie de greaţă se făcea simţită din ce în ce mai mult, dacă nu şi-ar fi făcut apariţia o orchestră alcătuită din câţiva orbi care începu să exerseze pentru programul de seară.

Plecase tulburat de la spital; asta, desigur, pentru că nu-l găsise pe Ulmu.

Pe drum intrase într-un magazin cu articole sportive de unde cumpărase nişte gută groasă, cam douăzeci de metri, şi nişte ace. Apoi vru să se ducă la doctor, dar uitase să coboare la staţia „Căuzaşi" trezindu-se tocmai la Uzinele „Timpuri Noi"[3].

Întrebase un trecător ce oră era şi apoi socoti că nu e o vreme potrivită pentru vizite.

[3] A fost o platformă industrială din Bucureşti. A fost producător de compresoare, pompe şi materiale de instalaţii. Era amplasată pe un teren de 5,4 hectare, situat la circa un kilometru de Piaţa Unirii. (n. hy.)

Era ora prânzului şi doctorul putea fi la masă. Trecu podul şi intră în grădina restaurantului situat la câţiva metri de cheiul Dâmboviţei. Îşi numără banii şi socoti că are destui ca să poată mânca ceva.

După ce achită nota de plată şi văzu că i-au mai rămas aproape patruzeci de lei, ceru rom de toţi banii.

„De unde ai avut bani?" îl vor întreba cei care aveau să cerceteze cazul asasinării doctorului Ulmu. „Mi-a dat domnul doctor Rovinaşu", urma să explice Mareş.

„Nu ştiam cum să-l liniştesc", va declara doctorul Paul Rovinaş. „Purtarea lui era deosebit de stranie. Evident, aş fi dorit să cunosc motivele, dar refuza să discute orice altceva decât faptul că vrea să stea de vorbă cu Ulmu. Am încercat să-l liniştesc, să leg o discuţie, cât de cât, în afara preocupării lui de moment dar, în ciuda sentimentului de neputinţă care începuse să mi se cuibărească în conştiinţă, s-a întâmplat o minune; vreau să spun pentru acea clipă. Deodată am observat că privirea lui – până atunci într-un continuu neastâmpăr – a rămas pironită în colţul din spatele biroului meu. Am întors capul pentru o secundă şi am văzut că acolo se afla o undiţă şi o lansetă. A făcut câţiva paşi spre acele unelte, le-a apucat şi a schiţat mânuirea lor. Din felul cum mima, mi-am dat seama că se pricepe. Atunci l-am întrebat dacă-i place să pescuiască. M-a privit lung şi ochii i s-au luminat. Părea că supărarea îi trecuse. Mi-a răspuns că adoră pescuitul dar... înţelesesem. I-am dat vreo nouăzeci sau nouăzeci şi cinci de lei – tot ce aveam la mine – şi m-a asigurat că îşi va lua – de toţi banii – gută şi ace; spunea că undiţă are".

Se adunaseră aproape douăzeci de copii. Unii, în camera bunicuţei, construiau un viaduct şi ronţăiau pralinele preparate de doamna Jivan; alţii, în camera lui Teodor – care era cea mai mare din apartament – contemplau mersul trenului electric şi, bineînţeles, modificările aduse de sărbătorit (suspendase un semnal sonor şi-l înlocuise cu un altul luminos, construit de el, cu ajutorul unei bobine de la o sonerie veche, o baterie de lanternă şi un beculeţ colorat de la ultimul pom de iarnă). Semnalul sonor fusese adaptat nevoii de a auzi când Dik vine de-afară, pentru ca Ulmu să nu mai fie trezit din somn la lătrăturile „ca la stână", cum numea el „glăsciorul" lui Dik, căţeluşul (aşa-l răsfăţa Teodor pe dulăul ciobănesc care-l întrecea cu mult în înălţime când se ridica în două labe). În sfârşit, al treilea grup îl înhămase pe doctor cu un ham care avea mulţi clopoţei aurii şi-l alergau prin faţa casei, biciuindu-l cu un şfichiu din piele împletită (legată la capătul unei nuiele frumos lustruite) mai în glumă, mai în serios.

— O să-i stea inima, spuse îngrijorată doamna Jivan.

— Ba să ferească dumnezeu, se grăbi bunicuţa să bată în tăblia mesei.

— N-aveţi grijă, spuse un invitat al cărui copil era în grupul călăreţilor. Am făcut armata cu el la marină. Pe vremea aceea înota cam, să zic aşa, vreo zece kilometri la uscat.

— Asta o fi fost atunci, dar astăzi, nu uita dumneata, Vasile a trecut de cincizeci de ani.

— Păi cum o să uit, râse invitatul, că doar tot atâţia am şi eu.

Domnişoara Dobre se ridică de la masă cu o tavă pe care erau aşezate, într-o simetrie exagerată, pe câte un rând şi jumătate, nuci cu miere, alune, fructele pădurii şi melci de ciocolată, toate făcute de ea. Musafirii o priviră miraţi pentru moment. Numai bunicuţa înţelese de-ndată.

Unul dintre copiii care-l alergau pe Vasile o zări de cum se ivi în pragul casei.

Un strigăt urmat de un fluierat scurt, şi „calul" fu abandonat.

— Să-ţi schimbi cămaşa, domnule doctor.

— O s-o schimb, domnişoară, răspunse Ulmu gâfâind.

— Cred că astăzi te-ai săturat de joacă.

— Să fiu sincer, nu.

Unul dintre copii aduse din casă o faţă mică de pernă. Altul îi desfăcu doctorului bretelele şi improviză pe loc o traistă ca aceea din care se dau cailor grăunţe. Tot grupul se năpusti asupra tăvii pe care Mioara Dobre o ţinea – nu prea bine – şi, pe dată, deşertară conţinutul în traistă. Apoi o petrecură „calului" pe după cap şi în timp ce ei scutură traista şi lovea cu piciorul în pământ, copiii se prăpădeau de râs.

Cerul, senin până atunci, se-ntunecă pe jumătate.

Era ora şapte şi jumătate şi soarele apunea.

Într-o locuinţa veche de pe strada Verzişor, undeva sus, într-o mansardă, bătrânul Ciubotă răsfoia un ziar. Nu citea nimic, pur şi simplu răsfoia ziarul. Nu se putea concentra şi nu-şi putea da seama dacă, de fapt, în momentul acela, îl putea interesa cu adevărat altceva decât gândurile lui. „Aşa-dar, poate", îşi spunea bătrânul, chiar cu glas tare, din când în când.

Apoi luă fotografia lui Tiberiu – de fapt un tablou al absolvenţilor facultăţii de ştiinţe juridice, promoţia 196... – şi perora: „Ei, băieţi, v-aţi gândit voi ce mare avocat o s-ajungă băiatul dulgherului?"

Cineva bătu la uşă. Bătrânul tresări. Puse fotografia pe masa lui de noapte şi porni în întâmpinarea vizitatorului.

— Cine e?

— Om bun, răspunse o voce de bărbat tânăr.

— Atunci, intră...

Uşa se deschise uşor şi în prag se ivi Mareş.

— Îl cauţi pe avocat, pe domnul avocat, desigur! exclamă bătrânul gâtuit de emoţie şi de plăcere.

Apoi îşi coborî privirea pe o mână a lui Victor în care văzu un pachet.

— Nu care cumva ţi-o fi trecut prin minte să-i aduci vreun plocon. Asta l-ar supăra... L-ar supăra foarte mult, se precipită el.

— Nu, răspunse Victor Mareş pe un ton ironic, dar bătrânul nu sesiză şi continuă:

— A făcut şi el ce-a putut, dar să ştii că a crezut în nevinovăţia dumitale.

— Aşa cum am crezut şi eu, tună Mareş.

— Ce vrei să spui? murmură bătrânul, puţin nelinişţit.

— Vreau să vorbesc cu domnul avocat.

— Foarte bine... dar... acuma nu-i acasă.

— Unde-a plecat?

— La doctorul... şi bătrânul se opri. Dacă este ceva urgent, scrie-i. Uite, îţi dau cerneală şi toc... şi hârtie, bâigui el în timp ce căuta obiectele amintite. Gata, uite, ai tot ce-ţi trebuie.

Victor Mareş se aşează, scrise câteva rânduri. Şi plecă.

„Băiatul meu plecase la doctorul Ulmu, să-i facă o vizită", va spune a doua zi bătrânul celor care anchetau asasinarea doctorului. „Tânărul acela nu l-a găsit acasă; i-a lăsat câteva rânduri şi a plecat. Avea la el un pachet... a scris câteva rânduri şi a plecat". „Ne-ar interesa biletul, scrisoarea" va spune unul dintre anchetatori. „Nu-l mai am", urma să răspundă tatăl

avocatului. „Dar fiul dumneavoastră l-a citit?" „Nu", va preciza bătrânul pe un ton hotărât. „Pierdusem biletul mai înainte să vină acasă Tiberiu şi de teamă nu i-am mai spus nici măcar că tânărul acela care i-a fost client îl căutase".

Lăsă apa să curgă în neştire. Apoi se frecă vreme îndelungată cu un prosop aspru din ţesătură de in. Bătăile inimii îşi recăpătară ritmul normal, zvâcniturile tâmplelor se potoliră şi toţi muşchii păreau să i se fi destins din încordarea la care îi supunea o dată pe an, de ziua lui Teodor.

— Vasile! strigă bunicuţa. Te caută un domn, un avocat.

— Cum îl cheamă? strigă Ulmu.

— A spus el... dar...

— Bine, bine; vin imediat.

Trecu prin camera unde Teodor şi ceilalţi copii încetaseră joaca şi priveau extaziaţi o bucată dintr-un trunchi de pom.

Era o cioplitură în relief reprezentând o mână şi o inimă oferită altor două mâini întinse, cu disperare, s-o apuce. Lângă trunchiul de pom cioplit, văzu silueta unui bărbat tânăr. Îşi ridică privirea; în faţa lui era Tiberiu Ciubotă.

— Tata, murmură Tiberiu.

— ...

— Tata... mi-a spus...

— Asta e mâna ta, şopti Teodor, cu glasul lui subţire, arătând mâna care oferea inima şi-l privi emoţionat pe Ulmu. Aşa mi-a spus dumnealui, adăugă el, arătând spre Tiberiu... Zice că tatăl dumnealui m-a rugat să primesc eu asta...

— Să-i mulţumeşti tatălui dumitale şi să-i spui că este cel mai frumos dar pe care ar fi putut să-l primească băiatul meu. Şi să-i mai spui că „Dumnezeu” – cum m-a botezat el – „a sărutat urmele palmelor sale”, adăugă doctorul.

Tiberiu se-ntoarse brusc şi dispăru.

— Să-l aducem înapoi, înapoi, strigă Teodor.

— Înapoi! înapoi! strigară copiii, aproape în cor.

— Nu! ordonă Ulmu.

— Dar a plecat plângând, imploră Teodor.

— Ce ştiţi voi!? spuse doctorul aproape în şoaptă şi continuă să-l urmărească cu privirea pe Tiberiu Ciubotă.

— Domnule doctor, la telefon, strigă domnişoara Mioara Dobre.

Dar nici Ulmu şi nici copiii nu o auziră. Acuma, după ce Tiberiu dispăruse, privirile lor erau concentrate din nou asupra trunchiului cioplit. „La telefon”, insistă domnişoara Dobre, neştiind ce-i preocupă.

— Cine mă caută? şopti Ulmu fără să întoarcă capul.

— Doctorul Rovinaş.

— Aaa...! da, da, spuse el, smulgându-se din faţa ciopliturii bătrânului Ciubotă.

— Ce tot spui?... Furios?... Ei, poate pentru că nu m-a găsit... Da, da, desigur... O să-mi facă mare plăcere să-l văd şi pe Mareş. Ştii... Tiberiu... Cum care Tiberiu?... Avocatul... a şi fost în vizită... Dar tu, ce dracu’ faci că n-ai ajuns încă? Hai, dom’le, odată, mai spuse Ulmu şi trânti receptorul pe furcă, prefăcându-se supărat pe colegul său.

— Pe ăsta dacă nu-l iei tare, nu faci nimic, se grozăvi el în faţa actriţei.

Erau singuri.

— Doctore! i se adresă domnişoara Dobre. M-am uitat şi eu la cioplitura aia.

— Ţi-a plăcut? Mie îmi vine s-o sărut centimetru cu centimetru.

— Eu n-am sărutat decât mâna despre care Teodor mi-a spus că este a... a *ta*.

Apoi, speriată de ceea ce a spus şi de intimitatea tonului, fugi în camera bunicuţei.

Vasile rămase împietrit câteva clipe; apoi veni după ea. O găsi aşezată pe marginea patului. Rămase în pragul uşii privind-o îndelung. Mioara plângea.

— Nu cred... sau cel puţin eu nu ştiu să-ţi fi făcut vreun rău...

Femeia tresări şi-l privi speriată.

— Dumneata? Nu, desigur... Dumneata nici nu poţi face vreun rău cuiva. Dumneata faci numai bine, bine, bine, urlă ea şi izbucni într-un râs nervos. Dumneata eşti doctorul sufletelor, al inimilor noastre, strigă femeia. N-ai văzut cum oamenii îţi imortalizează până şi mâna făcătoare de minuni? N-ai văzut cum alţii sărută chipul cioplit al mâinilor dumitale? Eşti venerat, adulat şi în curând ţi se vor face statui – fiind încă în viaţă – dar nimeni nu va şti că pentru dumneata oamenii nu sunt decât nişte „cazuri" şi minunile pe care le faci sunt doar rezultatul unor experimente cu scop demonstrativ şi că tot ce realizezi este doar rodul vanităţii. Nimeni, urlă cu disperare Mioara, nimeni nu ştie cât de mult dispreţuieşti dumneata oamenii, existenţa lor, sentimentele lor. Pentru dumneata dragostea este egală cu vanitatea, ura este sinonimul indiferenţei, viaţa este doar opusul morţii. N-ai nimic sfânt, nimic omenesc, nimic frumos!

— Într-adevăr, murmură Ulmu... Recunosc: n-am nimic frumos, şi privirea îi căzu pe luciul oglinzii de deasupra patului mamei sale.

Femeia îl privea încruntată, gâfâind în urma efortului făcut în timpul amplului rechizitoriu pe care i-l făcuse. Într-un târziu, ochii ei descoperiră încotro privea doctorul. Pe dată îi răsunară în urechi ultimele lui cuvinte „Recunosc, n-am nimic frumos" şi asocie imaginea auditivă cu cea vizuală. Vasile continua să se privească în oglindă. Femeia se ridică de pe pat şi se apropie de el.

— Să nu mă goneşti, n-am vrut să spun nimic rău... să nu mă goneşti...

Vasile o strânse în braţe atât de tare, încât femeia încetă să mai respire.

— Te-aş fi gonit ca să nu aud tot ce mi-ai spus. Acuma... ar fi în zadar.

Îi mângâie părul şi o trimise în camera unde erau ceilalţi şi unde doctorul Paul Rovinaş întreţinea cu vervă pe toţi musafirii.

— Teodor! strigă Vasile, a venit nenea Paul.

Copilul veni, din camera lui, fără prea mare grabă. Spuse „bună seara", apoi se îndreptă spre mâna întinsă şi o întâmpină cu răceală.

— Ei, cine are mâna mai mare, eu sau tata? încercă Rovinaş să glumească.

— Ha! exclamă Teodor şi privi spre Ulmu. Auzi, bărbate, domnul încearcă să se compare cu noi! Spuse el cu voită ironie şi se sili să râdă.

— Aşaaa... bine... Atunci să-ţi dea tat'tu o puşcă aşa frumoasă şi scoase de sub scaun o imitaţie de armă de salon, frumos nichelată şi cu un cap de indian pictat în culori, pe pat.

Teodor rămase pironit locului, cu respiraţia tăiată şi cu ochii mari deschişi.

— Ia spune, cine e mai puternic: Vasile ori eu?

Ochii copilului continuau să rămână aţintiţi asupra armei. Era atât de absorbit încât nici nu auzise întrebarea.

— N-auzi ce te-a întrebat nenea Paul? interveni domnişoara Dobre.

— Nu, răspunse Teodor, privind-o neprietenos.

Apoi plecă brusc spre ceilalţi copii care se jucau în curte.

Victor Mareş trecu podeţul din apropierea întreprinderii de încălţăminte „Dâmboviţa" şi, o dată ajuns pe malul celălalt al cheiului Dâmboviţei, o luă spre casa doctorului Ulmu de care îl mai despărţeau doar două staţii de autobuz. Mergea repede şi ţinea strâns pachetul în care avea gută şi cârlige pentru pescuit. Din când în când se oprea şi privea înapoi, de parcă s-ar fi temut ca nu cumva să fie urmărit. Ajuns în dreptul locuinţei doctorului, se opri. Copiii se jucau prin curte. Din casă răzbăteau până departe – în stradă, strigăte şi râsete. „Veselia era în toi", avea să declare Mareş, a doua zi.

„La un moment dat, am vrut să mă răzbun pe copilul lui dar, în acea clipă, nu ştiam care este".

Ezită câteva minute, apăsă clanţa, dar când poarta începu să se deschidă, o trase la loc, închizând-o şi din nou se plimbă prin faţa casei.

Se înserase. Unul dintre copii îl observă şi-i spuse: „Căutaţi pe cineva?" „Da, răspunse Mareş. Îl caut pe infirmierul, sau brancardierul, sau moaşa aia care se cheamă Ulmu şi îşi spune doctor."

— E chiar doctor, interveni Teodor. Dacă doriţi, intraţi. E ziua mea.

— Atunci spune-i că îl aşteptă Victor Mareş, zise vizitatorul ameninţător.

Doctorul Ulmu întâmpină cu multă bucurie pe tânărul său oaspete şi insistă să intre şi chiar să rămână la masă dar acesta refuză cu încăpăţânare.

Când insistenţelor lui Ulmu li se alăturară atât cele ale doctorului Rovinaş, cât şi cele ale domnişoarei Dobre, Mareş spuse că avea unele comisioane pe care trebuia să le facă în două-trei ore, dar că ar fi dorit să discute ceva foarte urgent cu Ulmu; *numai cu el*. „Pe la zece şi jumătate, unsprezece, cred că rămân singur. Dacă nu mai poţi amâna până mâine dimineaţă, vino după unsprezece", spuse doctorul.

„Era beat şi pus pe ceartă. L-am prevenit pe Ulmu atât la telefon – înainte de sosirea lui Mareş – cât şi după plecarea lui. I-am spus că nu proceda bine, că nu era prudent faptul de a-l fi invitat după plecarea noastră, a tuturor, dar el a râs. Se bizuia pe puterea lui de convingere şi, în ultimă instanţă, chiar pe forţa fizică. Presupun că numai printr-un vicleşug ori speculându-i vanitatea în sensul de a nu-şi fi luat nicio măsură de precauţie – asasinul l-a putut înfrânge, pentru că Ulmu, cu o singură mână putea îndoi o potcoavă de cal. Am văzut asta cu ochii mei, avea să declare doctorul Rovinaş.

În dimineaţa zilei următoare, doctorul Ulmu a fost găsit asasinat, prin strangulare, cu un laţ confecţionat din gută... pusă în nouă fire; desfăcut, laţul măsura douăzeci de metri.

Odaia în care s-a comis omorul era despărţită de aceea a lui Teodor printr-un mic vestibul în care dormea uneori Dik (dar

numai atunci când Teodor adormea înaintea tatălui său). În noaptea crimei, Dik dormise pe patul lui Teodor. Camera bunicuţei era la capătul apartamentului şi, cu greu ar fi putut auzi zgomotele care s-ar fi produs în timpul unei eventuale lupte între Ulmu şi agresor.

Musafirii plecaseră înainte de ora zece seara.

Rămăsese numai doamna Amalia Jivan. În noaptea aceea avea să doarmă cu bunicuţa, iar a doua zi urma să plece la Brăila. Pe la orele zece şi jumătate în toată casa nu ardea decât o singură lumină, pe biroul lui Ulmu. Medicul legist stabilise că omorul s-a produs în jurul orei douăzeci şi patru. Primele cercetări constatară o dezordine cumplită, presupunând o luptă violentă. Logic, dezordinea era improprie; dacă cele două bătrâne şi chiar copilul n-ar fi auzit nimic, câinele, însă... În sfârşit, pe lângă dezordine, s-au mai găsit şi nişte lucruri „în ordine". Pe colţul biroului era un ambalaj din hârtie albă, brăzdat de nişte dungi şi nişte înţepături. Pe jos, în dreptul acelui colţ de birou, erau răspândite ace de undiţă şi un bon pe care era menţionată „data crimei", felul mărfurilor cumpărate (20 m. gută a... lei şi cinci ace... pentru undiţă, a... lei). Vânzătorul avea să recunoască – din grupul de persoane – pe clientul căruia îi eliberase bonul în chestiune (pierdut în casa victimei) în persoana lui Victor Mareş.

„Am revenit după ora douăzeci şi trei. Doctorul Ulmu mi-a spus să nu sun ca să nu-i trezesc pe ai casei şi mi-a precizat că va lăsa uşa descuiată şi că pot intra direct", declară Mareş chiar la primul interogatoriu. „Am intrat, i-am spus ce-am avut pe suflet. M-a rugat să nu strig. N-am mai strigat. Am continuat să-i spun mai departe cum consideram eu purtarea lui în procesul acela şi ce m-a nemulţumit. I-am declarat în faţă că este diabolic. Apoi mi s-a făcut rău şi el s-a ridicat să mă ajute. S-a împiedecat şi am căzut. Atâta ştiu, pentru că, în clipa aia, cred că am leşinat. Când

m-am trezit, doctorul Ulmu se afla în acelaşi loc. Din cât am putut observa părea să aibă în jurul gâtului un şireang din gută; un soi de împletitură sau cam aşa ceva. M-am speriat şi am fugit".

„Doctorul a plecat pe la ora zece seara să conducă musafirii, a declarat doamna Amalia Jivan. Ne-a rugat să mergem la culcare şi noi, adică mama lui, Teodor şi eu, l-am ascultat; eram foarte obosiţi. Ne-a spus să nu încuiem uşa şi că va reveni imediat.

La numai câteva minute după plecarea doctorului am auzit uşa de la intrare deschizându-se şi închizându-se. Atât eu cât şi mama lui am presupus că s-a întors acasă. Aţipisem; nu ştiu cât timp s-a scurs, şi din nou am auzit uşa. M-am trezit pentru câteva clipe. Cineva plângea. Mama doctorului, care nu adormise încă, mi-a spus că, probabil, a revenit tânărul aşteptat. Ne-am culcat. N-am mai putut adormi imediat şi am rămas, amândouă, de veghe. La numai câteva minute s-au auzit ciocănituri în fereastra camerei lui Ulmu. Din nou s-a deschis uşa de la intrare; cineva plângea. Atât eu cât şi doamna Iuga, mama doctorului, am crezut că era o femeie. Presupun că doctorul a ţinut-o în vestibul şi a căutat să scape de ea cât mai repede; asta, probabil, pentru că dorea să revină la tânărul care-l aştepta. Apoi, uşa s-a deschis şi s-a închis imediat. Plânsetele încetaseră şi am adormit. După aceea am mai fost trezită încă o dată. Domnul doctor vorbea în şoaptă cu cineva."

„Nu-mi amintesc nimic altceva decât că l-am văzut... acolo... cu funia aia lucioasă... din multe fire, ca sticla... Nimic... nimic altceva decât pe el şi pe copil... copilul venise lângă el... N-a plâns; doar îl mângâia fără să-l privească. Altceva nu-mi amintesc."

Atât putu să declare doamna Veta Iuga, mama doctorului Ulmu.

„După ce s-a terminat petrecerea, ne-am dus acasă; asta pe la ora zece. Vecinul (dr. Ulmu) a ieşit din casă o dată cu noi şi, după ce ne-a mulţumit, a plecat să-şi conducă – probabil – ceilalţi musafiri, declară doamna Nineta Podea. Gineri-meu (Tripşa) băuse cam mult şi m-a rugat să-i fac o cafea şi să-i dau o aspirină, aşa că nu ne-am culcat imediat.

Am auzit deschizându-se şi închizându-se uşa de la apartamentul doctorului de câteva ori. Atunci mi-am spus: „Ceva nu e în regulă. Ştiţi, măcar din cât am citit, ca să nu mai vorbesc de faptul că am o oarecare experienţă, mă mai pricep la treburi suspecte... Am fost... am lucrat timp de douăzeci de ani ca dactilografă la poliţie până mai acum vreo treizeci de ani... Ehee! Câte-am văzut şi-am auzit acolo...! Apoi, pe la miezul nopţii, m-am culcat dar, imediat, am auzit din nou uşa. Am stins lumina şi m-am dus binişor la fereastră. Începuse să plouă torenţial şi becul de pe stradă nu ardea. Cu toate astea, am zărit silueta unui tip care alerga spre poartă. Mi-am spus că trebuia să fi fost tânărul. Venise la doctor pe la ora opt, puţin băut şi foarte nepoliticos. Apoi am deschis un volum din Edgar Wallace „Omul care fumează pipă" şi după ce am parcurs câteva rânduri, am

adormit. Nu ştiu cât să fi fost ora, când, aşa, ca prin vis, am auzit paşi rari pe nisipul din faţa casei. Am sărit la fereastră şi am văzut pe cineva care ajunsese la peste douăzeci de metri dincolo de poartă. Abia atunci mi-am dat seama că acela era tânărul turmentat de băutură şi prost crescut. Casa s-a cufundat într-o linişte adâncă, aşa cum numai în cărţile lui Simenon poţi întâlni.

„... îl aştepta să revină. Vasile era chiar nerăbdător să afle cauza stării fostului pacient, Victor Mareş", începu să declare domnişoara Mioara Dobre. „Pe la ora zece toţi musafirii s-au retras şi o dată cu ei am plecat şi eu. Vasile ne-a condus o bucată de drum apoi s-a întors spre casă. Ploua şi eu l-am sfătuit să se-ntoarcă din drum, cât mai repede. Doctorul Rovinaş s-a despărţit de noi. Am mai zăbovit cu Vasile. Când am parcurs abia cincizeci-şaizeci de metri, l-am reîntâlnit pe Rovinaş.

Mă aştepta. A vrut să-mi ofere... în sfârşit, ceva m-a făcut să mă abat din drum, să umblu brambura cam un sfert de oră şi apoi să mă întorc la Ulmu. Simţeam nevoia să-i spun".

„Şi i-aţi spus, i-aţi vorbit despre nemulţumirea pe care v-a pricinuit-o spusele doctorului Rovinaş?" întrebă anchetatorul.

„Da".

„N-aţi vrea să precizaţi?"

„De ce îmi puneţi o asemenea întrebare? Vă poate fi de vreun folos?"

„Evident".

„Pentru mine e penibil; am să-l rog pe Vasile să vă relateze".

„Doctorul Ulmu nu va mai putea face asta".

„Cum... nu va mai putea?" întrebă actriţa, cu glasul sugrumat de emoţie, intuind că s-a petrecut ceva grav.

„Pentru că a murit".

„Vasile?! Nu ştii ce vorbeşti" strigă ea, „nu ştii ce vorbeşti" repetă apoi cu voce joasă şi începu să tremure. „Închipuieşte-ţi

dumneata că eu i-am sărutat mâna chiar ieri şi mâna îi era caldă şi puternică şi... Şi nu este adevărat!" urlă femeia.

Când actriţa păru mai liniştită, o întrebară la ce oră crede că a revenit în casa victimei şi dacă, acolo, mai era cineva străin de cei ai casei. „Vasile n-a murit, Vasile n-a murit" prinse ea să strige în neştire şi se prăbuşi.

Orice insistenţă ar fi fost în zadar; aceste ultime cuvinte – spuse anchetatorilor – aveau să fie şi singurele rostite de domnişoara Dobre ani de-a rândul.

Procesul avu loc toamna, târziu, abia în anul următor datorită greutăţilor întâmpinate atât de organele de anchetă, cât şi de cele judecătoreşti.

Toţi cei amintiţi până acuma îşi menţinură declaraţiile. Singur domnul Miltiade Dragomirescu-Olt adăugase – chiar în timpul dezbaterilor – că recunoaşte vocea lui Victor Mareş ca fiind a aceluia ce-i strigase doctorului Ulmu: „Am venit să te omor, pentru că m-ai distrus din orgoliul."

Când i s-a dat cuvântul, Mareş a declarat:

„Nu ştiu dacă astea au fost cuvintele mele dar îl uram pe doctorul Ulmu pentru că tot ceea ce făcuse pentru mine era din vanitate. Voia să-şi demonstreze lui şi celor din jurul lui cât este de puternic şi în ce măsură se poate juca cu sufletele şi minţile oamenilor."

„De ce crezi asta?" întrebase procurorul.

„Nu cred, sunt sigur!"

„Nu cumva greşeşti, ori ai greşit – atunci – când te-ai lăsat pradă unei false impresii?"

„Ce vreţi să spuneţi? Adică eu nu pot judeca, nu pot gândi? Trebuia să-mi explice altcineva? Închipuiţi-vă că mi-am dat seama încă de la procesul acela când am fost judecat pentru furt. Imaginaţi-vă că nu puteţi arunca ocara tâmpeniei asupra tuturor nebunilor".

„Dar nimeni n-a spus că dumneata eşti nebun".

„Ha, ha..." se silise Mareş să râdă. „Avocatul meu a spus doar, aici, în instanţă, că la dosar se află un certificat medical şi că vă roagă să ţineţi seamă de el. Ei bine, eu vă rog să nu ţineţi seamă, pentru că s-ar putea ca din nou să fiu nemulţumit de o asemenea situaţie privilegiată. Am mai fost o dată calificat ca iresponsabil; acum chiar am să omor".

„Aşadar, dumneata nu recunoşti această crimă?"

„Prefer să fiu socotit ucigaş decât iresponsabil. E o chestiune de demnitate, de orgoliu, dacă vreţi".

„Acuzat, te întreb pentru ultima oară: recunoşti ori nu faptul că l-ai ucis pe doctorul Ulmu?"

„Dacă n-am făcut-o atunci, aş face-o astăzi."

„Răspunde precis la întrebare!"

„Aveţi dreptate; la urma urmei, putem continua jocul ăsta până mâine, ori poimâine... văd că răspunsurile mele nu prea vă mulţumesc ori eu, eu... n-am nicio vină, iar dumneavoastră nu aveţi răbdare".

Apoi Mareş făcuse o pauză lungă şi reluase: „Dacă existenţa doctorului Ulmu a fost pentru mine o salvare de o clipă, moartea lui... a însemnat eliberarea mea pe un plan cu totul superior termenului noţiunii de libertate pe care o acceptaţi dumneavoastră. El se luptă cu voinţe ferme, cu minţi ale căror gânduri ieşeau din comun şi pe care, dumneavoastră, oamenii mediocri, le calificaţi drept idei fixe, iar psihiatrii le numesc pe rând: psihopatii, anxietăţi, schizofrenii şi altele. Ei bine, doctorul

Ulmu era un exponent strălucit al mediocrităţii dar cu o intuiţie deosebită, şi-a dat seama în ce mod trebuia luptat cu gândurile celor despre care v-am vorbit. El a descoperit că acestor oameni ieşiţi din comun trebuie să li se răpească voinţa, iar pentru asta era nevoie ca ei să creadă în el. Înainte să-l fi cunoscut, am mai fost internat prin spitale dintr-alea... dar, spre deosebire de ele, în clinica lui Ulmu nu se dădeau medicamente. Asta m-a câştigat. Odată, mi-aduc aminte, am vrut să-l sperii; am dat buzna în biroul lui şi i-am spus: «Îmi vine să latru». Ei, bine, mi-a răspuns: «Latră, măi omule! Dacă-ţi face bine, latră!» Apoi m-a bătut pe umăr şi mi-a şoptit: «Se vede că te-a nemulţumit tare mult ceva, odată, şi ţi-ai adus aminte de asta... Probabil că supărarea, ori nedreptatea pe care ai suferit-o, te-a făcut să nu-i mai consideri oameni pe cei care ţi-au pricinuit răul, ci fiare. Foarte bine: latră, urlă, înjură-i! Fă ce pofteşti, numai să-ţi treacă năduful». De atunci, de când am plecat ruşinat din biroul lui, a făcut ce a vrut cu mine dar –, şi aici Mareş strigă cu disperare –, dar ceea ce n-am să-i iert niciodată, a fost că mi-a furat voinţa. Făceam ce-mi spunea şi gândeam cum voia el. Ooo! Dar n-a fost cinstit! Nu. A abuzat de încrederea mea şi mi-a furat voinţa. Atunci, la procesul acela, şi mai ales după aia, mi-am dat seama că, fără voinţă, eu nu mai eram eu.

Voinţa mea era de fapt propria mea personalitate, eram eu însumi aşa că, vedeţi dumneavoastră, doctorul Ulmu mă furase – de fapt – pe mine însumi şi, încătuşându-mi voinţa, mă încătuşase pe mine. Înţelegeţi acuma, poate, de ce eram nevoit să-l omor.

Nu ura, aşa cum spusesem mai înainte, ci raţiunea, bruma de raţiune ce mai sălăşluia în mintea mea a făcut să se nască ideea salvatoare, ideea eliberării. Dar ca să mă eliberez – sper că m-am făcut înţeles – trebuia să-mi eliberez voinţa şi pentru asta aveam

nevoie să sparg zidul care o împrejmuia, o străjuia, o brutaliza aşa cum brutalizezi o floare; floricele...! floricele...! Trebuia sugrumat! Paznicul voinţei mele trebuia sugrumat! Numai aşa puteam să redevin eu!"

Procesul se încheie prin clasarea dosarului, întru-cât asasinul era iresponsabil; iresponsabilitatea lui fusese atestată chiar de către doctorul Ulmu printr-un certificat eliberat cu ocazia dezbaterilor în legătură cu furtul brăţării.

IJ III

Împrejurări negative

— Nu uita că te mai despart doar trei săptămâni de termenul de predare a ultimei tale nuvele, spuse redactorul care se ocupa de volumul promis de mine,

— N-am uitat, răspunsei eu, distrat.

— Dar ce-i cu tine? se înfurie el, continuând să răsfoiască cele câteva zeci de pagini în care cuprinsesem – oarecum – povestea asasinării doctorului Ulmu. Sper că o să mai adaugi câteva pagini pentru ca să explici unele lucruri, nu?

— Probabil.

Apoi, tăcurăm amândoi vreme îndelungată.

— Cazul, vreau să spun faptul, s-a petrecut cu adevărat?

— Dosarul de anchetă penală 6222, din 1964.

— Dar ai un chef de vorbă! mă ironiza redactorul şi izbucni în râs.

Era un transilvănean de statură potrivită, bine legat, oacheş şi cu ochi vii. După vorba lui domoală n-ai fi putut bănui cât de repede intuieşte şi apreciază totul. Firea lui cinstită se făcea

cunoscută de la primul contact. Aveam multă încredere în el dar în ziua aceea n-aveam chef de vorbă; eram teribil de frământat de noianul de gânduri care mă năpădiseră şi-apoi imaginaţia începuse să-mi lucreze febril. De câteva zile îmi treceau prin minte fel de fel de idei cu privire la asasinarea doctorului Vasile Ulmu, dar frâul imaginaţiei scriitorului era înhăţat, din când în când, de logica procurorului din mine. Şi asta nu era o glumă! Când reuşeam să mă sustrag faptului în sine şi să abandonez logica, tenacitatea şi meticulozitatea tacticianului criminolog, atunci simţeam o mare uşurare. Mă lăsam pradă deliciilor unui subiectivism sublim, găseam un alt sau alţi „vinovaţi", „descopeream" probe zdrobitoare împotriva lui ori a lor şi totul devenea nemaipomenit.

Asta, o vreme, pentru că practicianul din mine se răzvrătea imediat ce fantezia ajungea într-un conflict mai grav cu logica. Atunci tot eşafodajul construit cu migală, în ore şi chiar zile de muncă, se năruia într-o clipă. Urmau stări ca aceea în care m-a găsit redactorul când a venit la mine să citească ultima nuvelă a volumului ce urma să mi se tipărească la editura de care răspundea.

— Aşa dar, şi tu îţi dai seama că nu e terminată, concluzionai eu.

— Aa, nu, nu tocmai; ţi-am spus doar că ar mai fi nevoie – aşa cred, cel puţin – de câteva pagini, ca să explici unele lucruri.

— Ce, care lucruri? mă repezii eu, dar el nu înţelesese că manifestarea mea nu era reacţia unui om contrariat ci o pură, poate chiar o acută curiozitate. Fără să ştie, pusese degetul pe butonul care avea să declanşeze acel resort lăuntric care te catapultează din starea de inhibiţie – ori numai de apatie.

Eram fericit. Desigur, aveam să aflu ce anume mai trebuia şi, mai ales, ce anume nu era suficient de bine explicat. Eram

convins de asta şi abia aşteptam să-i ascult observaţiile; eram curios să aflu dacă – fie chiar una sau două – nedumeririle lui aveau să coincidă cu ale mele.

— Nu te speria, caută el să mă liniştească; e vorba de nişte mici amănunte pe care trebuie să le clarifici.

— Perfect; nu m-am speriat şi, mai mult, ard de nerăbdare să mi le spui. Hai, dă-i drumul!

Redactorul îşi aprinse o ţigară, trase două-trei fumuri, mai răsfoi câteva pagini de manuscris, mă observă pe furiş şi, abia când se convinse că are în faţa lui pe unul care murea cu adevărat de curiozitate – începu să vorbească.

— Spune-mi, care e adevărul în povestea cu uşa lăsată deschisă de doctorul Ulmu, în aşteptarea lui Victor Mareş?

— Pur şi simplu a lăsat-o descuiată pentru ca soneria să nu-i trezească pe ai casei.

— Vasăzică, asta aşa s-a petrecut, murmură redactorul, mai mult pentru el.

Trase puternic din ţigară şi apoi urmări norul de fum care se risipea spre tavan.

— Dar acel „du-te-vino" din casa doctorului, între plecarea musafirilor şi comiterea crimei?

— Ce vrei să spui?

— Vreau să ştiu dacă e adevărat

— În parte, da.

— Trebuie să ştiu exact.

— Ei bine, în ancheta de acum şapte ani, atât mama doctorului cât şi doamna Jivan – bigota aceea care făcea nişte prăjituri formidabile – au declarat că au auzit deschizându-se uşa de trei ori; de două ori fără apel şi o dată...

— Bătaia, ciocăniturile la fereastra doctorului.

— Exact.

— Aa! deci, uşa nu s-a deschis de patru ori.

— Nu; a patra oară e propria mea născocire.

— Vrei să-mi explici?

— Simplu: doamna Podea, în prima declaraţie, a arătat că a văzut doi bărbaţi ieşind de la victimă; unul mai devreme, altul mai târziu.

— Dar pe actriţă n-a văzut-o.

— Întocmai. Şi apoi, până la proces n-a mai fost sigură dacă prima siluetă pe care a observat-o ieşind de la Ulmu era a unei femei ori a unui bărbat. Aşa că, în cele din urmă, s-a tras concluzia că doamna Podea a văzut mai întâi pe Mioara Dobre şi apoi pe Victor Mareş.

— Bine, bine, dar tu ai arătat că şi doamna Jivan a auzit uşa deschizându-se de patru ori.

— Pur şi simplu fantezie. În realitate, de trei ori: logic, prima dată când a revenit Ulmu, a doua oară când s-au auzit plânsetele unei femei şi a treia oară când – probabil, a venit Mareş.

— Eşti sigur că Mareş a venit după plecarea actriţei?

— Cel puţin aşa a spus ea... „Ulmu îl aştepta..."

— Dar domnişoara Dobre, pentru ce a revenit?

— Nu ştiu.

— Oricum, pare-mi-se, a declarat că s-a petrecut ceva între ea şi doctorul Rovinaş. Nu?

— Exact.

— El ce a declarat?

— A spus că nu reţine... dar că, într-adevăr, a aşteptat-o. Voia s-o conducă acasă.

— Numai asta?

— Altceva nu rezultă din materialul de cercetare. Tu crezi că are vreo importanţă, vreo legătură directă cu crima?

— Nu.

— Tot aşa vreau să cred şi eu.

— Treaba ta, dar gândeşte-te bine că nu mai ai decât foarte puţină vreme şi întârzierea mi-ar da peste cap planul editorial. Mie să-mi lămureşti chestiunea cu a patra deschidere a uşii şi să-mi născoceşti ceva în legătură cu motivul revenirii actriţei sau renunţă la complicaţii. Mie îmi place şi-aşa.

— Mie, nu. Uite, dacă vrei să mă înţelegi, iniţial, am născocit acea a patra oară când uşa s-a deschis dar acuma am ajuns să cred în ea.

— Ai înnebunit, strigă redactorul; ai ajuns să fii victima unor obsesii născocite de propria ta imaginaţie.

— Da, urlai eu fericit şi, spre surprinderea lui, sării de pe scaun şi-l îmbrăţişai. Da, repetai în continuare, obsedat, obsedat! Asta-i explicaţia, asta-i legătura, puntea spre adevăr.

— E nebun! şopti el cuiva imaginar, pe care voia să-l aibă – parcă – drept martor. Obsedat... punte... legătură... adevăr, bâigui el în neştire... Plec.

— Acuma? Nu, nu te pot lăsa... Trebuie s-asculţi până la capăt întreaga construcţie a romanului meu.

— Nuvelă...

— Roman!

— Ai înnebunit de-a binelea... Da, da, asta e singura explicaţie. Am să-ţi reziliez contractul, am să te trimit la balamuc, tună el.

— Şi eu am să te trimit la dracu'!

Îl apucai de umeri şi-l trăsei spre scaunul de pe care se ridicase cu câteva clipe mai înainte, silindu-l să se aşeze.

— Ascultă, nici nu-ţi trece prin minte ce idee formidabilă mi-ai dat. Drept să-ţi spun, nu mă încânta de loc gândul că trebuie să isprăvesc o nuvelă în care imaginaţia mea acţionase aşa de puţin şi mai ales că pe parcurs trebuia ori să explic, ori să renunţ la nişte aspecte pe care le inventasem şi care îmi deveniseră foarte

dragi; ţi-am spus doar că ajunsesem până-ntr-acolo încât să-mi identific propria judecată cu acele ficţiuni.

— Începe o dată, se răsti redactorul şi îşi privi ceasul. Într-o oră trebuie s-ajung la gară şi încă nu mi-am cumpărat bilet.

— Ei, bine, află că n-am înnebunit de loc şi că o să-ţi placă grozav. Închipuie-ţi, începui eu să-i explic foarte precipitat, că, presupunând faptul că uşa doctorului Ulmu s-ar fi deschis de patru ori, ipoteza asta ar fi întărită de prima declaraţie a doamnei Podea. Reţii, sper, că, iniţial, doamna Podea pretindea să fi văzut doi bărbaţi plecând de la victimă. Aşadar, când uşa s-a deschis prima oară, pot presupune că Ulmu reintrase în casă după ce şi-a condus oaspeţii; a doua oară, uşa s-a deschis când a venit un bărbat cu care Ulmu a discutat în şoaptă, a treia oară când a venit actriţa (femeia al cărei plâns l-a auzit doamna Jivan) şi a patra oară când a venit Victor Mareş.

— Grozav! exclamă ironic. Ce-ar fi să mai schimbi ordinea intrării personajelor – cum se spune în literatura dramatică – în „câmpul infracţiunii" – cum spuneţi voi în limbaj criminalistic?

— Adică? mă arătai eu sincer interesat şi asta îl dezarmă.

Îşi scoase tacticos port-ţigaretul, scoase o ţigară dar n-o aprinse imediat, ci o privi insistent. O clipă avui impresia că ironia lui era, de data asta, cu totul întâmplătoare. Apoi mi-am dat seama că tot întâmplătoare fusese şi remarca în privinţa schimbării „ordinii personajelor" referitor la sosirea lor în casa victimei, după plecarea tuturor musafirilor. Redactorul continua să-şi ţină privirile aţintite asupra ţigării, într-un fel care putea însemna indiferenţă sau derută. În fapt, îl derutase acel „adică"? rostit de mine cu atâta sinceritate. Ţigara devenise pentru el un reazim în căutarea unui răspuns. O întorcea în fel şi chip examinându-i atent rotunjimea formei cilindrice şi perfecţiunea suprafeţei părea că îl exasperează. Apoi îşi concentră privirea

asupra capetelor ţigării şi faţa i se destinse. Părea că tăietura capetelor şi poate vreo asperitate văzută ori pipăită îi oferă o variaţie care, parcă, i-ar purta gândurile spre ceva precis.

— Ei, dar ştii că-mi placi!? Ia te uită, acuma vrea să-i scriu şi cartea! se prefăcu el mânios şi-mi zâmbi. Ce, adică toate fleacurile mele au ajuns să aibă o asemenea însemnătate pentru tine?

— Cele spuse de tine nu sunt fleacuri. Ori faci pe modestul, ori nu-ţi dai seama că, de fapt, ai emis o nouă ipoteză.

— Şi poate cea mai importantă, izbucni, el în râs.

— Poate, spusei eu, grav.

— Mă, dar ce naiba ai astăzi de nu mai poate glumi omul cu tine?

— Pur şi simplu sunt preocupat de... roman.

— Pur şi simplu eşti inconştient, mă parafrază el, dar pe un ton care anunţa că furtuna trecuse şi că aveam destule şanse să-i smulg consimţământul.

— Ştiu, ştiu foarte bine chestia aia cu termenul şi planul tău editorial dar, ca să te liniştesc, află că de mâine intru în concediu o lună întreagă,

— Trei săptămâni...

— O lună! n-auzi?

— Fie! murmură el, dar spune o dată ce vrei.

— Ascultă, şi în prima ipoteză şi în cea de a doua...

— Emisă de mine, se mândri el.

— *Elaborată* de tine, îl corectai eu ostentativ şi adăugai că dacă nu mă lasă să continui îi voi crăpa ţeasta.

Tăcu, şi mă dezlănţuii.

— Spuneam că în ambele ipoteze, cu precădere, interesează un singur aspect şi anume: ce căuta bărbatul care a sosit înaintea lui Mareş, la Ulmu?

— Dar dacă acela venise după Mareş?

— Indiferent; important este ce căuta. Şi-apoi, un şir de întrebări:

1. Acest bărbat a venit înaintea Mioarei Dobre, ori după plecarea ei?

2. A venit înaintea lui Victor Mareş, ori în timp ce el se afla la Ulmu, sau chiar după comiterea crimei?

3. Dacă a venit înaintea lui Mareş, a plecat înainte să vină el, ori a fost surprins de sosirea asasinului?

În această ultimă ipostază înseamnă că:

a) a asistat la comiterea crimei;

b) s-a ascuns în altă încăpere, ori după vreo mobilă şi a auzit tot ce s-a discutat şi s-a întâmplat.

4. Atunci, de ce n-a denunţat faptul?

a) Se temea de Mareş;

b) Pur şi simplu era interesat în comiterea omorului.

c) A participat într-o oarecare măsură la făptuirea crimei.

— Binişor... binişor, căută să mă liniştească redactorul. Păi dacă porneşti aşa o să-ţi trebuiască un an, nu o lună de concediu.

— Îţi place?

— Da, răspunse el, sincer convins. Dar hai să zicem că înnebunesc şi eu alături de tine, că mai împing niţel treburile şi că tu realizezi... cartea.

— Romanul!

— Fie. Pe ce te bizui însă când introduci acest nou personaj?

— N-ai priceput încă?

1) Doamna Podea l-a văzut.

2) Eu mi-am imaginat că şi doamna Jivan şi chiar mama victimei l-au auzit.

3) Când Mioara Dobre a revenit la Ulmu să i se plângă de nu ştiu ce nimicuri, Ulmu a ţinut-o pe sală pentru că dorea ca ea să nu-şi prelungească vizita.

— Stai, domnule! N-o lua chiar aşa... Asta spui că i s-a părut doamnei Jivan.

Eu însă mă prefăcui că nu-l ascult şi-mi continuai raţionamentul cvasi-fictiv.

4) Aşadar, Ulmu avea un motiv care l-a determinat să n-o invite în casă: *probabil* – prelungirea şederii ei l-ar fi împiedicat să discute cu vizitatorul (bărbatul în chestiune) ori se grăbea să rămână singur pentru că îl aştepta pe Mareş care încă nu sosise. Desigur, se temea că fostul lui pacient văzând-o, nu i-ar mai fi spus ceea ce-l făcuse să ţină morţiş la o întâlnire cu el (Ulmu) chiar în noaptea aceea.

— Dar ai fantezie, nu glumă, remarcă el, zâmbind.

Îl examinai atent; îl cucerisem şi acuma îi puteam cere orice.

— Poftim! zise el, oferindu-mi port-ţigaretul; ia!

Eram de-a dreptul emoţionat. Ştiam că fumează ţigări pe care şi le făcea singur cu o maşină rudimentară (dacă se putea numi maşină) confecţionată dintr-o ţeavă găurită peste care petrecea, cam un centimetru, foiţa gata răsucită şi lipită, introducea tutun în golul ţevii şi apoi, cu un beţişor, împingea tutunul de pe ţeavă în foaia ţigării. Urma tăierea – cu o lamă – a celor două capete şi punerea ţigărilor la uscat, cam douăzeci de zile. Îmi oferise o ţigară dintr-acelea şi asta n-o făcea nici măcar de cinci ori pe an. Gestul lui mă emoţionase adânc; îmi dădeam seama cât mă stima în clipa aceea.

— Mulţumesc! spusei eu şi întinsei, spre port-ţigaretul său, o mână al cărei tremur nu-l puteam stăpâni. Ştiu cât de mult ţii tu la ţigările astea şi...

— Mai poţi lua încă una.

— Mulţumesc, repetai eu şi mai emoţionat, şi asta păru să-i facă o mare bucurie.

— Îţi prieşte, hai? spuse el, mândru de darul pe care mi-l făcuse, urmărind satisfăcut pufăitul meu lacom.

— Teribil!

— Dacă termini *romanul* într-o lună, îţi promit un pachet, dar... promite-mi şi tu că n-ai să mai complici construcţia şi cu alte date.

— Vezi, murmurai eu, cum să-ţi promit...? În general, da, desigur... nu văd ce aş mai putea adăuga... însă..

— Ei, bineînţeles, aşa, un fleac-două, treacă meargă, se arătă el conciliant.

— Ştii, bâiguii eu, altceva voiam să-ţi spun. M-am gândit, am hotărât, chiar... să caut... să-i cunosc pe toţi...

— Ce să faci? strigă el gâtuit de furie, dar şi nedumerit pe de-a-ntregul. Cum să-i cunoşti? Pe cine să cunoşti? De ce să-i cunoşti? ş.a.m.d., se năpusti asupra mea.

— *Trebuie*, strigai la rândul meu, trebuie să cunosc pe fiecare dintre cei care au avut – în vreun fel – de-a face cu doctorul Ulmu şi cu asasinarea lui.

Interlocutorul meu sări de pe scaun şi eu mă retrasei din faţa lui.

— Eşti nebun! ţipă el; eşti obsedat! obsedat! Şi eu sunt mai nebun decât tine pentru că, o clipă, o singură clipă – măcar – am putut crede în tine.

Mă privi atent şi eu izbucnii în râs.

— Văd că-ţi face plăcere să te numesc „obsedat". Pot să ştiu pentru ce?

— Nu, răspunsei eu categoric; cel puţin, acuma, încă nu. E taina mea şi a romanului meu. Ai s-o afli pe parcurs.

— Aşaa! spuse el, pe un ton ce se voia calm, ei, bine, asta înseamnă că ai să-ţi termini romanul peste zece ani şi eu...

— Peste o lună!

— Să crezi tu asta, răcni redactorul şi îşi luă înapoi cea de a doua ţigară pe care mi-o dăruise cu câteva secunde mai înainte Nu meriţi, mai strigă el arătându-mi-o.

Mă privi încă o dată, şi mai furios, şi plecă trântind uşa.

IJ IV

Victima

— Nu ştia unde s-a născut. Deschisese ochii într-un orfelinat. Era un copil voinic, sănătos şi avusese parte de o constituţie neînchipuit de robustă. Pe deasupra, era şi foarte frumos. L-au găsit nişte cărăuşi, învelit într-un scutec sărăcăcios, pe vreme de iarnă, lângă tulpina unui ulm bătrân şi când au povestit asta doamnelor care patronau azilul, acelea l-au numit Ulmu. Al doilea nume, Vasile, i-a fost dat după cel al primului dintre cărăuşii care-l găsiseră. Şi astfel, dintr-o întâmplare şi câteva cuvinte, omuleţului de câteva zile i se încropi o identitate: Vasile Ulmu. Urmă cursul câtorva clase elementare, atâta cât i se îngăduia – pe vremea aceea – unui copil de teapa lui şi când „doamnele" au socotit să-l dea la meseria de fierar – fiindcă era tare voinic – el nu s-a opus dar a rugat să-l lase a locui tot acolo şi că tare ar vrea să aibă grijă, cât timp o fi liber, de câţiva dintre copii, îmi spuse bunicuţa lui Teodor Ulmu.

— Desigur, din recunoştinţă, căutai eu să o câştig.

— Ei, dom'le dragă, n-a fost numai asta. El avea mila lui pentru oameni şi gândul lui nu era altul decât să-i ajute. Dumneata n-ai de unde şti toate astea că nu l-ai cunoscut. Nici Dumnezeu nu era mai bun ca el şi când a murit eram gata-gata să-mi pierd şi minţile şi credinţa. Am hulit în biserică, la spovedanie, am blestemat în cimitir, mi-am aruncat icoana de la căpătâi şi multe alte rele am făcut, doamne iartă-mă, şi doamna Veta Iuga se grăbi să se închine. Dacă nu era Teodor, băiatul lui, îmi puneam capăt zilelor.

— Îl iubiţi mult, desigur, bolborosii eu prosteşte, în faţa acestei bătrâne atât de îndurerată.

— Drept să-ţi spun, nu ştiu cât de mult îi iubesc, dar nimeni în afară de mine, nu ştie cât de mult l-a iubit Vasile. Cu ce suflet a plecat el din lumea asta ştiind că-l lasă pe Teodor, la zece ani, numai în seama mea? Cu ce suflet? Spune şi dumneata şi dacă nu poţi spune acuma, strădui-te şi să găseşti cuvintele ăle mai nimerite în cartea pe care zici că vrei s-o scrii.

— Am să-ncerc, bunicuţo! Îţi cer atâta doar, dă-mi voie să-ţi spun şi eu, ca toţi ceilalţi...

— Spune-mi cum vrei, numai să scrii cum te-am rugat şi cum se cuvine. Dacă eşti un om drept, ai să reuşeşti.

Mă privi sfredelitor, vrând parcă să pătrundă până adânc în sufletul meu, să vadă ce simt cu-adevărat. Apoi privirea îi deveni blândă şi sfârşi prin a se întrista.

— Bunicuţo, murmurai eu într-un târziu.

— Te ascult, te ascult dom'le dragă, spuse ea privind undeva, departe, la ceva ori la cineva pe care numai ea îl vedea acolo. Ai vrut să mă întrebi ceva, şopti bătrâna. Nu te sfii, întreabă.

— Cum de a ajuns doctor, băiatul dumitale?

— Eee...! se învioră ea. E o poveste lungă şi dumneata eşti tânăr... şi poate n-oi avea răbdare...

— Ba am, mă grăbii s-o asigur.

— Bineee... cum îţi spuneam, Vasile învăţa fierăria chiar în orăşelul unde era orfelinatul. Când se-ntorcea de la meşterul căruia îi fusese dat, se ocupa mai de toţi copiii.

— Cum adică? Vreau să spun, ce făcea?

— Ce să facă? păru surprinsă doamna Iuga. Ce-a făcut şi după ce-a ajuns doctor. Stătea de vorbă cu ei, le afla necazurile şi-i scăpa de ele. Dar, se grăbi ea să precizeze, nu suferinţa de pe urma julirii unui genunchi ori vreo ţeapă intrată sub piele; nu. Suferinţe dintr-alea de care scapă omul numai prin minuni, înţelegi dumneata? Vasile tămăduia suferinţa care macină omul şi care nu se poate vedea nici cu ochelari dintr-aceia prin care priveşti alte lumi, chiar dacă ai crăpa capul şi-ai sfârteca trupul bolnavului, bucăţică cu bucăţică. Se vede treaba că Dumnezeu îl înzestrase cu darul ăsta, că alţi oameni care să mai facă asemenea minuni, eu una n-am întâlnit. Zicea el că, acolo, la spitalul unde lucra, erau numai doctori dintr-ăştia, dar eu nu cred să fi fost altul ca el. Am cunoscut mulţi bolnavi de-ai lui şi pe mulţi din familiile lor. Dacă i-ai fi auzit vorbind despre el, îi ascultai în genunchi, nu alta. A fost o dată, adică chiar în ziua când a murit Vasile, un domn tânăr care i-a adus o cioplitură de lemn făcută de tată-său. Uite, dacă vrei s-o vezi, vino.

Bătrâna se ridică şi făcu câţiva paşi spre o altă încăpere. O urmai. Întoarse capul ca să se asigure că, la rândul meu, mă urnisem din loc şi apoi mai făcu alţi câţiva paşi. Se opri în dreptul unei uşi şi – înainte să-i atingă clanţa – se închină.

— Descalţă-te, şopti ea. Asta a fost camera lui. Câteodată, sufletul lui poposeşte pe-aici, poate pentru ca să-şi vadă copilul. Ori chiar şi pe mine, că numai aici îşi poate găsi tihna cea adevărată. Şi nu trebuie să facem zgomot.

Intrarăm. Mobilele erau dispuse în ordinea în care fuseseră descrise în procesul verbal redactat de cei care făcuseră cercetarea „locului faptei". Bătrâna îmi arătă – fără să atingă măcar cu un deget – cioplitura pe trunchi de copac făcută de bătrânul Ciubotă şi murmură cu veneraţie: „Poate că omul ăla o fi ştiut cum arată acum inima lui Vasile; poate i-o fi spus Dumnezeu!"

Ne privirăm timp de câteva secunde. Bunicuţa văzu cât eram de impresionat şi mă luă de mână conducându-mă în camera ei. Trase un sertar al scrinului şi scoase de acolo o cutie mare din carton. Deschise capacul şi dădu la iveală un album vechi cu fotografii.

— E al dumitale?

— Acu' e-al meu, dom'le dragă. Până o face băiatul douăzeci de ani. P-ormă, o fi al lui, c-aşa mi-a spus Vasile, dar eu n-am avut inimă să rabd şi l-am arătat copilului chiar anul ăsta... mai acu câteva săptămâni.

— Şi ce taină ascunde albumul, dacă domnul doctor socotea că priceperea băiatului trebuia s-ajungă matură ca să-nţeleagă cum trebuie?

— Taină, dom'le dragă, taină, că bine zici. Uite, spuse ea cu o voce nesigură şi-mi arătă prima pagină unde se aflau, lipite, doar două fotografii în sepia. Prima reprezenta o clădire nu prea mare pe a cărei poartă scria „*Revista ştiinţelor medicale*". Aici, spuse bătrâna, a scris el multe lucruri, cu mult timp înainte s-ajungă doctor. Când mi-a arătat albumul pentru prima oară, l-am întrebat: „Ce puteai tu scrie când erai doar un biet ucenic fierar?" Mi-a răspuns: „Tot ce vorbeam eu cu copiii din orfelinat şi ce credeam eu despre necazurile lor".

— Dar ei, vreau să zic cei de la revista aceea, publicau ceea ce le scria domnul doctor Ulmu?

— Da; ce scria fierarul, ucenicul Ulmu, precizează ea, tremurând de admiraţie. Şi nu numai atâta, dar ăsta, domnul ăsta cu barbă, se precipită doamna Iuga să-mi arate cea de a doua fotografie, i-a scris şi după o vreme a venit să-l cunoască. A stat de vorbă cu Vasile şi după aia l-a cerut şi directoarei orfelinatului şi fierarului unde fusese dat. Fierarul n-a prea vrut să se lipsească de-aşa om puternic şi vrednic dar domnul ăsta s-a făcut luntre şi punte şi l-a luat cu el.

Eram foarte tulburat de povestea asta adevărată şi de felul atât de simplu de a istorisi al bunicuţei. Tocmai mă gândeam ce impresie vor produce aceste noi date din fişa personajului meu „Doctor Ulmu" asupra redactorului, când doamna Iuga întoarse fila şi dădu la iveală fotografia liceului „Sf. Sava".

— Liceul! exclamai eu. Aici...

— Da, interveni ea. Aici, în numai doi ani şi jumătate, Vasile a făcut opt clase. După aceea n-a mai fost greu până s-ajungă doctor.

Degetele ei se crispară pe fila pe care voia s-o întoarcă şi, în ciuda efortului vădit pe care-l făcea, un tremur pronunţat al mâinilor o împiedicau. Aşteptai cu răbdare, o vreme, dar curiozitatea care creştea mereu în mine mă împinse să-i spun:

— Vrei să te ajut, bunicuţo?

— Da, şopti bătrâna fără să mă privească.

Întorsei fila şi pe noua pagină văzui fotografia unui tânăr cu o statură de uriaş şi cu un obraz de o rară frumuseţe.

— Vasile, spuse ea; aşa cum era când a ajuns doctor.

Apoi se grăbi să sară câteva file şi-mi arăta o altă fotografie. Era a unui uriaş, mai împlinit la trup ca celălalt, dar cu o faţă hidoasă în care nimic în afara ochilor vii, buni şi inteligenţi şi a unei frunţi foarte înalte, nu-i semăna celui tânăr.

— Aşa arăta şi când a murit... şi de când l-am pomenit eu şi Teodor.

— Un accident, murmurai eu.

— Da. În timpul războiului... a scos din flăcări nişte copii bolnavi... Aşa mi-a spus şi el şi domnul doctor Rovinaş...

— Ajutorul lui, căutai eu să-i abat amintirile.

— Da, ăl de i-a luat nevasta după ce au venit de pe front. Vasile zicea că bine a făcut femeia lui că s-a dus după Rovinaş, pentru că aşa slut – cum se preţuia el – ar fi speriat-o dacă ea s-ar fi trezit noaptea alături de el. N-a duşmănit-o şi nici pe prietenul său nu l-a duşmănit. Ba, mai mult, după moartea ei, mai acu' vreo opt-nouă ani, l-a adus pe Rovinaş chiar la spitalul unde fusese numit director. Zicea Vasile: „mamă, i-o fi greu să mai rămână acolo". „Dar ţie nu ţi-a fost greu... atuncea... să rămâi aici? l-am întrebat eu. El mi-a răspuns: „Eu nu mai sunt singur... Te am pe dumneata şi pe băiat... Paul mă are doar pe mine". M-am crucit, dom'le dragă, şi mi-am zis că-i omul lui Dumnezeu.

— Bunicuţo, să nu mă certi, dar tare aş vrea să aflu de ce nu dorea domnul doctor ca fiul lui să vadă fotografiile astea până la douăzeci de ani?

— Era fericit că băiatul nu l-a apucat când era om întreg, ca toţi oamenii şi nu monstru; aşa spunea el. Da' pe mine nu m-a răbdat sufletul şi i-am arătat.

— Cum a reacţionat Teodor?

— Aşa... cum – cred – că ar fi reacţionat şi Vasile. A aruncat fotografia cea frumoasă şi s-a năpustit asupra celei care-l arăta... aşa... cum a venit de la război; a mângâiat-o, a sărutat-o şi a spus: „ăsta e tata! Pe celălalt nu l-am cunoscut şi nu mă interesează". Asta a fost tot.

Urmă o lungă pauză în cursul căreia amândoi ne lăsarăm pradă unor gânduri ştiute – fiecare de el – şi totuşi, poate,

aceleaşi. Nu ştiu cât timp se scursese astfel când, deodată, bătrâna mă întrebă: „Ştii, desigur, că eu nu sunt mama lui... adică aceea care l-a născut...”

— Nu? mă arătai eu surprins.

— Nu, întări bunicuţa. Dar dacă vrei să ştii cum l-am cunoscut şi cum am ajuns în casa asta, îţi pot spune. Vrei?

— Cum să nu? răspunsei eu şi mă grăbii să-i iau mâinile într-ale mele.

Bătrâna izbucni în plâns şi după câteva minute îmi explică:

— Aşa mi-a luat mâinile Vasile când m-a rugat să vin la el. Aşa ştia el să facă bine; se ruga de om să-l lase.

Oftă şi îşi eliberă mâinile dintr-ale mele. Apoi trase un taburet lângă scaunul pe care şedeam eu şi se aşeză.

Închise albumul şi începu să-mi povestească.

— Mă duseseră acolo nişte neamuri...

— Unde?

— Acolo, la azil. Erau şi alţi bătrâni fără căpătâi dar eu tot singură mă simţeam. Noapte de noapte mă gândeam la satul unde mă născusem şi unde am fost învăţătoare... Tânjeam de dorul satului meu şi tare aş fi vrut să mă duc acolo să-l văd şi să văd ce mai face lumea aia toată pe care o cunoscusem, dar n-aveam bani de drum. Într-o dimineaţă am fugit de la azil şi m-am hotărât să mă duc la gară şi să mă urc în trenul care mergea la Cluj, că pe-acolo e satul meu. Se înserase şi cineva mi-a spus că ultimul tren într-acolo plecase iar altul... urma să plece abia a doua zi, în zori. M-a prins aşa, o disperare, dom’le dragă, că am luat-o binişor pe lângă linii şi tot trăgeam cu coada ochiului să văd dacă aleargă vreun tren pe lângă mine şi să termin. Trecusem de mult, se vede, de pardoseala din ciment a peronului când tocmai auzii fluieratul unei locomotive... M-am dat binişor lângă linie dar cineva, cu o mână cât roata carului, mă înhăţă

zdravăn şi mă trase de-o parte. Eram tare speriată şi nu-mi ridicai ochii să văd cine era. Umărul de care mă prinsese salvatorul meu mă durea tare rău şi cred că numai printr-o minune nu mi l-a zdrobit. „Nu te întreb de ce ai vrut să faci asta, urlă un glas puternic, bărbătesc, dar dacă pot să te scap din vreun necaz, spune-mi!"

Ridicai privirea către cel care-mi vorbea. Nu mi s-a părut hidos, aşa cum spunea el că este, şi nici nu mi-a mai fost teamă de el. I-am privit ochii şi am văzut în ei atâta tristeţe şi-atâta bunătate, că mi-a fost ruşine să-i mai spun ceva despre necazurile mele. „Vezi cât sunt de pocit eu şi tot mai trăiesc", mi-a zis el. Apoi m-a luat de mână şi m-a adus spre peron.

Acolo am văzut un domn cu chipiul roşu şi mi-am zis că o fi mai marele gării, dar acela l-a salutat pe salvatorul meu şi atunci m-am gândit că el o fi ăl mai mare peste trenuri. „Ţi-e foame?", a zis uriaşul, dar eu n-am răspuns nimic. Mergeam de mână cu el şi la un moment dat m-am oprit brusc şi l-am întrebat „mă duci iar la azil?", dar el n-a apucat să-mi răspundă pentru că o femeie foarte frumoasă i-a strigat copilului de lângă ea: „Neluţa, uite-l pe nenea doctoru!", şi a arătat înspre uriaşul care mă purta cu el. A salutat-o pe femeie, a spus o vorbă – în treacăt – copilului şi apoi mi-a răspuns la întrebare: „Dacă nu-ţi place, n-am să te duc acolo". M-am trezit într-un restaurant mare, în inima Bucureştiului şi toată lumea îl cunoştea. M-a întrebat ce vreau să mănânc, dar eu nu-mi luasem ochii de pe straiele mele sărăcăcioase şi înzelezite. El a văzut asta şi mi-a spus: „Mănâncă ceva; acasă n-am nimic şi... pe nimeni". Apoi a suspinat şi mi-a şoptit: „şi vezi bine, că tot trăiesc". „Oi fi având pentru cine, dar eu, cui mai pot fi de folos?" „Mie", a răspuns uriaşul, „mie, că sunt singur şi... n-am avut, niciodată, cui spune mamă". N-am mai putut mânca. A luat el ceva într-un pachet şi ne-am dus

acasă. Stătea în altă parte... Am vorbit toată noaptea şi când se crăpa de ziuă ştiam totul, unul despre celălalt. Mi-a povestit toată viaţa lui ca să i-o cunosc şi să pot vorbi cu oamenii ca şi când aş fi fost, cu-adevărat, mama lui. Mi-a spus tot ce-a făcut în viaţă – şi bun şi rău – ca să-i cunosc sufletul. A strecurat, în discuţia noastră, ce-i face plăcere şi ce nu-l mulţumeşte, ca să-i cunosc firea şi obiceiurile. M-a dus cu maşina în satul meu şi a stat acolo, cu mine, opt zile, la un fost student de-al lui care ajunsese doctor şi când am trecut prin Braşov, la înapoiere, ne-am oprit la o casă gospodărească, de la marginea oraşului, unde mai trăia încă domnul acela cu barbă care l-a scos din orfelinat şi l-a făcut om. Acolo am văzut, pentru prima oară, lacrimi în ochii lui Vasile şi pentru prima oară, după zeci de ani, un domn cu barbă ca de patriarh, mi-a sărutat mâna. Ăstuia îi notase Vasile – în caietul cu numere de telefoane – pe lângă numele adevărat, Chiril Economu, şi cuvântul TATA. Pentru mine, Vasile a făcut tare multe dar eu n-am făcut nimic pentru el, se tângui doamna Iuga. Ar fi trebuit să stau la uşa lui cum stă Dik de-l păzeşte pe Teodor, ar fi trebuit să nu dorm niciodată şi să-l apăr când l-a răpus mişeleşte ucigaşul acela; că numai mişeleşte l-a răpus... pe la spate, fără să-i înfrunte privirea şi mai ales forţa. Asta trebuia eu să fac: să-l veghez. Dar eu n-am făcut altceva decât să-i închin încălţările când pleca la drum lung şi să nu-i ies din vorbă; tot ce spunea el era lucru bine chibzuit.

Era un om cu judecata sănătoasă, foarte bun dar şi foarte trist. Trist, până a venit cu copilul în casă.

— Cum, „până a venit copilul în casă”?

Bătrâna tresări şi mă privi speriată. Faţa i se schimonosi într-un rictus care-i accentuă ridurile, şi aşa destul de adânci, care-i brăzdau obrajii. Întinse spre mine mâinile împreunate ca pentru

rugăciune şi cu o voce sugrumată de emoţia prin care trecea, spuse – mai mult şoptit:

— N-am vrut să spun asta... Adică, acuma am spus-o, dar dumneata nu trebuie să scrii. Băiatul nu ştie că Vasile nu era adevăratul lui tată şi Vasile nu dorea ca el să afle vreodată. Doar eu şi doctorul Rovinaş, prietenul lui, ştim taina.

Cu mâinile tremurânde, cu ochii înceţoşaţi de lacrimi, doamna Iuga mă imploră iar eu îi promisei că, în ceea ce mă privea, putea fi liniştită.

— Dar pentru ca să-l pot înţelege mai bine, mai complet, pe domnul doctor Ulmu, te rog, bunicuţo, spune-mi cum „a venit copilul în casă".

Bătrâna se învoi.

— Ei, Dom'le dragă, dar dumneata ai răbdare, nu glumă. Şi vreme, mai spuse ea, regretând, parcă – ceea ce avea să-mi povestească.

Se aşeză pe pat, inspiră profund – vrând să absoarbă dintr-odată tot aerul de care avea nevoie pe parcursul efortului ce urma să-l facă – şi se porni.

— Vasile trecea – în drum spre spital – pe lângă o creşă. Se oprea în dreptul gardului, de fiecare dată când copiii se jucau prin curte şi întotdeauna avea buzunarele doldora de dulciuri. Dacă se-ntâmpla să mă vadă vreodată tristă îmi spunea: „Mamă, când ţi-e amar în suflet, mănâncă ceva dulce", şi întotdeauna râdeam, dar îl şi ascultam. Şi-mi trecea amarul; poate din dulcele care-l mâncam... poate de dragul lui... da-mi trecea. Pe copiii ăia, Vasile îi ştia necăjiţi, chiar dacă ei nu-şi dădeau seama pentru că erau toţi sub trei ani – dar el le ştia amarul. Cei mai mulţi dintre ei n-aveau pe unul dintre părinţi, iar unii chiar pe niciunul.

Mânca mult, dom'le dragă, mânca aşa cum aflăm din cărţi că mâncau strămunii noştri – dacii ori romanii. Şi bea vârtos,

bărbăteşte, dar beat, eu sau copilul nu l-am văzut. S-a întâmplat că o dată n-a putut mânca la prânz. Eram la el de aproape doi ani şi m-am mirat. L-am întrebat dacă-i bolnav. M-a privit lung şi mi-a spus: „Mamă, voiam să te rog ceva". „Spune, dragul mamii", i-am răspuns eu, nedumerită de ceea ce m-ar fi putut ruga cu-atâta patos, ăl de eram la mila lui. „Un copil... doar unul singur din toţi cei care sunt acolo... la creşa aia pe unde trec mereu... mi-a spus... «tată». A venit la gard ca şi ceilalţi şi când i-am dat bomboane am băgat de seamă că era mai mic decât toţi şi m-am speriat că s-ar putea îneca. I-am luat bomboana înapoi, vrând să i-o fărâm, dar el a întins mânuţele spre mine... nu spre bomboană, şi mi-a spus *ta-ta!"* „Câţi ani are?" l-am întrebat eu şi el mi-a răspuns: „Un an, cinci luni şi opt zile. Îmi dai voi să-l aduc aici, la noi în casă?"

Dom'le dragă, nu ştiu dacă mila pentru copil, dacă patima lui pentru bine sau dacă preţuirea care mi-o arăta, m-a făcut să-i sar de gât. Vezi dumneata, el! stăpânul casei, – m-a rugat să-l primesc pe copil, de parcă nici casa şi nici lucrurile din ea nu erau ale lui. Spre seară, când copiii abia se aşezaseră pe pătuţuri, ne-am dus amândoi acolo. Am aşteptat s-adoarmă toţi şi-apoi Vasile l-a luat în braţe, l-a înfăşurat bine într-un pled gros şi mergea cu el spre maşina care ne aştepta afară de ziceai că l-a furat. Până la maşină copilul s-a trezit; s-a uitat lung la şofer, apoi la mine, dar când a întâlnit ochii lui Vasile s-a pironit în ei strigând: „*Ta-ta!"*

Ăsta e Teodor, suflet din sufletul lui Vasile; om ca el şi dârz şi bun... tot ca el.

Apoi tăcu, răsuflă adânc şi mă întrebă ce ora era.

— Aproape două.

— Două? Atuncea trebuie să fugi; n-aş vrea să te găsească Teodor.

— Bunicuţo, căutai eu s-o înduplec, mai aveam câte ceva de lămurit.

— Ce zi e astăzi?

— Joi,

— Joi!? Atuncea mai poţi rămâne încă o oră. De la ştrand se duce la profesorul de vioară şi pe ăla nu-l găseşte înainte de două dar să fii cu ochii pe ceas. La trei fix, pleci.

Îmi scosei ceasul de la mână, aşezându-l în faţa mea, pe noptieră.

— Aşa-i bine?

— Bine.

— Bunicuţo, tare aş vrea să ştiu, dar cât mai exact, de câte ori s-a deschis şi s-a închis uşa apartamentului dumneavoastră în seara aceea... după plecarea musafirilor.

— Dom'le dragă, am spus şi la tribunal şi ţi-oi spune şi dumitale. O dată, când am zis că a revenit Vasile, a doua oară când – poate mi s-a părut – a şuşotit cu un bărbat – ori când am auzit plâns de femeie şi a treia... sau a patra oară, tot când am auzit vorbă de bărbat.

În clipa când bătrâna termină relatarea, mie mi se curmă judecata clară de până atunci. Nu era adevărat... Ceva nu era adevărat. Atât ea cât şi doamna Jivan declaraseră că au auzit uşa de la intrare deschizându-se şi închizându-se doar de trei ori. Una dintre cele patru ori când uşa s-a deschis, mai exact a doua, nu era consemnată nici măcar ca dată probabilă în vreun material de cercetare. Această dată în plus, era rodul fanteziei, al blestematei mele de fantezii, şi i-o mărturisisem sincer redactorului chiar cu o zi mai înainte. Pe ce mă bazasem oare? A, da; vecina victimei, anume Nineta Podea, menţionase în prima ei declaraţie că a văzut plecând de la doctorul Ulmu doi bărbaţi, la un anume interval de timp, unul de celălalt. După aceea, doamna

Podea revenise asupra certitudinii sale cu privire la genul primei siluete iar cei care s-au ocupat de asasinarea doctorului ajunseră la concluzia că – probabil – prima siluetă observată de martoră a fost aceea a actriţei Mioara Dobre. „Bine, dar asta a fost ideea mea, gândul meu", mi-am zis eu, continuând să nu mai înţeleg nimic.

— Eşti sigură, vreau să spun ai putea să-ţi aminteşti mai exact, cât mai exact, doamnă Iuga, dacă atunci, când uşa s-a deschis a doua oară, ai auzit şoaptele unui bărbat?

Nu mi-am dat seama nici de tonul oficial şi nici de modul în care adresasem întrebarea. Se vede că, în acele clipe uitasem pe scriitorul din mine, uitasem raţionamentele mele fanteziste pe care doar cu o zi mai înainte le împinsesem atâta de departe, încât de la o modestă nuvelă îmi puteam îngădui un roman, de la o acţiune privind un caz – mai mult sau mai puţin – simplu, ajunsesem la o înlănţuire de fapte cât se poate de complexe şi de complicate. Redevenisem anchetatorul penal – procurorul – pentru care prima faptul concret, indiciul care se putea transforma în probă directă, materială, iminentă în descoperirea adevărului, pentru înfăptuirea dreptăţii şi pedepsirea vinovatului.

Bătrâna păru descumpănită de noua mea atitudine.

— Aşa m-au întrebat şi la proces şi, vedeţi dumneavoastră, dacă atuncea n-am fost eu sigură, acuma, cu-atât mai puţin.

Abia după ce înregistrasem răspunsul ei mi-am dat seama care erau prezentele noastre relaţii. Pentru ea devenise limpede faptul că omul din faţa ei îi ascunsese şi un alt interes – sigur – pe lângă acela de a cunoaşte viaţa victimei – probabil. Nu mai eram „dom'le dragă" şi nu mi se mai adresa cu „vezi, dumneata..." Desigur, limbajul şi tonul folosit de mine la ultima întrebare, o făcură pe bătrână să asocieze felul meu de a vorbi cu acela –

probabil, tot atâta de oficial şi direct... al altcuiva. Doar o minune mai putea reface bunele relaţii stabilite între mine şi ea, până atunci. Şi minunea se ivi. Pe o mică etajeră de deasupra patului ei erau câteva cărţi printre care recunoscui coperta unui volum de nuvele pe care-l scrisesem cu aproape doi ani în urmă. Mă ridicai şi, fără să-i cer voie, am scos cartea de pe raft.

— Ea băiatului, spuse ea, fără prea mare entuziasm la gândul că ar fi nevoită să reia discuţia.

— Mă bucur; înseamnă că, într-un fel, Teodor mă cunoaşte.

— Cum aşa? E vorba despre dumneata în cartea asta?

— Nu. E scrisă de mine. Dumneata ai citit-o?

— Da.

— Ţi-a plăcut?

— Întâmplările, nu, pentru că e vorba de necazuri mari dar cum vine treaba de se face lumină, până la urmă, aia mi-a plăcut.

Mă privi lung, se ridică de pe pat, veni lângă mine şi se aşeză pe taburetul care era aproape lipit ele scaun.

— Ştii, murmură ea când am citit cum despici dumneata sufletele oamenilor, doar cu judecata minţii, m-am gândit că oi fi fost – poate – printre elevii lui Vasile. Numai la el am mai auzit eu aşa lucruri, odată, când a venit un judecător tot de vârsta lui, să-i ceară sfaturi. Croşetam o flanelă pentru el şi când a venit judecătorul, m-am ridicat să plec da' Vasile mi-a spus „rămâi mamă". Numai la el am mai auzit vorbele pe care le-ai scris dumneata. I-am spus asta şi băiatului şi el mi-a dat dreptate. Şi judecătorul mi-a dat dreptate şi mi-a spus chiar că te cunoaşte şi că eşti scriitor adevărat dar şi procuror.

— Da dar cum se numeşte judecătorul?

— Ilie Gănescu; Vasile zicea că e preşedinte la tribunalul ăl mare de pe malul Dâmboviţei. Om tare bun, suflet de tată; are şi el copii. De când a murit Vasile, el se îngrijeşte de Teodor; şcoală,

unde învaţă şi copiii lui, profesor de vioară, la care învaţă una dintre fetele lui şi, pe ăsta, îl plăteşte el. Ne-a spus „să nu vă mutaţi din casa voastră" că eu, ştii, mă gândeam să-mi ajungă pensia copilului aşaa... să nu-i lipsească nimic. Şi domnul doctor Rovinaş a vrut să ne ajute; ba a vrut chiar să-l ia pe Teodor de suflet, dar băiatul n-a primit. Vine aproape în fiecare săptămână şi-l tot duce pe băiat, ba la cinematograf, ba la teatru... A fost cu Teodor de câteva ori şi la grădina cu animale; mai ales primăvara... A încercat el să-l ducă şi la biserică, dar copilul n-a vrut în ruptul capului că, zicea el, „tata nu se ducea şi unde nu-i plăcea tatii, de ce m-aş duce eu?" Domnul Rovinaş e foarte credincios şi când îi fac parastas lui Vasile, el îmi telefonează cu două-trei zile înainte de parcă eu aş putea să uit. Şi-i scrise doamnei Jivan, şi-i telefonează domnişoarei Mioara Dobre, femeie tare frumoasă... care l-a iubit pe Vasile cum l-am iubit eu şi care se prostise, dom'le dragă, când s-a spus că a murit şi a rămas proastă până mai anul trecut. De când şi-a revenit, tot vine pe-aici şi mă roagă s-o las singură în camera lui Vasile. Şi-o las. Stă ceasuri întregi; nu plânge, nu spune nimic şi rămâne nemişcată uitându-se când într-un colţ, când într-altul. Teodor n-o suferă, dar când se-n-tâmplă s-o găsească aici nu-i zice nimic... Îi dă bună ziua şi trece în camera lui unde rămâne până când pleacă biata femeie. Ei, oftă ea, să vezi dumneata ce bucurie-i pe el când o vede pe doamna Jivan, ori când mai vine pe-aici doamna Podea, care a fost vecină cu noi, ca să nu-ţi mai spun de „Moş Martin" care a fost şoferul lui Vasile! Ăsta, dom'le dragă, vine pe-aici aproape zi de zi. Vine, se uită la băiat, oftează... şi când simte că-l podideşte plânsul, pleacă. Atunci Teodor se ia după el şi-l conduce o bună bucată de drum. Joia şi duminica, plouă, ninge, Moş Martin şi băiatul se duc la cimitir; adică băiatul se duce zilnic, după ce îşi termină lecţiile.

Mă uitai ia ceas şi bătrână observă.

— Cât? întrebă ea.

— Trei fără cinci; plec.

— Bine faci.

Îmi luai ceasul de pe noptieră şi mă ridicai grăbit. Bătrâna îmi întinse o mină şi când i-o atinsei simţii un tremur uşor. Mă privi lung şi-mi spuse:

— Ştii, treaba aia... cu băiatul... mi-ai promis că rămâne între noi. Da?

— Da, bunicuţo.

IJ V

Judecătorul

Mai avea puţin şi împlinea şaizeci de ani. Avea o casă plină de copii: un băiat şi patru fete. Se însurase pe la patruzeci de ani cu o văduvă de prin părţile Romanului. O iubise în prima lui tinereţe dar părinţii ei se opuseră căsătoriei din motive religioase; erau baptişti. Se regăsiră după o vreme destul de îndelungată, într-o seară de iarnă, la un concert, în Bucureşti. Trecuseră aproape doisprezece ani. Venera (soţia judecătorului Ilie Gănescu) era însoţită de o femeie foarte frumoasă, a cărei figură era de o imobilitate ciudată, iar expresia ochilor ei trădau o mare suferinţă. Era, ceea ce se poate numi pe drept cuvânt, un om trist.

Venera s-a apropiat de el, i-a atins uşor umărul şi l-a strigat – aproape – în şoaptă.

— Liuţă!

El a întors capul, i-a întâlnit privirea şi a tresărit. N-a putut spune niciun cuvânt; nici măcar numele nu i l-a putut rosti. O clipă, Venera s-a speriat la gândul că poate era victima unei confuzii. Apoi l-a privit cu atenţie, i-a mângâiat tâmplele uşor

ninse şi i-a spus: „Ţii minte cât de mult doreai să ai câteva, doar câteva fire de păr alb?" şi a izbucnit în râs. El n-a putut să râdă. Se uita la ea cu un aer de om năucit şi abia târziu, când holul sălii se golise, aproape, i-a cerut tichetul de la garderobă. Venera i-a dat două.

— Ia-l şi pe al domnişoarei Mioara Dobre.

Au plecat împreună şi au rămas împreună.

— Cine este prietena ta? a întrebat-o el.

— O actriţă, o cântăreaţă-actriţă. Frumoasă, nu?

— Da, foarte frumoasă, dar foarte... tristă. O cunoşti demult?

— De câţiva ani, de la Operă.

— Te duci cu regularitate?

— Zilnic.

— Zilnic?

— Desigur; de când fostul meu soţ... a plecat de-acasă, am fost... m-am angajat ca maestru-corepetitor...

— Ai divorţat?

— Evident.

— Păi, parcă la voi nu se divorţează...

— Şi nu se înşală... şi nu se minte...

— Tocmai, tocmai, se precipită Ilie Gănescu. Doar şi el era...

— Bineînţeles.

— Şi-atunci?

— Liuţă, nimicnicia n-are religie.

— Da, murmură el, şi-apoi o întrebă unde locuieşte.

— Stau într o cameră mobilată. S-ar putea să mă mut la domnişoara Dobre... dacă...

— Dacă?

— Aaa... dacă s-o simţi mai bine.

— Dar ce s-a întâmplat cu ea?

— Un şoc, o... mare lovitură; o farsă. Pur şi simplu i s-a făcut o farsă de pe urma căreia şi-a pierdut – cu desăvârşire – încrederea în ea. Are, ceea ce doctorii numesc inhibiţie.

— Ce doctori au văzut-o?

— Profesorul Păltinaş, Agozian, Turdeanu...

— Mda, murmură el. Ştii, eu am un prieten, un mare doctor... poate cel mai mare doctor din câţi a cunoscut vreodată omenirea. Uite, ştii, se înflăcără judecătorul, dacă s-ar întâmpla să cad în misticism, numai lui m-aş închina.

— Cum îl cheamă?

— Ulmu; Vasile Ulmu. Ai auzit de el?

— Da; i se spune „Uriaşul". Poate că ar fi bine s-o consulte şi el... dar mă tem să n-o impresioneze... nefavorabil. N-aş vrea să te superi., dar mă gândesc la sensibilitatea ei, şi dragostea ei pentru frumos.

— Ai dreptate, spuse indignat judecătorul.

— L-am cunoscut bine, încă de pe băncile liceului. Venise cu mult în urma mea dar a terminat o dată cu mine. Ştia multe lucruri şi trăise multe întâmplări. Uneori mă gândeam că am în faţa mea un bătrân tare înţelept, alteori, mai târziu, când viaţa rea despărţit, îl plângeam pe Vasile la gândul că n-a fost niciodată

copil. Nu, n-a fost niciodată până când l-a avut pe Teodor. Dumneata ai copii?

— Nu, răspunsei eu, surprins.

— Atunci nici dumneata n-ai fost vreodată copil.

— Cum aşa? mă arătai nedumerit.

— Simplu, tinere! Adevărata copilărie o trăieşti lângă copilul tău; abia când simţi că îmbătrâneşti şi viaţa te-a dat de-a berbeleacul în vreun fel sau altul şi când, uneori, te prinde un plictis cât hăul, te poartă gândurile la vremea când erai fericit şi când alţii îţi purtau de grijă. Dar nu poţi retrăi din plin clipele acelea dacă ochii nu-ţi sunt plini de imaginea – măcar – a unei mogâldeţe şi urechile nu-ţi plesnesc de strigătele şi râsetele ei.

— Dar doctorul Ulmu n-a avut o copilărie pe care să fi dorit a o retrăi.

— Cu-atât mai mult, cu-atât mai mult. Să scrii asta în cartea dumitale; să scrii neapărat. Şi să mai scrii că tot ce făcea era din suflet şi că prieten ca el greu de găsit. Oricând îi băteai la uşă, îţi deschidea; oricând şi oricui. Iubea oamenii; pe toţi deopotrivă. Şi oamenii îl iubeau. Chiar şi furioşii. Nu se temea de nimeni şi nimeni nu se temea de el.

— Doamna Iuga mi-a spus că-i purtaţi de grijă lui Teodor, că...

— Vasile ar fi făcut mai mult pentru ai mei, dacă... Şi-apoi, Teodor îi seamănă leit; până şi mersul şi gesturile şi... tot, tot. Când mă uit la el, acuma, că a mai crescut, mi-l amintesc pe Vasile la internat. Şi ce-mi place, ba chiar mă impresionează, e faptul că niciodată nu scapă prilejul să vorbească despre tată-său; „tata zicea, tata făcea, tata credea, tata nu credea..". Asta mi se pare, cum ai numi-o dumneata – ca scriitor – sublim. Nu? Ăsta-i cuvântul!

Apoi tăcu. După câteva clipe se ridică de pe fotoliul în care se cufundase chiar de la venirea mea şi merse spre birou. Trase un sertar, răsfoi nişte hârtii şi-mi întinse o fotografie.

— S-ar putea să te intereseze, tinere. Aşa arăta Mioara Dobre când am dus-o la Ulmu.

Privii atent; era chipul încremenit al unei femei frumoase. Ochii de pe fotografie priveau – parcă – pretutindeni şi nicăieri, în ciuda expresiei de fixitate într-o direcţie anume. Colţurile gurii erau uşor coborâte, aşa cum sunt cele ale oamenilor care s-au abandonat ori sunt pe punctul de a se abandona. Cu cât priveam mai mult fotografia domnişoarei Mioara Dobre, mă încerca un sentiment de milă pentru tristeţea exprimată de ochii ei. O clipă îmi trecu prin minte faptul că mama spunea: „Când priveşti fotografia cuiva care a murit, să bagi de seamă că ochii sunt trişti". Tot aşa de trişti erau şi ochii femeii pe care o arăta fotografia din mâinile mele.

— S-a speriat...? vreau să spun... a fost neplăcut impresionată de înfăţişarea doctorului Ulmu?

— Eei! e o poveste-ntreagă. N-am dus-o direct la el. Am ocolit drumul pe la ajutorul lui, doctorul Paul Rovinaş.

— Mi se pare că el a preluat conducerea clinicii.

— Nimeni n-ar fi fost mai indicat ca el. Vasile spunea că e foarte capabil şi foarte bun cu bolnavii.

— A publicat nişte lucrări care au făcu vâlvă mare, la vremea lor.

— În legătură cu ultima lui lucrare, am asistat la o discuţie tare nostimă între el şi Vasile.

Judecătorul se aşează, cât putu mai comod, în fotoliu, îşi aprinse o ţigară şi urmări distrat primul şi al doilea rotocol.

— Cred că ceea ce vreau să-ţi povestesc acuma, s-a petrecut chiar în cea din urmă seară, la aniversarea lui Teodor. Da, da, îmi

amintesc exact. Doctorul Rovinaş îi adusese copilului o puşcă foarte frumoasă pe care însă i-a oferit-o cu condiţia ca el – Teodor – să spună că Vasile e mai puţin voinic decât „nenea Paul". Copilul a refuzat şi... nu mai reţin... a, da; Vasile i-a spus lui Rovinaş că Teodor n-ar fi primit puşca din cauză că a fost decepţionat de ultima lui lucrare iar Rovinaş i-a răspuns, asta ţin bine minte: „Nu, domnule, n-a primit-o ca să nu fie tentat să te împuşte pe tine, pentru prefaţa ce mi-ai scris-o". Toată lumea a râs. Şi Vasile a râs, dar domnişoara Dobre a strigat: „Ai dreptate, doctore! Prefaţa e mult mai completă decât lucrarea care, parcă, s-a inspirat din ea; cine face asemenea daruri ca prefaţa lui Ulmu, oricui, merită împuşcat de propriul lui copil". Doar Rovinaş a râs. Noi, ceilalţi, am încremenit. Vasile s-a ridicat, l-a sărutat pe Rovinaş şi a certat-o – pe jumătate în glumă, pe jumătate în serios – pe domnişoara Dobre. Şi zău că nu merita doctorul Rovinaş o asemenea jignire din partea prietenei nevesti-mi, mai ales pentru omenia şi grija cu care s-a purtat cu ea cât i-a fost pacientă.

— Aşa-i, îi reamintii eu, tocmai, spuneaţi că aţi dus-o la doctorul Ulmu...

— „Via Rovinaş", interveni el, zâmbind trist.

Îşi stinse ţigara, privi undeva – aiurea – căutând acolo – parcă – prin noianul amintirilor care, probabil, se-ngrămădeau în acea clipă în mintea lui, exactitatea întâmplării.

— Aşaa... da; Vasile plecase pentru câteva zile să-i vadă pe copiii de la orfelinatul unde fusese şi el adăpostit. Am profitat de lipsa lui şi, cum ştiam că nu va face niciun fel de obiecţie pentru faptul că aveam să mă adresez lui Rovinaş, mi-am luat inima în dinţi – cum se spune – şi hai cu domnişoara bolnavă la spital. Rovinaş e un om de treabă şi dacă îl prinzi în toane bune, te cucereşte în câteva clipe. „E un tip fermecător", spune fetiţa mea cea mare. Şi i-am spus de atâtea ori că nu-mi face plăcere

limbajul ăsta; tip; ce-i aia, *tip*? Om, bărbat; nu, tip, se înfurie judecătorul pentru o clipă. Ei bine, l-am prins pe Rovinaş „pe picior bun", cum spune băiatul meu; şi i-am spus că expresia asta nu-mi face plăcere mai ales pentru că este improprie şi, ca atare, incapabilă să redea starea de spirit a unui individ, se enervă din nou interlocutorul meu. Nevastă-mea face haz, dar eu le corectez limbajul ori de câte ori îi prind în ofsaid.

Tăcu, se roşi, mă privi puţin ruşinat de propria sa expresie „improprie" şi amândoi izbucnirăm în râs.

— Mai bei un păhărel? mă îmbie el, într-un târziu.

— Mai beau, răspunsei eu, arătându-mă, poate, chiar lacom dar asta îi făcu plăcere.

— Ştii, e singura băutură care-mi place, preciză el umplând paharele. E făcută de nevastă-mea, după propria ei reţetă. (Era un *liqueur* de portocale amestecate cu ananas, foarte dulce şi cu o tărie alcoolică sub douăzeci de grade; un soi de compot bine făcut în care ai turnat puţin spirt). Lui Vasile nu-i plăcea. Ăla era băutor nu glumă. Doctorul Rovinaş, însă, aproape în fiecare săptămână vine pe-aici, mai ales de când a murit Vasile. Zice că-i place „licoarea coanei Venera", dar eu cred că nu-şi găseşte locul. De-atunci, de când şi-a pierdut prietenul, se tot duce pe la cei care l-au îndrăgit, de parcă îl tot caută şi tot ar vrea să-l revadă în casa vreunuia dintre ei. Tare mult l-a iubit pe Vasile. Noi îl primim cu drag; numai Teodor nu-l prea înţelege. Cu toate astea doctorul Rovinaş se tot duce pe-acolo şi cred că numai în amintirea lui Vasile o face. Cred că numai din cauza asta înghite toanele băiatului.

Unde mai pui că a vrut chiar să-l adopte.

— Doamna Iuga mi-a spus că Teodor nici n-a vrut s-audă.

— Drept să-ţi spun, nici noi. Copilul e al lui Vasile, se înflăcără judecătorul, şi al lui trebuie să rămână. Dar gestul l-am apreciat. Şi-apoi, ştii, bătrânica aia, tare singură ar fi rămas.

Tăcurăm vreme de câteva zeci de secunde.

— Hai să-ţi termin povestea, rupse el tăcerea care mi se părea că nu se mai termină. Iată, foarte pe scurt, ce s-a întâmplat: doctorul Rovinaş era într-una din zilele lui bune. Ne-a primit ca pe nişte oaspeţi, a discutat cu nevastă-mea despre ultimul concert la care n-avusese vreme să meargă şi pe care-l ascultase la radio – şi numai în parte – a făcut pe copilul minune faţă de mine, ghicind cu ce lamă m-am bărbierit în dimineaţa aceea şi i-a cerut voie Mioarei să-i spună – din trei încercări – parfumul şi nuanţa folosită de ea. Pentru prima oară faţa Mioarei Dobre s-a destins. Aproape zâmbea, şi noi – eu şi nevastă-mea – aproape înnebuneam de bucurie. „Să vă spun ce s-a întâmplat", a încercat Mioara să-i explice suferinţa ei, dar Rovinaş, cu bunătatea lui înnăscută – trebuie să-l cunoşti – şi cu o nepăsare perfect jucată, a întrebat-o: „Ce? Aţi venit ca pacientă?" Şi s-a uitat aşa de surprins la mine, că aproape îmi venea să cred că închipuirea mi-a jucat vreo festă şi în realitate nici nu discutasem cu el despre suferinţa prietenei soţiei mele. „Păi, dacă vă mai privesc doar un minut, încă, i-a spus el, atunci cu siguranţă că o să ascultaţi dumneavoastră ce s-a întâmplat cu mine".

Mioara l-a privit atentă dar numai o secundă. Apoi, impresionată, plăcut – desigur – de faptul că Rovinaş nu părea să fi glumit, izbucni în râs. Cu o intuiţie perfectă, chiar în clipa aceea, Rovinaş tentă contraşocul.

Se ridică de pe scaun, îngenunche în faţa ei, îi atinse fruntea cu buzele şi se închină, şoptind: „Şi nu ne duce pre noi în ispită". Am râs, toţi, din toată inima dar nu reuşi mai mult decât făcuse până atunci. Lovitura cea mare avea s-o dea slutul, a doua zi

după reîntoarcerea lui la clinică. Mioara se internase, dacă nu cu prea multă încredere, cel puţin cu o nespusă tragere de inimă. „A fermecat-o Rovinaş", spunea nevastă-mea. „Să vedem ce-o să se-ntâmple când l-o vedea pe Vasile", răspunsei eu într-o doară. „O să se sperie!", se arătă ea foarte îngrijorată. Asta m-a supărat din cale-afară, mi s-a strecurat în suflet un ghimpe de spaimă. Recunosc, tinere, pe undeva – în mintea mea – îşi făcuse loc gândul că s-ar putea ca zâmbetul aşezat pe faţa Mioarei de doctorul Rovinaş să se şteargă într-o clipă şi, poate pentru totdeauna, la vederea lui Vasile. Noaptea am trezit-o din somn pe nevastă-mea şi ne-am sfătuit până când s-a făcut ziuă. Am hotărât să fim şi noi alături de ea când l-o întâlni prima dată pe „slutul", cum îi spuneau unele guri rele. Vasile s-a arătat foarte surprins de vizita noastră. Rovinaş tocmai îi explica ce s-a întâmplat în lipsa lui şi printre alte cazuri îi vorbise şi despre actriţă.

— „Vasile, uite, începui eu timid, tocmai pentru ea am venit. Ştii... ne gândeam că ea... acuma s-a obişnuit..." Dar n-apucai să-mi termin fraza că el şi înţelesese...

„Nu vă faceţi griji, ne-a spus Vasile. Oricum, din câte am înţeles eu, domnişoara a fost şocată printr-o întâmplare de mare forţă şi, deci, contraşocul trebuie să se producă la aceeaşi intensitate."

În uşă se auziră ciocănituri discrete.

Vasile se ridică, deschise larg uşa şi în prag apărură cam zece ori doisprezece tineri. „Intraţi, şi aşezaţi-vă care cum puteţi". Dintr-o răsuflare le explică starea Mioarei Dobre şi apoi îi întrebă: „Care dintre voi joacă, ori a jucat teatru?" „Toţi, aproape toţi", răspunse o fetişcană de vreo nouăsprezece ani.

„Perfect!", mormăi el. Apoi se adresă unei fetişcane:

„Am să te pun să improvizezi, să reciţi, să cânţi, să dansezi; am să te laud pentru tot ce faci prost – şi te rog să faci foarte prost unele lucruri ce se cer frumoase, să parodiezi cele mai fireşti sentimente ale omului, să ajungi până la grotesc când o să-mi scarpin părul, dar să te revolţi, să urli şi să mă faci albie de porci când am să te cert pentru ceva care o să însemne ori măcar vrea să însemne perfecţiunea. Ne-am înţeles?"

— „Da".

„Toată lumea în sala de festivităţi; nimeni cu halat sau bonetă; sora Aneta s-o aducă acolo, ca din întâmplare – în drum spre laborator – pe pacienta din al doilea pat, salonul cinci. Voi plecaţi imediat; bolnava să fie adusă peste o jumătate de oră. În câteva clipe venim şi noi".

Eram îngrozit. Rovinaş îmi făcu semn că nu prea era de acord cu experimentul lui Ulmu. Nevastă-mea îmi şopti că totul avea să se termine foarte prost.

Ulmu lucră în forţă şi reuşi.

Când au revenit în biroul de unde plecaseră şi unde noi l-am aşteptat cu sufletul la gură, Rovinaş l-a îmbrăţişat cuprins de un mare elan şi admiraţie. Vasile s-a prăbuşit pe un scaun; era ud leoarcă de transpiraţie, cu obrajii congestionaţi, într-un cuvânt stors, epuizat. Ne-a interzis s-o vedem timp de patru zile. Apoi Rovinaş ne-a făcut semn să ne retragem. Am ieşit din birou călcând pe vârful picioarelor. Rovinaş ne-a condus până la poartă şi pe drum n-a contenit să-l laude pe Vasile însă a spus, ţin bine minte, „demonstraţiile astea, în public, orgoliul... vanitatea... astea au să-l piardă într-o zi. E foarte riscant un asemenea

procedeu". I-am dat dreptate; poate că şi avea dreptate, în felul lui.

— Cum, „în felul lui"?

— Mai târziu aveam să mă conving că Vasile nu lucra „în forţă" în toate cazurile. Se vede că Rovinaş, foarte subiectiv în „cazul" Mioarei Dobre a exagerat oarecum în privinţa lui Ulmu datorită emoţiilor la care a fost supus datorită experimentului „demonstrativ", cum îl numea el; Rovinaş avea altfel de sentimente – pentru domnişoara Dobre – decât cele obişnuite ale unui medic pentru pacientul său. Ştii, a vrut chiar să se căsătorească cu ea.

— Spuneaţi că „mai târziu" v-aţi convins de faptul că doctorul Ulmu nu lucra „în forţă" în toate cazurile.

— Înţeleg, înţeleg, se precipită judecătorul. Vrei să ştii cum, în ce mod, desigur... Ei bine, iată... Am să-ţi istorisesc un caz înscenat de Vasile, în care m-a distribuit şi pe mine; da, da. Văd că nu prea eşti dispus să mă crezi, dar cu toate astea eu tot am să-ţi istorisesc. Era doar cu câteva zile înaintea morţii lui. A venit la mine, nu acasă, la tribunal şi mi-a spus: „Ilie, trebuie să salvăm doi copii. E vorba de un hoţ şi un avocat. Amândoi sunt pacienţii lui Rovinaş şi el, el, Ilie, nu eu, s-a gândit..."; mă rog, pe scurt, să fac în aşa fel încât avocatul să se vindece de inhibiţia neîncrederii în propriile lui puteri, iar hoţul să-şi recapete încrederea în sentimentele şi înţelegerea oamenilor. Dar eu zic că tot a lui a fost ideea, pentru că nu era prima pe care o auzeam la el. Şi-apoi, după ce s-a întâmplat nenorocirea aia, Rovinaş, săracul, mi-a spus cu ochii-n lacrimi: „Aţi văzut unde l-au dus experimentele şi demonstraţiile în public?" De-aia îţi spun, tinere, poate că atunci, când Vasile a salvat-o pe Mioara Dobre, Rovinaş a avut dreptate... Poate că era într-adevăr vanitos şi, poate, chiar, unele experimente să le fi făcut din pur orgoliu. Pentru că, o dată

aflând adevărul, vreau să spun trucul, jocul prin care pacientul a fost salvat, însuşi pacientul devine cel mai feroce duşman al salvatorului său. Dovada am văzut-o cu toţii: Victor Mareş!

IJ VI

Asasinul

— La noi, la conac, un porc ca tine ar fi fost biciuit la scară şi nimeni n-ar fi avut curajul să se amestece, îi spusese furios, lui Victor Mareş, tatăl său, odată... când abia împlinise patru ani.

Scandalul izbucnise din cu totul alte motive decât acela că băiatul scăpase lingura cu supă pe rochia unei doamne – amanta tatălui său; mama lui întreţinea o discuţie cu un „prieten al casei", pe un ton destul de nereţinut şi batjocoritor la adresa femeii care a fost victima accidentului produs de Victor. Tatăl copilului n-a găsit alt mijloc prin care să răzbune situaţia penibilă ce i se crease metresei sale decât acela de a-şi lovi fiul în ceafă, cu polonicul de supă. Victor a căzut de pe scaun şi a rămas în nesimţire vreme îndelungată. Ceilalţi copii au fugit speriaţi. A urmat o lungă perioadă de spitalizare şi o tot atât de lungă luptă a medicilor cu moartea care-l pândea pe copil. A scăpat, dar a rămas bâlbâit. Din pricina acestui defect de vorbire – el însuşi un prilej de permanentă suferinţă – la care s-a adăugat şi batjocura fraţilor şi nervozitatea manifestată de părinţi – nerăbdători din

pricina preocupărilor multiple şi mondene – Victor devenise foarte tăcut. Aproape nu vorbea; nu îndrăznea să întrebe şi nici chiar să răspundă. În general răspundea printr-un gest făcut cu capul ori cu mâna; da sau nu.

— Pe vremea aceea eram încă la ei, începu să-mi povestească fosta menajeră Olga Zeltzer. De-atunci, de când l-a lovit domnu' parcă uitase graiul omenesc. Mai târziu l-au dat la şcoală. Nimeni nu se interesa dacă învaţă, dacă poate să înveţe...; nimeni. Eu gândeam că merge bine cu învăţătura, întotdeauna la serbarea de sfârşit de an căpăta cărţi în pachete cu fundă colorată, cum primeau numai câţiva. Ăialalţi copii veneau cu părinţii; el numai cu mine. Odată, când era mai mic, m-a rugat – aşa din senin – să spun acolo, la cine m-o întreba, că-i sunt mamă. Şi-am spus, că tare singur se simţea şi poate că-i era chiar ruşine din cauza asta. Altădată a venit în camera mea – avea poate cincisprezece, poate şaisprezece ani – şi m-a rugat să ascult ceva ce scrisese el. Erau şi lucruri vesele, cum erau zilele de paşti prin locurile unde mi-am trăit copilăria, dar şi lucruri triste... aşa de triste, că m-au făcut să plâng cum am plâns numai când mi-a murit învăţătorul. Mi-aduc aminte că odată fratele lui mai mare i-a găsit sub căpătâi un caiet cu scrieri dintr-alea; la masa de prânz a citit din caiet şi toţi au izbucnit în râs. Victor s-a roşit ca focul, s-a repezit la el vrând să-i smulgă caietul din mâini dar n-a izbutit. Ăla a citit mai departe şi ceilalţi, iar au râs. Eram în pragul uşii de la sufragerie şi tocmai voiam să aduc, la masă, salata. N-am mai putut răbda. M-am repezit la ăl care-l batjocorea, am scăpat castronul cu salată, i-am luat caietul şi i l-am dat lui Victor. Domnu' s-a ridicat de la masă, a luat caietul şi l-a rupt iar pe mine m-a dat afară din serviciu. M-am angajat în altă parte dar pe Victor tot îl vedeam, că mă duceam la şcoală pe la ora când ştiam că vine ori că pleacă spre casă.

— Probabil, Victor terminase...

— Nu, mă întrerupse ea.

Suspină profund, se întristă şi rămase aşa, cu privirile îndreptate undeva înapoi, la anii care se scurseseră, la întâmplarea pe care avea să mi-o relateze şi care, avea să-mi explice – dacă nu totul – foarte multe lucruri în legătură cu comportarea lui Victor Mareş din ultimii doi ani, înainte să-l fi ucis pe doctorul Ulmu.

— Atunci, Victor a părăsit şcoala, căutai eu s-o stârnesc.

Tăcerea ei şi examenul la care mă supunea păreau să nu se mai sfârşească.

— Da, însă nu din vina lui, mai spuse bătrâna şi din nou tăcu.

Îmi devenise limpede că nu dorea să-mi spună motivele pentru care Victor Mareş îşi întrerupsese – atunci – cursul firesc al drumului său în viaţă. Mă ridicai de pe scaun, făcui câţiva paşi spre o fereastră, privii strada şi apoi, brusc, jucai pe omul hotărât să renunţe.

— Plec; am stat, poate, mai mult decât se cuvenea şi v-am obosit.

— Nu, sări ea din colţul unde stătuse până atunci. Nu trebuie să pleci. La urma urmei tot trebuie să afle cineva ce s-a întâmplat la şcoală.

— Bine, spusei eu, aşezându-mă din nou.

— Era serbare. Victor scrisese o... d-aia... poezea, şi un băiat – tot din clasă cu el – avea s-o spună pe de rost. Eu şedeam pe bancă alături de el. Când a fost de s-a urcat acolo, sus, băiatul ăla, Victor a zis: „Mamă Olga, acu' o să auzi aia... poezeaua cu numele „Brăţara de aur". Eu o ştiam pe de rost, dar de câte ori venea în camera mea să-mi citească cine ştie ce, îl puneam să spuie şi „Brăţara de aur". Îmi plăcea. Era vorba de o fată săracă despre care toţi spuneau că-i urâtă şi rea şi care era sortită să n-

aibă parte de bucurie până când n-o iubi cu-adevărat pe acela ce trebuia să-i pună pe mâna stângă o brăţară grea, din fier, şi fierul să-l transforme în aur, cu dragostea lui pentru ea. Şi băiatul ăla, din clasă cu el, s-a urcat acolo şi a spus poezeaua aşa cum ar fi spus-o Victor; ba se bâlbâia şi mai rău decât el. Cei mai mulţi dintre copii au râs. Victor şi-a smuls mâna dintr-a mea – că mă ţinea de mână – şi a fugit. Vezi dumneata, se precipită ea să-mi explice, brăţara şi fata aia, din închipuirea lui, l-au făcut s-ajungă hoţ. Am fost şi la proces; zău că am fost. Şi m-am bucurat când tânărul ăla care-i tot lua parte a spus judecătorului că, la drept vorbind, Victor nu furase.

— Cine ţi-a spus păţania cu brăţara şi faptul că Victor va fi judecat?

— Chiar el; mi-a scris din spital. Şi el şi un doctor.

— Mai ţii minte, mătuşico, numele doctorului?

— Nu... dar am păstrat biletul.

Se ridică anevoie, merse spre un dulap de haine, deschise un sertar ce se întindea pe toată lăţimea dulapului – în partea de jos şi scoase, de acolo, o poşetă veche burduşită de hârţoage. Răscoli cu migală câteva minute şi-mi întinse o foaie de hârtie pe care se afla tipărit numele clinicii conduse – pe atunci, de doctorul Ulmu. Părea un formular de reţetă folosit întâmplător – ca hârtie pentru corespondenţă. Citii:

„Stimată doamnă Zeltzer.

Tânărul nostru pacient refuză să întâlnească pe vreunul dintre membrii familiei sale. Dragostea ce v-o poartă m-a îndemnat să vă adresez aceste câteva rânduri prin care îmi îngădui să vă rog a-l vizita. Starea sănătăţii lui este bună iar vizita dumneavoastră i-ar fi deosebit de folositoare.

Al dumneavoastră,
Dr. Paul Rovinaş"

Mai jos, era apelul lui Victor Mareş:

„Mamă Olguţa,

Cred că am făcut ceva urât, tare urât; aşa spune lumea, dar eu poate că nu-mi dau bine seama, pentru că nu prea îmi vine să cred. De aceea te rog să vii imediat şi să-mi spui dumneata dacă ceea ce am făcut eu este cu-adevărat urât. Te aştept şi să nu cumva să treci pe la cei de-acasă, deşi aş vrea s-o văd pe Tina (sora lui mai mare, care-l adăpostea în ultima vreme).

Victor"

Mi-a spus cum s-a întâmplat cu brăţara aia; a plâns şi a spus că n-a vrut să fure. P-ormă a fost procesul şi după aia... ştiţi şi dumneavoastră.

— Mătuşico, pe doctorul acela l-ai văzut?

— Da; un bărbat tare frumos şi bun ca pâinea lui Dumnezeu. M-a primit bine, m-a aşezat într-un jilţ şi mi-a vorbit din suflet. Am simţit eu că tare-l durea suferinţa băiatului şi-a spus că directorul de-acolo ar avea putere să-l scape pe băiat, dacă ar vrea. Atunci i-am zis că să vorbesc eu cu domnul director şi el m-a dus de braţ. Când am dat ochii cu el, abia m-am ţinut să nu fug din faţa lui. Era înalt de parcă spărgea tavanul şi-avea nişte braţe lungi şi groase. Purta o haină albă cu mânecă scurtă; şi braţele lui m-au speriat. S-a uitat lung la mine şi mi-a zâmbit. L-am ascultat. Pe urmă l-a chemat pe Victor şi am văzut că deşi doctorul cel frumos mă chemase şi se îngrijea aşa de mult de necazul lui, băiatul s-a dus către namila aia urâtă care a dat mâna cu el şi i-a spus: „*Te rog să-i povesteşti şi doamnei, aici de faţă cu noi, ce-ai făcut şi ce crezi despre fapta ta*". Atunci am înţeles că dacă-l judecai cu sufletul, puteai spune că-i nevinovat, altminteri... M-am dus şi la procesul ălălaltul dar m-am minunat – în sufletul meu – că atunci

când părea vinovat l-au lăsat în pace iar acu', fără urmă de vină, l-au găsit vinovat.

— Cum fără vină?

— Păi... n-aş vrea să vorbesc cu păcat, dar sufletul îmi spune că Victor nu l-a putut omorî pe omul ăla. Dumneata nu i-ai cunoscut ochii, vorba sau mângâierea, aşa că degeaba-ţi vorbesc eu. Cine a cunoscut toate astea nu l-ar fi putut omorî, decât dacă nimic din ce făcea n-ar fi fost adevărat, din inimă.

— De ce s-ar fi prefăcut?

— Nu ştiu; Victor a spus aşa ceva la proces. Oricum, mare păcat pentru oricare i-o fi luat zilele, dar dacă Victor a făcut asta, eu îl blestem!

— Şi acum unde se află Victor?

— La spital; la spitalul unde era director omul ăla pe cât de urât, pe atât de bun. Şi tot mulţumită lui n-a ajuns în ocnă că la proces au ţinut seamă de un înscris făcut chiar de mâna mortului când a fost de l-a scăpat de la puşcărie, când cu furtul brăţării.

— Ai mai fost pe la el?

— Am fost, spuse ea, cu ciudă. Mă duc aproape la fiecare două săptămâni. Auzi, spuse ea, aproape în şoaptă, la început, atuncea – după proces – n-am vrut să-l văd, dar mi-a scris tot doctorul acela frumos şi m-a rugat tare mult să nu-l părăsesc. L-am ascultat. Prima dată când m-am dus, era la vreo două luni după proces. M-a întâmpinat doctorul ăla de-mi scrisese şi m-a rugat să nu-i vorbesc lui Victor nimic în legătură cu crima, că, zicea el, nu trebuia să-l răscolesc. De atuncea mă tot duc.

— Se bucură, desigur...

— Da.

— Probabil nimeni altcineva nu-l mai vizitează.

Bătrâna tresări.

— Ba nu; acu' în timpul din urmă de câte ori mă duc pe la el găsesc acolo o femeie care trebuie să fi fost frumoasă, aşaa... la vreo cincizeci de ani, care citeşte cu glas tare scrieri de-ale lui. Nu ştiu dac-am făcut bine ori nu, dar eu i-am spus doctorului; m-am temut să nu-i facă vreun rău băiatului.

— Şi doctorul ce-a spus?

— Nu ştiu... S-a încruntat niţel, dar femeia aia tot vine pe la Victor şi citeşte scrieri de-ale lui întâi ea singură, p-ormă amândoi deodată.

După amiază ploioasă...

Un sentiment nedefinit mă reţinea încă la poarta clinicii de neuropsihiatrie condusă de doctorul Paul Rovinaş.

Sosisem acolo pe la ceasurile patru după amiaza şi trecuse mai bine de o oră de când ezitam să intru.

Probabil că timpul de vizită trecuse, deoarece pe aleea centrală se vedeau pâlcuri-pâlcuri de oameni venind spre poartă. Mă retrăsei câţiva paşi spre dreapta, unde grilajul gardului era foarte rar, şi privii oamenii care plecau. O tristeţe cumplită îmi năpădi sufletul la gândul că bolnavii rămân mai departe singuri, cu paturile lor, cu zidurile şi suferinţele lor şi, mai ales, cu tabieturile – nu ale lor, ci impuse de regulamentul elaborat de cei care le purtau de grijă. Fusesem internat o singură dată într-un spital şi nimic nu mi s-a părut mai de nesuportat decât orele foarte exacte impuse cu rigurozitate peste fondul de însingurare amestecat cu o imensă tristeţe. Şi din toate relele, cred că sentimentul singurătăţii este cel mai nesuferit. Nu trebuie să te afli într-o clinică de psihiatrie ca să-ţi dai seama că, deşi se

discută foarte mult – vreau să spun că fiecare bolnav vorbeşte cu celălalt ori cu ceilalţi – de fapt fiecare vorbeşte singur. Individul A crede că individul B îi urmăreşte firul vorbelor privind evoluţia ori cauzele bolii lui, dar în acest timp, B se gândeşte fie la propria lui suferinţă, fie la ceea ce va povesti – la rândul său – interlocutorului, ori, dacă este pedant, preocuparea de bază o va constitui stilul în care i se relatează şi, mai ales, cel în care el va relata. Evident, eu consider că asemenea stare este specifică – în general – oamenilor aflaţi în suferinţă, dar în niciun caz tipică omului contemporan pe care unii ar vrea să-l prezinte ca pe un iremediabil însingurat. Cine crede aşa ceva, să se caute... Dar gândurile astea „critice" îmi fură curmate de apropierea doamnei Olga Zeltzer pe care o zării prin grilajul gardului. Traversai imediat strada şi mă pierdui în mulţimea care aştepta autobuzul. După câteva minute Olga Zeltzer dispăru într-o maşină – iar eu păşii pragul clinicii. Portarul îmi atrase atenţia să nu rămân mai mult de cinci minute şi eu îi promisei, cu toată convingerea, că-i voi respecta indicaţia. Vizitatorii se răriseră. Dintr-un boschet îmi răsări în cale un băieţel de vreo zece ani. „Ce zi e astăzi?", mă întrebă el. „Marţi", răspunsei eu, surprins. „Mulţumesc! Credeam că e joi; joi vine mama!" În spatele meu cineva alerga. Întorsei capul şi văzui o soră apropiindu-se de băieţel, îl luă de mină şi-l certă: „Ţi-am spus să nu mai fugi din salon! Ţi-am spus să stai liniştit până joi". Copilul izbucni în plâns şi îşi lipi capul de poala halatului ei. În ciuda tonului aspru şi a înfăţişării ei, oarecum brutale, sora îl luă în braţe, îl acoperi cu halatul. Dădu cu ochii de mine. Acoperi capul copilului şi-mi şopti: „La părăsit; când l-a părăsit i-a spus că vine să-l vadă ori să-l ia joi. A trecut aproape un an".

„Aţi identificat-o pe mamă? Ştiţi cine este?"

„Am încercat. Acuma, de vreo lună, de când s-a întors directorul, chiar el se ocupă de asta".

Sora plecă cu copilul în braţe iar eu mă îndreptai către pavilionul trei. O plăcuţă agăţată de trunchiul unui copac îmi dădu de veste că mă aflam aproape de locul dorit. Săgeata indicatoare mă făcu să întorc privirea spre stânga şi, în faţa mea, se deschidea o perspectivă de staţiune balneo-climaterică. În jurul meu o pădure de puieţi de răşinoase adaptaţi la clima Bărăganului. În fund, de-a lungul unei poteci foarte înguste, se zărea un luminiş în mijlocul căruia se afla o clădire cu un singur etaj. Clădirea era albă şi cu acoperişul verde; şi tot în verde erau vopsite şi cercevelele ferestrelor. Plecai într-acolo. Normal ar fi trebuit să mă prezint directorului ori medicului de gardă şi să cer permisiunea să discut sau numai să-l cunosc pe pacientul Victor Mareş. Dar cum asta implica un întreg cortegiu de formalităţi şi cum interesul şi nerăbdarea nu mi-ar fi îngăduit să fac prea bine faţă unor explicaţii pe care, de altfel, cel puţin în acel moment – nu eram nici dispus şi nici convins că trebuie să le dau cuiva –, mi-am luat inima în dinţi, mi-am adus aminte că la baza meseriei mele de procuror stăteau vreo zece ani de miliţie judiciară şi am pornit drept la ţintă, luându-mi un aer grav şi preocupat. Trucul reuşeşte 99%. Pui capul în pământ, te încrunţi puţin, mergi cu un aer grăbit, dar – destul de degajat –, şi nimeni nu îndrăzneşte să-ţi tulbure „gândurile". Am ajuns pe terasă. Mi-am aprins o ţigară şi timp de câteva secunde n-am privit decât în gol. Deodată răsunară nişte paşi care veneau în direcţia în care mă aflam eu. Am tras un fum din ţigară şi am urmărit – chipurile – cum se risipeau rotocoalele luate de vânt, în realitate urmăream picioarele unui bărbat îmbrăcat cu pantaloni albi şi tenişi albaştri. Am aşteptat până ce paşii s-au oprit lângă mine, m-am prefăcut surprins, chiar neplăcut surprins, şi-am ridicat privirea – uşor

încruntată, dar destul de nedumerită – înfruntând-o pe aceea a omului care avea să mă inoportuneze. Alt truc, care prinde doar 98,5%. Era un brancardier. Se uită buimac – o clipă sau două – apoi plecă, bolborosind o scuză sau cam aşa ceva. Rămăsesem pe terasă doar eu, tânărul care părea să nu mă fi luat în seamă şi doamna de vârstă mijlocie. Tânărul continua să facă nişte gesturi largi – aşa cum văzusem încă de jos, dar vorbea în şoaptă şi nu auzeam nimic din spusele sale. Doamna, interlocutoarea lui, făcea gesturi reţinute, în schimb, vorbea ceva mai tare; Astfel vântul purtă până la urechile mele – la început – unele fragmente – apoi chiar cuvinte întregi: „aur"... „iubire"... ş.a.m.d. Cam după o jumătate de oră femeia se ridică şi tânărul vru să facă la fel dar ea îl opri. Ea plecă şi el strigă în urma ei; bâlbâindu-se: „vi şi-ş-şi mâ-m-mâi-ne?" „Desigur", răspunse ea, coborând scările terasei. Mă ridicai de pe scaunul meu şi făcui câţiva paşi spre tânărul rămas singur. Când ajunsei în faţa lui, tresări şi mă privi cu un aer speriat.

— Domnule! mă adresai eu, înclinându-mă uşor.

Se ridică brusc şi îşi spuse numele.

— Victor Mareş!

— Aha! murmurai eu şi-i întinsei mâna.

Mi-o strânse cu emoţie şi cu un soi de recunoştinţă inexplicabilă.

— Ce doriţi? mă întrebă Mareş, curios şi neliniştit, în egală măsură.

— Am să fiu foarte sincer. Mai întâi însă, îngăduie-mi să mă aşez lângă dumneata.

Îi arătai, la întâmplare, scaunul pe care stătuse până atunci femeia de vârstă mijlocie.

— Nu! strigă el, apucându-mă strâns de braţ. Oriunde, numai acolo nu, adăugă el şuierând.

— Înţeleg, de fapt n-am niciun fel de preferinţă pentru loc. Doream să mă accepţi lângă dumneata.

El trase scaunul din partea opusă şi mi-l oferi.

— P... pof-tim. (Fraza de mai-nainte o rostise fără să se bâlbâie).

— Mulţumesc.

Îi oferii o ţigară. Primi şi se grăbi să şi-o aprindă.

— Ştii, îi spusei eu, într-un târziu, ţi-am cerut voie să mă aşez pentru că doream neapărat să vorbesc cu dumneata.

— În privinţa as... asta s... să n-aveţi grijă. Eu mă bucur de un r... re... gim s... special din partea d... di... dir... direct... torului.

— Perfect! exclamai eu cu entuziasm şi asta păru să-i facă mare plăcere. Domnule, începui eu, timid, am să te rog – mai întâi – să ierţi ciudata mea comportare într-un spital, şi-apoi să cauţi a mă înţelege. Sunt şi eu un om ca toţi ceilalţi şi, deci, sunt victima unor slăbiciuni; vorbesc despre curiozitatea mea în general, evident.

— Aveţi toată înţelegerea mea. Ce doriţi să aflaţi?

— V-am observat adineaori, pe când discutaţi cu doamna...

— Vreţi să-i cunoaşteţi numele? spuse complice.

— Nu; nu doamna m-a adus în faţa dumitale...

— Curios! exclamă el.

— Într-adevăr, cât se poate de curios; mă mir chiar că dumneata nu califici „stranie" purtarea mea. Probabil eşti un om sensibil la suferinţele celor din jurul dumitale şi, din amabilitate, din omenie, te porţi generos cu mine şi nu vrei să mă jigneşti. Te asigur, domnule, de toată recunoştinţa mea. Am mai văzut pe cineva, care n-aş vrea să te supere comparaţia, o soră – lucrează, probabil, la copii – a plâns când... mi-a relatat cazul copilului care mă impresionase deosebit de mult.

— Aaa...! făcu el, îl cunosc pe puştiul ăla... îl cheamă Ion... Ion Udilă. Cel puţin aşa spune el. Şi pe soră o cunosc; „sora Bărbat”, aşa i se spune; de altfel, e numele ei de familie. Nu v-aţi înşelat şi nici nu mă supără comparaţia. O cunosc de mai multă vreme. Eu am mai fost internat aici, acum vreo şapte ani. Atunci am stat foarte puţin... Era un director... Un doctor care, când credea el că te-ai făcut bine, te şi dădea afară din spital.

— Şi-acuma, vreau să spun... internarea asta durează mai de mult?

— Cam de şapte ani.

— Păi...

— Da, da, interveni el, ghicindu-mi nedumerirea prefăcută. Între prima şi a doua internare n-am făcut o pauză prea mare; o săptămână, două... cam aşa ceva, dar nu m-au lăsat să aleg.

— Între ce şi ce?

— Între ocnă şi balamuc. Şi unde mai puneţi, domnule, că am şi acceptat să iau asupra mea o crimă, numai să scap de a fi calificat „obsedat”, „psihopat”, „nevropat”, urlă el, înfuriindu-se, dar ştiţi care e culmea? Ei bine, chiar „victima” mea m-a dezvinovăţit. Auziţi câtă perfidie, câtă ticăloşie! Şi asta numai din orgoliu. Doctorul ăla, ticălosul ăla, moaşa aia comunală, era atâta de orgolios, încât l-a depăşit chiar pe un predecesor al său, care nu era medic, ci făcea horoscoape. Cunoaşteţi povestea ăluia?

— Nu.

— Ei bine, pentru că n-a murit în ziua anunţată de el, în propriul său horoscop, ca să nu se dezmintă, s-a sinucis. Da, da; era teribil de orgolios şi comportarea lui ieşită din comun, bolnăvicioasă, infecţioasă şi împuţită, şi-a lăsat urmele ei năclăite în calea vieţii, a destinului meu. Omul ăla mi-a schimbat drumul.

Tăcu o vreme privind în gol. Apoi se uită la mine şi, jenat de faptul că îl observam atent, încercă să se scuze şi-mi spuse:

— ...dar, desigur, nu asta vă interesa.

— Drept să-ţi spun, iniţial, nu. Acuma, însă...

— Lăsaţi, lăsaţi amabilităţile astea stupide; dacă veţi proceda aşa îmi veţi aduce aminte de el şi iar o să am „tulburări psihice" izbucni el în râs. Aşa spune directorul... Asta-i un om de treabă, deşi nu-i aşa de deştept ca ălălalt.

— Dacă-mi dai voie, am să te întreb ce te face să-l crezi mai de treabă pe „ăsta decât pe „celălalt"?

— Simplul fapt, domnule, râse el batjocoritor, simplul fapt că ăla, din vanitate, din orgoliu, putea face orice ticăloşie, aşa cum a făcut cu mine, pe când doctorul Rovinaş nu-i capabil – măcar – să priceapă cum de-a putut bunul lui prieten să-mi facă atâta rău doar dintr-un capriciu. Dar, la drept-vorbincl dumneavoastră aţi spus că, *iniţial*, şi accentuă pe acest ultim cuvânt, doreaţi altceva de la mine.

— Da... bâiguii eu, arătându-mă speriat.

— Nu vă fie teamă; nu sunt nebun, vorbiţi, vorbiţi-mi, vă rog, pentru că altminteri am să consider că nu sunteţi un om de bună credinţă. De ce faceţi o pauză atât de lungă, se năpusti el cu o privire furioasă asupra mea.

— Ca să elimin orice dubiu în privinţa acestui interes am să-ţi spun că eu am dorit să ţi-l mărturisesc de la bun început, doar că dumneata nu m-ai lăsat.

— Am câte o dată, chef de vorbă, mă ironiză el.

— Acuma, însă, interesul pe care mi l-ai stârnit e mult mai complex...

— Nu-i nimic. Vreau să mi-l mărturisiţi pe cei iniţial şi... după aceea... m măsura în care o să convenim, poate...

— Mulţumesc. Ei bine, iată: m-au surprins gesturile dumitale largi şi vorba în şoaptă.

— Ha, ha! izbucni el în râs. V-aţi spus, desigur, un nebun cumsecade; gesticulează dar nu face zgomot, mai spuse el şi continuă să râdă, sincer.

— Nu.

— Şi ce-aţi vrut să aflaţi?

— Simplu: dacă sunteţi actor!?

Răspunsul meu îl enervă.

— Acuma o să aflaţi: nu sunt şi nici nu am fost actor. Am toată preţuirea pentru sinceritatea dumneavoastră, dar lipsa de imaginaţie îmi produce o silă mai mare chiar decât aceea pe care o am faţă de ticăloşie. Puteaţi să-mi răspundeţi că altceva v-a suscitat curiozitatea, puteaţi născoci o inepţie, orice, oricât de stupid ar fi sunat. Şi acum vă rog să plecaţi.

— Păcat, spusei eu, ridicându-mă. Dacă vrei dă-mi mâna, dacă nu, uită că ne-am cunoscut. Nu găsesc nimerit să-ţi cer scuze. Vina sincerităţii mele o porţi dumneata...

— Eu? se răsti Mareş.

— De bună seamă; fii bun şi aminteşte-ţi cele ce mi-ai spus în privinţa doctorului Rovinaş.

— Nu vă scapă niciun amănunt şi, după cum văd, ştiţi să trageţi foloase, fie chiar şi dintr-un semn de exclamare.

— În meseria mea punctuaţia joacă un rol foarte important.

— Sunteţi dactilograf? mă întrebă el, ironic.

— Da. De fiecare dată când îmi termin manuscrisele.

Lovisem în plin.

— Vă rog să mă iertaţi, bolborosi.

— N-ai pentru ce să te scuzi, domnule Mareş. Şi ironia dumitale şi spusele mele – pe care le-ai considerat nepotrivite – au fost aduse în discuţia noastră pe un fond de sinceritate, aşa că...

— Ba nu, ba nu... insistă el. Ştiţi, eu cunosc ce-nseamnă să te batjocorească cineva în ceea ce ai mai scump; pentru noi, cei care mânuim condeiul, ce poate fi mai scump decât gândurile noastre cinstite?... Nu? Ce altceva? Vă rog, vă rog să staţi... vă rog...

Îmi privii ceasul; trecuse o oră de când mă întreţineam cu el.

— Domnule Mareş, n-am să mai pot rămâne...

— Pentru că v-am supărat.

— Nu.

Eram stăpân pe situaţie şi trebuia înaintat prudent.

— Şi... n-am să vă mai văd?

— Tot ce se poate.

— Pentru mine... nu e lipsit de importanţă... Voiam să vă dau să citiţi ceva... ceva de-al meu...

— Ce? întrebai cu un interes reţinut.

— Nişte versuri, şopti Mareş.

— Fie, adu-le, mă arătai brusc entuziasmat.

— Asta înseamnă că o să mai veniţi, izbucni el mulţumit.

— Aşa se pare.

— Ştiţi, doamna care era aici cu mine, a fost actriţă. Vine aproape zilnic şi declamă versuri, îmi dă lecţii de vorbire. Ea spune că, treptat. Mi-aş putea reveni. E convinsă că dacă ar mai fi trăit doctorul acela, fostul director, astăzi nu m-aş mai chinui cu bâlbâiala. De altfel presupun că e singurul om de pe lume care crede cu adevărat că nu sunt anormal şi, îndeosebi, incapabil să-l fi ucis pe *monstru*.

— E prea târziu pentru mine, domnule Mareş. Vrei să-mi dai versurile promise?

— Da, da, se precipită el şi scoase din buzunarul interior al halatului un teanc de foi împăturite. Când mai veniţi?

— Nu ştiu.

— Dar trebuie să-mi spuneţi, aşa... măcar cu o oarecare aproximaţie... eu nu am altceva de făcut decât să aştept...

— Bine... să zicem peste o săptămână.

— Vă mulţumesc, vă mulţumesc foarte mult, izbucni el. O să-mi aduceţi şi dumneavoastră, sper ceva din scrierile deja tipărite...

— Nu... adică deocamdată nu dintre cele tipărite.

— Atunci?

— Un manuscris... manuscrisul unui roman neterminat. Cred că eşti singurul om în care m-aş putea încrede, dacă ai vrea cu adevărat să mă ajuţi.

— De ce... de ce m-aţi ales tocmai pe mine?

— Pentru că... în romanul acela e vorba despre dumneata, despre mine... şi...

— Şi? interveni el dur.

— Şi poate chiar despre „monstrul" de moartea căruia actriţa caută să te înstrăineze.

— L-aţi cunoscut? mă întrebă Mareş năucit.

— Nu, aşa cum nu te-am cunoscut nici pe dumneata nici pe actriţă şi nici pe alţii care au avut de-a face cu el. Vezi dumneata, aici a fost marea mea greşeală; am pornit prost, chiar de la început. Şi vreau să repar şi pentru asta să mă ajuţi. La revedere, domnule Mareş!

— La revedere...

Abia făcui însă câţiva paşi şi mă auzii chemat.

— Un moment, un moment, strigă Mareş.

— Ce s-a întâmplat?

— Domnule, dacă vreţi să cred cu adevărat că aţi început romanul mai înainte să ne cunoaştem şi că el nu e rodul sporovăielilor mele, aduceţi-mi ceea ce aveţi deja scris cel mai târziu mâine dimineaţă.

— Cu o singură condiţie.
— Accept; să fiu discret.
— Dimpotrivă!

IJ VII

Martora-detectiv

— Ne-am mutat de acolo la vreo trei-patru luni după moartea doctorului.

— Nepotul dumneavoastră se mai vede cu Teodor?

— Cum de nu? că doar au rămas colegi. N-a vrut în ruptul capului să-l mutăm de la şcoala aia. I-am explicat noi că aici are şcoala doar la patru case distanţă, că până la vechea şcoală trebuie să meargă cu două troleibuze, că o să vie vreme rea şi o să-i fie greu, dar el ne-a spus: „Dacă tata şi mama ar muri şi eu aş rămâne singur cu bunica, aşa cum a rămas Teodor, voi credeţi că el m-ar părăsi?" De-atunci, la şapte, în fiecare dimineaţă îl vezi teleleu pe drumuri. Plouă, ninge, eu la troleibuz. Acu a mai crescut şi nu-l mai duc zilnic; doar când pot. Ştii, e departe şi mi-e frică. El mi-a zis că-l fac de râs; e o şcoală de fete, peste drum de unde învaţă el. Flăcău, de! exclamă ea cu mândrie. Dar să-l vezi pe-al doctorului! spuse ea pe un ton şoptit în care se amestecau admiraţia şi părerea de rău, şi mă măsură atent. E mai... adică nu... nu tocmai, dar cât dumneata, tot e.

Tăcu şi zâmbi – parcă – unei aduceri aminte.

— Să-ţi spun una grozavă: trăia încă doctorul. Eram la bucătărie; Teodor cu al nostru desenau şi nu se înţelegeau în legătură cu nişte vopsele. Auzeam din bucătărie cearta lor şi, drept să-ţi spun, mă distra. Deodată s-a făcut linişte; o linişte care mi s-a părut că durează prea mult şi atunci am mers tiptil până lângă uşa camerei în care se aflau. Discutau în şoaptă: cineva îi spusese lui Teodor că n-ar fi copilul adevărat al doctorului.

„Eu zic să-l întrebi pe tatăl tău", îl sfătuia nepotul meu.

L-am luat repede: „Ascultă. Tudorică! Cine ţi-a băgat în cap prostia asta?"

El a tăcut. Atunci l-am dus la oglindă. „Priviţi-vă bine", le-am strigat, „şi spuneţi-mi câţi ani aveţi fiecare?".

„Opt ani şi patru luni", a răspuns Teodor.

„Opt ani şi nouă luni", a zis şi nepotu-meu.

„Şi cine-i mai înalt?"

„Eu", a gungurit Teodor.

„Cu cât?"

„Păi... cu un cap, doamnă Podea"

„Şi cine-i mai voinic?"

„Tot eu".

„Tot tu, tot tu", l-am boscorodit eu, prefăcându-mă supărată. „Eşti aproape de două ori cât un copil de vârsta ta. Şi-atunci cui crezi tu că-i semeni, hai?"

„Tatii", se lumină el deodată.

— Vă mulţumesc.

— Oricum, dumneata, ca scriitor, trebuie să te fi lovit încă de astfel de situaţii. Domnul doctor Rovinaş însă, mă ascultă o vreme şi-apoi aşa, deodată, îl auzii: „Ce multe lucruri ştii dumneata, doamnă Podea! Şi ce ciudat fel de a povesti ai dumneata!"

— Ciudat, nu. Mai degrabă, minuţios şi precis.

— Asta am învăţat în cei douăzeci de ani de slujbă. Şefii nu uitau să adauge: „minuţiozitatea şi precizia duc la descoperirea criminalului". Şi când te gândeşti că eu am fost îndepărtată din serviciu... Auzi dumneata, se revoltă doamna Podea, să te lipseşti de un om pe motiv că are calitatea să şi gândească!

— Într-adevăr, o nedreptate, o măsură pripită.

— Şi, unde mai pui, domnule, că de pe atunci încă, intuiţia şi flerul meu puteau rivaliza cu experienţa şi clarviziunea judiciară. Până să mă amestec în cazul acela, cazul pe care-l ştiam pe de rost, am dedus cu precizie matematică identitatea infractorilor în toate cazurile ale căror acte le dactilografiam eu. Şi trebuia, simţeam nevoia să strig: „Ajunge cu forfota, destul cu atâta tevatură, neputincioşilor! Lăsaţi-mă să vă ajut!" Am plecat cu părere de rău; îmi plăcea.

— Formidabil! exclamai cu entuziasmat. Doamnă Podea, dumneavoastră, care aţi văzut atâtea lucruri, sunteţi – cred – omul cel mai potrivit să mă ajutaţi. Cum credeţi că ar trebui să-mi încep romanul ca să-l pot deruta pe un cititor experimentat, aşa ca dumneavoastră, de exemplu?

— Direct, brutal, întocmai cum s-au petrecut evenimentele. Apoi câmpul infracţiunii, procesul şi urmele criminalului – ştiut deja chiar din primele pagini.

— Bine, bine, dar...

— Ai răbdare, mă întrerupse ea. Ştiu ce vrei. Te gândeşti desigur, că dacă spui totul de la început, pierzi efectul.

— Întocmai.

— Păi totul este să sfârşeşti altfel.

— Cum?

— Asasinul... nu-i asasin!

— În cazul nostru, însă, a fost dovedit.

— Şi fantezia, domnule? Fantezia? Iată factorul care trebuie să joace rolul principal. Pentru că, să ştii de la mine, oricât de logic ar fi raţionamentul unui răufăcător, dacă nu se foloseşte şi de fantezie când spune ori făptuieşte o fărădelege, mai curând sau mai târziu va fi prins. Logica, spunea fostul meu şef, este matematică; fantezia, spunea tot el, este agerimea minţii şi cu asta e mai greu de luptat. De-aia, cred eu, nu trebuie să ţii seama de ceea ce s-a stabilit atunci. Cititorul trebuie amăgit, tot aşa cum ucigaşul a vrut să-i amăgească pe cei ce se ocupau de identificarea, urmărirea şi prinderea lui.

— Da, recunoscui eu, numai că ar mai fi nevoie să fac şi dovada vinovăţiei altuia.

— Aşa-i...

— Ei bine, dar dumneavoastră aţi declarat că primul care a plecat din casa crimei ar fi fost Mareş, asasinul dovedit.

— Da.

— Apoi aţi retractat.

— Da...

— De ce?

— Nu eram sigură.

— Posibil, dacă ne referim la primul bărbat, doar.

— La urma urmelor n-ai decât să nu ţii seamă de asta.

— Îmi este cu neputinţă; absolut cu neputinţă. E lucrul cel mai precis, cel puţin pentru mine, din tot materialul de cercetare. Guta...

— Ce-i aia, gută?

— Un fel de sfoară din plastic, care leagă acul de băţul undiţei.

— Aha! Da, da, vrei să spui că guta era a lui, nu?

— Exact. Apoi, faptul că a plecat ultimul...

— Ei şi? Ce te supără pe dumneata?

— Păi, doamnă Podea, tocmai faptul ăsta îl arată pe Mareş ca autor al crimei.

— Dă şi dumneata vina pe primul care a plecat, spuse ea, într-o doară.

Răspunsul ei căzu ca un trăsnet. Construcţia mea putea fi dată peste cap cu uşurinţă. Şi totuşi, spusele doamnei Podea îmi deschideau o perspectivă nouă. Fără să vrea, ea sugerase o ipoteză ce putea sta în picioare. Ba era chiar mai interesantă decât cea emisă de mine. Cel puţin aşa părea.

Aşadar, mă entuziasmai eu, la lucru. Simţeam nevoia cumplită să dispar de lângă ea. Însă cu toată graba un sentiment de remuşcare mă cuprinse tocmai când eram pe punctul de a mă ridica de pe scaun. Ingratitudinea mea ar fi fost foarte mare.

— V-am reţinut prea multă vreme, bâiguii eu cu un aer stupid.

— Nu, dimpotrivă. Tocmai voiam să-ţi spun că ar mai fi vorba de un cordon.

— Un cordon? Ce fel de cordon?

— Cred că... provenea de la un fulgarin de damă.

— Şi ce legătură are acest cordon cu subiectul romanului meu?

— După plecarea anchetatorilor, după ridicarea cadavrului, după ce casa se cufundase în linişte, m-am strecurat pe uşa din spate. Am cercetat încăperea în care s-a petrecut crima. Sub divan se afla cordonul pomenit.....

— În dosar nu se vorbeşte despre el!

— Nu le-am spus.

— Dar aveaţi datoria să declaraţi asta...

— La ce bun, din moment ce anchetatorii n-au fost capabili să descopere un indiciu preţios? Spun preţios pentru că după părerea mea, el avea perspective să se transforme într-o probă, strigă ea, într-o probă autentică, zdrobitoare!

— Şi ce intenţionaţi?

— Închipuie-ţi, domnule: nu vreau să-ţi fac concurenţă! Vreau ca prin propriile mele mijloace să descopăr dacă Mareş este sau nu adevăratul asasin. Vreau să mă conving dacă măcar acum, la bătrâneţe, fac dovada unor reale calităţi de poliţist.

Vorbise limpede: în discuţie intervenise un cordon. Putea să fie adevărat sau putea să fie doar rodul imaginaţiei sale. Aşadar iată-mă redevenind omul de practică judiciară, anchetatorul penal pe care logica, limpezimea gândirii şi dorinţa de clarificare a lucrurilor, datelor, împrejurărilor dintr-un caz penal, se identificau cu propria sa raţiune de a fi. „Şi dacă povestea cu cordonul reprezintă un fapt real?" spunea procurorul din mine, „atunci, trebuie să anunţ pe cei care au făcut cercetările!" „Nu", strigă scriitorul, „nu-ţi dai seama că fantezia ei este cu mult superioară raţiunii tale? Nu-ţi dai seama că bunul tău simţ piere înaintea forţei ei de fabulaţie? Tu gândeşti doar de o lună la ceea ce vrei să scrii, pe când ea gândeşte de peste treizeci de ani la acel element formidabil care să-i confirme ceea ce îşi închipuie că era, că ar fi putut deveni, ori că este încă. Aşteaptă şi tu treizeci de ani... Aşteaptă, crede în cordonul ăsta, în existenţa lui fantomatică şi ai să ajungi şi tu refulata Doamnă Podea, şoptii eu, încercând s-o scot din starea apatică în care căzuse.

— Ce-i, spuse ea istovită, fără să mă privească.

— Doamnă Podea, repetai eu, ceva mai tare, am impresia că...

— Că te-am minţit, spuse ea trist. Da, domnule, te-am minţit şi, la drept vorbind, pe mine m-am minţit cel mai mult; pe dumneata cinci minute, pe mine – şapte ani.

IJ VIII

Un bilet uitat

După amiaza mi-o petrecusem în grădina zoologică din pădurea Băneasa.

Cu câteva zile mai înainte aflasem de la doamna Iuga că Teodor avea să facă o plimbare acolo însoţit de doctorul Rovinaş. Ştiam că Rovinaş avea să-l aştepte în faţa şcolii şi de acolo – ca de obicei – mai întâi îl conduceau pe „micuţul" Tripşa (cum îi spunea Teodor colegului şi prietenului său nedespărţit) iar apoi mâncau undeva pe malul lacurilor Herăstrău sau Florească.

Eram curios să aflu cum se comportă Teodor cu cel mai bun prieten al tatălui său, cu omul care a vrut să-l înfieze; şi asta pentru că bunicuţa îmi spusese că Teodor nu-i prea accepta prietenia. Curiozitatea m-a împins până-ntr-acolo încât în ultimele zece, unsprezece zile îmi lăsasem mustaţă şi favoriţi, iar în ziua hotărâtă mă îmbrăcasem cu hainele de care mă foloseam la spălatul maşinii. Şi tot „pentru derutarea cercetărilor" îmi procurasem o cămaşă în carouri, colorată în negru şi maron. Pe cap purtam un basc ponosit. În faţa şcolii staţiona un „Chevrolet"

galben, decapotabil, iar pe trotuar, alături de limuzină, un bărbat de o statură uriaşă. Era cu spatele la mine aşa că puteam să-l observ în voie. Avea un spate de o lăţime anormală, o ceafă de luptător şi nişte braţe gata să spargă mânecile hainei subţiri. O clipă gândurile îmi fugiră spre Ulmu. „Cum o fi arătat Ulmu dacă era mai înalt, mai lat în spate, cu braţele mai lungi şi mai puternice decât omul din faţa mea?" Se întoarse pe jumătate privind acum spre curtea şcolii. Era doctorul Paul Rovinaş.

Între timp apăru Teodor împreună cu un alt băiat, mult mai mic. Bunicuţa avusese dreptate... Bunicuţa sau doamna Podea? Nu mai ţineam minte.

Băiatul de lângă el – Tripşa, cum aveam să constat după zece minute – sări de gâtul lui Rovinaş. Doctorul îl strânse în braţe, îl sărută şi-i ciufuli părul.

Veni rândul lui Teodor; Rovinaş îi strânse mâna şi amândoi îşi cuprinseră – cu palmele – antebraţele mâinilor drepte (salutul romanilor, mi-am zis eu, zâmbind). După aceea Rovinaş îi sărută fruntea şi se urcară în maşină; urmă ruta, dinainte comunicată de bunicuţă; acasă la Tripşa, la restaurant (Bordei) şi apoi grădina zoologică.

Nu ştiam ce posibilităţi avea să-mi ofere localul şi mai ales locul pe care urmau ei să-l ocupe dar am riscat. L-am rugat pe taximetrist să mă însoţească. El, însă, mi-a răspuns că nu are voie să părăsească maşina. I-am spus că îmi asum orice răspundere şi l-am convins că poate avea încredere în mine. A tras maşina la vreo sută de metri de intrarea restaurantului, a lăsat aparatul să marcheze şi a încuiat portierele.

Rovinaş şi Teodor ocupaseră unul dintre separeurile rânduite în jurul ringului de dans. Noi şedeam în apropierea lor; ne despărţea un singur separeu ocupat de doi bătrâni. Nu discutau aproape de loc. Apoi au început să vorbească, fără ca eu să pot

auzi decât crâmpeie din discuţia lor. Un câine pricăjit se apropie de masa lor, gudurându-se. Băiatul îl mângâie iar doctorul îi dădu o bucată de pâine, pentru că, deocamdată, nu aveau altceva. Câinele se aşează sub masa lor dar imediat se auzi un chelălăit. „Cine îl lovise?" Teodor îngenunche lângă câine, îi sprijini capul pe genunchi şi-l mângâie câteva minute. Rovinaş privea scena zâmbind: se aplecă şi vru să-l mângâie şi el. Câinele mârâi. După masă plecară spre grădina zoologică. Rovinaş conducea nervos şi repede, în ciuda aspectului său de om cât se poate de aşezat, de calm. Ajunsei la vreo zece minute cred, după sosirea lor şi, după alte zece ori cincisprezece minute îi descoperii admirând nişte maimuţe. Le hrăneau cu biscuiţi şi floricele. Paznicul le atrase atenţia că nu au voie să dea alimente animalelor. Rovinaş se scuză. Băiatul părea foarte nemulţumit. Stătură acolo încă multă vreme, făcând haz de giumbuşlucurile unui urangutan. Apoi plecară spre urşi. Doctorul îşi vârî mâna printre gratii şi mângâie un pui, iar când făcu asta şi la cuşca tigrilor, Teodor exclamă, nu fără admiraţie: „Ai s-o păţeşti, nene Paul! Ai s-o păţeşti o dată!". Doctorul păru să nu-l audă; privea în jur, la cei ce se aflau acolo, cerându-le admiraţia. Aşa gândeam atunci, în clipa aceea. Imediat mi-am spus însă că poate nu asta voia ci, pur şi simplu dorea să arate oamenilor că n-au de ce să se teamă.

„Hai, apropie-te!", îl îndemnă el şi pe Teodor, „ai să vezi că nu ţi se întâmplă nimic. Dacă sufletul ţi-e curat, apropie-te", glumi doctorul. Teodor se încumetă, îşi vârî şi el mâna printre gratii şi mângâie puiul de tigru. Micul animal se lăsă pe spate, aşa cum fac pisicile când se răsfaţă şi băiatul îl mângâie şi pe burtă.

De undeva apăru acelaşi paznic.

„Sunteţi dresor?" se adresă el respectuos doctorului.

„De oameni!", răspunse prompt Teodor.

Rovinaş izbucni în râs.

Paznicul râse şi el, oarecum nedumerit. Apoi, scoase un carnet şi începu să scrie ceva.

„Buletinul de identitate, vă rog!"

„Poftiţi!", spuse doctorul, continuând să râdă şi adăugă: „Desigur, acum ne dresaţi dumneavoastră pe noi".

„Nu, răspunse paznicul; eu nu dresez pe nimeni; eu dresez doar... procese verbale!

„Colosal!" izbucni Rovinaş.

Se îndreptară spre ieşire. Lângă mine, la numai doi-trei paşi, o doamnă de vârstă mijlocie privea lung în urma lor. O întâlnisem la spitalul condus de Rovinaş; era femeia care îi recita versuri lui Mareş.

După ce Rovinaş şi Teodor intrară în casă, fiind întâmpinaţi de bunicuţa care îi aştepta în pragul porţii, achitai cursa taximetrului dar băgai de seamă că acesta nu-şi lua ochii de pe aleea pietruită.

— Aici, în casa asta, s-a întâmplat o nenorocire, spuse şoferul.

— Ce nenorocire?

— Să fie şase-şapte ani. Pe atunci făceam staţie la podul Mărăşeşti, niţel mai în josul Dâmboviţei. Doamne, ce spaimă am mai tras! se tângui el. Am treizeci şi şase de ani de şoferie, dar ce-am tras atunci, n-am mai pătimit de când m-am pomenit pe lumea asta.

— Dar ce s-a întâmplat? Despre ce nenorocire e vorba?

— Moarte de om, dom'le; crimă! înţelegi dumneata?

— Ce tot spui, nene? Crimă? Cine a murit şi de mâna cui?

— Un om mare, dom'le; aşa spuneau toţi.

— Cine era făptaşul?

— Un nebun după câte mi-am dat seama la proces. C-am fost şi acolo.

— Te-au citat? întrebai eu nedumerit de faptul că nu-i întâlnisem nicio declaraţie.

— Nu; dar, dacă tot intrasem în horă, am vrut să văd cum e treaba până la capăt.

— Bine, bine, dar cum ai intrat în horă?

— Să vedeţi: era tot cam pe vremea asta... vară. A venit la mine un tânăr, până-n douş'cinci de ani, băiat frumos. M-a rugat, înţelegeţi, m-a rugat să-l ajut să transporte o sculptură. „Statuie?" am întrebat eu, gândind c-o să se ia varul pe canapele, iar el mi-a răspuns: „Cam aşa ceva". Drept să fiu nu mă trăgea inima. Şi m-a dus pe strada *Verzişori,* la vreo cinci sute de metri de staţie; acolo îl aştepta în poartă un bătrân. Amândoi au intrat în curte şi-au ieşit imediat cu o cioplitură în lemn. La început nici n-am crezut că intră în maşină; era ditamai bucată de copac. Am aplecat perna din faţă, am culcat bulumacul l-am pus pe client în spatele meu şi-am ajuns aici, unde suntem acum. Clientul a vrut să-l dea jos singur dar era cam slăbuţ; l-am ajutat să ducă bulumacul în casă. Era lume multă, copii, mai ales. Un fel de petrecere, cred. Ei, şi după asta, să te ţii.

— Dar pentru ce l-a omorât „nebunul" pe omul care stătea aici, ştii?

— Dom'le, ce să mint? Nu.

— Păi, nene, parcă spuseşi că ai fost la proces. Nu?

— Am fost, răspunse el, încurcat, dar vorbeau numai în bobote. Ştiţi, nu mi-a fost limpede, dar chiar de loc, pentru ce făcuse ăla moarte de om. Nebun, de! mai spuse şoferul şi zâmbi trist.

Coborâi şi o luai pe malul stâng al Dâmboviţei, în sens invers drumului făcut de Mareş în ziua morţii doctorului Ulmu. Trecui podeţul din apropierea fabricii de încălţăminte şi după câteva

minute băteam la uşa micului apartament de la mansarda unde locuia avocatul Tiberiu Ciubotă.

— Pe cine căutaţi? mă întrebă un bătrân cu glasul tremurat, deschizându-mi uşa.

— Aici locuieşte avocatul Tiberiu Ciubotă?

— Să nu mai spui asta, se răsti bătrânul.. Ştii că nu-i place să i se spună avocat.

Apoi mă privi lung şi trist, regretând – parcă – faptul că mă certase şi adăugă pe un ton mai puţin aspru:

— Şi dacă n-ai ştiut, află acum. Nu-i place, nu suportă, înţelegi?

— Da, n-am ştiut, mă scuzai eu.

— „N-am ştiut, n-am ştiut" mă parafrază el, enervându-se din nou. Nu mă interesează asta; principalul este că ştii acuma. Pricepi?

— Da, desigur, jucai eu pe înfricoşatul şi asta păru să-i producă oarecare milă.

— Ce treburi te aduce la el?

— Vine curând?

— Nu.

Îşi privi ceasul ţinându-l de lanţ cât mai departe de ochii săi prezbiţi.

— Nu-i nici şapte, bombăni el. Abia pe la nouă s-ar putea să vină; cam atunci se-nchide biblioteca.

— Se documentează, probabil...

— Nu, mă întrerupse el, brutal. E bibliotecar. Asta face: pledează pentru ce trebuie să citească, să cunoască bolnavii şi mai ales să aducă volumele împrumutate înapoi.

— Unde, la ce bibliotecă lucrează?

— Ce mă tot întrebi? Ce vrei să afli? De ce dracu' nu spui omului deschis pentru ce ai venit?

— Ba vreau, vreau să vă spun; am vrut chiar de cum am intrat pe uşă dar nu mi-aţi dat răgaz nici măcar să răsuflu.

— Bine, bine, răsuflă.

Se aşează pe scaun şi-mi făcu semn să fac la fel. Mă supusei imediat.

— Domnule, presupun că sunteţi tatăl...

— Da.

— Ştiţi, de fapt, eu n-am venit la... adică pentru domnul Tiberiu.

— Atunci?

— Aşa, am vrut să vă cunosc, să vorbesc cu dumneavoastră.

— Şi cu el de loc?

— Nu ştiu, nu cred... numai dacă n-am să reuşesc să aflu de la dumneavoastră...

— Ce? se înfurie din nou bătrânul. Ce să afli?

— Vă spun, vă spun domnule Ciubotă dar întrebările mele să nu vi se pară ciudate, ca să nu zic altfel... Îngăduiţi-mi, mai întâi, să vă spun la ce am de gând să folosesc ceea ce vreau să obţin de la dumneavoastră.

— Bine, bine, hai, spune-odată: la ce?

— Scriu o carte.

— Eşti jurnalist, vasăzică?

— Mda, bâiguii eu; oarecum...

— Oarecum, neoarecum, ce legătură am eu cu cartea dumitale?

— A, nu numai dumneavoastră, ci... toţi, dar absolut toţi care l-au cunoscut pe doctorul Ulmu şi, mai ales, cei care au avut vreo legătură cu el.

Bătrânul se ridică de pe scaun şi se închină.

— Să scrii acolo în jurnalul la care-i fi, că eu şi toată lumea care l-a cunoscut trebuie să ne-ntâlnim într-o zi mare în faţa casei lui

şi cu unghiile să scormonim ţărâna şi să-i durăm statuie şi tot omul care-o trece pe-acolo să îngenunche şi să-i roage odihnă. Auzi? Omul ăla făcea minuni. A făcut-o şi cu băiatul meu.

Eu l-am dat pe băiat în seama unui doctor, voinic aproape cât el şi ăla, zi şi noapte a vegheat să mi-l facă bine dar ce-a făcut „slutul", cum îi zicea o babă de m-a mânat la el, numai Dumnezeu poate să facă. Băiatul nu credea c-o să-i treacă frica din suflet, dar eu am crezut.

Am văzut minunea cu ochii mei. Pesemne, însă, că necuratul n-a fost prea bucuros de asta şi l-a răpus, iar pe băiat, l-a dat înapoi fricii.

Vorbise pe nerăsuflate, aproape, şi oboseala părea să-l fi oprit din elanul cu care se pornise pe mărturisiri. Tăcurăm o vreme. Apoi merse spre fereastră şi, ajuns acolo, îşi scoase ceasul.

— Credeţi... că mai pot rămâne? îl întrebai, timid.

— Da, încuviinţă el. Dacă scrii despre „El" poţi rămâne în casa mea cât vrei; şi chiar mai poţi veni când vrei. Eu sunt toată ziua acasă, întotdeauna, afar' de sâmbăta, când mă duc la mormântul lui. Îi zic băiatului să-mi dea de-o drojdie şi banii ăia-mi ajung să-i aprind o lumânare şi, când adun mai mulţi, îi duc şi flori. Crucea eu i-am făcut-o. Zicea mamă-sa că nu era credincios; nu i-am pus-o la cap, ca să nu-l supăr. Am adus-o înapoi, acasă, şi-am pus-o dincolo, în odaia mea, sub candelă. Aşa, să-i lumineze numele. Eu zic c-o să m-ajute şi de-acolo. Ori el, de-a dreptul, ori o sfătui pe cineva, ce şi cum să facă; într-un fel tot s-o face dreptate cu sufletul băiatului meu, dar şi cu sufletul ăluia mânat de necuratul.

— Dospre cine vorbiţi, domnule Ciubotă?

— Cum despre cine vorbesc? tresări el speriat de propriile lui gânduri aflate pe punctul de a fi tractate.

— Aşa, pur şi simplu, m-aţi făcut curios. Şi acum şi adineauri, aţi vorbit despre cineva care n-ar fi fost mulţumit de reuşita doctorului Ulmu şi, desigur, nici de vindecarea fiului dumneavoastră.

— Aaa! da, da, se grăbi el să mă abată de la adevăr, aşa cum spuneam... cine altul decât necuratul?

Apoi îşi aplecă privirea, jenat.

Mă ridicai de pe scaun şi-i spusei că vreau să plec.

— Pleacă, dar să mă ierţi dacă te-am supărat. Pari om dintr-o bucată şi... parcă ai avea ceva din felul în care se purta „El" .

Mă privi atent, ca şi când abia atunci mă văzuse. Şi poate chiar aşa era.

— Bună seara, murmurai eu.

— Dacă nu te-ai supărat prea tare, mai rămâi.

— Prea tare, nu, răspunsei, şi-mi reluai locul.

— La ce te gândeşti? mă iscodi bătrânul.

— La ce mi-aţi spus dumneavoastră; că aş semăna în purtări cu doctorul Ulmu.

— Da, aşa-mi pare.

La ce altceva puteam oare să mă gândesc? Când totul părea să se fi terminat printr-un categoric insucces, chiar cel ce se împotrivise cu înverşunare căutărilor mele îmi venea în ajutor fără nici cea mai mică strădanie din partea mea. Treptat, mă cuprindea un sentiment nelămurit de nădejde. Totuşi izul ăsta de bucurie nu putea răbufni la suprafaţa conştientului pentru că eram încă obsedat de spusele omului din faţa mea. Simţeam, intuiam, adulmecam soluţia capabilă să mă scoată din impasul în care mă aflasem până atunci. În acelaşi timp însă, vag, destul de vag, sesizam că nu trebuie să reîncep hăituiala până când „prada", dedesubtul acela tainic pe care-l căutam cu atâta patimă, nu va apărea în luminiş direct în bătaia puştii. „Nu încă,

mai rabdă puţin, încă puţin, până o să ţi se facă lumină", îmi spuneam, căutând să-mi potolesc avântul. Trebuia să găsesc formula, modalitatea care să mă ajute la sfărâmarea zidului ce străjuia amănuntul considerat de bătrân drept taina lui. Era nevoie, indiferent de cele ce aveam să-i îndrug, şi felul în care aveam să-i îndrug, să-l fac să priceapă că, de fapt, acea taină nu era numai a lui, că deşi doar el o ştia, nu trebuia s-o păstreze numai pentru el. În sfârşit, că prin nemărturisirea unui cât de mic secret în legătură cu recăderea fiului său în vechea stare de boală şi, implicit, în legătură cu asasinarea lui Ulmu, nu era altceva decât frustrarea justiţiei, tărăgănarea înfăptuirii dreptăţii. „Nătâng ce eşti!" mi-am spus, „el crede în cu totul altă justiţie sau, cel puţin, înfăptuirea dreptăţii o vede altfel şi asta ţi-a spus-o chiar el, acum câteva minute":

„... ori el de-a dreptul, ori o sfătui pe cineva, ce şi cum să facă; într-un fel... tot s-o face dreptate cu sufletul băiatului meu, dar şi cu sufletul ăluia mânat de necuratul". Iată cheia situaţiei!

— Domnule Ciubotă, adineauri eraţi gata-gata să vă certaţi cu mine şi apoi, când am vrut să plec, v-aţi îmblânzit, aşa... deodată.

— La asta-ţi era gândul?

— Şi la asta.

— Şi... la mai ce?

— Eu zic să vă spun cinstit ce cred.

— Aşa-i, bombăni el şi mâinile i se porniră într-un tremur uşor.

— Dreptatea se face la lumină şi nu în taină: pe faţă! În văzul şi în auzul oamenilor!

— Unde baţi dumneata? strigă bătrânul.

— Acolo, la poarta credinţei dumitale, a încrederii pe care ai avut-o şi o ai în doctorul Ulmu.

— Nu, să nu spui asta, sări el de pe scaun. De mine te poţi lega, dar de el, nu.

— Atunci cum vreţi dumneavoastră ca omul pe care întâmplarea vi l-ar scoate în cale, ori, poate chiar cel ales de el, să înfăptuiască minunea? Cum vreţi ca omul ăla să reuşească dacă în drumul lui stă o piedică ştiută doar de dumneavoastră?

— Cine eşti? şopti bătrânul fără să mă privească.

Se aşează pe scaun. Respira agitat.

— Un om...

— Te-a trimis el sau întâmplarea?

— Nu ştiu; important este că sunt alături de dumneata şi că vreau să fac ceva.

— Nu, nu spune asta. Spune că vrei să mi se facă băiatul sănătos.

— Vreau.

— Şi că ăla de-a stricat minunea văzută cu ochii mei o să-şi ia pedeapsa.

— O să şi-o ia.

— Vino, şopti el gâtuit de emoţie, la capătul puterilor. Trageţi scaunul mai aproape şi ascultă. Minunea aia am văzut-o cu ochii mei. Apoi, a doua zi, a venit ăla pe care l-a apărat băiatul meu, ştii, ăla de l-a omorât pe doctor. Mi-a cerut să-i spun unde-i băiatul. Eu n-am vrut, că l-am văzut cam beat. P-ormă a scris un bilet.

— Despre care dumneavoastră aţi declarat că l-aţi pierdut.

— Da.

— Şi ce scria acolo?

— Tot; bătrânul izbucni în plâns. Tot ce făcuse Dumnezeul acela de om şi pentru ucigaş şi pentru băiatul meu. Tot, strigă bătrânul, izbind cu pumnul în masă.

— Aşa dar, aţi citit biletul?

— Da, răspunse, ridicându-şi spre mine privirea tristă. În cursul cercetărilor am spus că am pierdut şi că nici n-am citit biletul. Aşa m-a sfătuit el atunci, când a făcut minunea: „nimeni nu trebuie să ştie în afară de dumneata; băiatul nu trebuie să afle niciodată ce-am pus noi doi la cale" Aşa mi-a spus şi eu l-am ascultat cu sfinţenie...

După un timp destul de lung se ridică şi-mi spuse să caut o cutie de lemn sub patul din camera alăturată celei în care stăteam noi. Scoase din ea un plic şi, din plic, o foaie de hârtie umplută cu rânduri dezordonate:

„Domnule avocat, mă duc să fac dreptate. Eu sunt tot atâta de nevinovat cu chestia aia, cu brăţara, cu furtul, cu ştii dumneata, la fel cum eşti tu de mare avocat. Boule, doctorul ne-a tras pe sfoară. Află că la dosar se află un certificat prin care doctorul mă considera iresponsabil şi eu nu admit. Dacă ai ştiut chestia cu certificatul, ai fost un porc şi dacă n-ai ştiut-o, ai fost ori bou, ori un biet ratat, care primeşte pomeni în public. Ţine minte că o dată şi-odată măgarul ăla orgolios o să-ţi arunce în obraz pomana de ieri.

Fără respect,
Victor Mareş".

— De unde-o fi aflat! spusei eu, mai mult pentru mine.

— Ca să vezi, domnule, ca să vezi, se tânguia el.

— Fiului dumneavoastră cine i-a spus?

— Tot el, ăsta cu biletul.

— Când, cu ce ocazie?

— Păi, când s-au făcut cercetările. S-a dus pe-acolo şi i s-a spus, poate, cine era de vină. Atâta ştiu că după ce s-a terminat ancheta, mi-a spus: „*tată, vreau să-l apăr pe Mareş*". Eu i-am răspuns că ar fi păcat faţă de mort. El ţinea morţiş pe a lui şi căuta să mă convingă că el îi ştie sufletul şi că nu l-ar crede în

stare să ia viaţă de om. „*Îl scap, tată!*” spunea băiatul, că-l credea nevinovat. Copil, de! Eu, domnule, mă cutremuram la gândul că dând cu ochii de ăla o să se afle ce nu trebuia... ce nu trebuia să afle niciodată. Şi s-a dus... şi-a aflat. O vreme se aşternu iar tăcerea.

— Ce oră este? întrebai.

— Aproape nouă. Ştii, când ai fi dumneata convins că s-ar mai putea întâmpla minunea aia., cu băiatul... Să-i vorbeşti numai lui... dar nu aici...

— Atunci unde?

— Îl găseşti la spitalul de urgenţă; e bibliotecar acolo. O vreme n-a lucrat şi-am dus-o tare greu. Zicea că nu poate să facă nimic, că nu-i bun de nimic. Nu mi-a spus, însă, pricina... Şi uite-aşa, păstrăm taina unul faţă de celălalt; din milă, c-aşa zice fiecare în mintea lui. Noroc cu domnul doctor Rovinaş...

— Ce-i cu el? întrebai, neînţelegând asocierea acestui nume cu situaţia materială, grea, a bătrânului şi a fiului său.

— Ei, domnule, dacă nu era dumnealui... Dumnealui ne-a mai ajutat, ştii, fără să afle băiatul, şi p-ormă, slujba... tot dumnealui i-a găsit-o. Şi ce-a pătimit până l-a făcut să se ducă la slujbă! Om, om, aproape ca şi cel de-a murit. Dumnezeu să-i răsplătească; mult bine ne-au făcut.

— Domnule Ciubotă, aş vrea să plec.

— Da, da, se grăbi el să-mi răspundă. Poate-i mai bine aşa. Uite, ia şi biletul ăsta; nu mai simt nevoia să-l tăinuiesc.

IJ IX

Spitalul

Sora Bărbat se împrietenise cu mine datorită copilului părăsit. O întâlnisem, chipurile, din întâmplare la vreo câteva zile după vizita făcută lui Mareş şi o întrebasem cum se mai simte micul ei protejat.

— Destul de prost, mi-a răspuns ea privindu-mă atent.

— Nu vă amintiţi, desigur, de unde-l cunosc pe copil.

— Într-adevăr...

Îi reamintii scena petrecută în curtea spitalului şi ea sfârşi prin a-şi aduce aminte; îmi zâmbi.

— Sunteţi o femeie extraordinară! Aşa spun, cel puţin, bolnavii cei mari. Cu cei mici n-am avut încă prilejul să discut.

— Nici n-aţi putea.

— De ce?

— În pavilionul pentru copii nu are voie să intre nimeni. Pavilionul a fost special amenajat pentru ei în amintirea fostului director, doctorul Ulmu.

— E foarte frumos! E chiar impresionant; cine a avut o astfel de idee, merită toate laudele.

— Doctorul Rovinaş, actualul director. L-a iubit mult pe fostul şef, erau nedespărţiţi. De fapt toţi l-au iubit. Şi el ne iubea pe toţi. Pentru copii era în stare de orice. Mie, drept să vă spun, nu mi-au fost prea dragi. Dar după ce a murit domnul doctor şi am auzit că se face pavilion în memoria lui, am cerut să lucrez acolo. Ei, n-a prea vrut dom' doctor Rovinaş să mă dea de lângă el. Abia când i-am spus că vreau să fac orice, dar acolo, că poate să-mi scadă leafa, să-mi dea o muncă necalificată şi, mai ales, când m-a văzut plângând, a mormăit: „Dacă-i pentru Vasile, fie! Du-te, du-te!" m-a gonit el. Altora nu le-a mai dat drumul. Dacă ar fi fost după noi, tot personalul s-ar fi dus să lucreze la copii.

— Doctorul Rovinaş iubeşte şi el tot atât de mult copiii?

— Cred că da, însă e mai exagerat decât dom' doctor. Dom' doctor Ulmu le dădea drumul prin spital şi dimineaţa şi după amiaza. Noul director se teme să nu i se îmbolnăvească vreunul. Zice: „Fetelor, să nu vă dezlipiţi ochii de pe ei; gândiţi-vă că Vasile nu ne-ar ierta asta niciodată". Domnule, asta apreciem noi, personalul, la el: tot ce spune, tot ce face în spital, numai cu gândul la dom' doctor Ulmu.

— Din câte pricep eu, doctorul Rovinaş păstrează nu numai o amintire frumoasă fostului său prieten, ci şi admiraţie, spusei.

— Păi cum să nu-l admire, domnule? Erau profesori mari din Anglia, din Suedia şi mai ştiu eu de unde, care-i trimiteau bolnavi ori îi cereau sfaturi. Am lucrat cu el aproape şaisprezece ani. N-am văzut bolnav nevindecat de el. Născocea fel şi fel de lucruri. Bolnavii îl credeau şi se făceau bine.

— Îl vizitai, soră?

— Nu numai eu; oricine voia. Eu, însă, îi făceam injecţii lui Teodor, băiatul lui. Când avea nevoie, adăugă ea cu mândrie.

— Soră, dumneata ştii pentru ce am venit eu atunci la spital?

— La vreun bolnav, desigur...

— Dar la care anume presupui?

— Nu, murmură ea timid.

— La acela pe care doctorul Ulmu n-a reuşit să-l vindece.

Sora Bărbat se opri brusc şi mă fulgeră cu o privire în care ura părea o glumă neizbutită. Aveam în faţa mea un om gata la orice, să sfâşie, să năruie tot ce se afla în jur.

— Pe cine? strigă ea, pe cine n-a reuşit să vindece vreodată domnul doctor?

— Pe Victor Mareş! o înfruntai.

— Victor Mareş!? izbucni în râs.

Mai făcurăm câţiva paşi în tăcere. Apoi mă luă de braţ.

— Te grăbeşti, domnule?

— Nu.

— Nici eu. Vrei să căutăm un loc cu umbră?

— Vreau.

Intrarăm în parc.

— Ai dumneata, se vede, ceva de aflat de la mine. Mai nainte, însă, am să te descos eu niţel. Dacă vrei, bine, dacă nu, nu facem târgul.

— N-am de ales, spusei zâmbind.

Zâmbi şi ea.

— În primul rând: ce treabă ai dumneata cu bolnavul ăla? De ce te interesezi de soarta lui?

— Pentru că este omul cel mai legat de moartea doctorului Ulmu şi pentru că din dosarul de la tribunal rezultă că el ar fi criminalul.

— Asta ştiu şi eu, c-am fost acolo; altceva te întrebasem.

— A, da: ei bine, am aflat că Mareş i-a fost pacient, că doctorul Ulmu a făcut o încercare şi că încercarea a izbutit numai pentru scurtă vreme.

— Nu din vina lui.

— Atunci?

— Nu ştiu; zău că nu ştiu, domnule.

— Ce, ce anume nu ştii?

— Cum de a aflat Mareş jocul. Şi-apoi ce-ţi trebuie dumitale toate astea? Vrei să redeschizi procesul, vrei să faci o reconstituire? mă ironiză ea.

— O reconstituire; dar în cu totul alt scop decât cel pe care ţi-l închipui dumneata.

— Alt scop? Şi care poate fi mă rog acest „alt scop”?

— Lucrez, scriu o carte despre doctorul Ulmu şi mă străduiesc să caut adevărul, purul adevăr.

— Carte, adevărul, bâigui ea, nedumerită. Pot să cunosc numele dumitale?

I-l spusei. Auzise despre mine din spusele unor nepoţi (pe vremea aceea stârnisem o oarecare vâlvă cu vreo opt piese de teatru „poliţist”). Pentru o şi mai mare siguranţă îmi ceru să-i dovedesc. Scosei actul de identitate, îl studie cu atenţie şi când mi-l înapoie mă îndemnă: „Aşa să faci, domnule; să nu scrii decât purul adevăr”.

— Pentru asta am nevoie şi de ajutorul dumitale.

— Îl ai, promise ea.

— Soră, spusei, dumneata ai fost de gardă în ziua aceea, în ziua în care Mareş a venit să-l caute pe doctorul Ulmu. Aş vrea să ştiu cu cine a luat legătura şi ce i-a spus fiecare. Pe rând.

— Întâi a vorbit cu doctorul Vicol, medicul de gardă. Discuţia a fost foarte scurtă: Mareş îşi exprima dorinţa să vorbească cu dom’ doctor Ulmu. I s-a răspuns că tocmai plecase.

— Erai de faţă?

— Nu. Mă găseam într-o încăpere alăturată. Uşa era deschisă.

— Ţi s-a adresat şi dumitale?

— Da, însă numai după ce a ieşit de la doctorul Rovinaş.

— Ce-a discutat Mareş cu Rovinaş?

— Păi, domnule, căută ea să-şi amintească, tot ce-a discutat şi cu doctorul Vicol. Voia neapărat să i se spună unde-l putea găsi pe dom' doctor...

— Părea nervos? Era pus pe ceartă?

— Da' de unde?

Apoi tăcu şi căzu pe gânduri.

— Ştii, reveni ea, într-un târziu, dacă mă gândesc mai bine, cred... prea sigură nu sunt, au trecut atâţia ani doar, cred totuşi că era puţin agitat chiar de cum a venit. Desigur, preciză ea, asta s-ar fi putut datora şi grabei ori emoţiei. Nu, nu, supărat nu era. Ba, dimpotrivă, se arăta chiar vesel.

— Cum s-a desfăşurat întrevederea cu doctorul Rovinaş? revenii eu cu întrebarea de mai nainte.

— Am auzit strigăte. Probabil că doctorul a refuzat să-i comunice adresa cerută şi Mareş s-a înfuriat. O vreme uşa cabinetului a fost deschisă, apoi ca să nu audă şi bolnavii ţipetele lui Mareş, doctorul Rovinaş a închis-o.

— Nu cumva uşa cabinetului s-a închis înainte ca Mareş să înceapă să strige?

Sora Bărbat se uită lung la mine.

— Domnule, eu nu-mi amintesc prea exact; ce ţin bine minte, e faptul că aşa spunea un tânăr student Barbu... Barbu Olinescu. Acum e doctor la Sibiu. Ei, doamne! exclamă ea şi zâmbi iar. Ăluia i se spunea „câinele de pază al lui Ulmu" Când a murit dom' doctor se dădea cu capul de sicriu. Lumea zicea: „Mult trebuie să-l fi iubit pe tată-su". Credeau că-i copilul lui.

— Soră, de ce i se spunea „câine de pază?”

— Păi se ţinea scai de dom’ doctor şi pe lângă el părea un căţeluş. Odată chiar i-a scăpat viaţa. O fostă călugăriţă, Amalia Jivan, o bigotă, domnule, a vrut să-l omoare, numai că studentul a împiedicat-o... El ar putea să vă spună mai multe lucruri despre purtarea ucigaşului... despre Mareş.

— Dumneata discuţi cu el despre fapta lui?

— Da; şi mai întotdeauna îl cert.

— Şi ce-i spui soră când îl cerţi?

— Ei, ce să-i spun? „Cum de-ai putut să omori un om aşa de bun? Cum de-ai putut să sugrumi pe ăla care te făcuse om în rândul oamenilor?” şi mai ştiu şi eu ce-mi trece-atunci prin minte.

— Recunoaşte, vasăzică?

— Ce?

— Că l-a omorât pe doctorul Ulmu?

— Nu, nu prea. Plânge... Sigur, asta nu ajunge. Odată, mi-a zis că tot o să izbutească să intre în puşcărie. „De ce?” Nu l-am întrebat, „de ce?”

— Şi el, el ce ţi-a răspuns?

— Că dom’ doctor trebuia să moară fiindcă îi furase voinţa.

— Soră, de ce spunea studentul...

— Barbu, Barbu Olinescu, se grăbi ea să precizeze.

— Da, da, de ce a spus el că până să se închidă uşa cabinetului Mareş n-a strigat?

— Nu; el spunea că Mareş devenise furios când a părăsit cabinetul... Aşa cred... Dar de ce nu încercaţi să staţi cu el de vorbă? Astăzi şi mâine îl găsiţi în Bucureşti. Astăzi ar fi mai nimerit; chiar acuma îl puteţi găsi la spital. Discută cu Mareş, până pe la şase, spuse ea, privindu-şi ceasul. Mâine o să fie greu.

O să-şi petreacă toată ziua cu Teodor şi p-ormă direct la gară. Îi cunosc programul.

Când intrai la spital, portarul tresări. Îl privii mirat şi-l întrebai dacă îşi mai aminteşte de mine.

— Nu, mărturisi el, jenat.

— Nici n-aveai de unde, îl făcui eu să-şi recapete încrederea în propria lui memorie.

— Astăzi nu e zi de vizită, încercă el să mă împiedice să-mi continui drumul.

— Da, numai că eu nu vreau să vizitez pe nimeni. Am venit la dumneata.

— La mine?

— Am nevoie de ajutorul dumitale. Caut un medic, un medic de la Sibiu.

— Doctorul Barbu Olinescu. Vine mereu când se-mplineşte...

Se întrerupse gândindu-se că n-am să pricep nimic din ceea ce ar fi vrut iniţial să-mi explice.

— Vine în fiecare an, pe vremea asta.

— Eu nu-l cunosc şi dacă n-a plecat încă, te-aş ruga să mi-l arăţi, când o fi să treacă pe-aici.

— Da' mai întâi mi-aţi putea spune de ce-l căutaţi? se arătă el îngrijorat.

— Am o rubedenie care locuieşte la Sibiu şi care nu prea o duce bine cu nervii. Are închipuiri, înţelegi? îi şoptii, ca să-i arăt cât de mult îi preţuiesc încrederea.

— Aha! murmură el; pricep, pricep.

Dar tot nu se oferi să-mi facă serviciul cerut.

— Şi, continuai eu, am auzit c-a fost elev de-al doctorului Ulmu.

— Aşa-i, mă încurajă portarul. Şi domnu' director Rovinaş a vrut să-l oprească aici când a terminat şcoala dar el a zis „La Sibiu", şi la Sibiu s-a dus. Eu nu mă pricep, însă îi aud pe toţi zicând despre el că-i calcă pe urmă lui dom' doctor Ulmu, şi încă bine de tot. Dacă încape pe mâna lui, ehee! Se face bine ruda aia a dumneavoastră.

Abia apucă să-şi termine vorba că mă şi apucă de braţ.

— Uite-l! şopti el. Ăsta-i de vine din dreapta. Mergeţi către el, că nu-i frumos să luaţi omul din poartă, mă sfătui binefăcătorul meu, şi-l ascultai

— Bună ziua! Domnul doctor Olinescu?

— Barbu Olinescu! se recomandă el, şi-mi întinse mâna.

Era de statură, potrivită, slăbuţ, cu ochi vii a căror privire nu lăsa niciun dubiu că te iscodesc până în străfundurile sufletului.

Nu era vorbăreţ, răspundea politicos la orice îl întrebai, părea foarte rezervat, chiar neîncrezător. „Greu de legat o discuţie cu un asemenea personaj" mi-am zis şi am sfârşit prin a-i spune de-a dreptul cine eram şi ce anume doream de la el. Mă invită să ne plimbăm pe o alee dosnică.

— Domnule doctor, n-aş vrea să mă întâlnesc cu sora Bărbat ori cu Mareş.

— Am aflat că-i cunoaşteţi şi am presupus din capul locului că nu doriţi să le faceţi cunoscută complicitatea cu mine, spuse el, zâmbind pentru prima dată. De aceea am şi ales poteca asta. Veniţi, veniţi, mă îndemnă el; vă puteţi încrede în mine; cunosc locurile la fel de bine ca şi cele ale copilăriei dumneavoastră, la fel de amănunţit cum le-aţi descris în „*Moartea unui singuratic*" (o nuvelă apărută cu un an mai înainte). Dar să revin: cu ce scop m-aţi căutat?

— Două fapte, mă repezii eu să-i răspund. Primul, se referă la întâmplarea aceea legată de o fostă pacientă a dumneavoastră, doamna Amalia Jivan.

— Amalia Jivan?!

— Da, o fostă călugăriţă, ultra bigotă...

— Îmi amintesc, îmi amintesc, spuse el şi zâmbi, probabil, acelei aduceri aminte. Un lucru mărunt, care se poate întâmpla, mai ales... Dar să recapitulăm: doamna Jivan a vrut să-l lovească în cap pe domnul profesor, în clipa în care el se pregătea să iasă din salonul unde se afla ea; intenţia = uciderea domnului profesor; motivul (mobilul) = faptul că era necredincios şi astfel contravenea flagrant conceptului ei de viaţă, căci era o ultra bigotă.

— Exact; dar nu o fanatică, precizai eu.

— E o chestiune de nuanţă...

— Nu cred: eu pun problema sub raportul intensităţii sentimentului generat de credinţă; la fanatic, totul este cu putinţă.

— Nu vă gândiţi că de la bigotism la fanatism nu-i decât un pas?

— Poate, dar, domnule doctor, pasul ăsta trebuie făcut...

— Dacă trebuie? căută el să pară indiferent.

— Nu-i chiar aşa, mă arătai eu supărat de lipsa lui de participare.

— Mă rog, să zicem; ce-ar mai putea fi?

— Părerea! Părerea, acea expresie firească şi fidelă a concluziilor la care ajunge emitentul ei.

— Într-adevăr, tresări doctorul Olinescu şi se trase mai aproape de mine. Aveţi dreptate, desigur. Întrebarea care se pune nu poate fi explicată decât prin ceea ce s-a întâmplat mai înainte de a se produce atacul. Evident.

— Aţi fost martor...

— Da.

— Numai la comiterea actului?

— Ooo! Nu-mi place termenul; nu-l suport, se tângui el, căutând să destindă puţin încordarea în care ne aflam amândoi. Hai să-i zicem altfel.

— Nu ştiu, nu-mi vine-n minte niciun sinonim, ripostai eu. Vă rog...

— Bine, să reconstituim atunci. Dacă vă gândiţi cu seriozitate, veţi observa că aţi depăşit cu mult limitele scriitorului. Da, da; dumneavoastră aţi încetat să mai faceţi o recapitulare în vederea documentării pentru un roman şi, pur şi simplu, vă aflaţi pe drumul unor investigaţii tipice anchetatorului. Scopul – conştient ori nu, voit ori nu – acest scop precis al reconstituirii, mi-a devenit transparent.

— Nu intenţionez asta...

— Mie îmi este indiferent. Gândiţi-vă bine că s-ar putea să fie riscant pentru dumneavoastră... pentru roman.

Aluzia lui, rostită glumeţ, mă tulbura. Era doar o glumă? Era serios? Ascundea ceva? Credea că îi suspectez buna credinţă? De ce? Avea într-adevăr ceva de ascuns? Ce?

— N-am ce să risc, spusei, prefăcându-mă că nu înţeleg insinuarea! mai ales că şi dumneavoastră vreţi acelaşi lucru.

— Hotărât, da. Aş vrea însă să fiu crezut în totul.

— Ce motive ar putea determina contrariul?

— Unul de ordin pur subiectiv: neîncrederea dumneavoastră. În sfârşit, iată ce s-a întâmplat înainte de... comiterea atacului.

— Ascult.

— Înainte să intre domnul profesor în salonul unde se afla doamna Jivan, venise doctorul Rovinaş. Doamna Jivan îi povestea doctorului un vis. Zicea că-l visase pe diavol

măcelărind zece creştini. Mă aflam în pragul uşii. „Nu-i nimic", i-a spus doctorul. „Un singur creştin va ucide zece necredincioşi şi cu asta sufletele ucise de diavol vor fi salvate". Bătrâna sporovăia în continuare, când doctorul Rovinaş i-a şoptit să tacă; se auzeau paşi. „Ssst! Vine doctorul Ulmu şi nu trebuie să afle ce mi-ai spus mie. Ştii că lui nu-i prea plac chestiile astea religioase, nici măcar în vis. El e necredincios". Apoi Rovinaş a ieşit din salon şi, dând cu ochii de mine, care mă prefăceam că abia atunci sosisem, îmi zâmbi complice. După aceea a venit domnul profesor şi... Restul îl ştiţi. Şi-acum, celălalt fapt, al doilea?

— Aş fi vrut să ştiu dacă Mareş, atunci când l-a căutat pe domnul profesor era furios de cum a sosit, ori...

— Nu; a venit chiar foarte bine dispus. E vorba de tânărul acela...

— La care aţi fost în vizită astăzi după amiază, insinuai eu.

— Nu cumva m-aţi urmărit? zise doctorul Olinescu şi izbucni în râs. Mă interesează, domnule. Asta va rămâne obsesia vieţii mele.

Se opri brusc. Privea drept înainte spre corpul de clădiri unde-şi aveau reşedinţa birourile administraţiei.

— Vedeţi?

— Ce?

— Asasinul şi avocatul, murmură el, în pragul unei emoţii de neînţeles.

Îmi încordai privirea şi mă, aplecai înspre el, reuşind astfel să dobândesc un câmp vizual mai bun. După câteva secunde desluşii două siluete: cea din dreapta, Mareş; cealaltă îmi era necunoscută. Sfârşii prin a exclama şi a întreba, în acelaşi timp „avocatul!?"

— Da, continuă doctorul să vorbească tot în şoaptă, menţinându-şi privirile aţintite tot într-acolo. Avocatul Tiberiu Ciubotă. Curios, nu-i aşa?

— Da, poate.

— Ce-o fi căutând la el?

Gândurile noastre fură întrerupte de foşnetul din spatele băncii. Doctorul continua să-mi ţină încă braţul strâns. Niciunul dintre noi nu îndrăzni să se întoarcă spre locul de unde venise zgomotul.

— „Ce-o fi căutând la el?'" se auzi întrebarea pe care doctorul mi-o pusese cu câteva clipe mai înainte.

Era actriţa! Ne privea cu nişte ochi sticloşi, plini de ură şi de furie.

— Domnişoara Dobre! spuse doctorul şi se ridică.

Făcui la fel, şi mă înclinai.

— Ucigaşul! strigă actriţa.

— Cine! despre cine vorbeşti? întrebă doctorul.

— Avocatul! El e ucigaşul; el! Vă întrebaţi ce caută? Vine mereu aici, doar ca să-l ţină sub observaţie. Mă mir că nu i-a propus să-i accepte ospitalitatea mansardei lui împuţite... Asta caută aici; vrea să fie sigur că Mareş nu şi-a revenit, că starea în care persistă îi asigură liniştea. Că ideea fixă a lui Mareş, pe care el i-a sădit-o se menţine încă şi astfel n-o să-l dea de gol pe domnul avocat, adevăratul ucigaş, urlă ea.

— Dar, domnişoară, vă mărturisesc că sunt de-a dreptul surprins. E adevărat că şi mie mi-a trecut prin minte faptul că Mareş n-ar fi...

— Minţi; dumitale n-ar avea cum să-ţi treacă prin minte ceva în legătură cu dezvinovăţirea lui Mareş.

— De ce? Cum puteţi, spune asta?

— Ce tot cauţi pe-aici? Ori de câte ori vii în Bucureşti stai cu el de vorbă ceasuri, zile...

— Şi?

— Şi? şi? şi? ţipă ea.

Apoi îşi pironi ochii într-ai lui şi, însoţindu-şi privirea cu un gest acuzator făcut cu arătătorul mâinii stângi, întinsă brusc spre doctor, rosti:

— S-ar putea ca dumneata, chiar dumneata să-l fi ucis pe Vasile! Tot aşa te ţineai şi după el, tot aşa îi sorbeai fiecare cuvânt, tot aşa. Acuma îmi explic eu vizitele dumitale aici. Acuma pricep neliniştea în care trăieşti de şapte ani de zile. Da, da; vii aici ca să te convingi că negura pe care ai insinuat-o în mintea şi-n sufletul lui Mareş, persistă.

— Doamnă, încercă doctorul s-o liniştească. Toate vorbele mele, tot ce fac pentru bolnavii mei, nu-i nimic altceva decât ce am învăţat de la domnul profesor.

— Taci! Toţi care aţi fost în jurul lui l-aţi înlănţuit ca nişte caracatiţe, ca nişte păianjeni. I-aţi luat auzul cu zumzetul vostru scârbos şi nu i-aţi mai lăsat o clipă, nici măcar o clipă să-şi vadă ori să-şi audă gândurile şi sufletul... şi pe mine...

Femeia se clătină pe picioare. Mă repezii s-o ajut, s-o susţin.

— Ar fi bine să vă aşezaţi.

— Nu, nu pot, răspunse ea.

— Ar trebui să vă odihniţi puţin, câteva minute.

— Da? Credeţi că e nevoie? întrebă ea privindu-l pe doctorul Olinescu.

Doctorul era palid, bărbia îi tremura uşor. Se sprijinea cu o mână de spătarul băncii.

— Aşezaţi-vă, aşezaţi-vă, îngăimă şi el.

Fostul avocat venea înspre noi. Se opri la câţiva paşi, ne salută şi-i spuse doctorului.

— Hai, Barbule! Tata ne-o fi aşteptând de mult.

Cei doi plecară tăcuţi.

Actriţa se aşează pe bancă şi închise ochii. Cei doi tineri dispărură pe aleea centrală.

IJ X

Actriţa

Vântul începu să sufle uşor şi adierea lui părea să mai răcorească pământul şi zidurile încinse. Un nor mare şi gros se întindea cu repeziciune amenin ţând să acopere întreaga boltă. Era aproape şapte. La orele opt-opt şi jumătate urma să iau cina în casa judecătorului Ilie Gănescu.

— „O să-ţi fac o surpriză agreabilă, sper” – mă ispitise soţia judecătorului, cu o zi mai înainte.

„Ai să cunoşti un om, pe cât de plăcut, pe atât de interesant”, întărise judecătorul spusele soţiei sale.

Domnişoara Dobre se agăţă dintr-odată de braţul meu, lipindu-se strâns de mine, aşa cum fac copiii când îi sperie ceva. Privea spre stânga, acolo unde poteca se înfunda în tufe mici, străjuite pe margini de trunchiuri de pomi tineri. Probabil că impresia era înşelătoare. Din tufiş ţâşni o maşină, un tip vechi de „Buick” de culoarea vişinei putrede. Se îndrepta spre aleea centrală.

— Ce s-a întâmplat?

— Moş Martin! şopti femeia. Aşa pleca cu Vasile. Ani de-a rândul am stat pe băncile astea şi priveam cum vine şi cum pleacă. Uite, maşina s-a oprit, şopti ea. Acuma îl ia pe Rovinaş şi pleacă...

Regretam că nu mă aflam mai aproape de maşină ca-să-l pot vedea şi cunoaşte pe Moş Martin. Apoi îmi privii ceasul şi ea mă întrebă dacă eram grăbit.

— Da, recunoscui eu. Sunt aşteptat undeva la masă.

— Eu nu sunt. Vreau să spun... eu nu mai sunt aşteptată de nimeni; şi nici nu mai aştept pe nimeni.

— Dar un reazim tot aveţi.

— Nu cred...

— O nădejde, o credinţă...

— Poate; dar aş numi-o altfel: căutarea... De fapt asta facem cu toţii. Căutăm ceva. Unii găsesc, alţii nu. Parcă dumneata te afli aici degeaba? Sau eu, sau avocatul Ciubotă, ori „căţeluşul”?! Nu. Toţi căutăm. Şi, cred eu, toţi căutăm acelaşi lucru: adevărul! Dumneata, ce crezi? În ce crezi, mai bine zis.

— În mine.

— Se vede că eşti un om puternic.

— Îmi închipui că sunt.

— Atunci o să am foarte puţin de luptat cu dumneata.

— De luptat?

— Evident. Am să mă lupt cu îndărătnicia dumitale. O, nu te sperria, oamenii sunt îndărătnici, până când cedează. Repet: dacă eşti cu adevărat puternic, atunci n-o să-ţi fie frică şi ai să-mi răspunzi la întrebări din capul locului, fără ezitări sau tertipuri.

— Cu atât mai bine. Prefer francheţea.

— Ei bine, ce scopuri urmăreşti? Care este raţiunea prezenţei dumitale în afacerea asta?

— Romanul!

— Numai?

— Ce altceva?

— Nu ştiu, dezarmă ea.

— Sunt convins că mă urmăriţi şi pe mine. De când am venit prima oară la spital.

— Am observat că dădeai târcoale...

— Abia sosisem.

— Oricum, am băgat de seamă că vrei să te apropii de Mareş. M-am prefăcut că plec...

— Şi aţi stat ascunsă prin preajma locului până când ploaia v-a muiat bine de tot.

— M-ai văzut?

— Nu; presupun. Altceva?

— Din câte mi-au spus, atât doamna Podea cât şi bunicuţa, dumneata pari un om destul de perspicace...

— Aveţi un sistem foarte deschis, de anchetă.

— Aparent, domnule procuror; numai aparent. Am suferit prea mult în ultimii ani ca să spun totul dintr-o dată. Cu toată nerăbdarea care mă mistuie, n-am să mă dezlănţui nechibzuit. Vreau să savurez succesul râvnit de atâta amar de vreme. Indiferent că am să fiu nevoită să-l împart cu dumneata. Aşadar, în continuare...

— Fie.

— De ce i-ai dat lui Mareş începutul romanului?

— Ca să-l citească; simţeam pur şi simplu nevoia să cunosc părerea lui. Voiam să-l cunosc, să ştiu cum discută, cum gândeşte şi, mai ales, ce gândeşte despre manuscrisul meu care-l privea atâta de direct, de brutal.

— Numai din cauza asta?

— Vă asigur.

— Iniţial, poate! Mă rog, să mergem mai departe. Cum ai de gând să-ţi închei cartea?

— E prea devreme să vă răspund.

— Mareş a lucrat cu discernământ, ori fără?

Întrebarea mă surprinse. Era o întrebare? Era o simplă întrebare ori o sugestie? Oricum, de ce mi-o pusese? Mie nu-mi trecuse prin minte o asemenea ipoteză. Ipoteză, ipoteză... Să zicem. Ceea ce îmi sugerase ea era o nouă ipoteză. Şi dacă asta intenţionase, de ce? În ce scop o făcuse? Ce urmărea, unde. Spre ce punct voia să mă poarte, ce dorea să realizeze? Amânam răspunsul glumind, tratând spusele ei ca pe o cursă întinsă unui prieten ca să te prindă cu o mică şotie.

— Este cu totul nepermis să puneţi întrebări sugestive.

— Dimpotrivă; eu v-am întrebat supunându-vă două alternative, ca şi când v-aş fi pus problema „alb sau negru”. Deci, din moment ce puteaţi alege ce să-mi răspundeţi, nu văd unde este sugestia.

— Îmi permiteţi să nu vă răspund?

— Ar fi urât din partea dumitale. Ar însemna că îţi este frică. Deci curajul cu care te lăudai rămâne o simplă bravadă. Gândeşte-te bine: să continuăm ori să sfârşim jocul despre care-i vorbeai „căţeluşului”?

— N-a fost vorba de niciun joc.

— Lasă, nu te agăţa de o noţiune. În clipa de faţă mă interesează ce crezi despre Mareş. Răspunzi?

— Da; nu m-am gândit niciodată că trebuie să merg până-ntr-acolo încât să-mi pun problema dacă Mareş ar fi putut ucide cu discernământ sau fără.

— Cu atât mai bine, dacă te-am luat pe nepusă-masă. Recunoşti că observaţia merită atenţie?

Râse.

— Asta ţi-ar purta romanul şi pe un alt făgaş decât cel prin care procesul a dus cazul doctorului Ulmu. Hai, hai, domnule scriitor, nu fi ipocrit. Mărturiseşte că ţi-am îmbogăţit acţiunea cu o nouă variantă, poate cea mai plauzibilă pentru cititorii dumitale naivi.

— Ei bine, recunosc. Aveţi dreptate; ce altceva mai bun aş putea urmări decât să fac o întorsătură, pe cât de neaşteptată, pe atât de sigură, de plauzibilă? Probabil că asta şi căutam, fără să-mi dau seama. Da, sigur că asta căutam sau, băiguii eu jucând pe omul care trăia un moment de mare revelaţie, sau doream să caut, dar ce doream ori chiar ce căutam, nu mi se contura deloc.

— Perfect, strigă domnişoara Dobre. Când Mareş va vedea că există şi altcineva, măcar un singur om, în afară de mine, care să creadă în discernământul lui, ooo! atunci, atunci va redeveni el. Promite-mi că nu vei omite asta din cartea dumitale.

— Promit! mă obligai eu, curios să aflu ce urmărea cu adevărat dar ea tăcu şi se ridică de pe bancă.

— Îţi mulţumesc, domnule şi iartă-mă că te-am făcut să întârzii acolo unde eşti aşteptat.

— Nu-i nimic; acum, pentru că tot sunt în întârziere (trecuse de ora opt) vreau să vă întreb şi eu ceva.

— Fii foarte atent, mă preveni ea, pe jumătate în glumă, pe jumătate în serios. Eu nu sunt un om curajos şi s-ar putea să nu-ţi ofer un răspuns prea complet. Întrebarea... să nu fie tendenţioasă.

— În niciun caz. Dar directă, poate brutală, chiar, da.

Mă luă de braţ, angajându-mă în mers spre poartă.

Vântul începuse să sufle mai tare, părând a se împotrivi norului gros care voia, cu orice preţ, să acopere tot cerul. Femeia părea să-şi fi făcut o plăcere din încordarea cu care aştepta întrebarea iar eu, intuind oarecum starea ei, o amânam.

— Către cine se îndreaptă bănuielile dumitale? atacă ea.

— Este ceea ce voiam şi eu să vă întreb, mărturisii eu sincer.

— Acuma, nu mai e nevoie; mi-am pus singură întrebarea. Pot să răspund?

— Nu încă. Mai am nevoie de o completare: pe cine bănuiţi de săvârşirea omorului?

— Am formulat asta...

— Precizez: dintre Tiberiu Ciubotă şi doctorul Barbu Olinescu!

— Pe Mareş, răspunse ea prompt şi se opri din mers, căutând să-mi întâlnească privirea.

Când, probabil, îşi dădu seama ce efect avu răspunsul ei asupra mea, pufni în râs.

— Dar pentru a-l convinge că a ucis cu discernământ, trebuie găsite argumente, probe...

— Trebuie căutate.

— E atât de greu?

— Foarte; mai întâi de toate, mi-am exprimat cât se poate de greşit gândul; dovezile despre care vorbiţi dumneavoastră nu mai pot fi căutate nicăieri; trebuie... pur şi simplu... născocite.

— Aşa-i, recunoscu domnişoara Dobre, numai că în situaţia despre care vorbim trebuie să fii în egală măsură scriitor şi anchetator, trebuie să născoceşti – bazându-te pe fantezie – asemenea dovezi, pe care logica dumitale de om al realităţii, să nu le poată nărui. Mai mult, ceea ce fantezia dumitale va inventa, să aibă o bază reală pentru ca mai târziu aceste dovezi născocite să poată deveni realitate, să ducă la descoperirea marelui adevăr... Ajunge! se stăpâni ea. Şi aşa mi se pare că am spus prea mult.

— Mai nimic, căutai eu s-o liniştesc.

— Ba da, ba da, se enervă domnişoara Dobre. Ascultă, reveni ea, am un singur regret: copilul lui nu mă suportă. Şi ştii de ce? Pentru că am avut un moment de slăbiciune, o slăbiciune

omenească, pe care trebuia să mi-o stăpânesc indiferent care era miza; am făcut un lucru tare urât şi-l mărturisesc procurorului, nu scriitorului. Ţine minte, domnule procuror! Ţine minte!

Izbucni în plâns şi mă trase spre pajiştea de lângă poteca pe care înaintasem vreo cincizeci de metri.

— Vasile trăia, asta s-a petrecut cu un an... sau chiar doi... înainte să moară. Pe vremea aceea eram foarte prietenă cu Teodor; ne înţelegeam de minune... poate chiar mă iubea. Într-o zi, când Vasile nu era acasă, i-am cerut mamei sale o fotografie de-a lui. Bătrâna mi-a dat-o, m-a mângâiat şi mi-a spus: poate că şi el te place dar... vezi dumneata... s-o fi gândind la copil. Întâmplarea a făcut ca tocmai în dimineaţa aia să-l întâlnesc pe Teodor. Fusese la spital şi căpătase o ruletă foarte frumoasă şi foarte mare... de la doctorul Rovinaş. Deşi primise un dar aşa de însemnat, m-a surprins lipsa lui de entuziasm şi l-am întrebat care era pricina. M-a luat de mină şi, plângând, mi-a spus: „Mioara, e adevărat că eu nu sunt băiatul tatii?" În loc să-l cert pentru vorbele alea, să-i spun că era o prostie numai faptul că putea gândi aşa ceva, i-am răspuns „Ce importanţă are asta?", desigur, că acceptându-l aşa, cum de altfel era situaţia, pe Vasile, m-ar fi putut accepta şi pe mine... ca mamă. Şi asta nu se pedepseşte, nu-i aşa, domnule procuror? Asta este acceptat de lege, nu se include în restricţiile penale, nu se decapitează pentru aşa ceva, nu? Cine prăbuşeşte crezul unui copil, nu păţeşte nimic! Ce, i-a rupt vreo mână, i-a spart capul, i-a scos vreun ochi? Nu, domnule procuror, nu-i aşa? Nici măcar nu i-a furat felia de pâine cu magiun pe care i-a dat-o bunicuţa... Atâta putere am mai avut, atâta brumă de curăţenie sufletească, încât i-am spus: „Să nu-i spui tatii!". Şi nu i-a spus; sunt convinsă de asta pentru că... până acuma... şi eu şi cel de la care a aflat, iniţial, Teodor, eram în pământ – în următoarele două ore. Ştiu eu ce am de

făcut, rosti ea după o lungă pauză, dar mai întâi să rezolv ce trebuie. Iartă-mă, te rog iartă-mă pentru digresiunea asta, de fapt, doream să-ţi sugerez temeiul uneia dintre probele pe care trebuie să le născoceşti ca să-i arăţi lui Mareş că a ucis cu discernământ.

Aşadar, îţi spuneam că în seara aceea mai zăbovisem cu Vasile dar, foarte puţin...; ploua şi l-am trimis imediat în casă. M-a ascultat... desigur, ca să nu răcesc eu. Apoi, am plecat spre casă dar, la numai câţiva zeci de metri m-a acostat Rovinaş. Mi-a propus să ne plimbăm şi să mergem la un restaurant. L-am refuzat. Ţin să-ţi precizez că Rovinaş mi-a făcut curte, vreme de câteva săptămâni, pe când îi eram pacientă. Se purta foarte delicat, era la curent cu tot ce se întâmplă pe lume, mergea la toate concertele, ţinea minte distribuţiile tuturor spectacolelor, nu uita să se ducă la vreo expoziţie, indiferent de ce natură era...; într-un cuvânt, un om bine ancorat în realitate, deştept, bun şi... pe deasupra frumos şi interesant. Când l-am văzut însă, prima dată, pe Vasile, când mi-a vorbit şi când mi-a redat încrederea în ceea ce fusesem înainte s-ajung acolo... şi asta, vreau să spun... vindecarea, numai într-o jumătate de oră... Ei, domnule procuror...! El era forţa de care aveam atâta nevoie, era siguranţa că în preajma lui nu ţi se poate întâmplă nimic rău, era nădejdea că într-o zi oamenii vor imita modelul ăla de omenie, de generozitate, de bunătate şi de bărbăţie, nădejdea! Înţelegi dumneata. Asta am pierdut eu prin moartea lui; dar... adăugă ea şoptindu-mi şi privindu-mă straniu, Vasile mi-a lăsat forţa! Nu, să nu te tragi înapoi; nu-ţi fie teamă, n-am s-o folosesc împotriva dumitale şi, chiar m-am hotărât; împotriva nimănui! Uite, am să ţi-o transmit dumitale... spuse ea, extaziindu-se în faţa mea. Uite! Întinde-mi mâna şi ţi-o transmit. Dacă faci gestul ăsta, înseamnă

că nu-ţi este frică de putere şi nici de adevăr. Haide, dă-mi mâna, întinde-mi-o!

I-am întins-o şi ne-am privit îndelung.

— Bravo! bravo! repetă domnişoara Dobre entuziasmată. Acuma am să mă supun voinţei dumitale şi n-am să-ţi mai ascund nimic. Ştii, era prea mare povara acelei forţe pentru umerii mei care... au început să se cam aplece...; puţin, dar au început. Aa! da... Aşa-i; trebuie să-ţi împărtăşesc temeiul viitoarei dumitale fabulaţii, domnule scriitor; atâta doar spune-i şi procurorului ce-ai să afli de la mine şi... chiar ce ai să născoceşti. E bine să lucraţi mână în mână. Unde rămăsesem? A, da... Rovinaş ştia afecţiunea pe care o aveam pentru Ulmu fiindcă eu m-am simţit obligată să-i explic. Ei bine, nu faptul că mă despărţeam de el, dacă pot să spun aşa şi nu pare prea mult, da da, nu asta l-a contrariat ci: „Tocmai pentru Vasile?" Înţelegi? Alegerea l-a supărat; alegerea mea îi rănise orgoliul, vanitatea; nu sufletul, în sfârşit, când l-am cunoscut sub raportul ăsta, n-am mai avut nici măcar cea mai mică părere de rău. M-a surprins purtarea lui, atunci când a aşteptat să plec de la Vasile şi, enervată, am pornit în altă parte decât într-acolo unde ştiam că va merge el. Am umblat aşa... câteva minute... poate chiar un sfert de oră ori şi mai mult...; nu, nu mult mai mult... se grăbi ea să precizeze. Eram foarte indignată, furioasă – chiar. M-am reîntors la Vasile. Cu gândul să-i spun ce s-a întâmplat. Când mi-a deschis uşa l-am auzit vorbind în şoaptă cu cineva. Am crezut că între timp o fi sosit Mareş; ştiam că-l aşteaptă. După ce mi-a deschis, am izbucnit în plâns, fără să reuşesc să-i spun tot ce se petrecuse. Nu ştiu de ce, dar păru aproape amuzat de istorisirea mea; nu prea părea că mă crede. Era mai degrabă dispus să accepte supărarea despre care-i vorbeam ca un pretext pentru reîntoarcerea mea. M-a sărutat. Pe frunte şi m-a expediat ca pe

un copil care-ţi este drag, dar care într-un moment anume te încurcă în ceva foarte important. A! Uitasem să-ţi spun că prin tonul lui coborât m-a silit să vorbesc numai în şoaptă. Ba... parcă mi-a şi motivat asta, prin faptul că ceilalţi se culcaseră deja, sau cam aşa ceva. Şi mai vreau să-ţi spun ceva: închipuie-ţi că Mareş nu sosise încă. Hai, presupune asta şi ai să vezi că pe acest „temei" poţi fabula cel puţin două, dacă nu chiar trei variante. Ce zici?

— Cred, cred, răspunsei eu, stăpânit de un gând nou. „Vasăzică bărbatul care se afla la doctorul Ulmu înaintea sosirii lui Mareş ar fi putut s-audă, ori chiar să vadă cele ce s-au petrecut..."

— Ei, nu pari prea încântat, mă apostrofă actriţa, interpretând aproape exact starea şi gândurile mele.

— Să-ţi spun drept, ipotezele astea...

— Care ipoteze?

— Vreau să zic „temeiul" oferit de dumneavoastră...

— Înţeleg, înţeleg, se precipită femeia. Normal, ţi l-ai oferit şi dumneata.

— Nu tocmai; doamna Podea...

— N-are importanţă vorbeai de ipoteze.

— Da...

— Vorbeşte, vorbeşte-mi, te rog, despre ipotezele dumitale. Spune-mi-le! Dumneata nu simţi nevoia ca toţi oamenii să-ţi verifici unele gânduri, unele presupuneri?

— Câteodată, da.

— A, probabil nu mă găsesc suficient în stima dumitale intelectuală ca să-mi acorzi cinstea asta. Probabil că ai să te sfătuieşti cu un coleg mai bătrân ori cu un psihiatru. Ai să te duci la Academie şi ai să apelezi la vreun nume consacrat, la vreo autoritate în materie. Crezi, poate, că ar fi păcat să-ţi pierzi

vremea cu mine, mai ales că te-am făcut să întârzii de la vreun ospăţ copios. Te pomeneşti că oi fi vreun mâncău şi ţi-am răpit momente de adevărată revelaţie pe plan de existenţă spirituală?

Devenise agresivă; răutăţile pe care mi le spunea depăşeau limitele unei ironii acceptabile. Trebuia să fac ceva, ori să-i spun ceva. Îmi trecu prin minte să-i spun chir adevărul. O privii lung şi-i zâmbii.

— N-aţi greşit, sunt un om căruia îi place să mă-nânce bine şi mult. Dar în rest, n-aveţi dreptate. Cea mai bună dovadă am să v-o fac chiar acuma. Vreţi să ştiţi până unde m-a împins raţiunea...

— Fantezia!

— Nu, nu-i cazul. N-a fost nevoie de asta. Mi-a ajuns doar un raţionament elementar:

— *primul:* dacă vizitatorul n-a plecat din casa victimei până la sosirea lui Mareş, a văzut ori a auzit ce s-a întâmplat;

— *al doilea:* a văzut sau numai a auzit până la plecarea lui, dacă Mareş a plecat după vizitator;

— *al treilea:* vizitatorul a plecat după ce Mareş a părăsit locuinţa şi ştie ce s-a petrecut până la capăt;

— *al patrulea:* Mareş a declarat la primul interogatoriu că în timpul discuţiei cu victima a leşinat, iar când s-a trezit, doctorul Ulmu era deja sugrumat;

— *al cincilea:* Mareş a minţit în privinţa leşinului său.

Prima întrebare care se poate pune în privinţa vizitatorului, dacă, şi precizez, *dacă* a văzut ori măcar a auzit ce s-a întâmplat între Mareş şi doctorul Ulmu, este aceea care necesită explicaţia: „De ce n-a denunţat faptul?"

A doua întrebare, care decurge din prima, se referă la faptul dacă vizitatorul a avut numai acest rol? Vreau să spun, dacă se afla acolo numai ca vizitator?

A treia întrebare: cum a intrat vizitatorul fără să sune? Normal ar fi trebuit să-şi anunţe sosirea.

— Stai, stai! mă întrerupse domnişoara Dobre. Nimeni altcineva, în afară de invitaţi, nu avea cunoştinţă de faptul că Vasile urma să-i lase uşa descuiată lui Mareş, şi mai ales, că îi comunicase asta, rugându-l chiar să nu sune.

— Spusese asta de faţă cu toată lumea?

— Da, aşa cred; uite, acuma nu mai sunt chiar aşa de sigură...

— Mai bine, o liniştii eu, mai bine.

— Poate, bâiguii ea.

Apoi mă prinse de mână, agăţându-se de mine ca de o speranţă, ca de speranţa pe care-mi spusese că o reprezenta pentru ea doctorul Ulmu şi-mi şopti rugător:

— Ai să scrii astea toate în cartea dumitale, nu-i aşa?

— Bineînţeles, căutai eu s-o asigur dar ea nu prea păru convinsă.

— ...

— Am să scriu, repetai eu.

— Trebuie, trebuie, domnule scriitor. Mareş nu l-a văzut pe vizitator, nici măcar nu i-a simţit prezenţa. Fii bun şi adaugă raţionamentul ăla, elementar, cum l-ai denumit, ori complicat, cum mi se pare mie, adaugă şi un dram de fantezie... ştii, ceva care să-l încredinţeze pe Mareş că cineva se afla acolo...

— Pentru ca să-l încredinţez că tot ce-a făcut, a făcut cu discernământ?

— Da. Este un mare bine pe care i l-am putea face; l-am reda, pe el – lui însuşi.

— Bine, dar ficţiunea mea în privinţa martorului, va rămâne doar o ficţiune... gândiţi-vă, chiar oameni în carne şi case, nu pot fabrica. El are nevoie de o dovadă materială şi pentru asta ar trebui ca martorul inventat de mine să vină dinaintea lui şi să-i

vorbească: să-i explice, să recunoască, să se dezvinovăţească, să se scuze, ori mai ştiu şi eu ce, dar *trebuie*, ar trebui să existe.

— Mareş nu are nevoie, deocamdată, de prezenţa materială a acelui martor ci, doar de convingere. Asta îţi cer eu dumitale. Fabulează, ajutat de logică, bizuindu-te pe faptul care s-a petrecut ori care ar fi fost posibil, uzând de întreaga dumitale măiestrie scriitoricească şi claritatea judecăţii şi ajută-!

— Bine, răspunsei eu acestei avalanşe de sfaturi şi solicitări. Totuşi martorul va trebui să existe.

— Există! Dar... trebuie descoperit şi pentru asta, e nevoie să-l căutăm.

— Unde?

— În mintea mea, în închipuirea dumitale, în speranţa lui Mareş, în talentul scriitorului şi în perspicacitatea procurorului care eşti.

— Domnişoară, martorul trebuie căutat...

— O să-l găsească...

— Cine?

— Mareş! Fă ce te-am rugat; nu-i nevoie să te frământi şi pentru altele. Mareş are nevoie, de la dumneata, doar să-i sădeşti credinţa în existenţa martorului. Restul... o să-l facă el; bineînţeles dacă martorul o să semene – în descrierea dumitale – cu...

— Cu cine? intervenii eu, sesizându-i ezitarea.

— Cu... şovăi ea, cu Tiberiu Ciubotă... ori cu doctorul „căţeluş" sau... chiar cu dumneata.

Şi fugi spre poartă.

IJ XI

O seară la judecătorul Gănescu

Erau la masă: judecătorul, soţia lui, fiica cea mare – Ana, doctorul Rovinaş şi un fost profesor de-al meu – Ispas – cunoscut penalist.

După ce se mai potoliseră din râsul pe care bâlbâiala ori stângăcia mea îl produsese, doctorul Rovinaş – care părea să se fi distrat cel mai bine, mă privi cu ochii lui de copil şi-mi spuse:

— Vedeţi, domnule, eu susţin de douăzeci de ani că tarele de vorbire sunt la fel de contagioase ca şi cele de comportament.

Şi din nou se porniră cu toţii pe râs. „Se vede că discutaseră pe socoteala mea şi a romanului meu, şi despre asasinul care era bâlbâit", îmi spuneam, pentru că aluzia doctorului Rovinaş era directă. Aşadar, fără echivoc, Rovinaş ştia despre contactul meu cu Mareş. „Hotărât lucru, o ştie chiar de la Mareş". Şi atunci, eliberat parcă de o povară, făcui la fel cu ceilalţi. Probabil că ei încetaseră de câteva secunde să mai râdă şi când m-au auzit bucurându-mă singur, izbucniră alte hohote.

— Bre, interveni profesorul Ispas, un moldovean slăbuţ, mic de statură şi plin de haz, ce dumnezeu, erai mai ager când mi-ai fost student?!

— Dacă vă reamintiţi, odată, într-o oră de seminar, mi-aţi spus că sunt precoce... Ei bine, se vede treaba că şi îmbătrânirea funcţiunilor mele intelectuale, în special perceperea, se bucură tot de o precocitate, răspunsei eu.

— Ce zici, doctore? se adresă judecătorul lui Rovinaş.

— Se poate, se poate, încuviinţă el, însoţindu-şi vorba cu un gest de totală capitulare în faţa crudului meu destin şi asta păru să le facă multă plăcere celorlalţi.

— Aha! exclamai eu, după cum văd s-a organizat un adevărat complot împotriva mea. Probabil pedeapsa ce mi se cuvine pentru întârziere.

— O! dar pedeapsa nu se aplică faptei, ci subiectului, spuse Ana, fiica cea mare a judecătorului, studentă la facultatea de drept.

— Evident! evident! strigă profesorul Ispas, fericit că m-a prins în „defect”.

— Şi eu cred la fel, se asocie doctorul Rovinaş. Deşi nu sunt prea avizat, mărturisesc că, logic, aşa trebuie să fie.

— Dar nu trebuie să vă scuzaţi, intervenii eu, pentru că, după unii autori, pedeapsa nu este altceva decât o formă de răzbunare organizată a societăţii.

— Ca să se apere, completă prompt profesorul, adresându-se cu aceeaşi vioiciune Anei. Cui aparţine teoria?

Ana tăcu jenată, iar eu îi suflai: „Immanuel Kant”.

— A suflat! mă pârî doamna Gănescu.

— Aşa făcea şi când era student; obiceiuri proaste pe care nu le poate lecui nicio pedeapsă.

— Obiceiuri infracţionale! râse doamna Gănescu.

— Absolut, absolut infracţionale, întări profesorul.

— Vedeţi, interveni doctorul Rovinaş, toţi, sau marea majoritate a oamenilor sunt ispitiţi de foarte multe ori să facă ceea ce nu se cuvine ori, chiar este de-a dreptul interzis.

— A, să nu începi cu circumstanţele dumitale infailibile, se prefăcu supărat judecătorul.

— Dimpotrivă, spusei eu, alăturându-mă lui Rovinaş. Consider că domnul doctor începuse explicarea unor stări pe care noi, oamenii de lege, le mai neglijăm câteodată.

— Dar n-am vrut să spun chiar asta.

— Implicit tot acolo aţi fi ajuns! Mie, unuia, îmi face plăcere pentru că sunt gata oricând să recunosc şi mersul prost al unor treburi şi vederile obtuze în aprecierea unor situaţii, îl încurajai eu. Dacă am înţeles exact, vă referiţi la anumite fapte ori stări de fapte generate de instinctul primar atomului...

— Exact, exact, confirmă Rovinaş.

— Şi atunci de ce n-am spune lucrurilor pe nume, domnule doctor? De ce să continuăm în falsitate, de ce să acceptăm o credinţă falsă bazată pe prejudecăţi? Căci ce altceva este infracţiunea decât o încălcare, fie numai de o clipă, a contractului social? Nu?

— Da, încuviinţă el.

— Dar acest contract social reprezintă zăgazul care asigură societăţii o matcă liniştită pentru existenţa şi evoluţia ei, interveni profesorul Ispas, de astă dată chiar supărat pe mine.

Doamna Gănescu privea scena cu interes, Ana era numai ochi şi urechi; singur judecătorul Ilie Gănescu părea că se distrează şi, dacă-l observai atent, îţi puteai da seama că face serioase eforturi să nu zâmbească.

— Aveţi dreptate, domnule profesor, dar numai în ceea ce priveşte mediocritatea socială. Această mediocritate fiind în

număr majoritar, a născocit, pe măsura capacităţii ei de înţelegere, bineînţeles – la un nivel foarte coborât – măsuri de apărare împotriva celor care îndrăznesc să iasă din anonimat!

— Dar nu sub orice formă, spuse judecătorul, aşa, ca să-şi facă simţită participarea.

— Aşa-i! aşa-i! sări de pe scaun profesorul Ispas. Nu sub orice formă.

— Tot din cauza unui sistem juridic lipsit de obiectivitate, intervenii eu. Uitaţi-vă la codul penal, la orice cod penal din orice parte a lumii şi o să constataţi cu propriii dumneavoastră ochi injusteţea care domină această carte de pedepse, de la un capăt la altul. Dar, pentru ca să vă daţi perfect de bine seama de acest adevăr elementar care, după părerea mea stă la originea dreptăţii, este nevoie ca, mai înainte de orice, să stabilim precis ce se înţelege prin ruperea acelui zăgaz care pentru mulţime înseamnă lege, echilibru, ordine?

— Exact ce aţi spus, interveni Ana.

— Numai atâta să însemne, oare? întrebă pe neaşteptate doctorul Rovinaş.

— Ce altceva? se arătă nedumerită doamna Gănescu.

— Nimic, nimic altceva, precizează profesorul.

— Dar cu ce preţ? intervenii eu.

— Într-adevăr, dacă ar fi să ţinem seama de complexitatea personalităţii indivizilor, mormăi doctorul Rovinaş...; dar legea penală pare să nesocotească asta şi indivizii...

— Unii dintre indivizi, puţini la număr; excepţii! Pur şi simplu excepţii! strigă înfuriat profesorul.

— Ha-ha-ha! izbucni în râs amfitrionul nostru, în loc de masă, iată-ne în plină polemică.

— Dumneata vrei să fi amabil, generos... treaba dumitale, dar tânărul ăsta a fost studentul meu şi mă doare, înţelegi dumneata?

Mă doare că a ajuns să gândească totul pe dos, spuse profesorul Ispas.

— Vai mie! căutai să-l întărât şi mai mult pe fostul meu dascăl. Adică ce vor să însemne toate gândurile mele curate? Doar expresia unei logici întoarsă pe dos? Adică, faptul că pe unii indivizi îi lasă nepăsători un întreg cortegiu de pedepse, faţă de iniţiativele lor, nu trebuie luat în seamă?

— Ce fel de iniţiative? întrebă Rovinaş.

— Cum? Dumneavoastră, ca psihiatru, puteţi pune o asemenea întrebare?

— Da... răspunse el mai puţin şovăitor.

Simţise probabil că discuţia se apropia de un teren pe care se simţea mai la largul său şi dorea să intre în joc. Mă privi zâmbindu-mi prietenos, de parcă ar fi vrut să-mi spună: „Fii liniştit, mă angajez de pe acuma ca să te pot susţine la momentul potrivit Şi eu gândesc la fel ca dumneata".

— Ei bine, spusei eu, atunci aflaţi că vorbeam despre orice fel de iniţiative.

— La asta adăugaţi neapărat şi instinctul primar, interveni din nou doctorul.

— Da, da... însă, pare-mi-se, l-am mai amintit. Oricum, iniţiativa cere neapărat ruperea zăgazurilor convenţionale, indiferent dacă la asta individul ajunge printr-un act deliberat ori printr-unul generat de instinctul primar.

— Exact! întări doctorul. Şi-atunci, după lege, ajunge să fie considerat un pericol pentru societate.

— Invidia! strigai eu, invidia mediocrităţii duce la pedepsirea celui care a încetat să mai meargă la un loc cu gloata. Iată adevărata esenţă, izvorul pedepsei, invidia!

— Nu, spuse hotărât profesorul Ispas, n-ai dreptate; infracţiunea este ea însăşi motivarea pedepsei.

— Iar afirmaţia dumneavoastră e motivarea comodităţii şi deci adversitate faţă de iniţiativă.

— Da, domnule profesor, iniţiativa înspăimântă mediocritatea şi din cauza asta existenta socială a omului cu iniţiativă devine o luptă grea, continuă şi sălbatică.

— O luptă care sfârşeşte ori în tragedie, ori în farsă, interveni judecătorul, uitându-se la Rovinaş.

— Evident, spuse doctorul, evident... dacă iniţiativa nu învinge *inerţia.*

— Da, da, strigai eu; iată adevăratul potrivnic al iniţiativei.

— Nu despre ce trebuie să învingă iniţiativa vorbeam eu, se enervă gazda, ci despre iniţiativele la care se referea dumnealui, precizează el, întorcând capul spre mine. Pentru că acele iniţiative generează conflicte ce nu pot fi soluţionate decât prin justiţie.

— Şi astfel mediocritatea pretinde că a înfăptuit dreptatea socială, interveni doctorul Rovinaş.

— Da, răspunse judecătorul.

— Desigur, după codul penal! strigai eu batjocorilor.

— După ce altceva!? se arătă nedumerit profesorul Ispas.

— Înţeleg, se aruncă din nou în luptă Rovinaş, privind când la mine, când la judecător. Voiam să ştiu, însă, pe plan etic, cum se ajunge la înfăptuirea unei astfel de dreptăţi? După ce cod?

— Tot după codul penal, răspunse gazda.

— Dar codul penal are o etică falsă, spusei eu cu oarecare nesiguranţă, el disprețuieşte valoarea umană.

— Te referi, desigur, la acele valori inferioare, mă întrerupse profesorul.

— Nu cred, se angajă Rovinaş, surâzând. Nu cred că domnul procuror se referea cu exclusivitate la asemenea valori... la cele minime. Spun asta pentru că, în fapt, codul penal este o falsă tablă de valori.

— Falsă nu, poate incompletă, replică Ispas. Şi asta din cauză că... până în zilele noastre niciun om de lege nu s-a gândit să includă în codul penal şi valorile umane maxime, ca: eroul, savantul, geniul! Ce dracu'? Doar şi ăştia au iniţiative.

De bună seamă, după o asemenea replică urmă ce era de aşteptat: triumful profesorului şi hazul de pe urma înfrângerii mele şi a lui Rovinaş. Eram terminaţi. Ispas rămăsese acelaşi mare maestru al cuvântului, acelaşi mare profesor şi teoretician, dar şi acelaşi faimos calamburist. Era temut polemist. Ştiam că se prefăcea doborât de argumentele interlocutorului, juca pe nedumeritul, ajungea până acolo încât aproape se dădea bătut dar, toate astea – schema lui de bătaie, cum îi numeam noi tactica la şcoală – erau menite să-i aducă victima cât mai aproape de laţ. Din câte ştiam eu, nimeni – până atunci – nu se putea mândri cu o victorie, fie ea şi neînsemnată, asupra lui. Soarta mi-o ştiam dinainte, dar în seara aceea trebuia să-l îndârjesc. Simţeam nevoia să-mi verific forţele înaintea unei mari bătălii; şi pe ale mele şi pe ale adversarului meu şi de ce să mint?! nimeni pe lume nu putea fi un partener mai bun pentru un asemenea antrenament decât bătrânul meu dascăl.

Da, eram înfrânţi; şi eu şi doctorul Rovinaş, dar sentimentul penibil care pusese stăpânire pe mine era incomparabil mai puţin dureros decât vina pe care mi-o atribuiam pentru faptul că îl târâsem şi pe Rovinaş în drumul eşecului.

— Dar, domnule profesor, spuse doctorul, tabla de valori a codului penal a inclus şi valorile maxime; gândiţi-vă doar la atâţia oameni care au pierit pe ruguri pentru iniţiativele lor umanitare şi ştiinţifice, iniţiative ce ameninţau să rupă zăgazurile instituite de mediocrităţi sau chiar de nulităţi, iniţiative care ameninţau inerţia consfinţită de nişte minţi sclerozate, de comoditatea unor situaţii convenabile ori din multe alte pricini.

Nu tabla de valori a codului penal a omis valorile maxime, ci tabla dumneavoastră personală le-a omis.

— Întocmai... nu m-am gândit, murmură Ispas.

— Sunt convins că nu v-aţi gândit şi n-aţi făcut asta, din teama de a vă mărturisi că v-aţi lăsat minţit o viaţă întreagă, că aţi acceptat această minciună şi că aţi transmis-o mai departe ca pe un crez personal.

— Poate, poate, murmură profesorul şi apoi, pe neaşteptate, strigă: doctore de ce crezi dumneata că am făcut eu asta? care să fie explicaţia?

— Frica! interveni Ana.

— Da, da... frica! preluă Ispas răspunsul pe care părea să-l fi căutat deznădăjduit.

— Evident! confirmă doctorul exactitatea răspunsului. Deci, iată, domnule profesor, factorul care a generat lipsa dumneavoastră de curaj pentru a aduce unele adevăruri, toate adevărurile neştiute la nivelul conştientului. Frica v-a împiedicat, v-a frânt aripile, v-a înecat curajul, v-a strivit iniţiativa. V-a frânat libertatea gândirii, asocierii, judecării, interpretării şi, în sfârşit, a limpezirii propriilor dumneavoastră îndoieli. Frica, domnule profesor, stă la temelia codului penal.

— Şi asta nu face altceva decât să mutileze sufletul omului, datorită silniciei cu care îl obligă la reţineri, la un groaznic autocontrol obsesiv, de a nu cădea sub incidenţa pedepsei, strigai eu.

— Iată deci, inhibiţia de care trebuie să vă eliberaţi cu totul, acuma... acuma când aţi aflat cauza: frica! spuse doctorul.

— Ooo! ce bine ar fi dacă toţi cei ce sunt pe punctul de a încălca legea penală s-ar inhiba măcar în ultimul moment, dacă obsesia fricii, despre care vorbesc dumnealor, i-ar urmări şi-n somn... conchise judecătorul.

— Poate...

— Desigur, ar fi foarte bine, întării eu spusele lui Gănescu, dar... vedeţi dumneavoastră, frica este şi ea un sentiment ce poate împinge un individ la ruperea zăgazurilor convenţionale pentru te miri ce motiv. Da, da; iată, de pildă, Mareş, asasinul lui Ulmu... Evident, la el nu frica a acţionat.

— Ba tot frica, îmi replică gazda. Cel puţin aşa a mărturisit; se temea că doctorul Ulmu nu-i va mai reda personalitatea, voinţa... sau cam aşa ceva şi, din teamă că nu se va mai regăsi pe el însuşi, Mareş – ţin bine minte asta – a considerat că numai omorându-l va fărâma zăgazul de... de...

— De comportament şi de gândire pe care i-l impusese Vasile, subordonându-l voinţei sale.

— Exact; aşa-mi amintesc şi eu.

— Deci tot frica, spuse profesorul Ispas şi zâmbi. Vasăzică sentimentul ăsta, ca oricare altul, te poate împiedeca, dar te şi poate înaripa. Nu?

— După cum vedeţi, răspunse Rovinaş privirii insistente a profesorului.

— Păi... atunci cum rămâne cu teoria dumitale?

— Stai locului, omule! se înfurie Gănescu. Gata; ţi-ai luat revanşa şi poţi fi mulţumit. Vorbeam de cu totul altceva. Vorbeam despre un asasinat petrecut în împrejurări stranii şi încă nelămurite.

— Cum încă nelămurite? întrebă Ispas. S-a stabilit doar şi cine-i ucigaşul şi mobilul...

— Bine, bine, se enervă Gănescu, asta pentru noi; pentru dumnealui, însă – şi se uită la mine – treburile par prea neinteresante în felul în care s-au petrecut şi din cauza asta vrea să le complice. Asta-i? Dacă am înţeles exact, mi se adresă el.

— Aparent, da; cât privesc însă complicaţiile, drept să spun, nu le-am căutat şi nici nu le doresc.

— Ei, da... dar dacă asculţi în dreapta şi în stânga vin şi complicaţiile, se menţinu judecătorul pe poziţia lui.

— De ascultat, am ascultat, recunoscui eu, dar nu uitaţi că intervine şi selecţia!

— Şi, mă rog, ce elemente extraordinare ai selectat dumneata din noianul de fapte pe care – presupun – le-ai aflat?

— Unul singur, unul singur care mi se pare şi cel mai plauzibil pentru roman. Mareş a lucrat, a ucis cu discernământ!

Mărturisirea avu un efect peste aşteptare; judecătorul sări de pe scaun, profesorul apucă strâns marginea mesei, doctorul Rovinaş mă privea holbat, doamna Gănescu îşi acoperi gura cu amândouă mâinile – vrând parcă să înăbuşe un strigăt – iar Ana mă privea aşa de năucită încât avui impresia că mă crede nebun!

— Nu... nu-i cu putinţă! spuse tânăra fată; nu pot crede...

— Absolut, absolut... incredibil, mormăi profesorul.

— Asta depăşeşte limitele firescului... întări judecătorul părerile celorlalţi.

— De ce vă impacientaţi în aşa măsură? Doar e vorba de o fabulaţie în cuprinsul unui roman, căută să mă apere doctorul Rovinaş. La drept vorbind, de ce n-am consimţi că şi noi, medicii psihiatri şi dumneavoastră, magistraţii, am fost victimele unei erori? În ce mă priveşte sunt gata să consimt ca numele meu adevărat să apară în romanul dumnealui ca reprezentându-l pe acela care s-a înşelat cel mai grav,

— Dar greşeala iniţială nu vă aparţine dumneavoastră, intervenii eu. Şi nici despre alta n-am luat cunoştinţă.

— Aşa-i, confirmă judecătorul; cel care a greşit, dacă s-a lăsat pradă unei amăgiri, a fost Ulmu; dar ar fi fost prima lui greşeală...

— Şi ultima, spuse Rovinaş, pe un ton trist.

— Roman-roman, fabulaţie-fabulaţie, dar baza? Baza unei asemenea trăsneli? Cum poţi şi, mai ales, cu ce poţi susţine o asemenea ipoteză? se arătă nelinişti profesorul. Arată-ne, explică-ne, probează-ne; hai! ce mai aştepţi?

Jucai o clipă pe descumpănitul; privii pe fiecare şi citii în ochii lor un licăr de ironie. Mai puţin în cei ai lui Rovinaş. Avea dreptate Mareş: „Rovinaş e un om bun". Apoi, aplecându-mi privirea pe faţa de masă şi insistând în atitudinea asta, gândeam că dau impresia căutării unui punct de sprijin. Dar nu avui prea multă vreme să cuget la efectul jocului meu de a face pe interesantul, că doctorul îmi veni în ajutor.

— Vedeţi, se adresă el lui Ispas, dumneavoastră aveţi o deformaţie profesională care vă umbreşte până şi cele mai nevinovate clipe de bucurie. Dumnealui, spuse doctorul, arătând spre mine, ne-a comunicat modalitatea în care vrea să soluţioneze acţiunea unui roman. Era un lucru interesant, frumos şi sunt convins că, la fel ca şi noi, sunteţi curios să aflaţi gândurile şi sentimentele scriitorului faţă de fapta şi eroii scrierii sale, dar deformaţia despre care vorbeam, v-a împins, imediat, la acel: „ce"? „cum"? „în ce mod"? şi aşa mai departe. Eu cred că nu era momentul să-l interogăm.

— Ştii, îmi placi tare mult dumneata, îi răspunse profesorul. În fond aceleaşi lucruri te frământă şi pe dumneata, numai că dumneata nu întrebi; sugerezi.

Rovinaş râse din toată inima şi recunoscu că aşa era.

— Nu vă mai certaţi, mă prefăcui eu că nu băgasem de seamă împăcarea survenită; am nevoie şi de interogatoriu şi de sugestii pentru că altminteri nu m-aş fi apucat să încep a vă plictisi cu preocupările mele. Am nevoie şi vă rog să mă întrerupeţi, să mă

interogaţi, să-mi sugeraţi orice veţi crede de cuviinţă, ori de câte ori veţi considera necesar.

— Asta va fi cu atât mai interesant, cu cât romanul este de natură psihologică, mă susţinu Rovinaş.

— Şi de eroare juridică, interveni cu amărăciune profesorul.

— Dar lăsaţi omul să vorbească, strigă judecătorul, făcând pe supăratul şi vrând să pară că arde de nerăbdare.

În realitate părea că se gândeşte la altceva, ori că se străduie să anticipeze drumul discuţiei şi poate chiar felul în care se va termina.

— Vorbiţi de elementul pe care mi-aş baza afirmaţia că Mareş a ucis cu discernământ? mă adresai lui Ispas. Ei bine, asta o va dovedi un martor.

— Inventat? interveni judecătorul.

— Dar cum altfel? izbucni Rovinaş. Doar ni s-a explicat că e vorba de o pistă generată de fantezia autorului.

— Nu... nu... şovăii eu.

— Cum, nu? întrebă doctorul, părând foarte surprins.

— Vreau să spun... că... martorul e inventat... adică trebuie să-l născocesc eu... dar noua variantă nu-i de loc rodul fanteziei mele. Ea mi-a fost sugerată de...

— Ei, asta-i acuma! strigă profesorul; ce importanţă are ce sau cine ţi-a sugerat-o? Noi o considerăm că îţi aparţine şi gata; haide o dată! Povesteşte mai departe chestia aia cu martorul: cum l-a surprins? unde stătea? Ce şi cât ştie? Ce a făcut după aia? Dacă a denunţat omorul?

— Dacă n-a făcut asta, ce l-a împiedicat, completă Gănescu interogatoriul.

— Şi, mai ales, ce căuta martorul acolo? În ce context de împrejurări se afla în casa victimei la ceasul crimei? adăugă Ana.

— Desigur, toate întrebările dumneavoastră sunt cât se poate de fireşti, spuse Rovinaş, dar din moment ce scriitorul – dacă am înţeles exact – vrea să se verifice cu ajutorul nostru, cred că nu trebuie împiedicat să spună ceva care, nouă, nu ni s-ar părea de imediată importanţă. Ştiţi... vreau să spun că... Nu trebuie să sacrificăm... să neglijăm nimic, niciun detaliu care – aparent, nu prezintă interes în mecanica fabulaţiei – dar pe care l-ar putea folosi mai târziu. Vedeţi, sunt unele amănunte care pe parcurs, pot căpăta dimensiuni neaşteptate... aşa că trebuie să ascultăm cu răbdare. Tot, absolut tot.

Apoi mi se adresă direct:

— Aţi vrut să spuneţi, parcă...

— Da, da, mă agăţai eu de intervenţia lui salvatoare. Aţi intuit perfect; voiam, aveam, simţeam nevoia să spun şi de la cine... şi cine mi-a sugerat varianta, elementul... martorul...; domnişoara Mioara Dobre!

— Actriţa? tună judecătorul. De unde şi până unde ai dobândit dumneata relaţia asta?

— La spital, mărturisii eu, nu fără să mă arăt speriat de tonul întrebării. Îl căutasem pe doctorul Olinescu pentru ca să-mi întregesc impresia despre personalitatea victimei.

— Hai, povesteşte-ne ce ai discutat cu doctorul Olinescu, mă rugă judecătorul.

— L-am întrebat care a fost starea lui Mareş când a venit să-l caute pe doctorul Ulmu. „Părea surescitat”, mi-a răspuns Olinescu.

— Asta v-aş fi putut relata şi eu, spuse Rovinaş zâmbind.

— Da, reluai eu ideea, numai că Olinescu a precizat că starea de surescitare s-ar fi datorat unei emoţii pe care n-a putut-o explica. „Enervarea”, zicea tânărul doctor, „i-a survenit abia când a părăsit biroul dumneavoastră.”

— Şi asta-i foarte adevărat, recunoscu Rovinaş; refuzasem să-i dau adresa lui Ulmu.

— Apoi, continuai eu, l-am mai întrebat cum s-a petrecut *atacul*... intenţia unei bolnave... bigotă, da, da, o bigotă care a vrut să-l ucidă pe doctorul Ulmu pentru faptul că aflase ea de la cineva... că el ar fi fost necredincios... Pare-mi-se tot de la un medic din spital. Am uitat... dar dacă socotiţi asta foarte important, îl pot întreba. Olinescu mi-a spus că, fără să vrea, asistase la discuţia pe care bigota a avut-o cu medicul acela înainte să-l fi atacat pe doctorul Ulmu. Acuma... singurul element pe care vreau să mi-l lămuresc, pentru a întregi portretul psihologic al victimei, este autenticitatea ateismului ei. Poate că o să vi se pară lipsit de importanţă. Pentru, mine însă, a devenit absolut necesar, să stabilesc dacă doctorul Ulmu era cu adevărat necredincios ori ateismul lui nu era decât o atitudine ostentativă, o ţinută de poză, o stare pe care dorea s-o afişeze ca măslinele în borcanele băcăniilor, ca o reclamă care avea drept scop să strige: „Priviţi cât sunt de puternic! N-am nevoie de niciun reazim; n-am nevoie de nimeni, de nimic! Asta mi-ar putea explica dacă era un om cu adevărat cinstit cu el şi cu ceilalţi – aşa cum se pare – sau orgoliul, un orgoliu împins la nişte dimensiuni nebănuite îl transformase într-o mare farsă?

— Interesant, foarte interesant, mă susţinu Rovinaş, şi continuă prin a ne mărturisi că el este credincios.

— Ciudat, murmură profesorul Ispas. Foarte ciudat!

— Vă referiţi, desigur, la bizara împăcare dintre credinţa mea în Dumnezeu şi munca mea. De cercetare? spuse doctorul zâmbind îngăduitor, Recunosc: pare ciudat...

— Da, prinse puţin curaj profesorul; în meseria dumneavoastră aţi ajuns să fiţi preţuit ca un erudit, ori erudiţia presupune cunoaşterea.

— Nu văd nimic rău în asta se arătă Rovinaş foarte nedumerit. Cunoaşterea e şi ea o muncă.

— Nu, nu, nu, se înfierbântă bătrânul dascăl. Cunoaşterea nu-i o muncă, ci un rezultat care se obţine în urma cercetării şi observării fenomenelor, stărilor, manifestărilor şi aşa mai departe. Ori religia are drept principiu de căpătâi „crede şi nu cerceta[4]" Ei! Cum vine de se leagă una cu alta?

— Se leagă, se leagă, domnule profesor, răspunse doctorul cu o siguranţă care ne tulbură pe toţi. Gândiţi-vă că şi în domeniul religiei spiritul de intuiţie şi curiozitate l-au făcut pe om să cerceteze. S-au scris doar atâtea...

— Ha-ha! se sili Ispas să râdă şi să ne asigure că n-avea de gând să se dea bătut. Mai bine gândeşte-te dumneata dacă cercetările alea de care-mi vorbeşti s-ar fi făcut cu adevărat cam la ce rezultate s-ar fi ajuns?! Nu, dragul meu; scrierile acelea au fost rezultatul nevoii unor interesaţi în susţinerea unor precepte pe care le propovăduiau şi cum, probabil, preceptele nu prea erau solide, s-au gândit să le creeze argumente.

— Dar pe plan religios tocmai în asta constă originea păcatului, intervenii eu; în cunoaştere! E suficient să ne amintim istoria – naivă, poate – a genezei în care arborele cunoaşterii era numit „arborele morţii".

— Şi totuşi, omul a renunţat la nemurire şi la paradis în schimbul cunoaşterii, spuse Ana.

---

[4] Citatul îi aparţine filozofului grec Celsus, care a trăit în secolul al II-lea. Unii cercetători cred că Celsus îi acuză pe creştini de manipularea unor oameni simpli şi creduli, care pot fi păcăliţi uşor. În acest mod acestor oameni li se prezenta o religie nouă şi atractivă, cu scopul de a-i converti. Deducţia făcută de Celsius provine din versetul atribuit lui Ioan (20:29), unde Isus îi spune lui Toma: „Pentru că M-ai văzut, ai crezut. Ferice de cei ce n-au văzut, şi au crezut". (n. hy.)

— Pentru că într-acolo l-a mânat curiozitatea ta, Evo! strigă, judecătorul, izbucnind în râs.

— Exact! sări deodată Rovinaş, adresându-se amfitrionului nostru. Iată esenţialul: nu raţiunea l-a mânat pe om la cunoaştere, ci tentaţia. Da, da; *ispita cunoaşterii* e înnăscută în om şi, spre fericirea omenirii, ea a jucat rolul hotărâtor în progresul de mai târziu.

— Aşadar, hai să renunţi, domnule doctor, la credinţa în divinitate şi să aderi cu totul la aceea a cunoaşterii, îl ironiză Ispas. Doar asta ai lăsat să se înţeleagă: faptul că poţi schimba o credinţă cu alta.

— Nicidecum, replicai eu; domnul doctor spunea doar că ambele credinţe pot converge spre binele omului; să ştiţi că păcatul cunoaşterii a început – şi asta cu multă vreme în urmă – să ocupe un loc de frunte chiar în religie. Bunăoară la vechii greci până şi credinţa în divinitate era măsurată cu etalonul cunoaşterii. Şi asta continuă să fie o evidenţă, şi împotriva evidenţei – mă înflăcărai eu – nu se ridică decât disperaţii, neputincioşii...

— Cei care s-au zbătut zadarnic în propriul lor refuz de a cunoaşte, mă susţinu Rovinaş, mulţumit de noua mea atitudine.

— Iată, continuai eu cu aceeaşi înflăcărare, cei pe care trebuie să-i ajutăm cu adevărat: nefericiţii care nu ţin seamă de evidenţă, oricare ar fi ea, şi se lasă târâţi de credinţe sau chiar de păreri de împrumut, confundându-le cu propriile lor păreri care ar trebui să se bizuie pe adevărul dobândit în urma cunoaşterii, pe orice tărâm. Iată pentru ce nu mă mulţumeşte relatarea unui fapt la care să adaug ceva, ori pe care să-l îmbrac într-o fabulaţie searbădă, banală. Iată pentru ce doresc ca romanul meu să fie un strigăt împotriva celor care îşi dezmoştenesc semenii de adevăr.

Dacă Mareş a făcut crima conştient, s-o ştie... măcar din carte sau, dacă n-a făptuit-o el, s-o afle... şi din carte.

Furia cu care mă dezlănţuisem părea să fi impresionat pe toţi deopotrivă. Ana părea chiar speriată. Într-o fracţiune de secundă mă asigurai de impresia, nu prea favorabilă, pe care o produsesem, dar continuai:

— Da, şi Mareş, şi noi care ştim oarecum datele problemei, ale crimei, şi cei care n-au auzit încă de săvârşirea ei, trebuie să afle din cartea mea, adevărul.

— Liniştiţi-vă! îmi şopti Rovinaş, îngrijorat de starea mea. Desigur, o să vă ajutăm să vă faceţi ordine în gânduri, dar mai nainte de orice trebuie să vă liniştiţi.

— A! exclamai eu, părând că nici nu-l auzisem, dumneavoastră care le-aţi fost duhovnic, medic sau ce dracu' le-aţi fost, şi actriţei şi avocatului ăla neizbutit şi lui Mareş... spuneţi-mi! Pe care dintre ei l-aţi putea presupune asasin?

— În general? rosti doctorul, de-a dreptul speriat de halul meu de surescitare.

— În general... în special... cum vreţi.

— Fiţi mai clar, vă rog...

— Mai clar, mai clar... Bine, strigai aproape gâfâind. Foarte bine: în timp ce discutam cu doctorul Barbu Olinescu acele banalităţi, s-a întâmplat că din spatele nostru a strigat cineva... o femeie... ce-a strigat? Cine era?

Şi sfârşii prin a-mi sublinia neputinţa aducerii aminte, frământându-mi mâinile. Când mi-am surprins gestul, m-am oprit brusc, mi-am pus mâinile pe masă şi am continuat pe un ton care părea să se vrea o rugăminte adresată tuturor, de a-mi ierta purtarea de până atunci.

— Am să-mi amintesc.

— O să vă amintiţi, nu fiţi îngrijorat, mă linişti doctorul Rovinaş.

— Nu, acuma nu mai sunt, îl asigurai eu. Mi-am şi amintit: în timp ce doctorul Olinescu îmi arăta pe Mareş discutând cu Tiberiu Ciubotă, la capătul aleii pe care ne aflam noi, şi mă întreba ce-o fi căutând Tiberiu la Mareş, domnişoara Dobre a strigat revoltată, din spatele nostru, parafrazând batjocoritor întrebarea doctorului. Amândoi ne-am întors spre ea şi, fără nicio altă introducere, ea strigă: „Uciga şule!", precizând că Tiberiu Ciubotă era cel la care se referise. Apoi ne răspunse la întrebarea care ne frământa pe amândoi – pe doctor şi pe mine – privind prezenţa lui Tiberiu la Mareş: „Vine mereu aici ca să-l ţină sub observaţie. Vrea să fie sigur că Mareş nu şi-a revenit şi că persistă în idee a fixă pe care i-a sădit-o. Vrea să se convingă că Mareş n-o să-l dea de gol."

— Despre ce „idee fixă" vorbea actriţa? se interesă judecătorul.

— Nu ştiu, răspunsei eu, calm. Atâta, doar atâta a spus. Apoi nu mai ţin bine minte cum s-a întâmplat, domnişoara Dobre a adus aceleaşi acuzaţii... mă rog... sub forma unor bănuieli, şi doctorului Olinescu.

— Care a fost reacţia lui Olinescu? vru să ştie profesorul.

— Ciudată! murmurai eu. Tremura, pălise, părea că abia se mai putea ţine pe picioare. După aceea s-a întâmplat ceva ce n-am să-mi pot explica niciodată. Tiberiu Ciubotă s-a despărţit de Mareş, s-a apropiat de noi şi, pe tonul cel mai firesc cu putinţă i s-a adresat lui Olinescu: „Hai, Barbule! Tata ne-o fi aşteptând de mult". Ei bine, ce pot să înţeleg eu din asta?

— *În primul rând:* după felul în care şi-a formulat îndemnul, Tiberiu venise la spital împreună cu Olinescu sau, cel puţin, ştia unul de prezenţa celuilalt în spital.

— *În al doilea rând:* ce rost avea ca doctorul Olinescu să facă – într-un mod atâta de exagerat – pe omul surprins de prezenţa lui Tiberiu alături de Mareş? Dacă ţinem seama de primul aspect.

— *În al treilea rând*: care este taina relaţiilor atât de familiare dintre Tiberiu şi Olinescu?

— *În al patrulea – şi ultimul rând*: ce motiv avea doctorul să-mi suscite mie un deosebit interes faţă de relaţia lui Tiberiu cu Mareş?

— Bine, s-ar putea, încercă judecătorul să formuleze o întrebare ori un răspuns, dar eu îi curmai fraza.

— Nu, nu, vă rog; acuma, pentru că m-am liniştit şi mi-am făcut chiar o oarecare ordine în gânduri, daţi-mi voie să merg mai departe. Tot ce vă cer este să mă urmăriţi cu atenţie, să nu mă întrerupeţi şi abia când vă voi spune că am terminat, atunci să-mi comunicaţi părerile dumneavoastră.

— În regulă, încuviinţă judecătorul.

— Înainte să vă comunic concluziile la care, firesc am ajuns, trebuie să vă mai spun ce a urmat după plecarea doctorului Olinescu cu Tiberiu Ciubotă. Eu am rămas pe bancă alături de domnişoara Dobre şi, printre altele, mi-a spus că ea îl consideră în mod absolut vinovat pe Mareş. Normal, în clipa aceea m-am gândit că judecata ei nu prea părea suficient de întreagă pentru că numai cu câteva minute mai-nainte în faţa mea, în auzul meu, învinuise – pe rând – pe alţi doi oameni de aceeaşi faptă, îmi explică faptul că scopul ei, unicul ei scop era să-l facă pe Mareş să regrete cu adevărat crima pe care o săvârşise, ori calea spre remuşcare, spre adevărata căinţă, ea n-avea cum să i-o arate decât aducându-l la propria lui conştiinţă, mutilată de calificativul de „iresponsabil” ce i se atribuise. Apoi îmi vorbi de lupta pe care Mareş o ducea cu el însuşi spre a-şi redobândi

personalitatea, conştiinţa, credinţa şi mai ales puterea de a redeveni lucid în scopul ispăşirii crimei sale. În sfârşit, domnişoara Dobre îmi mai spuse că deşi Mareş refuză să se considere iresponsabil şi că preferă temniţa ospiciului, el nu se poate convinge întru totul de acest adevăr pentru că nimeni nu vrea să-l ajute la dovedirea realei lui stări şi la atingerea scopului său major – care, spunea ea, se identifică cu propria lui raţiune de a trăi. Anume să fie lăsat să-şi ispăşească cum se cuvine marele său păcat. Exasperat de insistenţele ei, am sfârşit prin a mă arăta convins de tot ceea ce spusese, dar nu m-am ferit să-i mărturisesc neputinţa mea. Atunci ea mi-a sugerat să născocesc un martor despre care să arăt în cartea mea, că a asistat, ori numai a auzit ce s-a petrecut între Mareş şi doctorul Ulmu. M-a impresionat foarte plăcut încrederea pe care mi-o acorda mie şi talentului meu dar, după ce am chibzuit mai bine, i-am spus că măcar punctul de plecare trebuie să fie real. Ea mi l-a oferit.

— Care? se arătă nerăbdător judecătorul.

— Ea pretinde că reîntorcându-se la Ulmu, după plecarea musafirilor, doctorul vorbea în şoaptă cu cineva... un bărbat... asta se poate, subliniai eu, pentru că aşa a declarat şi una dintre martore. Iar alta, vecina doctorului, a precizat că pe la ora când medicul legist a stabilit producerea omorului, a văzut – la anumite intervale – doi bărbaţi părăsind casa victimei.

— Poate că Ulmu discuta chiar cu Mareş, spuse Rovinaş.

— Nu, precizai eu; actriţa pretinde că Ulmu i-ar fi spus că tocmai îl aştepta.

— S-ar putea să fie un punct de plecare, interveni profesorul, dar, adăugă el, acest martor născocit ar trebui să capete o identitate...

— Să devină o realitate, continuă Rovinaş.

— Întocmai, confirmă judecătorul.

— Fiţi liniştiţi; aşa i-am spus şi eu, dar actriţa susţine că Mareş nu ar avea nevoie decât de o convingere. Mi-a spus chiar: „Cu cât o să semene mai bine martorul inventat de dumneata cu cel care ar fi existat aievea, cu atât mai mult ai să-l convingi pe Mareş de faptul că cineva l-a văzut omorând".

„Bine" i-am răspuns eu, „dar martorul ăsta o să fie căutat".

„O să-l găsească". Îmi răspunse ea şi, firesc, am întrebat-o: „cine?". Ei bine. Ce credeţi că mi-a răspuns?

— Justiţia! spuse profesorul.

— Ea! presupuse Rovinaş, zâmbind.

— Da' de unde? interveni eu şi precizai: „Chiar Mareş".

— Grozav! exclamă soţia judecătorului. Cum?

— În funcţie de fidelitatea descrierii mele.

— Mă rog, spuse Ana cu timiditate, dar cu cine ar fi trebuit să semene martorul din romanul dumneavoastră?

— Imaginează-ţi, domnişoară, că nedumerirea asta am formulat-o întocmai şi eu. Şi actriţa mi-a răspuns: „cu Tiberiu, cu doctorul Olinescu şi poate chiar cu dumneata".

— Evident, urmăreşte ceva destul de misterios, conchise doctorul Rovinaş, izbucnind în râs.

— Aparent, poate, dar dacă nu vă lăsaţi purtat prea departe de imaginaţie şi căutaţi să descoperiţi un scop imediat, n-o să vă fie prea greu să-l aflaţi: vrea să-l învăluie pe Mareş într-o vină conştientă, urmărind prin asta prăbuşirea lui definitivă, spusei în şoaptă, de parcă m-aş fi temut să nu mă audă aceea despre care vorbeam.

— De ce credeţi asta? mă întrebă Rovinaş, tot în şoaptă.

— Pentru că din ce mă gândesc mai mult la învinuirile pe care ea le-a adus doctorului Olinescu şi avocatului Ciubotă, îmi dau seama că ea însăşi este autoarea ideii că Mareş a ucis conştient şi speculează dorinţa lui de a nu mai fi considerat iresponsabil. Ca

orice om, Mareş, îşi are orgoliul lui şi, domnule doctor! strigai eu, trăgându-mi scaunul cât mai aproape de acela pe care şedea Rovinaş, ce alt sentiment – în afară de orgoliu, de vanitate, este mai uşor de manevrat? Mai ales când ai de-a face cu un sistem psihic atât de labil ca cel al lui Mareş, adăugai.

Rovinaş se îndepărtă de mine; Ana şi mama ei se speriară de-a binelea, iar profesorul Ispas mă privea cu atâta compasiune, încât eram gata-gata să izbucnesc în hohote de râs. Singurul care rămăsese încremenit în atitudinea lui de gânditor, era judecătorul Gănescu.

Băui un pahar cu apă, respirai profund de câteva ori şi când avui impresia că bătaia inimii îşi recapătă ritmul normal, continuai pe tonul cel mai firesc; asta păru să-i liniştească pe cei speriaţi de izbucnirea mea de mai înainte, mai ales că nu era prima.

— A! uitasem să vă mai dau un amănunt: printre altele, această domnişoară şi-a închipuit că m-ar putea handicapa. Ooo! Asta m-a exasperat. Nu meritam o asemenea lipsă de consideraţie, fie măcar şi numai pentru că o ascultasem până atunci. Ei bine, iată ce şi-a permis să-mi spună: „domnule, eu cred că dumneavoastră, poate – fără să doriţi cu tot dinadinsul – aţi trecut de la documentarea necesară romanului pe care vreţi să-l scrieţi la întreprinderea unor minuţioase investigaţii destinate unei re-con-sti-tu-iri". Iată ce i-a trecut prin minte! accentuai eu, ridicând tonul şi ameninţând pe cei din jur cu o nouă criză de enervare. Am privit-o insistent şi ea a înţeles, se vede, că a făcut o gafă, că, fără să vrea, şi-a mărturisit scopul urmărit cu atâta interes. „Frica!" mi-am zis eu, „frica de a nu fi cândva descoperită a dus-o la un asemenea raţionament şi i-a sădit credinţa falsă că mi-ar putea sugera şi mie ceea ce doreşte ea, aşa cum face cu Mareş. Frica, numai acest sentiment josnic i-a

şubrezit zăgazurile subconştientului pe care-l considera un mormânt sigur al tainei ei şi a făcut să apară la lumină adevăratele ei gânduri. Gânduri care nu sunt altceva decât omorul doctorului Ulmu şi temerile ei de a fi descoperită. Nu Tiberiu Ciubotă sau doctorul Olinescu sunt cei care îi dau târcoale lui Mareş ca să-i întreţină starea în care se află şi să se asigure că o eventuală revenire a lui la normal le-ar primejdui liniştea ori libertatea. Ea! urlai eu, ea şi numai ea este asasinul; ea şi numai ea are pentru ce se teme. Cine altul, mai mult decât ea, îşi petrece aproape tot timpul pe lângă Mareş? De ce se pretează ea capriciilor şi jocurilor dorite de el? Cum de nu v-aţi gândit niciunul dintre dumneavoastră, judecător şi psihiatru, că tot ce face ea nu-i motivat decât prin intenţia de a-l menţine pe acest nenorocit într-o permanentă stare de euforie?

— Da, poate, conveni judecătorul.

— Ar fi ceva cu totul ieşit din comun, mărturisi Ispas.

— Nu cred, nu pot crede, murmură Rovinaş, prinzându-mi mâna. Nu vreau să vă supăr, dar nu pot crede.

— Pentru că vă este frică! spusei eu, smulgându-mi mâna dintr-a lui.

— Poate, poate, spuse el în neştire. Poate din cauza asta nu am îndrăznit să-mi mărturisesc nici mie, măcar, unele temeri...

— Bănuieli! De ce nu spuneţi exact? strigai eu.

— Da, da, confirmă Rovinaş, înspăimântat de furia mea.

Apoi, după o lungă tăcere, doctorul se apropie din nou de mine şi-mi spuse:

— Să fiu sincer... Îngăduiţi-mi să vă dau un sfat. Nu neglijaţi cu desăvârşire ipoteza ei.

— Care?

— Aceea referitoare la faptul că Mareş ar fi putut ucide cu discernământ.

IJ XII

Întâmplări ciudate

Acceleratul care trebuia să sosească de la Cluj n-avea întârziere. Mă sculasem eu prea de dimineaţă pentru că ceasul o luase razna şi mă trezii în faţa Gării de Nord cu aproape o oră mai devreme decât era nevoie.

Peronul era înţesat de copii care, probabil, plecau în vreo excursie sau în vacanţă, pentru că erau dintre cei tare mici şi ăştia – îmi reamintii eu – termină cursurile cam pe la cincisprezece iunie. O larmă de nedescris; părinţi, educatori, profesori, instructori, în număr aproape tot atât de mare ca şi copiii, nu conteneau cu sfaturile şi dojenile. „Bieţii copii!" gândii eu, „ce fericiţi se vor simţi când locomotiva o să scoată primul ei pufăit, când roţile vor face să se audă primul lor scrâşnet şi când depărtările vor înghiţi plictisul şi enervarea!"

Mergeam năuc, printre sutele de rucsac-uri, presărate ca nişte indicatoare de-a lungul unui traseu cu obstacole şi, în ciuda grijii cu care mă strecuram printre ele, mă împiedicai şi era să cad. Cineva mă sprijini, fapt ce stârni hazul câtorva copii aflaţi prin

preajmă. Întorsei capul spre cel a cărui mână mă ajutase şi, spre surprinderea mea, întâlnii privirea ştearsă şi tristă a avocatului Tiberiu Ciubotă.

— Mulţumesc! spusei eu, stăpânindu-mi emoţia.

— Pentru nimic, murmură Tiberiu, trădându-şi surpriza.

Se uită lung la mine şi apoi spuse:

— Mă urmăriţi?

— De ce? De ce să vă urmăresc? răspunsei eu, impresionat de tonul lui înspăimântat.

— Nu ştiu, aşa credeam. Aşa am crezut şi la spital. Atunci nu ştiam cine sunteţi. Mi-a spus doctorul Olinescu. „Un tip!", zicea el, despre dumneavoastră, „ăsta e un tip!" Aşa gândea el... Apoi zicea că întreprindeţi nişte... investigaţii, chipurile, pentru un roman. Dar că, de fapt, vreţi să reconstituiţi toate momentele care au precedat şi succedat crima. „Poate că face o carte, poate că-i adevărată versiunea lui", am căutat eu să-i pun la încercare convingerea. Dar el o ţinea morţiş: «Carte-carte, dar reconstituirea e clară». „Cum aşa? Ce te face să crezi asta?" am insistat eu, iar el mi-a răspuns numai atât: «Pentru că este absolut necesară». „Cui?" am întrebat eu, „cui mai poate fi de vreun folos?"

„Ha-ha-ha" a izbucnit doctorul într-un râs care mi s-a părut de-a dreptul batjocoritor. De fapt el nu batjocoreşte pe nimeni, dar lasă uneori impresia asta chiar şi acelora care îl cunosc foarte bine. „Auzi vorbă!? Cui foloseşte? Păi... ţie, în primul rând şi, în egală măsură, clientului tău". Acuma vă întreb pe dumneavoastră: faceţi o reconstituire?

— Nu.

— Tot ce vreţi să aflaţi este legat numai de nevoia unei documentări pentru roman?

— Da.

— Mă urmăriţi?

— În prezent nu. Dar aveam de gând s-o fac.

— Când?

— Mâine.

— Pentru că mă bănuiţi! strigă Tiberiu Ciubotă. Asta este: mă bănuiţi că eu aş fi criminalul. Şi pe doctorul Barbu Olinescu îl bănuiţi!

Era adevărat că discutasem şi despre el, dar asta cu totul întâmplător în casa judecătorului Gănescu. Şi unde mai pui că precizasem clar sursa bănuielii: actriţa Mioara Dobre! Tânărul om mă privea cu o expresie de reproş amestecată cu ură. Pe moment vrui să neg, să-l asigur că învinuirea ce mi-o aducea era cu totul nedreaptă, că asta i-ar fi putut spune numai cineva care ar fi avut interesul să dea peste cap o activitate ce părea să se fi angajat pe drumul cel bun dar, după câteva clipe de ezitare, îmi dădui seama că era de prisos.

— De unde ştiţi?

— Prin urmare, se năpusti el asupra mea, este adevărat. Înseamnă că aţi spus asta mai multor persoane, din moment ce nu ştiţi prin cine am aflat.

— Da, recunoscui eu. Este tocmai ceea ce vreau să ştiu: prin cine vi s-a transmis? De altfel, mă grăbii să adaug, ideea de a vă suspecta pe dumneavoastră şi pe doctorul Olinescu, nu-mi aparţine. Am preluat-o doar, şi am împărtăşit-o unor prieteni. Am enunţat-o, pur şi simplu, fără să-mi definesc atitudinea. Şi, pe legea mea. Ipoteza aparţine domnişoarei Dobre.

— Ciudat! exclamă avocatul; tot de la ea am aflat-o şi eu. Însă ea susţine că n-o împărtăşeşte. De ce să fi făcut asta? Sau, mai bine zis, cine minte?

— Se vede că vrea să ne pună nervii la încercare, spusei eu în glumă.

Tiberiu zâmbi.

— Bine, bine, dar şi pe ai lui Barbu?

— Şi.

— Cu dumneavoastră ce are? Ce ar putea avea?

— Uite, ca să fiu cinstit, nu-mi dau seama. Presupun că îi sunt antipatic, ceea ce însă, nu constituie o explicaţie convenabilă, chiar dacă ar fi plauzibilă...

— Dimpotrivă, a declarat, în prezenţa mea, a doctorului Rovinaş şi a lui Mareş, că îi sunteţi cât se poate de simpatic, se însufleţi avocatul.

— Cum? izbucnii eu, tot ce mi-aţi spus dumneavoastră în legătură cu povestea asta năroadă s-a discutat în prezenţa lui Mareş?

Mă privi mirat cu un aer complet aiurit:

— Nu trebuia? La urma urmei, ea poate urmăreşte să-l dezvinovăţească pe Mareş în propriii săi ochi. Ea...

Încercă el să continue, dar se întrerupse fulgerat parcă de un gând:

— Ea... e pe-aici, pe-aproape. A venit cu mine. Îl conducem pe Barbu. Mai bine zis voiam să-l conducem, dar el n-a venit. A pierdut trenul. Şi ea îl caută acum la hotel, îi telefonează...

Domnişoara Dobre se apropia deja. Fără să-mi răspundă la salut, mă evaluă dispreţuitor. Văzându-mi nedumerirea, îl luă de braţ pe Tiberiu şi, angajându-l spre una din ieşirile peronului, îmi strigă:

— N-ai să ajungi prea departe; poate chiar nicăieri. Drumul pe care l-ai apucat se înfundă.

Alergai spre ea şi o rugai să-mi explice atitudinea şi spusele ei. Din nou mă privi cu dispreţ dar, fiindu-i parcă milă de mine, îmi aruncă o frază, aşa cum arunci unui câine un os.

— Eu ţi-am adresat o rugăminte sinceră, iar dumneata n-ai găsit altceva mai bun de făcut decât s-o spui în public şi... în sfârşit, să ştii că martorul nu trebuie să semene cu mine; te-am rugat să-l născoceşti. La revedere, domnule indiscret!

„Complicii" se pierdeau în marea de capete. Eram descumpănit. Într-un târziu mă auzii apostrofat. Redactorul de carte hohotea în spatele meu.

— Ce-i mutra asta mirată? Nu te aşteptai să mă vezi?

— Ba da, răspunsei, incapabil să mă detaşez de evenimentele anterioare. Desigur, doar pe tine te aşteptam.

Încetă să mai râdă. Înţelese că trăiam o cu totul altă emoţie decât aceea a revederii.

— Hai să bem ceva rece, rece de tot; mor de sete. Închipuie-ţi că însoţitorul vagonului meu de dormit n-a avut pic de gheaţă, se văită el.

Pornirăm către restaurantul gării. Nici el şi nici eu nu mai aveam chef de vorbă. Trecu astfel mai bine de o jumătate de oră. Între timp goleam pahar după pahar şi priveam – fiecare – peretele din faţă. Nu mă puteam desprinde de imaginea avocatului, apoi de aceea a lui asociată cu intervenţia surprinzătoare a actriţei. În urechi îmi vuiau întrebările lui şi reproşurile ei.

— Ei! mă atacă redactorul plictisit de muţenia mea care ameninţa să se prelungească la nesfârşit. Ce ai de gând?

— Iartă-mă! îl rugai eu; uite, am să-ţi povestesc ce mi s-a întâmplat.

— Ascultă, nu cumva să-mi spui vreo năzbâtie cu personajele tale ca să-mi mai smulgi un nou termen. Gata! Până aici ţi-a fost. Ai terminat romanul?

— Nu.

— Mai ai mult?

— Nu.

— Asta-i bine.

— Doar un martor. Trebuie să mai născocesc un martor şi gata.

— Ce fel de martor? În favoarea cui?

— Nu ştiu.

— Păi dacă nu ştii în folosul cui, atunci ce dracu-ţi veni să-l născoceşti? Te-a pus cineva? Ţi-a cerut cineva lucrul ăsta?

— Da.

— Ascultă: începi să mă plictiseşti.

— Am veşti noi, zisei încăpăţânat.

Şi începui să-i relatez discuţia desfăşurată în casa judecătorului Gănescu. Adăugai apoi cele petrecute în timp ce-l aşteptam pe el, plus întâmplarea de la spital, cunoştinţa cu doctorul Olinescu şi cu actriţa. Astea toate pentru că să aibă o vedere cât mai completă asupra situaţiei.

— Ce-ar fi totuşi să sistematizăm întâmplările? se domoli în final redactorul.

— Ooo! mă arătai eu mulţumit, şi îi relatai toate cele ce se petrecuseră de la ultima noastră întâlnire,

— Cu alte cuvinte, actriţa te-a silit să accepţi o nouă ipoteză şi anume că martorul ar urma, *nu* să-l ajute ori să-l descalifice definitiv pe Mareş sau pe ea, ci să reprezinte un avertisment pentru *cineva!* precizează redactorul, la sfârşitul expunerii mele. Dar o rezervă se impune: de ce ezită, admiţând supoziţia de adineaori, să-şi exprime clar părerile?

— Ciudat... Şi dacă mă gândesc bine, s-ar cuveni să limpezesc încă un amănunt ce poate deveni foarte important: care dintre invitaţii lui Gănescu i-a prezentat „raportul”?

— Şi de ce a făcut-o?...

.....

După întrevederea avută cu redactorul, urma să-l vizitez pe şeful meu, procurorul Stoican.

Tocmai traversam piaţa Palatului, când cineva mă prinse de braţ.

— V-am căutat toată dimineaţa...

Era doctorul Barbu Olinescu. „Hait! Desigur, şi ăsta mă caută să-mi reproşeze că l-am trecut pe lista suspecţilor”. Dar... Omul părea bine dispus şi în ochi i se putea citi, o bucurie greu stăpânită.

— Mă bucur că vă văd, îi spusei.

— Nu ştiu cât vă bucuraţi dumneavoastră dar ştiu că sunteţi prost-dispus.

— A, nu...

— Se vede de la o poştă, nu sunteţi în stare să vă prefaceţi când e vorba de lucruri mici.

Nu înţelegeam aluzia. Aşteptam. „O să-mi spună el mai exact ce gândeşte, mai ales că m-a şi căutat!”

— Aţi pierdut trenul, zisei într-o doară.

— Eroare, domnule procuror.

— Şi totuşi, azi dimineaţă...

Îi relatai întâlnirea din gară cu actriţa şi cu Tiberiu Ciubotă.

— E un om extraordinar Tiberiu, consideră doctorul.

— Vă cred... Cu-atât mai mult regret ca are o impresie deplorabilă în chestiunea amintită...

— Că îl urmăriţi?

— Da. Regret foarte mult.

Apoi îi relatai discuţia avută cu redactorul. Mă privi ciudat, insistent:

— Domnule, spuse, dacă aş scrie eu romanul, sau dacă aş fi anchetator penal, aş face doar o simplă consideraţie; de altfel, pentru asta vă şi căutasem.

— Anume?

— Nu găsiţi că sinceritatea dumneavoastră, cel puţin în relaţiile cu mine, apare de-a dreptul suspectă?

— Nu.

— Nici indiscreţia cu care vă daţi în vileag propriile gânduri?

— O fac pentru că vreau.

— Pentru că vrând-nevrând, vă consideraţi în posesia unei tactici ferme.

— Nu m-am gândit.

— Mă rog, nu insist; eu am părerea mea şi orice mi-aţi răspunde – în afara ei – ar fi inutil. Am ţinut doar să remarc amănuntul pentru că – în afacerea asta – nu sunteţi singurul care foloseşte această tactică. Mai sunt şi alte persoane tot aşa de sincere ca şi dumneavoastră, în sensul că spun tuturor celor interesaţi tot ce discută, ori se discută pe seama lor.

— Nu ştiam...

— Sau nu vreţi să ştiţi.

— Nu înţeleg.

— E destul de simplu: dumneavoastră urmăriţi să stabiliţi un adevăr, nu? Şi pentru realizarea scopului propus, consideraţi că este necesar să ne asmuţiţi pe unul împotriva celuilalt, adică pe mine, Tiberiu, actriţa şi doctorul Rovinaş. Nu vă trece prin minte că noi ne-am dat seama de jocul dumneavoastră şi că nu ne vom supune? Avem şi noi dreptul să vă bănuim, nu? Nu găsiţi că v-aţi angajat într-un efort inutil?

— Daţi-mi un răgaz de patru zile şi am să vă dovedesc contrariul.

— De acord. La revedere.

Şi în timp ce-mi strângea mina, îmi spuse, ca din întâmplare:

— Din supărarea domnişoarei Dobre nu trebuie să reţineţi decât faptul că martorul... nu trebuie să fie martoră! Asta, cred eu, a nemulţumit-o. Cât priveşte jocul, în realitate nu mai puteţi schimba nimic. Trebuie să-l continuaţi tot deschis; poate chiar... Ciudat de deschis. Aşa cum face şi domnişoara Dobre. Arătaţi-vă, la rândul dumneavoastră, cât se poate de supărat faţă de cei ce au abuzat de confidenţele scăpate în momentele de tulburare. Evident, supărat pe toată lumea.

— Martorul... să nu fie martoră...

— Desigur, întări doctorul. Pentru că altminteri... Mareş n-o să-l recunoască... n-o să-l găsească prea uşor. La revedere!

— Nu, nu râde, mă apostrofă „şeful". Starea ta nu pare prea fericită.

— Dar n-am nimic... nu sufăr de nimic.

— Ei, lasă-lasă, de mine nu trebuie să te fereşti, înţeleg că nu vrei un concediu medical. Nici măcar de odihnă. Te cunosc, te ştiu şi te apreciez pentru felul în care îţi probezi zelul, dar... sănătatea înainte de toate.

— Nu sunt bolnav, n-am fost niciodată bolnav.

— Lasă-lasă, reluă el calea pe care pornise. Eşti obosit, ce mai?!

Abia târziu, când mi-am dat seama, că simplele mele asigurări, în sensul că eram perfect sănătos, nu-l convingeau pe „şeful" de

sinceritatea mea, îmi trecu prin minte să-l întreb ce-i veni, aşa deodată, să fie îngrijorat în ceea ce mă privea.

— Ai dreptate, ai perfectă dreptate să-mi pui o astfel de întrebare, căută el să evite răspunsul direct.

— Şi totuşi, insistai eu, ceva nu mi se pare în regulă..

— Ei vezi, aşa mi-a spus, acum două zile, un cunoscut despre tine. Da, da; pur şi simplu: „ceva nu e în regulă cu el". Acuma, că te-am văzut, m-am mai liniştit. Totuşi, şi să nu mi-o iei în nume de rău, te rog să nu mă întrebi cine mi-a transmis îngrijorarea privind starea sănătăţii tale şi, în numele vechii noastre amiciţii... şi colaborări... mi-aş îngădui să-ţi dau un sfat: poate că agitaţia... în casa judecătorului Gănescu... ar impune un examen medical... Uite, dacă vrei, dacă n-ai altă preferinţă, te-aş putea recomanda unui bun psihiatru.

Şi, spunând acestea, „şeful" veni lângă mine, mă bătu pe umăr şi adăugă şoptind:

— Dacă nu vrei să ştie nimeni, poţi conta pe mine.

— De acord, spusei; acuma, însă, te pot întreba cui urmează să mă recomanzi?

— Bineînţeles: doctorului Paul Rovinaş!

— Ştii ce! Eu l-am cunoscut pe omul ăsta, am petrecut o seară foarte agreabilă cu el, aşa că...

— Am înţeles. Nu-l vrei pe el, du-te la altul.

— Da, aşa am să fac. Pe el trebuie să-l vizitez oricum. Am nevoie încă de unele date pentru romanul meu. Şi am impresia că doctorul Rovinaş mi le poate oferi. În orice caz, mă bucur că-mi porţi de grijă şi, mai ales, îţi sunt recunoscător pentru înţelegere...

— Ei, şi tu!...

— Mai ales că relaţiile mele cu el, cel puţin până acum, au fost foarte...

— Foarte normale! interveni „şeful".

— Exact, confirmai eu, silindu-mă să nu par surprins.

— Atunci, totul e în ordine. Caută-l pentru problemele cărora romanul tău vrea să le afle răspuns, dar nu neglija sănătatea. Evident, la alt medic, se grăbi el să adauge.

Totul era pe cât de limpede, pe atât de revoltător. Ce-i venise lui Rovinaş să-l bage pe bietul meu şef în alarmă? După ce parcursei cale de vreo doi kilometri, mă mai liniştii. La drept vorbind avea dreptate. Doar era medic şi, pe deasupra, poate chiar îi fusesem agreabil aşa că era firesc să-mi vrea binele. De ce însă, nu-mi spusese mie, de ce nu-mi comunicase îngrijorarea lui? Era o manevră? Dacă putea fi vorba de aşa ceva, atunci... în ce scop? Nu îndrăznise să-mi adreseze o asemenea părere, un asemenea îndemn, şi rămânea să descopăr eu de ce nu avusese curajul să o facă? „Ooo! exclamai eu, în plină zi şi în plină stradă, de ce n-a făcut asta?" Şi, trebuie să mărturisesc, eram pe punctul de a izbucni în râs de propria mea lipsă de perspicacitate. „Neghiob ce eşti!", mă mustrai cu glas tare, „Rovinaş n-a făcut-o din timiditate. În ciuda aparenţelor, doctorul Rovinaş e un timid; o vei constata. Şi chiar presupunând că singur nu te vei simţi în stare, nimic nu te împiedică să o afli chiar de la el. Sunt convins că nu vei fi dezamăgit."

IJ XIII

Confesiunea

„Din moment ce doctorul Rovinaş consideră că starea sănătăţii mele necesita o anume îngrijire, şi asta cât mai urgent, nu-mi rămâne altceva mai bun de făcut decât să-l consult pe el”. Cam aşa suna concluzia unei ore de matură chibzuinţă. Erau orele trei. Soarele ameninţa să topească asfaltul. Zidul casei, împreună cu telefonul public fixat pe el, dogoreau ca o sobă. Telefonul ameninţa să capete în mintea mea golită proporţiile şi intensitatea fixaţiei. „Şi asta, evident, şi starea asta am să i-o mărturisesc lui Rovinaş; am să-i spun tot, absolut tot, am să-i fac o adevărată confesiune”. În jurul meu nimeni. Formai numărul de telefon al spitalului şi-l cerui pe director. Îmi răspunse imediat şi mă asigură că puteam veni de îndată; în ziua aceea n-avea de gând să plece din spital, decât târziu, spre seară. Mai mult, se oferi să trimită după mine maşina. Spusei adresa restaurantului din apropiere şi-l rugai ca şoferul să vină după o jumătate de oră. Răstimp suficient să mă îndop cu de toate. De regulă când trec

prin momente dificile dorm şi mănânc foarte mult. Poate părea ciudat, dar aşa se manifestă emotivitatea mea.

— Moş Martin, îl rugai pe şofer, te rog să nu goneşti. Nu-mi place; vreau să văd pe unde trec... Ca să ştiu pe unde să mă întorc.

Şoferul tresări. Şi frână.

— De unde ştiţi că mi se spune aşa?

— Pe la Teodor.

— Îl cunoaşteţi? L-aţi cunoscut şi pe dom' profesor?

— Nu, pe niciunul. De când s-a întâmplat nenorocirea însă, m-am interesat de toate şi de toţi.

— De ce? mă întrebă el şi continuă, fără să-mi lase răgazul necesar unui răspuns; nu cumva sunteţi...?

— Ei, aşa şi-aşa, bolborosii eu, neştiind exact unde voia să ajungă. Dar cine ţi-a vorbit despre mine?

— Toţi, toţi cei care scormonim mormanul de minciuni.

— Să ştii, însă, Moş Martin, că se mai află şi câte un adevăr.

— Minciuni multe şi un singur adevăr, mormăi el.

— Unul singur.

— Da, şi poate tocmai din pricină că e singur n-are puterea să răzbată.

— Moş Martin, uite, tocmai din cauza asta m-am apucat eu de-aşa o treabă; să ajut adevărul ca...

— Nu, domnule; dumneavoastră vreţi să-l aflaţi de dragul cărţii şi nu de dragul lui. Iertaţi-mă! Sunt aspru dar dacă aş fi eu în locul dumneavoastră, aş aduce adevărul în ochii oamenilor, sau măcar să-l proptesc cu niscaiva crezuri şi numai după aia m-

aş apuca să scriu cartea. Atunci, domnule, abia atunci noi, oamenii care l-am iubit pe dom' profesor şi poate chiar şi ăia de nici măcar nu l-au cunoscut ci doar au auzit de el – că de auzit a auzit tot pământul – ţi-am fi datornici, dumitale şi cărţii.

— Eşti nedrept. Dumneata ştii că eu puteam fi gata cu cartea asta blestemată încă de acum o lună? Dumneata ştii câte neplăceri am avut eu din cauză că n-am isprăvit-o? Ştii că de doi ani eu n-am avut concediu şi că anul ăsta îmi sacrific vacanţa numai pentru adevărul despre care vorbeşti dumneata?

— Nu, aflu abia acum...

— Am ajuns până-ntr-acolo că unii oameni mă consideră nebun; m-am făcut de râs, m-am compromis...

— Ei, vă faceţi şi dumneavoastră griji de pomană. Noi ştim că lucrurile nu stau astfel...

— Omule, lămureşte-mă şi pe mine, cine sunteţi „voi"? Spui mereu-mereu „noi" şi „toţi". Cine sunteţi aceşti „voi toţi", şi sunteţi mulţi?

— Noi... noi toţi suntem cei ce scormonim, ca şi dumneavoastră, numai că noi nu ne plângem...

— Atunci de ce nu veniţi lângă mine, sau de ce nu mă luaţi în tabăra voastră?

— Pentru că noi nu vrem să scriem cărţi; noi vrem să scriem despre dreptate şi să năpăstuim pe cei care năpăstuiesc.

— Şi eu vreau asta, Moş Martine; uite, îţi promit că n-am să mă tângui şi...

— Păi, nici n-aţi avea de ce... barem faţă de unii dintre noi...:

— Mi-ai fi de mare ajutor; dacă ai avea încredere în mine.

— Încercaţi!

— Bine. Vreau să mă întâlnesc cu Teodor.

— Când?

— Mâine dimineaţă.

— S-a făcut. Fixaţi ora şi locul.

— Ora nouă, în faţa şcolii la care învaţă. Dar, adăugai, n-aş vrea să ştie nimeni.

— Asta am priceput din capul locului, doar v-aţi fi dus acasă la el; bunicuţa tot vă cunoaşte.

— Şi Teodor?

— Nu. Bătrâna mi-a spus-o ca taină şi taină a rămas.

— Doctorul Rovinaş este în pavilionul copiilor, mai exact în laborator, mă îndrumă infirmiera.

Îi mulţumii şi-mi văzui de drum, strecurându-mă cu grijă printre potecile străjuite de copacii înalţi. Nu doream întâlnire cu Mareş. Abia în dimineaţa aceea reuşisem să-i trimit capitolul referitor la cele petrecute în casa judecătorului Gănescu şi n-aveam niciun chef de comentarii. N-aveam nici timp de altfel. Ardeam de nerăbdare să stau de vorbă cu cel care-mi purta cu timiditate de grijă. Precizez că discuţiile şi întâmplările mai interesante, le consemnam imediat. Şi notele, observaţiile, ori chiar capitolele încheiate, le trimiteam lui Mareş. Mai vreau să reamintesc cititorului acestei cărţi şi faptul că, încă din clipa în care i-am făcut această propunere asasinului doctorului Ulmu, i-am spus că eu nu consideram asta o taină între mine şi el. Iar pe parcurs aveam să mă conving că Mareş se folosise pe deplin de această dezlegare. Mă gândeam la toate aceste lucruri fără să fac vreo asociaţie de idei pentru că gândurile acelea nici nu-mi fuseseră generate de alt factor decât – pur şi simplu – trecerea prin apropierea pavilionului unde se afla el internat.

La intrarea în pavilionul copiilor mă întâmpină sora Bărbat. Părea prost impresionată de vizita mea. Îi zâmbii, o salutai prietenos, dar în ciuda faptului că prin preajma noastră nu se afla nimeni, abia îmi răspunse. Apoi, îmi făcu semn s-o urmez. Trecurăm printr-un coridor lung, coborârăm la un demisol şi intrarăm într-o sală lungă şi îngustă unde se aflau zeci de halate albe înşirate pe nişte port-mantouri. Îmi oferi un halat, notă ceva în registru şi revenirăm la parter.

— Călcaţi cu grijă, mă preveni ea. La ora asta copiii dorm.

Urcarăm o scară şi, la primul etaj, pe la mijlocul unui culoar, lung de peste douăzeci de metri, îmi făcu semn să mă opresc în dreptul uşii pe care se afla o plăcuţă neagră cu inscripţia – în litere aurii – „LABORATOR". Sună şi se retrase imediat. După câteva secunde uşa se deschise şi Rovinaş mă întâmpină cu multă prietenie. Totuşi era teribil de preocupat.

— Mă bucur că aţi venit. Poftiţi! Tocmai mă ocupam de unul dintre favoriţii mei... Credeam că am să pot termina până sosiţi dumneavoastră dar...

— Aa! nu-i nimic, pot s-aştept.

— Nu, nici vorbă de aşa ceva. Doar câteva minute şi termin. Intraţi, intraţi, mă îndemnă el, şi-mi şopti: s-ar putea să vă intereseze!

Laboratorul era instalat într-o sală cam de cincizeci de metri pătraţi. De-a lungul pereţilor se aflau diferite măsuţe şi pe fiecare dintre ele câte un mecanism de simplitatea unor jucării. Pe pereţi atârnau numeroase planşe cu figuri de oameni, de animale ori de obiecte. În peretele din faţa uşii prin care intrasem era o ferestruică dreptunghiulară, cam de douăzeci de centimetri pătraţi; ferestruica era acoperită cu o perdeluţă de culoare închisă. Rovinaş îmi surprinse nedumerirea şi se grăbi să-mi explice în şoaptă:

— Ştiţi, acolo stă operatorul...

— Se fac proiecţii?

— Nu, răspunse el, zâmbindu-mi binevoitor. Operatorul sunt eu sau... oricare dintre medici. De acolo supraveghem reacţiile subiectului (pacientului) pus în f aţa unor examene.

— Grozav! exclamai eu.

— Îmi pare bine că vă interesează.

Se întoarse spre peretele din dreapta şi mă conduse spre o măsuţă la care şedea o fetiţă de aproximativ doisprezece ani. Avea obrazul brăzdat de două cicatrice şi părea supărată. O enerva faptul că o studiam cu atenţie; îşi acoperi cu o mână cicatricele şi izbucni în plâns. O mângâiai şi atunci ea îşi descoperi obrazul rănit. Înţelesese din gestul meu că defectul feţei sale nu-mi produsese o impresie dezagreabilă. Se linişti. Rovinaş aduse un scăunel de la o altă masă (mesele aveau numai câte două scaune) şi-mi făcu semn să mă aşez.

— Uite, dumnealui este profesor, mă recomandă doctorul, fetiţei. Tot spui că vrei să mergi iar la şcoală.

— Da! Vreau, vreau, vreau...

— Foarte bine; dar mai întâi trebuie să te recomanzi.

— Elena Măntescu! murmură fetiţa, ridicându-se de pe scaun.

— O clipă! îmi şopti doctorul prevenindu-mi gândurile.

Se adresă fetiţei:

— Cum îţi spune ţie mama?

— Pisicuţo!

— Aşa!? Ia uită-te la ea! Seamănă oare cu o pisicuţă?

— Nu, răspunsei eu, şovăitor.

— Tu ce crezi, Elena?

— Nu ştiu... Dacă mămica zice aşa...

— Bine, bine, dar hai să vedem de ce te aseamănă mama cu o pisicuţă. Uite, să ne gândim câte picioare are o pisicuţă.

— Patru, răspunse mica pacientă, cu aerul cel mai firesc.

— Foarte bine, o încurajă Rovinaş. Tu ai patru picioare?

— Nu; două.

— Buun... Mai departe: ce mănâncă pisicuţă?

— Carne... peşte...

— Dar lapte?

— Lapte!? spuse nedumerită fetiţa şi apoi repeta urlând: „Lapte! Lapte!..."

După care, un plâns cu sughiţuri puse stăpânire pe ea.

Rovinaş se ridică şi-mi făcu semn să-l urmez în partea opusă locului în care ne aflam. Până ajunserăm noi la fereastră, fetiţa încetă să mai plângă.

— Are o fixaţie, îmi explică doctorul, de pe urma unui şoc. Mama ei a bătut-o groaznic pentru că a vărsat o cratiţă cu lapte. Starea ei durează de peste doi ani iar mie mi-a trebuit mai bine de o lună ca să aflu cauza.

— Şi ce va deveni ea? întrebai eu, nespus de impresionat.

— Nu ştiu, n-aş putea să vă spun de pe acum pentru că abia de aici înainte urmează greul. Trebuie să continui investigaţia şi pe alte planuri, mai spuse el şi rămase tăcut vreme de câteva minute, cu privirile aţintite undeva, în gol, vrând parcă să se elibereze de orice alt gând, concentrându-se numai la ceea ce avea să facă.

După aceea mă luă de braţ, mă conduse în camera unde „operatorul" îşi avea postul de observaţie şi-mi spuse să rămân acolo; trase perdeluţa care acoperea ferestruica şi plecă spre fetiţă. Din camera în care mă lăsase puteam vedea şi auzi tot ce s-ar fi petrecut în marea sală a laboratorului. Rovinaş luă pe mica pacientă de mână şi o conduse la o altă măsuţă unde se afla un aparat – „jucărie" cu două becuri colorate. Explică fetiţei cum aveau să „se joace": el urma să manevreze un resort care

semnaliza ceva iar pacienta trebuia să-i arate că a perceput, apăsând pe unul dintre cele două butoane care acţiona (aprindeau) unul dintre cele două becuri colorate.

Urmară câteva minute de relaxare şi apoi fetiţa fu condusă în faţa unei planşe pe care se aflau creionate figuri şi trupuri omeneşti, fiecare desen „ascunzând" un defect: o mână cu un deget mai puţin ori cu unul sau două în plus; un cap cu un singur ochi; ochii puşi în dezordine; chipuri cu asimetrii; un copil cu piciorul drept mai lung decât stângul etc. etc. Fetiţa reacţiona firesc, dovedind promptitudine şi perspicacitate. Spiritul ei de observare funcţiona perfect. După aceea fetiţa îl urmă pe doctor în faţa unei alte planşe pe care erau desenate nişte obiecte de îmbrăcăminte, cărora nu li se imprimase nicio particularitate. Spre surprinderea mea, mica pacientă, care până atunci reacţionase normal şi părea chiar amuzată de „joc" – se năpusti cu o avalanşă de observaţii, complet fanteziste, asupra fiecărui obiect reprezentat. „Labilitate, labilitate!" avea să-mi explice mai târziu doctorul Rovinaş. Continuam să privesc examenul prin ferestruica aceea, a cărei îngustime începuse să-mi dea senzaţia neplăcută a unei constrângeri la un orizont limitat, deşi camera era destul de spaţioasă; pereţii, începură să se facă simţiţi tot mai aproape şi, treptat, o nelinişte ciudată se cuibări în mine. Rovinaş se aşează la o măsuţă pe care nu se afla nimic şi fetiţa făcu la fel.

— Să-mi spui, dar repede, cum te cheamă, strigă doctorul plin de voie-bună.

— Ileana... Elena Măntescu.

— Foarte bine! o încurajează el, pe acelaşi ton, şi apoi, puse brusc întrebarea: unde stai?

— Pe strada Viorele nr. 110!

— Buun... Elena! reluă el, după o pauză, ce este un substantiv?

— Un... un nume de obiect ori de fiinţă...

— Mă rog... mai departe: dă-mi un exemplu!

— Cal!

— Perfect, încuviinţă Rovinaş. Ei bine, spune-mi alte substantive în legătură cu calul. Aşa, ce-ţi trece prin minte, dacă te gândeşti la felul lui de viaţă...

— Iarbă, copită, potcoavă, hăţuri, căruţă, grajd, se repezi ea, ridicând tonul de bucurie la fiecare element nou găsit, ajungând aproape să strige.

— Aşaaa... se prefăcu Rovinaş învins, accentuând asta cu un ton de tristeţe în glas. Dar în legătură cu masa ce-mi poţi spune?

— Pâine, cuţit, supă, furculiţă, foame, mâncare...

— Ajunge, ajunge! strigă doctorul, arătându-se şi mai supărat de noua înfrângere, fapt care păru s-o bucure nespus pe fetiţă.

— Ia spune-mi ce substantive ar fi prietene cu brânza!

— Untul, laptele... laptele...

— Ei, continuă te rog.

— ...

— Elena, te-am rugat să continui.

— ...

— Nu mă auzi?... Ai răspuns foarte bine: untul, laptele...

— Laptele, laptele! ţipă fetiţa şi glasul i se frânse.

Rovinaş oftă ca după un mare efort.

— Şi cât de simplu pare totul! spusei. Bineînţeles, privit din afară...

— Da, încuviinţă doctorul, fără să mă privească. Simplu de tot, mai zise el şi oftă iar.

Îşi strânse tâmplele între palme, îşi petrecu o mână prin păr, vrând parcă să-şi alunge gândurile şi oboseala de până atunci.

— Spuneţi-mi, pacienţilor maturi tot aşa...

— Da, desigur.

— Şi nu îşi dau seama de scopul urmărit?

— Îmi este perfect egal.

— A, nu cred, mă găsii eu deştept să-i contest afirmaţia.

— Mă rog, n-aveţi decât să încercaţi.

— Ar fi o idee, mă arătai eu dispus.

Rovinaş nu reacţionă în niciun fel. Continua să privească distrat scăunelul pe care stătuse fetiţa în timpul ultimei probe, semn că nu reuşise încă să se desprindă din situaţia în care îl angajase examinarea copilei.

— Drept să vă spun mă temeam că starea ei ar fi mult mai gravă.

— Din cât am văzut eu, pare destul de gravă.

— Ei, dacă ar fi trăit Vasile...

— Ce-ar fi făcut?

— Ha! tună doctorul Rovinaş; auzi vorbă!? Ar fi dat fetiţei o cratiţă cu lapte, cineva ar fi trecut pe lângă ea şi ar fi provocat răsturnarea cratiţei iar noi, „publicul asistent", am fi bătut din palme şi... Dar eu... n-am curaj ca să mă pot juca cu sufletul şi cu nervii unui copil, pentru că...

Apoi, dintr-odată, îmi propuse: „Vreţi să încercăm?"

— De bună seamă, încuviinţai eu, emoţionat în faţa clipei în care jocul, ştiut numai de el, avea să înceapă.

— Ei bine, iată regula: eu voi enunţa un substantiv iar dumneavoastră îmi veţi da replica enunţând altul, prin asociere.

— Cum aţi procedat şi cu fetiţa...

— Cam aşa. Trebuie să fiţi atent la nuanţă şi mai ales să reţineţi că răspunsul dumneavoastră nu va cuprinde decât un

singur substantiv care, eventual, să-l explice ori măcar să-l completeze pe primul. Poate fi chiar sinonimul celui enunţat de mine. Începem? Să-mi daţi repede răspunsurile.

— Asta-i tot? întrebai eu nedumerit de simplitatea „jocului”.

Mă gândeam că recomandarea făcută de a răspunde repede, s-ar putea să producă asupra mea o stare de inhibiţie.

— Bine, să începem!

— Cal! strigă doctorul Rovinaş.

— Animal! răspunsei cu, prompt.

— Maimuţă!

— Imitator!

— Bicicletă!

— Vehicul!

— Tramvai!

— Călătorie în comun.

— Prea lungă explicaţia, observă doctorul. Ei, fie! Continuăm.

— Continuăm, reluai eu.

— Porc!

— Mamifer.

— Slănină!

— Aliment.

— Procură!

— Reprezentare.

— Piper!

— Condiment.

— Cătuşe!

— Neputinţă.

— Cuţit!

— Înjunghiere.

— Hingher!

— ...

— Am spus, hin-gher!

— ...Laţ.

— Roman!

— Crimă.

— Nuu... roman în general...

— Carte.

— Perfect! mai departe... Hoţ!

— Delincvent.

— Nebun!

— Asasin.

— Desigur, un nebun poate deveni şi asasin dar când enunţi substantivul ca atare, de ce să-l asociem cu o crimă?

— Nu ştiu. Aşa-i, aveţi dreptate.

— Nu-i nimic, mă linişti el şi, după ce medită câteva secunde, mă luă prin surprindere.

— Procuror!

— Cercetător.

— Anchetator!

— Interogatoriu.

— Declaraţie!

— Mărturie.

— Laţ!

— Probă.

— Martor!

— Asasin.

— Am spus... mar-tor!

— Da, da... mă fâstâcii eu, complet aiurit. Şi eu... Eu ce v-am răspuns?

— Asasin.

— Ciudat, foarte ciudat, bolborosii fără noimă.

— Actor!

— Farsă.

— Minciună!

— Aparenţă.

— Medic!

— Suspect.

— Medic, medic, am spus, domnule procuror.

— Aşa, exact, îndrugai eu, şi el văzu cât de speriat eram de faptul că, probabil, nici nu mai ţineam minte ce răspunsesem. Îmi amintesc: Medic! Şi eu ce am răspuns?

— Suspect.

— Nu, n-am vrut, adică da... voiam să spun că suspectează... asta, aşaa... în sensul de motivare a examinării pacientului. Aşa cred, cel puţin.

— Concluzie!

— Eroare.

— Se poate... se poate să fie şi o concluzie eronată dar...

— Da, exact; cred că s-ar potrivi... rezultat.

— Perfect, încuviinţă Rovinaş.

Scrisese toate răspunsurile mele într-un cod anume pentru că, aruncându-mi privirea asupra foii de hârtie, văzui tot felul de semne pe care le făcuse în dreptul unor rânduri scrise la maşină.

— De ce ne-am oprit?

— E suficient, murmură doctorul, continuând să examineze şi să cântărească răspunsurile primite.

Tăcui şi continuai să-l urmăresc. Era foarte încordat; se ridică de pe scaun şi-mi vorbi fără să se uite la mine, în timp ce se plimba prin marea sală a laboratorului. Mirat de aerul lui grav şi de întorsătura bruscă a „jocului" căruia mă supusesem de bună voie, îi urmăream cu greu ideile şi îl rugai să se aşeze şi, mai ales, să vorbească rar. Mă privi lung, spre a se convinge de starea pe care i-o reclam şi mă ascultă.

— M-a obosit, recunoscui eu.

— Totul este să nu vă mai gândiţi la ce am discutat. Când veţi simţi eliberat de această obsesie aparentă, atunci am să v-o explic pe cea adevărată, de fond.

— A rezultat din „testul" la care m-aţi supus?

— La care v-aţi supus, precizează el.

Apoi continuă:

— Mai întâi am să vă explic cum am ajuns la această concluzie; ajutat de dumneavoastră.

— Prin răspunsurile date?...

— Nu numai răspunsurile, ci şi ezitările. Ezitările joacă un rol foarte important. Ştiţi, de cele mai multe ori răspunsurile nu ne pot elucida în măsura în care o fac ezitările. În sfârşit, să trecem la explicaţii; asta pentru ca să fiţi convins asupra eficacităţii sistemului. Să începem cu răspunsurile mai puţin potrivite: Vă reamintiţi ce mi-aţi răspuns când eu am enunţat „Medic"?

— Da... suspect...

— Dar când am spus „concluzie"?

— O! acolo am încurcat-o rău de tot, mărturisii eu jenat.

— Eroare! spuse el accentuat. Asta mi-aţi răspuns.

— Şi asocierea atâta de stupidă dintre „nebun" şi „asasin", mă arătai eu zelos.

— Şi asta, spuse doctorul, părând că nu acordă prea mare importanţă acestei greşeli. Pe urmă, dacă reţineţi ce replică mi-aţi dat când am pronunţat cuvântul martor?

— Asasin, zisei, vădit speriat de confuzia pe care o exprimasem. Staţi, staţi, strigai eu; mai este şi ceea ce am răspuns la „roman" am răspuns „crimă". Ţin bine minte; am răspuns, nu-i aşa? Nu-i aşa că asta am răspuns?

— Ei bine, adăugaţi la aceste răspunsuri şi cele câteva ezitări. Să le luăm în ordine: prima, când am spus „hingher".

— Da, dar după aceea cred că am răspuns corect; am răspuns „laţ”, căutai eu să mă apăr.

— Nu mă interesează ce aţi răspuns după aceea.

— N-am mai avut ezitări. N-am mai avut.

— E suficient şi una, dacă poate lămuri ceva. Asociaţi ezitarea asta cu explicaţia care aţi dat-o „laţului”.

— Probă!

— Exact. Amintiţi-vă, acuma, ce noţiune aţi asociat celei de martor.

— Asasin, şoptii eu speriat. Şi martorul şi nebunul, asasin; romanul egal crimă, medicul-suspect, laţul e probă, concluzia este eroare...

— Văd că explicaţia v-aţi dat-o singur şi, sincer să fiu, asta mă bucură. Iată dar obsesia dumneavoastră, conchise el cu atâta simplitate, încât nu-mi ascunsei înmărmurirea.

Doream să vadă spaima ce mă cuprinsese pentru că simţeam nevoia să mi se explice cum de ajunsesem la starea în care mă aflam. O curiozitate bizară mă chinuia cu fel şi fel de întrebări. Se năpusteau suprapunându-se şi interferându-se. Aidoma unor linii ferate într-un imens labirint. Dar explicaţiile se lăsau aşteptate, Rovinaş continua să gândească, iar mintea mea devenea primejdios de prodigioasă.

— Obsesie datorită specificului activităţii dumneavoastră profesionale – mă refer la aceea de procuror, precizează doctorul – la care se adaugă şi o suprasolicitare a fanteziei scriitorului – care sunteţi tot dumneavoastră – pe aceleaşi teme morbide: infamii, violuri, omucideri, sadisme... Toate, la un loc, au grefat pe fondul dumneavoastră psihic – uşor labil – nişte stimuli care, în timp, au dus la această stare obsesivă.

— Ce să fac? întrebai eu disperat.

— De, ştiu şi eu!? E greu de dat sfaturi când ambele dumneavoastră profesii au ca obiect tocmai elementele care au generat şi care vor întreţine şi, poate, chiar vor amplifica, vor agrava starea la care aţi ajuns. Dacă ar fi fost vorba numai de una dintre profesii...

— Spuneţi-mi, spuneţi-mi., îl rugai..

— O, nu trebuie să vă impacientaţi; nimic mai simplu: v-aş fi sfătuit să renunţaţi.

— Bine, dar romanul, când voi termina romanul, şi obsesia cazului asasinării doctorului Ulmu va dispărea. Vă asigur; mi s-a mai întâmplat. La mine, aparenţa pledează pentru o părere greşită, aşa cum o aveţi dumneavoastră. Iertaţi-mă! Nu aveţi dreptate. Eu nu scriu asemenea piese ori lucrări de proză cu teme din activitatea mea de procuror, pentru că m-aş servi de cazurile reale. Ori, dimpotrivă, eu scriu despre unele cazuri cu scopul de a mă elibera. Înţelegeţi? Şi nu despre orice caz; numai despre acelea care mă impresionează foarte mult sau, cum spuneţi dumneavoastră, care mă obsedează. Da, da, aveţi dreptate şi ăsta cred că este cuvântul cel mai potrivit. Ei bine, scriu numai şi numai ca să scap de obsesie.

— Atunci căutaţi să terminaţi acest roman cât mai repede.

— Vreau, doresc, îl asigurai eu, sincer.

— Ce vă împiedică?

— N-am găsit încă soluţionarea.

— Adevărul!

— Nu, vai de mine! Asta mă interesează cei mai puţin. Credeam că am exprimat foarte precis ceea ce doream: soluţionarea. Nu vă supăraţi, dar n-aţi înţeles. Sau aţi înţeles deformat, pentru că precizările mele sunt vagi; trebuia să adaug: „o soluţionare ipotetică”. Totuşi, plauzibilă pentru cititori şi... chiar pentru mine.

— Mai înainte să discutăm despre un eventual remediu, vreau să vă mărturisesc faptul că vă invidiez. Să nu vi se pară ciudat: pur şi simplu vă invidiez pentru faptul că aveţi această posibilitate de degajare atunci când presiunea psihică vă devine de nesuportat. Scrisul! Este un dar natural. Vedeţi, la rândul meu, am să vă fac şi eu o confesiune şi asta o să vă explice invidia pe care v-am mărturisit-o fără pic de ezitare. În ciuda aparenţelor care mă prezintă ca pe un tip cu succes în cercurile pe care le frecventez şi chiar sub aspect profesional, nu sunt decât un biet refulat. N-am ajuns unde doream, n-am realizat nici ce şi nici cât voiam. Farmecul meu, aşa zisul meu farmec, nu-i decât rezultatul instinctului de autoapărare împotriva unor serioase complexe de timiditate care, dacă s-ar găsi o cât de scurtă vreme la largul lor, m-ar doborî, m-ar face incapabil să mai apar în lume şi chiar să-mi exercit profesiunea. Iată explicaţia înţelegerii mele pentru nevoia dumneavoastră de exteriorizare pe plan literar. Şi, totodată, motivarea invidiei. Pentru că dispuneţi – cu sau fără voie – de un canal prin care puteţi elimina spaimele, propriile dumneavoastră spaime, chiar de pe terenul pe care ele s-au produs. În sfârşit, iată pentru ce sunt gata să vă ajut; dacă consideraţi că aş putea face aşa ceva. Mai ales, zâmbi el, că ştiu o mulţime de fapte; ce ar putea să vă conducă destul de repede la acel adevăr pe care fiecare dintre noi este ispitit să-l caute.

— Dar eu nu doresc să ajung la niciun adevăr, nu mă interesează adevărul şi v-am mai spus asta, urlai cât mă ţinu gura. Îmi este perfect egal pe ce cale voi conduce finalul şi care va fi acel final. Esenţial este că în clipa de faţa sunt incapabil să-mi aleg drumul. Ajutaţi-mă, vă implor, ajutaţi-mă să decid calea pe care s-o apuc.

— V-am promis şi vă asigur că am să mă ţin de cuvânt.

— O să fie foarte greu; simt asta.

— Da' de unde!? N-am decât să vă reamintesc propriile dumneavoastră supoziţii:

Prima, referitoare la actriţă.

— Să nu mai aud de ea, strigai eu înfuriindu-mă.

Apoi continuai cu glas foarte coborât, marcând suferinţa pe care o încercam în acea clipă:

— De altfel n-ar mai avea niciun haz, pentru că a şi fost prevenită. Ori eu doresc să fie o surpriză pentru cel pe care-l voi alege vinovat; mă refer la demonstraţia pe care aş face-o.

— Aveţi dreptate; eu v-am trădat.

— De ce? strigai cu disperare, de ce?

— Tulburarea dumneavoastră din seara aceea, seara petrecută împreună la judecătorul Gănescu... Mi s-a transmis cu o asemenea intensitate, încât mi-am pierdut controlul şi, pur şi simplu, am fost tentat să verific supoziţia dumneavoastră prin a-i pune unele întrebări şi a-i observa reacţiile.

— Poate, poate, dar din câte mi-a spus ea n-aţi fi avut nevoie de această indiscreţie.

— Cum asta?

— Aşa... Domnişoara Dobre, comportarea mea, a dumneavoastră şi a ei... nu, „acelaşi joc deschis". Adică, mi-a explicat ea, noi trei să ne spunem unul altuia tot ce auzim, vedem sau discutăm în legătură eu asasinarea doctorului Ulmu.

— Interesant! Şi de ce am face asta?

— Nu ştiu, nu mi-am dat seama ce a vrut să... insinueze. Dar mi-a trecut prin minte că ea, poate, ne bănuieşte şi pe noi.

— Grozav! exclamă Rovinaş. Bravo! Începe să-mi placă.

— Mă rog, să zicem că tulburarea pe care v-am transmis-o eu şi tentaţia generată de o curiozitate împinsă la extrem, v-au dus la comiterea indiscreţiei faţă de actriţă. Dar... faţă de şeful meu?

— Nu. Vă jur! Asta nu.

— Atunci cum vă explicaţi faptul că astăzi, chiar astăzi, m-a chemat din concediu ca să-mi comunice îngrijorarea ce i s-a transmis în legătură cu starea mea de nevropat ori psihopat ori amândouă laolaltă? Cine putea să-i spună?

— Nu ştiu... vă rog să mă credeţi... În orice caz, cineva interesat să vă înlăture dintr-un drum pe care îl considera numai al lui; sau... ezită el câteva clipe, poate chiar cineva care vă vrea binele şi este sincer îngrijorat...

— Susţineţi, aşadar, că nu dumneavoastră aţi fost indiscretul.

— Categoric.

Se ridică şi-mi făcu un semn să-l urmez. Ieşirăm din sala laboratorului, străbăturăm culoarul de la primul etaj şi în apropierea scării mă invită în birou. Formă un număr de telefon şi-mi oferi receptorul. De la capătul celălalt al firului îmi răspunse judecătorul Gănescu. Nu-mi venea să cred şi, mai ales, eram atât de descumpănit, încât nici nu ştiam ce să-l întreb. În cele din urmă, după repetatele lui insistenţe, abia putui să bâlbâi un „Allo! A... a... allo!"

— Ei, haide-odată! Bravo! Bine că ţi-a venit graiul, tună Gănescu. Poate ţi-ai adus aminte şi cum te cheamă; poate chiar şi ce doreşti.

— Eu... eu sunt... Vreau să vă cer o explicaţie...

— Dar ce-i cu dumneata? Unde te afli şi ce ţi s-a întâmplat? mă chestiona el, pe un ton aproape profesional.

— Sunt la domnul doctor Rovinaş; probabil că par bolnav şi şeful meu...

— Bine-a făcut că te-a îndemnat să-l consulţi pe medic. Eu te-am pârât, preciză el şi izbucni în râs.

Rovinaş triumfa. Ţinuse urechea lipită de receptor şi auzise tot ceea ce-mi spusese judecătorul. Totuşi, căuta să pară cât mai reţinut în bucuria care năvălea din el, în acea clipă şi, cu gingăşia

ce-l caracteriza, mă întrebă dacă doream să revenim în laborator sau să continuăm discuţia acolo, în biroul în care ne aflam.

— Rămânem aici, consimţii eu.

Ne aşezarăm pe câte un fotoliu; doctorul îmi oferi ţigări şi discuţia reîncepu.

— O altă supoziţie a dumneavoastră, îmi reaminti Rovinaş, era pare-mi-se, aceea referitoare la avocatul Tiberiu Ciubotă.

— Nu, nu, strigai eu. Supoziţia asta nu-mi aparţine. V-am spus doar că am preluat-o, adică nici măcar n-am preluat-o, v-am transmis-o, doar, ca fiind „semnată" de domnişoara Dobre.

— Bine, bine, încuviinţă el, vădit îngrijorat de manifestarea mea furioasă. Totul este să nu vă pierdeţi cu firea. Şi-apoi, chiar dacă nu vă aparţine, eu mi-am îngăduit să vi-o reamintesc numai datorită faptului că, mai nainte, mi-aţi spus că vă este indiferent drumul pe care veţi purta finalul romanului dumneavoastră şi... ajutorul cerut se referă numai la o îndrumare. Asta, aşa, fiindcă nu sunteţi încă decis. În ce mă priveşte, de asemenea, n-am nicio preferinţă, dar, dacă îmi daţi voie să enunţ tot ce-mi trece prin minte fără să vă supere, atunci veţi avea de unde alege. Asta-i tot.

— Iertaţi-mă...

— Nu. Inutil să continuăm astfel. Tot ce doresc este să vă pot fi de folos. Şi cât mai repede. Ca să vă eliberaţi cât mai repede, preciză el, de teamă că aş fi putut înţelege greşit (a văzut că mi-am privit ceasul).

— Într-adevăr, repede.

— Da, da, desigur. Numai din pricina asta am considerat că toate supoziţiile trebuie luate în seamă.

A doua supoziţie, privind pe Tiberiu Ciubotă.

— Cade! strigai eu.

— Iar vă enervaţi.

— Nu, de loc, dar astăzi de dimineaţă i-am întâlnit pe peronul Gării de Nord. Pe el şi pe actriţă! Împreună!

— Împreună? se arătă surprins doctorul Rovinaş. Ce făceau în gară?

— El mi-a spus că veniseră să-l conducă pe doctorul Barbu Olinescu. De altfel pierduse trenul. Ea mi-a reproşat că am trădat-o şi, mai ales, că mi-am manifestat o gravă bănuială în ce o priveşte. Ba, mă străduit eu să-mi reamintesc, parcă mi-a spus şi ceva în legătură cu martorul acela pe care-mi cerea să-l născocesc. „Martorul descris de dumneata nu trebuie să capete înfăţişarea unei femei". Sau cam aşa ceva,

— Ciudat! mormăi Rovinaş.

— De ce?

— Aşa, ce importanţă ar avea înfăţişarea martorului?"

— Păi, domnule doctor, nu ştiu dacă v-am precizat ori nu în seara aceea... domnişoara Dobre pretinde că martorul a existat cu adevărat şi că, în funcţie de fidelitatea descrierii mele, Mareş va fi sau nu capabil să-l recunoască.

— Atunci, pentru ce nu vi l-a descris, cât de cât, dacă vrea sincer să-l ajute într-un fel pe Mareş, chiar şi prin ceea ce veţi scrie dumneavoastră?

— Aşa-i, încuviinţai eu şi apoi tăcui câteva clipe după care, cu un elan nebănuit – nici măcar de mine – mărturisii revelaţia care mă fericise pe de-a-ntregul: eu cred că domnişoara Dobre n-a vrut să-mi sugereze născocirea unui martor, ci existenţa lui.

— Să zicem, acceptă Rovinaş, dar dacă ea îl ştie, consider că ar fi fost mult mai simplu să vă comunice identitatea lui. Iar dumneavoastră, cu autoritatea pe care o reprezentaţi, n-aţi fi avut altceva de făcut decât să verificaţi veracitatea informaţiei primite.

— Oo! aici greşiţi. Domnişoara Dobre nu este un personaj schematic ci... destul de complicat, aşa cum sunt oamenii a căror

logică este îmbinată şi împlinită de fantezie... Ştiţi, după părerea mea logica neajutată de fantezie duce la un simplu mecanism şi nu la descoperirea marilor adevăruri. După cum fantezia neînfrânată – la timp sau din când în când – de o dreaptă judecată, poate produce raţionamente de fantasm. Şi, în ceea ce mă priveşte, consider că domnişoara Dobre posedă o fericită îmbinare a raţiunii cu fantezia. A ales calea fanteziei – modul în care mi-a sugerat născocirea martorului, pentru a-şi urma propria-i raţiune, după care martorul care a existat în fapt. Trebuia doar sugerat procurorului, silindu-l astfel la căutare. Complex personaj, nu?

— După explicaţia dumneavoastră, da.

Uitându-mă mai atent la el, văzui un zâmbet pe care se străduia să şi-l înfrâneze şi asta mă făcu să cred că în socotelile doctorului Rovinaş, domnişoara Dobre era mai mult nebună decât un om complex, aşa cum încercasem eu să i-o explic. M-am prefăcut că nu-mi păsa de ceea ce ascundea el şi că-i accept consideraţia formală aşa că îmi continuai gândurile.

— Domnule doctor, spusei eu într-un târziu şi pe un ton şovăielnic, îngăduiţi-mi să formulez o supoziţie în legătură cu martorul.

— Vă rog, mă îndemnă Rovinaş. De altfel, dacă o să procedaţi şi mai departe, tot aşa, pentru mine va fi o încântare să vă ascult.

A treia supoziţie, referitoare la martorul prezumtiv.

— Cum, prezumtiv? interveni el, zâmbind. Aţi spus doar, că martorul a existat.

— Aa! Iniţial, doar.

— Iniţial? Nu înţeleg: iniţial... aţi spus că a existat iniţial?

— Ha, ha! izbucnii eu în râs şi sfârşii prin a-i mărturisi că pe la 10-12 ani făceam şi eu asemenea jocuri de cuvinte, fiind destul de inteligent pentru vârsta mea.

Apoi îi explicai cum am izbutit să mă debarasez de un tic nervos (îmi muşcam buza superioară ori de câte ori mâncam compot de vişine) şi multe alte asemenea nimicuri. După un timp, dându-mi seama că-i răpesc timpul cu lucruri lipsite de importanţă, îmi cerui scuze, mărturisindu-i şi intenţia de a pleca. Rovinaş se opuse, asigurându-mă că-l interesa tot ceea ce-i spuneam şi că îl bucura faptul de a fi început să mă simt la largul meu în tovărăşia lui.

— Aştept o explicaţie, mă făcu el atent.

— Da, da; în legătură cu martorul

— Exact.

— M'da... domnule doctor: ce-ar fi ca martorul să fi existat iniţial ca martor şi apoi, văzând că nu se împlineşte ceea ce dorea, să acţioneze direct? Şi astfel din martor iniţial să-l transform în asasin final? El!? Ar fi o lovitură pentru cititorii mei! Ce ziceţi?

— Poate, poate, răspunse Rovinaş dar gândurile îi erau în altă parte.

— N-ar fi grozav? repetai eu întrebarea pe un ton mai ridicat.

— Aa, ba da, ba da; colosal.

— Numai că, vedeţi dumneavoastră, atunci locul personajelor mele ar suferi unele mutaţii: Mareş, de pildă, care până acuma ar fi fost surprins de acest martor, omorând, ar trebui să devină el martor şi asta ar complica teribil lucrurile. Apoi, se întrevede necesitatea explicării mobilului; nu?

— Evident. Veţi fi nevoit să justificaţi motivul pentru care martorul se transformă în asasin.

— Nu, sării eu de pe fotoliu, asta îmi este clar: martorul venise să se convingă de omor şi, văzând că Mareş nu-l săvârşeşte, preia asasinarea lui Ulmu, pe speze proprii. Nu mi-ar mai rămâne

decât să găsesc o motivare logică a crimei săvârşită de martorul iniţial.

— Da, desigur... murmură el, fără pic de interes.

— În sfârşit, spusei eu nemaivrând să-l plictisesc, o să mă străduiesc şi dacă nu voi reuşi, rămân tot la Mareş.

— Poate că-i mai bine.

— Mai comod! strigai eu revoltat.

— Într-adevăr... Dar nu uitaţi că trebuie să vă eliberaţi cât mai repede...

— Da, repede, repede, bâiguii eu, puţin speriat.

— Obsesia! Trebuie să scăpaţi de ea; doar mi-aţi spus că asta doriţi.

— Dar la martor nu pot, nu trebuie să renunţ, mă înflăcărai eu, din nou.

— De ce? mă întrebă Rovinaş, zâmbindu-mi binevoitor.

— Pentru că... pentru că numai cu ajutorul lui voi putea demonstra cititorilor mei că Mareş a lucrat cu discernământ. Altfel, ar fi neinteresant.

— Mă rog, cum doriţi. Cred, însă, că nu trebuie să vă lăsaţi atâta de mult influenţat de fosta noastră pacientă (se referea la domnişoara Dobre)... Mai gândiţi-vă.

— Mă gândesc, mă gândesc la tot ce-a spus, la tot ce a îndrugat. O! Dacă ar fi să ţin seamă de toate spusele ei, n-aş putea trece prea uşor peste acuzaţia adusă doctorului Barbu Olinescu chiar în prezenţa mea. Şi acest tânăr doctor s-ar putea preta la o supoziţie, la un capitol, la un subcapitol, la ceva, la orice... în romanul meu. Nu, n-am să pot renunţa nici la el. Vă daţi seama!

— Să încercăm:

A patra supoziţie, privind pe doctorul Barbu Olinescu.

— Ca martor! precizează Rovinaş.

— Da, ca martor iniţial şi ca... asasin final.

— S-ar putea să meargă. Să ne gândim ce ar fi putut-o determina pe domnişoara Dobre să-l denunţe?

— Comportarea lui faţa de Mareş; acele verificări periodice cu scopul de a se asigura că Mareş nu şi-a revenit şi că pe el – doctor Olinescu – nu-l paşte nicio primejdie.

— Aha, da. Merge, merge, încuviinţă interlocutorul meu, tot fără prea mult entuziasm. Numai că, adăugă el, ar trebui să aruncăm o privire mai atentă asupra celor care mişună prin preajma lui Mareş şi să deosebim cine anume îşi ocupă timpul – în cea mai mare măsură – cu el, cine se supune, fără să crâcnească, jocurilor închipuirii acestui schizofrenic, cine face toate astea pentru a-l avea sub control permanent? Cine?

— Actriţa! şoptii eu. Ea... da, mai mult ca oricare dintre cei pe care i-a învinuit ori pe care zice sau lasă impresia că ar vrea să-i apere, să-i ajute în vreun fel oarecare... Asta... actriţa! Câtă dreptate aveţi! Ce argumente simple, aparent simple...

— Argumentele nu-mi aparţin; mi le-aţi comunicat dumneavoastră, în seara aceea la judecător.

— Eu...?

— Da, da, mă asigură Rovinaş.

Ocoli biroul lângă care ne aşezasem şi scoase dintr-un dulap o agendă de buzunar, învelită cu piele albă.

— Luaţi-o! mă îndemnă el. O să vă prindă bine. Nici eu nu mai ţin bine minte, chiar totul.

IJ XIV

Jucăria

Niciodată nu mă scol după ora şase dimineaţa. Se vede că am început să îmbătrânesc pentru că m-am pomenit, pe nesimţite, victima tabieturilor. Poate că şi până astăzi le-am avut, dar până acum nu m-am simţit robul lor. De cum mă deştept aprind arzătorul cazanului de baie; apoi dau fuga în bucătărie şi-mi încălzesc apă într-un ibric pe care îl umplu numai pe jumătate, adică atâta cât îmi este necesar să împlinesc până la limită ceaşca de cafea. Şi niciodată nu greşesc prin a pune la fiert mai multă ori mai puţină apă decât cuprinde ceaşca de cafea. Precizia aceasta îmi aminteşte de meticulozitatea cu care îşi ungea feliile de pâine cu unt un văr al meu, pe vremea când eram copii. Nici el nu greşea niciodată grosimea stratului de unt; era aceeaşi pe oricât de multe felii de pâine.

În dimineaţa despre care vă vorbesc, aveam întâlnire cu Teodor Ulmu; cel puţin aşa îl rugasem pe Moş Martin şi el mă asigurase de realizarea dorinţei mele. Pe la ora şapte, când

tocmai îmi savuram cea de a patra ori a cincea ţigară, sună telefonul.

Ridicai receptorul şi de la capătul celălalt al firului auzii glasul doctorului Rovinaş.

— Bună dimineaţa şi scuzele mele. Poate v-am trezit... poate mai dormeaţi încă.

— Bună dimineaţa! răspunsei eu şi, fără să-mi pot ascunde nedumerirea, îl întrebai ce s-a întâmplat.

— Aveţi o întâlnire şi m-am gândit să vă trimit maşina. Oricum, Moş Martin se va duce să-l ia pe Teodor. „Ce poate să însemne toată povestea asta?" mă întrebai eu, uluit. „De ce m-a trădat Moş Martin? Ce nevoie avea s-o facă? Ce urmărea Moş Martin? Oare Teodor ştia că eu doream ca întrevederea mea cu el să nu fie tulburată de absolut nimic? Consimţise Teodor la această indiscreţie? Şi dacă răspunsul era «da» , atunci ce l-a determinat şi pe el s-o facă?" Avalanşa de întrebări mă tulbură într-atâta, încât devenii incapabil să mai pot lua o atitudine faţă de ostentaţia cu care doctorul Rovinaş se amesteca în treburile mele.

— Dar ce s-a întâmplat? Allo! Allo! insistă doctorul.

Bătui în furcă de câteva ori şi după aceea, prefăcându-mă că nu auzisem nimic, îi explicai:

— Nu vă aud... cred că aparatul meu e defect.

— Eu vă aud perfect.

— Poftim!?

— Am spus că eu vă aud.

— Acuma vă aud şi eu.

— Aţi înţeles ce v-am spus?

— Da... mi-aţi spus „bună dimineaţa!" Altceva, nu.

— Ziceam, reluă el, că aveţi o întâlnire cu Teodor.

— Exact.

— Şi că vă pot trimite maşina; eventual pot veni chiar eu să vă conduc... Poate chiar să-l luăm împreună de acasă.

— Doream să discut numai cu el, precizai eu, pe un ton categoric.

— Nu uitaţi că eu port o răspundere faţă de acest copil şi din moment ce el mi-a comunicat faptul că i-aţi cerut o întâlnire, înseamnă că doreşte – desigur – prezenţa mea la discuţie.

— Vorbeaţi de o răspundere? mă arătai eu cu totul descumpănit.

— Întocmai.

— Închipuiţi-vă că tocmai asta nu pricepeam eu prea bine.

— Ce anume?

— Felul răspunderii! Exercitaţi vreo tutelă asupra lui?

— Într-un fel, da.

— Eu nu cunosc decât un singur fel: cel legal.

— Moral... se fâstâci Rovinaş; moral, domnule...

— Nu mă interesează şi vă rog să luaţi act că eu pot discuta cu el în biroul meu, ca să nu iau o măsură împotriva dumneavoastră care vreţi să mă împiedicaţi în exercitarea profesiunii mele.

— De scriitor?

— Nu. De pro-cu-ror.

— Aa... deci nu-i vorba...

— E vorba că dumneavoastră nu trebuie să ştiţi nimic în legătură cu ceea ce vreau să discut eu cu el. N-aveţi nicio calitate şi niciun drept să împiedicaţi nişte demersuri procedurale îndreptate chiar împotriva dumneavoastră.

— Mă surprinde... mă miră... mă... în sfârşit, atitudinea, schimbarea atitudinii dumneavoastră faţă de mine...

— Ha-ha-ha! izbucnii eu într-un hohot de râs. Vă mulţumesc! Vă mulţumesc, domnule doctor, din toată inima, din adâncul frământărilor mele de o noapte întreagă.

— De ce... pentru ce să-mi mulţumiţi?

— Pentru replicile pe care mi le-aţi dat. O noapte, o noapte întreagă m-am chinuit şi nu le-am putut afla decât de la dumneavoastră.

— Ha, ha! râse doctorul. Vasăzică dumneavoastră jucaţi şi eu, ca un prost ce sunt, mă tulbur la gândul că vreo spusă ori vreo faptă de-a mea v-ar fi supărat într-un aşa hal încât...

— Raţiunea, raţiunea dumneavoastră prea pură e singura cauză a neplăcerilor cărora sunteţi predispus să le cădeţi victimă. Un pic de fantezie, domnule doctor... un pic!

— Aveţi dreptate, aveţi dreptate, consimţi el pe un ton plin de recunoştinţă pentru faptul că supărarea mea nu era decât o farsă.

— Vă cer încă odată iertare şi vă asigur de tot respectul meu pentru grija pe care i-o purtaţi lui Teodor. Acuma – continuai eu – pentru că spuneţi că el însuşi a apelat la asistenţa dumneavoastră...

— Aşa am înţeles, am dedus... Poate că m-am înşelat...

— Nu, nu cred că v-aţi înşelat... Şi-apoi cum v-aţi putea imagina, măcar o clipă, că eu aş mai putea avea vreo taină faţă de dumneavoastră?

— Asta mă bucură, se entuziasmă Rovinaş,

— Domnule doctor, vreau – pur şi simplu, să-i cer consimţământul la publicarea romanului privind asasinarea tatălui său. Asta vreau, îl asigurai eu şi glasul îmi tremură de emoţie.

— Dacă doriţi, pot să intervin în favoarea dumneavoastră.

— Din ce în ce mai îndatoritor. Vă mulţumesc.

Ajunşi în faţa casei Ulmu, Rovinaş opri brusc frumoasa lui limuzină, vrând parcă să-mi probeze cât de stăpân putea fi pe tot ceea ce îi încăpea pe mână. În poartă ne aştepta Teodor. Rovinaş făcu prezentările, iar Teodor îi mulţumi pentru faptul că a venit chiar el să mă aducă. Rămăsei nedumerit. Numai cu două ore mai-nainte doctorul pretinsese că băiatul dorea participarea lui la discuţia mea cu el. Un prim raţionament mă făcu să presupun că Rovinaş se avântase, într-un exces de zel, să creadă că Teodor dorise aşa ceva. Apoi, mi-am zis că, prin felul în care Teodor îi mulţumise, dorea să precizeze inoportunitatea prezenţei doctorului la discuţie. În sfârşit, mă covârşi deruta totală, reamintindu-mi că, totuşi, băiatul era cel care-l informase pe Rovinaş asupra întâlnirii,

— Să coborâm, propuse doctorul şi eu mă grăbii să ating trotuarul, dar Teodor se opuse.

— Nu, spuse băiatul; mai bine să ne plimbăm.

— Domnul... arătă Rovinaş spre mine, nu cred să aibă vreme pentru aşa ceva.

Teodor mă privi cu o insistenţă ciudată, iar pe faţa lui se aşternu o expresie de nedumerire amestecată cu tristeţe, cum numai marile decepţii ţi-o pot produce.

— Atunci... nici eu nu mai am timp; dar deloc, se grăbi băiatul să precizeze.

— Iertaţi-mă, intervenii eu, privindu-i împăciuitor pe amândoi; am impresia că v-aţi angajat într-o dispută fără ca măcar, vreunul dintre dumneavoastră – să mă consulte şi pe mine.

Teodor mă privi şi mai nedumerit şi, văzând asta, îi explicai:

— Eu am destulă vreme, pentru că sunt în concediu; poate că domnul doctor este presat de timp.

— Păi, de ce a venit? izbucni Teodor.

— Doar mi-ai telefonat, se arătă contrariat Rovinaş.

— Ca să ştii; numai ca să ştii că am să mă întâlnesc cu dumnealui.

— Eu... eu am crezut că ai nevoie de mine, bâigui doctorul.

— N-am avut şi... sper să n-am niciodată nevoie de dumneata.

Rovinaş se îmbujoră. Momentul era penibil. Rovinaş făcuse un gest de amabilitate atât faţă de Teodor, cât şi faţă de mine şi, nici pe departe, ţâncul ăla n-ar fi trebuit să-i „mulţumească" astfel.

— Atunci... repetă prosteşte doctorul, de ce mi-ai telefonat?

— Ţi-am spus doar ca să ştii.

— Şi de ce trebuia să ştiu neapărat?

— Pentru că aşa am socotit eu.

— Haideţi să ne plimbăm, intervenii eu, asigurându-i că nu pricep nimic din „jocul" lor atât de enigmatic.

Teodor zâmbi, iar Rovinaş se strădui să facă la fel.

— Haidem, consimţi Teodor, pe tonul cel mai firesc cu putinţă, de parcă numai despre asta discutaserăm până atunci.

Se urcă în maşină şi Rovinaş porni. Când ajunserăm la lacul Herăstrău, coborârăm. Le arătai o alee mai retrasă şi ne îndreptarăm într-acolo. După câţiva zeci de paşi, doctorul aduse vorba despre ceea ce intenţionam să-i cer băiatului.

— Nu... nu văd de ce m-aş opune, răspunse Teodor dar imediat se grăbi să adauge: desigur, dacă s-ar putea... aş vrea să cunosc mai întâi... versiunea dumneavoastră; în special ce aţi scris despre tata, cum l-aţi descris...

— Nici nu mă gândeam altfel, îl asigurai eu.

— Vă mulţumesc, spuse el emoţionat.

— Vezi? Asta-i tot ce dorea să-ţi spună dumnealui? interveni Rovinaş.

— Poate, dar nu şi tot ce doream eu să aflu, precizăTeodor.

— N-ai decât să întrebi, îl încurajă doctorul.

— Dumnealui mi-a spus că nu se grăbeşte.

— Nici eu.

— Nu; spuneam despre dumnealui, insistă categoric băiatul, arătând spre mine şi mă întrebă: Aşa aţi spus, nu?

— Chiar aşa, confirmai eu.

Devenise cât se poate de limpede că Teodor îl invita pe Rovinaş să ne lase singuri. Tonul lui ameninţa cu o nouă obrăznicie şi asta mă tulbură, pentru că, dacă avea să se repete momentul dinaintea plecării la plimbare, urma ca eu să născocesc o altă modalitate de împăcare a lucrurilor şi nu mai aveam chef de aşa ceva. Inutilitatea întâlnirii mele cu Teodor ameninţa să devină o realitate.

— Ştiţi, mă gândeam că romanul dumneavoastră trebuie să fie aproape gata, din moment ce aţi cerut consimţământul publicării, mi se adresă Rovinaş.

— Da, desigur; sper să pot scrie – astăzi şi mâine, ultimul capitol şi cu asta... gata. Mă gândeam, chiar, să vă citesc întreg romanul, să supun judecăţii dumneavoastră – a celor care aţi avut legătură cu victima şi cu întâmplarea morţii sale – toate faptele.

— Ca la un proces... îngăimă Rovinaş.

— Ca la un proces literar, strigă Teodor, entuziasmat.

— Oo! Ar dura enorm, mă arătai cu îngrijorat. Cel mai bun lucru ar fi să citesc doar ultimul capitol. Lui Teodor am să-i dau un exemplar din tot ce am scris până acuma chiar astăzi. Iar dumneavoastră ştiţi, în general, despre tot ce am scris şi cum am gândit.

— Aşa dar, pe când? întrebă doctorul, întinzându-mi mâna, în semn de rămas bun.

— Poimâine; preferaţi dimineaţa, ori după amiaza?

— După amiaza.

— Ora?

— Să zicem... patru.

— Perfect încuviinţai eu.

Îi întinsei mâna, el mi-o strânse şi, după ce îl ciufuli pe Teodor, plecă.

Drumul până în centru îl făcurăm pe jos, la rugămintea lui Teodor.

— N-am mai făcut un drum aşa de lung de când a murit tata. Lui îi plăcea să mergem pe jos, îmi mărturisi el când ajunserăm în dreptul magazinului „Romarta copiilor'", unde se oprise dintr-odată.

Privea jucăriile expuse în vitrină, în care ursuleţii, căţeluşii şi pisicuţele din buret ori catifea, păreau să fi prins viaţă în faţa acelor minunăţii. Pe faţă i se aşternu un zâmbet trist şi începu să-şi muşte buza de jos, atât de tare, încât, câţiva stropi de sânge apărură într-un colţ al gurii. Se întoarse spre mine. Era cu ochii înecaţi în lacrimi. Făcui un pas spre uşa magazinului şi el mă urmă. Îşi roti privirile de jur împrejur, timp de aproximativ cincisprezece minute. Căuta ceva; cel puţin aşa lăsa să se creadă. Înaintă spre un raion cu jucării mecanice şi electrice unde zăbovi mai bine de zece minute. Se apropie de un copil care tocmai primea explicaţii, din partea unui vânzător, cum să manevreze trenul electric. Îngenunche lângă el şi-i arăta câte alte lucruri putea construi cu piesele componente. O femeie frumos îmbrăcată – să tot fi avut treizeci de ani – îi atrase atenţia lui Teodor că nu-i frumos ceea ce îl învăţa pe copilul ei. Adică să strice jucăria. Teodor căută s-o convingă de contrariul impresiei

pe care şi-o făcuse dar, în cele din urmă, renunţă. Când ajunserăm în stradă, Teodor părea şi mai tulburat ca mai nainte. Merserăm o bună bucată de drum tăcând.

— Nu te mai gândi la femeia aia, căutai eu să-l liniştesc, bănuind că incidentul cu ea l-ar fi deranjat mai ales că fusesem şi eu de faţă.

— Nu, nu la asta mă gândeam. La cu totul altceva. Ştiţi, în ziua în care a murit tata, eu împlinisem zece ani. Atunci am venit cu el şi cu Moş Martin la magazinul ăsta şi tata mi-a luat un tren electric, tot aşa de mare cum era cel pe care îl încerca băieţaşul ăla. Când am ajuns acasă, m-am apucat să-l demontez...

— Un semafor, intervenii eu.

— Da, confirmă el; un semafor, o baterie şi alte câteva elemente...

— Ca să faci un sistem de alarmă pentru Dik.

— Exact, se entuziasmă el. De unde ştiţi?

— Din dosarul de anchetă, mărturisii eu.

— Grozavă anchetă! se minună Teodor.

— Poate... neterminată încă.

— Credeţi?

— Nu ştiu; în romanul meu, aşa va apărea.

— Şi tot aşa va rămâne?

— Nu. Dar spune-mi, ce amintire te-a tulburat atâta de pe urma trenului electric?

— Da, asta voiam să vă spun. Construiam un sistem de alarmă – cât mă pricepeam pe vremea aceea – ca să ştiu când apare Dick în holişorul ce despărţea camera mea de aceea în care dormea tata. Domnule! spuse gâtuit de emoţie Teodor, în noaptea în care tata a murit, eu am auzit soneria; şi Dick era în cameră cu mine.

— Te culcaseşi de-ndată ce musafirii au plecat?

— Da.

— Poate că adormiseşi imediat şi îi fi visat ori... ţi s-o fi părut, numai.

— Poate, mărturisi el, derutat de supoziţiile mele. Au trecut şapte ani... dar eu aşa cred: în noaptea aceea am auzit soneria mecanismului meu de alarmă. Şi câinele era la mine în cameră şi altcineva... altcineva n-avea ce să caute acolo.

— Asasinul!

— Da... nu; vorbeam de cei ce dormeau deja: bunicuţa, doamna Jivan şi eu. Pe acolo puteam trece doar eu, dacă aş fi avut vreo nevoie... în timpul nopţii. Asta voiam să vă spun; nimeni altcineva...

— Asasinul! repetai eu.

Nu putea ajunge acolo decât trecând prin camera tatii...

— Poate că o fi trecut după...

— Sau înainte, glumi el, cu amărăciune.

— „Sau înainte?" reluai eu mecanic spusele lui.

— Văd că povestea jucăriei mele v-a pus pe gânduri şi...

— „Jucăria, jucăria... jucăria!" îndrugai eu în neştire, nemaiputându-l asculta.

IJ XV

Proces... literar

Lucrasem cu disperare toată noaptea şi abia pe la orele cinci, dinspre ziuă, încheiam ultimul capitol. Ridicai jaluzelele şi privii strada, apoi cerul şi, în cele din urmă, deschisei fereastra.

Îmi pregătii cafeaua şi când fu gata, mă apucai să număr mucurile ţigărilor fumate. Erau cincisprezece. Coincidenţa numărului lor cu acela al capitolelor romanului meu, mă distră nespus. Vrui să mă culc, măcar câteva ore dar îmi fu cu neputinţă să adorm. Nervii îmi erau încordaţi şi, curând, un soi de nelinişte puse stăpânire pe mine. Căutai să-mi găsesc o preocupare, să mă obosesc în vreun fel; imposibil. Nimic nu mă interesa. Vrui să recitesc ultimul capitol dar, după parcurgerea câtorva pagini, îmi dădui seama că nu puteam reţine nimic. Atunci luai agenda în care îmi notam toate treburile zilnice. Erau însemnate numele celor care – peste unsprezece ore – aveau să participe la „Procesul... literar", cum definise Teodor lectura cărţii. Erau notaţi: Victor Mareş, Tiberiu Ciubotă, doctor Barbu Olinescu (nu plecase încă la Sibiu), judecătorul Ilie Gănescu, Teodor Ulmu,

doctor Paul Rovinaş şi Mioara Dobre. Toţi fuseseră anunţaţi şi consimţiseră să participe. După o baie fierbinte, îmbrăcat cu o bluză de cânepă, un pantalon de doc plecam spre grădina botanică. Ajuns acolo, portarul păru foarte surprins. „Se deschide peste o jumătate de oră", spuse el, insinuând că trebuie să mai am răbdare. „Bine", răspunsei, „dar mă poţi lăsa să aştept, aici, pe o bancă, lângă dumneata". Mă privi lung şi apoi zâmbi. „Nu sunteţi de pe-aici?" „Nu prea", mă prefăcui eu stingherit de perspicacitatea lui şi, asta păru să-l bucure. Îşi frecă mustaţa şi-mi spuse: „Intraţi! Eu am fost portar, ani de zile, la un spital; acolo cei din provincie aveau acces chiar şi în afara orelor de vizită. De ce n-ar fi şi aici la fel?". Îi mulţumii şi intrai în acel loc de refugiu şi meditaţie, pentru mine, aşa cum făceam ori de câte ori aveam de trecut prin situaţii deosebit de grele; tot aşa am făcut chiar şi când a trebuit să mă însor (la patruzeci de ani) şi, în general, am avut rezultate bune. Am mers drept înainte câţiva zeci de metri şi apoi am luat-o spre stânga, oprindu-mă în dreptul unui podeţ de unde căutai să reperez banca mea preferată. Era răcoare şi aerul rece şi proaspăt. Banca era „liberă" şi... tot acolo unde o ştiam. Mă îndreptai spre ea şi, când să mă aşez, observai că arătătorul mâinii mele drepte era pătat de cerneală. Remarca asta mă făcu să-mi amintesc faptul că înainte de plecare scrisesem un bilet adresat oricui m-ar fi căutat: „Sunt în Grădina Botanică". De ce lăsasem oare biletul? Aşteptam pe cineva? M-am gândit vreo clipă că s-ar putea să fiu căutat în dimineaţa aceea? De cine? Pentru ce? „Şi-apoi, ce nevoie aveam să-mi fac asemenea gânduri?" căutai eu să mă liniştesc dar, aşa cum se întâmplă unui corp când începe să se rostogolească, şi la mine, o dată pornită „maşina gândurilor", rostogolirea se intensifica, zgomotul la fel, şi liniştea atât de mult căutată se ducea de râpă. Şi venisem acolo să mă liniştesc, să mă deconectez, să mă odihnesc. Îmi sprijinii

coatele pe genunchi şi capul pe palme, ţinând ochii strâns închişi şi îmi imaginai o pajişte unde păştea o turmă mare de oi; începui să le „număr" şi rezultatul fu deşteptarea mea exact la orele cincisprezece şi patruzeci şi cinci de minute.

Deşi soarele nu pătrunsese prin desişul umbrarului care mă adăpostea, bluza de pe mine era leoarcă de transpiraţie. Treptat îmi reamintii aproape tot ceea ce văzusem: se făcea că Mareş voia să-l sugrume pe judecătorul Ilie Gănescu, Teodor înjunghiat de domnişoara Dobre iar Rovinaş îl ameninţa pe Tiberiu Ciobotă cu pistolul, vrând, astfel, să-l determine a mărturisi complicitatea lui cu doctorul Olinescu. Apoi conlucraseră la asasinarea mea. Mai zăbovii câteva minute şi plecai grăbit, Ajuns în stradă mă aruncai în primul taximetru, trecui pe-acasă, luai manuscrisul şi când intrai pe poarta spitalului, ceasul meu arăta orele şase spre zece şi zece minute.

Am început prin a face o introducere, rezumând succint conţinutul celorlalte capitole şi, explicând sincer motivele pentru care mă aventurasem într-o asemenea muncă. De asemenea, am precizat că nu aveam pentru ce să regret, întrucât cunoscusem nişte oameni interesanţi şi contactul cu ei îmi oferise nu numai un prilej de îmbogăţire a tipologiei din romanul pe care-l scrisesem ci, mai ales, o lecţie şi o experienţă de viaţă interesantă. Apoi am început lectura propriu zisă

„Iată aşadar că toată zbaterea mea, din clipa în care am acceptat sugestia domnişoarei Dobre, s-a îndreptat spre născocirea unui martor care să-i dovedească lui Mareş că a ucis

cu discernământ. Astfel, pretindea ea, Mareş va ispăşi, conştient, pedeapsa pentru fapta săvârşită în deplinătatea facultăţilor lui mintale. Mai târziu mi-am dat seama că era un adevărat complot în această privinţă şi, spre regretul meu, până astăzi n-am putut stabili cine a fost iniţiatorul dar, ceea ce pot să vă spun cu certitudine, e faptul că i-am identificat pe componenţi: doctorul Barbu Olinescu, avocatul Tiberiu Ciubotă, domnişoara Dobre şi, fără prea mare siguranţă, *poate* chiar judecătorul Ilie Gănescu.

— Intolerabil! strigă judecătorul.

— Îngăduiţi-mi să continui şi apoi, fiecare dintre dumneavoastră va spune ce va dori. Se făcu linişte şi citii mai departe:

„Un singur om a intuit acest «joc»; conştiinţa lui profesională şi spiritul său profund umanitar l-au împiedicat să consimtă a-l expune pe pacientul său, Victor Mareş, unui eventual şoc psihic. Astfel a căutat să oprească apariţia unor născociri pe seama bolnavului, barându-mi calea investigaţiilor, ajungând până acolo încât să-l avertizeze pe şeful meu asupra faptului că eu însumi aş avea nevoie de un tratament psihiatric. Dar n-a făcut asta direct; nu, ci prin judecătorul Ilie Gănescu şi nu m-ar mira deloc dacă această idee nu aparţine medicului ci, pur şi simplu... i-a fost sugerată de cineva interesat.

În dorinţa lui sinceră de a-şi apăra bolnavul, doctorul Rovinaş premeditează tentaţia mea la o experienţă dintre cele mai simple cu putinţă, supunându-mă unui examen psihanalitic cu ajutorul unui test „improvizat”, aparent destinat copiilor, pentru ca apoi să-mi demonstreze că dubla mea activitate, generată din acelaşi domeniu morbid al delictului şi al crimei, mi-ar fi pricinuit unele traume psihice. Cea mai gravă ar fi *obsesia* unor asemenea fapte.

La început am recunoscut exactitatea diagnosticului său, din amabilitate. Ulterior, mărturisesc, am devenit curios să aflu unde

vrea să ajungă sau, mai exact, *până unde*. Astfel doctorul Rovinaş, convins de sinceritatea mea, mi-a sugerat să-mi schimb locul de muncă şi, eventual, măcar pentru o vreme, să abandonez chiar activitatea scriitoricească. Atunci am jucat pe disperatul, repetându-i recunoaşterea acelei oboseli diagnosticate de el. Precizându-i însă, că starea pe care el o descoperise la mine nu era ceva nou, ci a nu ştiu câta recidivă. I-am mai spus că singurul meu remediu de eliberare este exteriorizarea, adică scrierea subiectului. Doream să termin romanul, cât mai repede. Când el m-a întrebat ce mă împiedică, i-am mărturisit – minţind, recunosc – lipsa forţei de a-mi alege calea finalului în funcţie de ipotezele amintite: avocatul, tânărul doctor, actriţa, Mareş – cu discernământ – şi chiar martorul pe care mi-l sugerase domnişoara Dobre. Firesc, doctorul Rovinaş, considerându-mă un om de bună credinţă şi, hotărât să mă ajute, mi-a sugerat să aleg varianta pe care o consideram cea mai la îndemână. Pentru că – pe de o parte – credeam în ea şi – pe de altă parte – pentru că o şi susţinusem cu ocazia primei noastre întrevederi în casa judecătorului Gănescu. Ei bine, în toate aceste susţineri, se adăuga faptul că puteam termina romanul cât mai repede şi, astfel, tot atât de repede puteam scăpa şi de ultima mea obsesiei

— Care-i varianta... ipoteza asta? strigă doctorul Olinescu, sărind de pe scaun.

— Aceea referitoare la domnişoara Dobre, răspunsei, făcându-i semn să se aşeze.

„Poate că doctorul Rovinaş avea dreptate, fiindcă cine altul decât domnişoara Dobre mi-a sugerat necesitatea inventării martorului care să confirme că Mareş a ucis cu discernământ? Cine altul decât această femeie? Oare nu ea i-a spus lui Teodor că doctorul Ulmu nu-i tatăl său adevărat?”

— Nu! strigă Teodor. Ea mi-a răspuns în doi peri când am întrebat-o dacă-i adevărat.

— Eu i-am spus, interveni Rovinaş, şi am făcut asta când Teodor îi ceruse lui Vasile o bicicletă extraordinar de scumpă. I-am spus că nu se cuvine să...

— Vă rog, vă rog... încetaţi, încercă Tiberiu Ciubotă să-i liniştească.

— Da, da; faceţi linişte! ţipă şi domnişoara Dobre. Lăsaţi omul să ne muştruluiască în voie. Ce Dumnezeu, v-aţi pierdut simţul ridicolului? Nu vedeţi ce bătaie de joc e toată această mascaradă? Nu vă daţi seama că domnul scriitor ne consideră pe toţi nebuni? Din ce altă pricină ne-ar fi adunat tocmai aici, la ospiciu, să ne citească opera lui despre noi? strigă ea, pe un ton batjocoritor.

— Aşa-i, încuviinţă judecătorul Gănescu.

— De ce tocmai aici? se alătură doctorul Barba Olinescu celorlalţi. Doriţi o nouă experienţă pentru scrisul dumneavoastră?

— Da, recunoscui eu. Asta e singurul motiv. Pot să continui? întrebai, uitându-mă la principalul meu aliat, doctorul Rovinaş.

— Evident, evident...

„Cine altul", reluai eu lectura, „a fost femeia care l-a vizitat pe doctorul Ulmu cu puţină vreme înaintea sosirii lui Mareş? Chiar ea a recunoscut asta. Cu precizarea faptului că *a plecat imediat*. Dar cine ne poate asigura de sinceritatea acestei femei? De unde putem şti că n-a rămas acolo, undeva, ascunsă chiar de către victimă şi că n-a ascultat cearta lui Mareş cu doctorul Ulmu? Eu înclin să cred că ea s-a înapoiat în casa victimei cu scopul de a urmări desfăşurarea evenimentelor puse la cale chiar de ea, ori pur şi simplu să verifice săvârşirea crimei. Şi-apoi de ce n-am lua în considerare prima declaraţie dată de Mareş în care el a precizat că i s-a făcut rău în timpul disputei cu doctorul Ulmu iar

acesta, grăbindu-se să-i vină în ajutor, s-a împiedecat şi a căzut în timp ce Mareş tocmai leşina? Când şi-a revenit, Ulmu zăcea strangulat. Asociind declaraţia lui Mareş cu sinceritatea parţială a domnişoarei Dobre, avem revelaţia situaţiei: din anumite motive, femeia a pus la cale omorul şi, văzându-şi planul compromis, a ucis cu propria mână, bazându-se pe faptul că totul va cădea asupra lui Mareş. Altminteri, ce altceva ar fi împiedecat-o să-l denunţe, decât complicitatea cu el? Din ce alt motiv persistă de-atâta vreme în menţinerea contactului cu el şi se supune închipuirii lui (închipuire pretinsă de ea)? Un singur răspuns: complicitatea, dublată de teama că într-o zi, revenindu-şi, ar putea spune adevărul Iată explicaţia motivării nesincere din partea domnişoarei Dobre, în legătură cu ipoteticul martor: nu necesitatea de a i se demonstra lui Mareş că a ucis cu discernământ o interesa pe ea, ci, pur şi simplu, sugerarea unui martor *bărbat,* pentru împiedecarea unei eventuale reveniri a presupusului asasin. Şi asta, asta cine ar fi putut-o învăţa pe domnişoara Dobre? Cine altul decât un om de specialitate, un psihiatru: doctorul Barbu Olinescu".

— Calomnie! strigă tânărul medic. Nu admit să-mi terfeliţi numele. Ce interes aş fi avut?

— Interes!? Ha, ha, mă silii eu să râd. La-ţi invidiat într-o asemenea măsură pe doctorul Ulmu, încât, ros de vanitate, aţi vrea să-i pălmuiţi până şi memoria; asta, în situaţia în care se „prindea" povestea că Mareş a ucis cu discernământ şi nu de pe urma circumstanţelor menţionate de Ulmu cu ocazia procesului în care Mareş era învinuit de furt. Vanitatea! Orgoliul incapabilului! Invidia şi neputinţa de a ajunge vreodată la măiestria şi omenescul la care ajunsese el.

— Eu...? Eu l-am iubit, domnule... Vă jur...! N-am făcut nimic... absolut nimic din toate câte aţi aruncat asupra mea, scânci Olinescu şi se prăbuşi pe scaun, plângând în hohote.

— Dacă n-ai făcut dumneata, atunci... o fi altul, dar procedeul... Ooo! La procedeu nu renunţ; poate că am să schimb numele personajului dar mobilul, nu! declarai eu pe tonul cel mai hotărât cu putinţă, şi continuai să citesc:

„Complotul era bine organizat în sensul întreţinerii – în mod permanent – în conştiinţa mea a nevoii născocirii acelui *martor bărbat*. Singurul om care şi-a dat seama că sugestia se transformase într-o necesitate, pentru mine, şi că asta îmi întreţinea o stare de încordare cumplită, împingându-mă la o materializare falsă a unei ficţiuni, a fost doctorul Rovinaş. După ce i-am mărturisit şi argumentat supoziţia mea privind vinovăţia domnişoarei Dobre, doctorul a comis o... aşa zisă *indiscreţie*, denunţându-i bănuielile mele şi urmărind prin asta a-i demonstra că excesul ei de zel în a se asigura de discreţia lui Mareş riscă s-o dea peste cap. Implicit, doctorul Rovinaş urmărea, prin alarmarea ei, s-o sperie, să întrerupă contactul cu mine şi astfel să nu mai fiu pisat cu născocirea acelui martor care ameninţa să-mi devină o nouă obsesie.

Dar, spre surprinderea mea, întâlnindu-mă cu domnişoara Dobre în împrejurări pe care doresc să le consider cu totul şi cu totul întâmplătoare, ea a repetat rugămintea în legătură cu martorul.

Atunci am dedus că actriţa nu dorea numai să mă păcălească ci să dau o faţă reală ipotezei, mai exact martorului în existenţa căruia părea să creadă. Fără să vreau mi-am amintit că o anume Podea, fostă vecină a doctorului Ulmu, declarase – cu ocazia primelor cercetări – faptul că în noaptea crimei văzuse ieşind din casa victimei doi bărbaţi, la anumite intervale. Mi-am zis că, deci,

în afară de Mareş, în momentul crimei, se mai afla acolo încă un bărbat: *martorul*! Apoi mi-am pus întrebarea dacă nu cumva chiar el – presupunând că iniţial, se afla acolo în această calitate – văzând că Mareş a leşinat şi planul său avea să cadă (admiţând că era direct interesat în omor sau măcar dorea acest lucru), repet, dacă nu cumva... chiar martorul se transformase în asasin? Am împărtăşit şi această ipoteză doctorului Rovinaş. L-am plictisit însă, cu toate năzdrăvăniile ce-mi treceau prin minte încât se vede că varianta asta i s-o fi părut prea fantezistă şi nu i-a prea dat importanţă în restul discuţiei noastre.

Dar noianul de supoziţii, meditaţii şi gânduri care mă covârşiseră, pur şi simplu, aveau să fie spulberate de un element cu totul întâmplător şi de o banalitate – aparentă, bineînţeles – uimitoare.

Chiar ieri de dimineaţă, când îmi propusesem să nu-mi părăsesc masa de lucru, un coleg m-a chemat la telefon. I-am spus că trebuie să-mi termin cartea, că vacanţa mi se isprăveşte, că redactorul mă va asasina din pricina depăşirii termenului înscris pe contract. Colegul insista, zor-nevoie – să-l vizitez imediat la birou. M-am gândit că i s-o fi întâmplat ceva foarte grav dacă, în ciuda motivelor invocate, insista. După o jumătate de oră mă găseam în faţa unei femei de vreo treizeci de ani, îmbrăcată modest. Purta ochelari cu dioptrii groase de prezbit iar ramele – groase şi ele – încadrau frumos ochii ei mici şi verzi, subliniindu-i fruntea înaltă şi dându-i un aer intelectual.

«Doamna e hoaţă din locuinţe! mi-o prezentă colegul şi apoi i se adresă: Spune-i şi dumnealui de ce nu mai furi în zilele de optsprezece şi de unde ţi se trage superstiţia asta».

Femeia începu a-mi povesti cum că, în urmă cu şapte ani, ţinea bine minte data, 18 iunie, într-o seară, pe la orele zece, trecând pe strada Rovine şi abătându-se pe o alee ce ducea spre o casă mai

retrasă, a văzut că poarta de la intrarea imobilului era deschisă. S-a apropiat şi, spre bucuria ei, uşa apartamentului din dreapta era întredeschisă. S-a introdus binişor în casa doctorului Ulmu. Auzind nişte paşi care răsunau puternic şi speriindu-se, s-a ascuns sub divanul de lângă birou. Pe scurt: a rămas acolo, a auzit sosind un bărbat – nu reţine numele vizitatorului – cu care gazda s-a întreţinut în şoaptă. Hoaţa pretinde că cei doi bărbaţi aşteptau pe un al treilea, iar unul dintre ei trebuia să stea ascuns undeva pe o săliţă şi să-l apere, dacă va fi nevoie, pe acela care va discuta cu persoana aşteptată. Apoi a venit o femeie. „Proprietarul" n-a primit-o în casă ci a discutat cu ea din pragul uşii şi, în cele din urmă, a sosit cel aşteptat. Părea nervos şi pus pe ceartă. Ăstuia, pretinde hoaţa, „proprietarul" îi spunea pe nume: MAREŞ; aşa îşi reaminteşte ea".

— Da! despre mine e vorba, mă întrerupse Mareş.

— Întocmai, confirmai eu.

— Iertaţi-mă! Vă rog să citiţi mai departe; ce-a mai spus hoaţa? Ce-a văzut?

— N-a văzut nimic; a auzit, doar.

— Totul? se agită Mareş.

— Totul! îl asigurai eu şi-mi continuai lectura: „Al treilea bărbat, cel pus pe ceartă, precizează femeia, părea băut şi, la un moment dat, a spus că i se făcuse rău. Cel de al treilea bărbat îi reproşa „proprietarului" că l-a făcut de râs, iar „proprietarul" recunoscu o parte din învinuiri. Când Mareş a spus că-i este rău, „proprietarul" s-a grăbit să-l ajute dar, în drum spre el, s-a împiedicat şi a căzut. A urmat o tăcere de câteva clipe şi uşa pe care ieşise cel de al doilea bărbat, la sosirea celui de al treilea, se deschise. Al doilea bărbat a intrat în cameră şi, văzând ce s-a petrecut, l-a strigat pe „Mareş". Însă nici acesta şi nici proprietarul n-au dat vreun semn de viaţă. Imediat după aceea

hoaţa a auzit un foşnet prelung de hârtie, aşa... ca acela produs de despachetarea unui obiect învelit în ziar. Au urmat câţiva paşi precipitaţi şi, sub ochii ei, nişte mâini aplecate asupra proprietarului, i-au petrecut în jurul gâtului mai multe rânduri de sfoară, sugrumându-l."

— Cu siguranţă nu eram eu acela? strigă Mareş.

— Cu siguranţă, îl liniştii eu, explicându-i că femeia vedea picioarele fiecăruia dintre ei ori, pe ale lui, precizase că nu le-a văzut mişcându-se decât mult timp după plecarea celui care trebuia să-l apere pe „proprietar" şi de fapt... îl sugrumase. „Iată", continuai eu , „că *martorul* declarat de doamna Podea şi sugerat de actriţă, a existat".

— Cine este acel martor? tună Tiberiu Ciubotă.

— Cine este martorul-asasin? i se asocie Mareş.

— Acela care ţi-a divulgat tot ce pusese la cale doctorul Ulmu pentru a te salva pe dumneata şi pe avocat.

Urmă o lungă tăcere; toţi se priviră între ei.

— Ooo! Dar nu trebuie să vă lăsaţi pradă fanteziei mele. Toată povestea asta cu hoaţa, este doar o născocire de-a mea şi, ca să fiu sincer, vă mărturisesc intenţia de a-mi încheia romanul cu... *sinuciderea* doctorului Ulmu.

— Nu... spuse şovăitor, doctorul Rovinaş. N-ar fi plauzibil... Chiar deloc. Ulmu nu s-a sinucis.

Versiune eBook: v1.0 hy_05/07/2011